

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TERBİYE VE OYUN MECMUASINDAN HAREKETLE SON
DÖNEM OSMANLI TARİHİNDE BEDEN EĞİTİMİ
DÜŞÜNCESİ

Aysel ÇAKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Aysel ÇAKAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TERBİYE VE OYUN MECMUASINDAN HAREKETLE SON
DÖNEM OSMANLI TARİHİNDE BEDEN EĞİTİMİ
DÜŞÜNCESİ

THE PHYSICAL EDUCATION OPINION IN THE LAST
PERIOD OTTOMAN HISTORY BASED ON THE JOURNAL
OF “TERBİYE VE OYUN”

Hazırlayan

Aysel ÇAKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Aysel ÇAKAN tarafından hazırlanan “Terbiye ve Oyun Mecmuasından Hareketle Son Dönem Osmanlı Tarihinde Beden Eğitimi Düşüncesi” adlı tez çalışması 27.07.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman ..... (İmza)

Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

Üye ..... (İmza)

Doç. Dr. Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ

Üye ..... (İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali BOZKUŞ

Üye ..... (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezinin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezinin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezinin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezinin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Öğrencinin Adı Soyadı

İmza

ÖZET

TERBİYE VE OYUN MECMUASINDAN HAREKETLE SON DÖNEM OSMANLI TARİHİNDE BEDEN EĞİTİMİ DÜŞÜNCEİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Aysel ÇAKAN

Danışman: Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

2022-(X+207)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

Doç. Dr. Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali BOZKUŞ

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından basın hayatında bir canlanma meydana gelmiş ve çeşitli alanlarda birçok gazete ve dergi yayın hayatına başlamıştır. Terbiye ve Oyun Mecmuası da bu canlanma sonucunda 14 Ağustos 1911 tarihinde yayına başlayan dergilerden birisidir. Selim Sırrı Tarcan yönetiminde 1911-1912 yılları arasında birinci, 1922-1923 yılları arasında ise ikinci yayın dönemini tamamlamış bir mecmuadır. Beden eğitimi ve jimnastiğin ağırlıklı yer tuttuğu mecmuada çeşitli sosyal ve kültürel konulara da yer verilmiştir. İki dönem halinde toplam otuz altı sayı yayınlanmıştır. Mecmuanın amacının gençleri zihinsel, bedensel ve ruhsal açıdan eğitmek olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra mecmuada, toplumda beden sağlığı bilincinin artırılmasına yönelik çeşitli makalelere de yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada sadece beden eğitimi alanında değil çeşitli spor dallarına dair bilgilere de yer verilmiştir. Bu spor dalları içerisinde başta jimnastik olmak üzere o dönemde yaygın olmayan futbol, tenis, basketbol gibi diğer spor dalları detaylı bir şekilde anlatılarak, çocuklar için onların sağlığına yönelik oyunların nasıl oynanması gerektiğine dair bilgilere yer verildiği bulgular arasında gösterilmiştir. Bunun yanında mecmuada birçok önemli yabancı eser çevirisi de yapılmıştır. Kadın ve çocuk eğitimi konularında zihinsel ve bedensel eğitimi amaçlayan birçok makale yer alır. Bu çalışma hazırlanırken 36 sayılı mecmuanın 588 sayfa tutarında çevirisi yapılmıştır. Başlıkları elde edilen veriler kapsamında hazırlanmıştır. Başlıkları çerçevesinde ele alınan çeviriler günümüz Türkçesine uygun hale getirilerek değerlendirilmiştir. Böylece tarih metodolojisine uygun bilimsel araştırma yöntemlerine dayalı özgün bir çalışma meydana getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Jimnastik, Selim Sırrı, Spor, Terbiye ve Oyun Mecmuası.

ABSTRACT

THE PHYSICAL EDUCATION OPINION IN THE LAST PERIOD OTTOMAN HISTORY BASED ON THE JOURNAL OF “TERBİYE VE OYUN”

M. Sc. Thesis

Preparer: Aysel ÇAKAN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

2022-(X+207)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

History Department

Jury

Assoc. Prof. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ

Assoc. Prof. Dr. Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ

Asst. Prof. Dr. Mehmet Ali BOZKUŞ

After the proclamation of the Second Constitutional Monarchy, a revival occurred in the press life and many newspapers and magazines in various fields began their publication life. Terbiye ve Oyun Mecmuası is one of the journals that started publication on 14 August 1911 because of this revival. It is a journal that completed its first publication period between 1911-1912 and its second publication period between 1922-1923 under the direction of Selim Sırrı Tarcan. Various social and cultural issues are also included in the magazine, in which physical education and gymnastics have a predominant place. A total of thirty-six issues were published in this journal in two periods. It has been stated that the aim of the journal is to educate young people mentally, physically, and spiritually. In addition to this, it has been determined that various articles are included in the journal to increase the awareness of physical health in the society. In this study, not only the field of physical education, but also information about various sports branches is included. Among these sports branches, especially gymnastics, other sports branches such as football, tennis, and basketball, which were not common at that time, were explained in detail, and information on how to play games for children's health was shown among the findings. In addition, many important foreign works were translated in the journal. There are many articles aiming at mental and physical education on women's and children's education. While this study was being prepared, 588 pages of the 36-issue magazine were translated. The subheadings were prepared within the scope of the data obtained. The translations handled within the framework of titling were evaluated by adapting them to today's Turkish. Thus, it was tried to create an original study based on scientific research methods in accordance with the methodology of history.

Keywords: Physical Education, Gymnastics, Selim Sırrı, Sports, Terbiye ve Oyun Mecmuası.

ÖN SÖZ

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından ortaya çıkan basın patlaması ile farklı alanlarda çeşitli gazete ve dergi yayınları yapılmaya başlamıştır. Bu süreçte beden eğitimi ve jimnastik alanında toplumun bilinç düzeyini arttırmaya yönelik yayın hayatına başlayan Terbiye ve Oyun Mecmuası, 1911 yılında çıkarılmaya başlamıştır. Bu çalışmada 1911-1912 yılları arasını kapsayan birinci yayın dönemi ve 1922-1923 yıllarını kapsayan ikinci yayın döneminin tüm sayıları incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Terbiye ve Oyun Mecmuasının yayınlandığı dönem kapsamında beden eğitimi düşüncesine etkisi üzerinde durulmuştur. Özellikle Selim Sırrı Tarcan'ın beden eğitimi ve jimnastik alanındaki bilgi birikimi ve gözlemleri kadın, çocuk ve topluma yönelik değerlendirmelerine geniş yer verilmiştir. Terbiye ve Oyun Mecmuasının konu edildiği bu çalışmanın her aşamasında bana zaman ayırarak bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Ümüt Akagündüz'e ve her zaman desteğini ve yardımını gördüğüm saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Seval Yinilmez Akagündüz'e ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bozkuş'a teşekkürlerimi sunuyorum. Bu süreçte hiçbir zaman beni yalnız bırakmayan ve ellerinden gelen tüm desteği gösteren başta Ahmet Nizamoğlu'na ve Kübra Nizamoğlu Babacan'a ayrıca teşekkür ederim. Son olarak maddi ve manevi hiçbir yardımını esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime bu süreçteki desteklerinden dolayı şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SON DÖNEM OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ VE TOPLUMSAL YAPISI

1.1. Son Dönem Osmanlı Siyasi Karakteri.....	5
1.2. Son Dönem Osmanlı Toplumsal Karakteri.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI BASIN HAYATI'NIN GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı Basın Hayatının Birikimi.....	38
2.2. 1908-1923 Yılları Arasında Süreli Yayınların Gelişimi	42
2.3. Osmanlı Devleti'nde Beden Eğitimi Düşüncesine Yön Veren Süreli Yayınlar.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDEN EĞİTİMİ DÜŞÜNCESİ VE TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ

DÜŞÜNCESİNİ YÖNLENDİRENLER

3.1. Beden Eğitimi ve Jimnastiğin Tarihsel Gelişimi.....	49
3.2. Ali Faik Üstünidman	51
3.3. Selim Sırrı Tarcan	54
3.4. Burhan Felek.....	62
3.5. Ethem Nejat	66
3.6. Ali Sami Yen	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERBİYEVE OYUN MECMUASI'NIN BİÇİM VE İÇERİĞİ

4.1. Terbiye ve Oyun Mecmuasının Biçim ve İçerik Özellikleri	74
--	----

BEŞİNCİ BÖLÜM
TERBİYE VE OYUN MECMUASINDAKİ BULGULARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Alman Jimnastiği.....	80
5.2. Tıbbi Jimnastikler	95
5.2.1. Nasıl Jimnastik Yapmalı?	101
5.2.3. Eski ve Yeni Jimnastikhaneler	105
5.3. İsveç ve Alman Jimnastiğinin Karşılaştırılması	111
5.4. Jørgen Peter Müller'in Beden Eğitimi Düşüncesi	113
5.5. Spor Teşkilatı ve Sporcular Arasında	123
5.5.1. Spor Teşkilatı	123
5.5.2. İsveç'te Spor Teşkilatı	126
5.5.3. Fransa'da Spor Teşkilatı	128
5.6. Terbiye ve Oyun Mecmuasında Kadın Düşüncesi	131
5.6.1. Kadınların Eğitimi.....	131
5.6.2. Kadınların Beden Terbiyesi.....	139
5.6.3. Amerika'da Kadınlar ve Sporla Alakaları.....	141
5.7. Terbiye ve Oyun Mecmuasında Çocuk Düşüncesi	143
SONUÇ	153
KAYNAKÇA.....	156
EKLER	179
ÖZGEÇMİŞ	207

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 1908-1914 Yılları Arasında İstanbul'da Gerçekleşen Genel Ölüm Sayısı ile Salgın Hastalıktan Ölüm Mukayese Cetveli.....	35
Tablo 2. 1910 Yılı Almanya Şehirlerinde Kurulmuş Olan Spor Cemiyetlerinin Aza Sayısını Gösteren Tablo.....	93
Tablo 3. 1909-1910 Yıllarında Almanya'da Jimnastik ve Spor Cemiyetlerine Ait Veri Tablosu.....	93
Tablo 4. Fransız Spor Atletik Cemiyetleri İttihadı 1889-1907 Verileri.....	129
Tablo 5. 1912 Yılında Fransa'daki Kulüp ve Sporcu Sayısını Gösteren Tablo.....	130
Tablo 6. Fransa'da 1916 Yılı Kulüp, Cemiyet ve Aza Sayısı.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 1. Terbiye ve Oyun Mecmuasının İçerisindeki Makale Yoğunluğu.....	76
Grafik 2. Terbiye ve Oyun Mecmuası I. Dönem Yazarlar Dağılımı.....	77
Grafik 3. I. ve II. Yayın Dönemine Ait Makale Dağılımını.....	78
Grafik 4. Terbiye ve Oyun Mecmuası I. Dönem Görsel İçerik Verisi.....	78
Grafik 5. Terbiye ve Oyun Mecmuası II. Dönem Görsel İçerik Verisi.....	79

KISALTMALAR

Bkz.: Bakınız

BOA.: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bs.: Baskı

C.: Cilt

CTAD: Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi

Çev.: Çevirmen

Der: Derleyen

Ed.: Editör

s.: Sayfa

S.: Sayı

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

ss.: Sayfa sayısı

Yay.: Yayınları

yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Osmanlı Devleti'nin son döneminde “Beden Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi” üzerinde durulan Yüksek Lisans tezinin konusu “Terbiye ve Oyun Mecmuası” içerisindeki makalelerin incelenmesiyle şekillenmiştir. Selim Sırrı Tarcan'ın müdürlüğünde çıkarılan Mecmuada ağırlıklı olarak Selim Sırrı Bey'in beden eğitimi ve jimnastik alanına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde gelişen beden eğitimi düşüncesinin daha iyi anlaşılabilmesine yönelik dönemin siyasi ve toplumsal yapısı anlatılmıştır. Tezin ana temasını “Beden eğitimine ve gelişimine etki eden faktörler nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu soru bağlamında çalışma bir giriş, beş bölüm ve bir sonuç olarak düzenlenmiştir.

Birinci Bölüm 'de, *Son Dönem Osmanlı Devleti'nin Siyasi ve Toplumsal Yapısı* başlığı altında, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal olaylar irdelenmiştir. Özellikle Tanzimat Dönemi temel alınarak, II. Abdülhamit Dönemi ve İttihat ve Terakki Hükümeti'nin etkin olduğu dönemler, toplumsal ve kültürel değişim ve dönüşümler çerçevesinde irdelenmiştir. İkinci Bölüm 'de, *Son Dönem Osmanlı Basın Hayatının Birikimi* başlığı altında Dünya'da ve Osmanlı'da basının gelişiminin ve duraklamasının etkenleri üzerinde durulmuştur. Süreli yayınların gelişimi ve çeşitliliği ele alınarak bu çeşitliliğin beden eğitimi düşüncesinin gelişimine olan etkisi irdelenmiştir.

Üçüncü Bölüm 'de, *Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Beden Eğitimi Düşüncesini Yönlendiren İsimler* başlığı altında Ali Faik Üstünidman, Selim Sırrı Tarcan, Burhan Felek, Ethem Nejat ve Ali Sami Yen'in hayatlarına ve yapmış oldukları faaliyetlere dair detaylı bilgiler verilmiştir. Bu isimlerin Osmanlı Devleti'nde beden eğitiminin gelişimine olan katkıları üzerinde durulmuştur. Dördüncü Bölüm 'de, *Terbiye ve Oyun Mecmuasının İçeriği ve Biçimsel Yapısı* başlığı altında mecmuanın içeriğine ve biçimsel yapısına dair bilgilere yer verilmiştir. Son bölüm olan Beşinci Bölüm' de, *Terbiye ve Oyun Mecmuasındaki Konuların Değerlendirilmesi* başlığından da anlaşıldığı üzere mecmua içerisindeki makaleler tasnif edilerek konu başlıklarına ayrılmıştır. Alt başlıklar halinde mecmua içerisindeki makaleler göz önünde tutularak detaylı bilgilere yer verilmiştir. Konular değerlendirilirken ağırlıklı olarak beden eğitimi ve jimnastik konuları üzerinde durulmuştur. Bu başlığa ek olarak kadın ve çocuk eğitiminin yanında çeşitli sosyal ve kültürel konuları kapsayan makalelere de yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı II. Meşrutiyet Döneminde yayınlanmış olan Terbiye ve Oyun (1911-1912 ve 1922-1923) mecmuasındaki makalelerden hareketle beden eğitimi düşüncesinin Osmanlı Devleti'ndeki dönüşümünü belirginleştirerek analiz etmektir. Söz konusu Mecmuanın Osmanlı toplumuna sağlamış olduğu katkı değerlendirilerek, mecmuada yayın yapan yazarların hayatlarına değinilmiştir. Bu amaçtan hareketle II. Meşrutiyet dönemi basın hayatının geçirdiği dönüşümün seyrinde beden eğitiminin gelişimi açığa çıkartılmıştır. Araştırmanın önemi, Terbiye ve Oyun Mecmuası, YÖK Ulusal Tez Merkezi verilerine göre daha önce alan yazında herhangi bir teze konu olmamıştır. Alan yazına kazandırılan bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nde beden eğitimi içerikli bir süreli yayın olan Terbiye ve Oyun mecmuasının tanınması ve incelenmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma ciddi bir çeşitliliği kapsayan şemsiye işlevi görmektedir. Nitel araştırmada çalışılan alandaki araştırmaların uzun bir zaman dilimine yayılarak yapılması esastır. Araştırmanın mantığı açık ve bütüncül bir görünümle ortaya konulmalıdır. Yapılan araştırmanın analizi öznel ve nesnel değerlendirmelerden geçirilirken öznel hallerinin muhafaza edilmesine dikkat edilmelidir. Araştırmadaki başlıca ölçüm aracı araştırmacı olarak değerlendirilmektedir.¹ Nitel araştırma yönteminin esas alınmasının yanında tarihsel boyutunun da ortaya konulması amacıyla tarama modelinde hazırlanan Terbiye ve Oyun Mecmuası II. Meşrutiyet döneminde yayınlanmıştır. Özellikle sosyal bilimlerde uygulanmakta olan nitel araştırmalar konuyu derinlemesine inceleyerek veri toplama süreci sonrasında elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan sentez sonucu bir tümevarım ortaya çıkmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi göz önünde tutularak tarama tekniği esas alınmış olup bu doğrultuda yapılacak olan araştırmada zaman ve mekân olgusu kapsamında birincil ve ikincil kaynaklar çerçevesinde sistemli bir yoruma yer verilmiştir.² Terbiye ve Oyun mecmuasının kapsayıcı bir içeriğe sahip olması ve 1911-1912 ve 1922-1923 tarihlerinde yapılan yayınlar nedeniyle zengin bir makale içeriğine sahip olması teknik olarak amaçlı örneklem yönteminin benimsenmesinde etkili olmuştur. “*Nitel çalışmalarda araştırmacının,*

¹ Keith F. Punch, *Sosyal Araştırmalara Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005, s. 142-143

² Bruce L. Berg, Howard Lune, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Eğitim Yayınevi, Konya, s. 334-335

*incelediği olguyu açıklamasında yardımcı olacak birey ve mekân ve durumları, çalışma için seçmesi amaçlı bir seçimdir. Çünkü amaçlı seçilen örneklem, çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi, incelenen olgunun anlaşılmasına yönelik zengin bilgiler sunabilecek niteliktedir.*³ Terbiye ve Oyun Mecmuasının incelenmesinde takip edilen yol olarak, araştırması planlanan olay ya da olgular hakkında bilgileri içeren ve yazılı belgelerin analizini kapsayan “belge analizi” seçilmiştir. Bu doğrultuda izlenecek yol ise kapsamlı bir analiz olması için ilk olarak ayrıntılı bir içerik analizine yer verilmesidir. İnanırcılığı arttırması amacıyla uzman analizinin yapılması gerekmekte ve aktarılabilirliğin sağlanması için ayrıntılı bir betimlemeye yer verilmelidir. Sonuç kısmı ele alınırken elde edilen bilgi ve belgeler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmalıdır.⁴

Bu çalışmada çeşitli arşiv ve elektronik veri tabanlarından yararlanılarak makale, gazete, kitap ve belgelerden yararlanılacaktır. Literatür taraması amacıyla “Milli Kütüphane”, “Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi”, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi”, “Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Kütüphanesi” gibi ulusal kütüphanelerle bağlantılar kurulmuştur. İnteraktif olanaklar düzleminde ise “İnternet Archive”, “Hathi Trust”, “Open Library”, “Europeana Collections”, “Bibliothèques d’Orient” gibi uluslararası kütüphanelerden yararlanılmıştır. Literatür taraması yoğunluğunu arttırmak amacıyla “TR-Dizin”, “Sobiad”, “Asos İndeks”, “Scopus” gibi interaktif araştırma dizinleri göz önünde bulundurulmuştur. İncelemeye konu olan derginin sayılarının temini sırasında ise “Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Kataloğu” ve “Hakkı Tarık Us Koleksiyonu’ndan” yararlanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler geçerlik ve güvenilirlik açısından değerlendirilerek, eleştirel bir bakış açısı ile analiz edilmiştir. Öncelikle ilgili literatür ve birincil kaynaklar toplanmıştır. Seçilmiş Osmanlıca metinlerin çevirisi yapıldıktan sonra verilerin analizine geçilmiştir. Bu çerçevede ilk olarak II. Meşrutiyet yıllarının değişen karakterini belirleyebilmek için dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal niteliğine odaklanılmış, sonrasında II. Meşrutiyet yıllarında süreli yayınlar alanında yaşanan patlamanın yoğunluğu ve çeşitliliği değerlendirilerek beden eğitime yönelik dergilerin önemi belirginleştirilmiştir. Derginin içeriği ve biçimsel karakteri ise analiz edilecek bir sonraki konu olmuştur. Bu düzlemde derginin kaç sayı yayımlandığı, kapak tasarımının nasıl

³ Ali Baltacı, “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, 2018, s. 266.

⁴ Ferhat Sayım, *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 29-30

olduğu, kimler tarafından çıkartıldığı, hangi başlıklara önem verildiği istatistiki veriler ve grafiklerle gösterilmiştir. Son olarak tespit edilen konu başlıklarından hareketle Terbiye ve Oyun mecmuasında yayımlanan Osmanlıca makalelerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Terbiye ve Oyun Mecmuasını incelemeyi amaçlayan bu araştırmanın hareket noktası, amaçlı örnekleme alınan eserlerde geçen tarihsel söylemler olarak kabul edilmiştir. Eserdeki tüm tarihsel söylemler, cmler düzeyinde incelenerek araştırmanın alt amaçlarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak gönderme yapan söylemler üzerinde durulmuştur. Elde edilen verilerin zmlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. *“İçerik analizinde temelde yapılacak olan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.”*⁵ Belgesel tarama tekniğiyle elde edilen verilerin tamamı incelendikten sonra kategoriler oluşturulmuştur. Başlık konularıyla ilgili olarak elde edilen veriler doğrudan ve dolaylı olarak alınan notlar yardımıyla fişlere kaydedilmiş ve kullanılan her kaynak için bir kaynak fişi oluşturulmuş, bu süreçte fişler başlıklarına göre sıralanmıştır.⁶ Başlıklarına göre sıralanan bu kategorilerden elde edilen veriler benzer ve farklı yönleri açısından karşılaştırılarak, araştırmanın amaçlarına uygun şekilde alt başlıklara ayrılmış ve belgesel tarama tekniği kullanılarak gerçekleştirilen literatür taraması ile toplanan veriler, araştırmanın alt amaçlarına uygun biçimde düzenlenmiştir.

---

⁵ Ali Yıldırım, Hasan şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 27

⁶ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 81

BİRİNCİ BÖLÜM

SON DÖNEM OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ VE TOPLUMSAL YAPISI

1.1. Son Dönem Osmanlı Siyasi Karakteri

Osmanlı Devleti'nde tımar sisteminin bozulması XVI. Yüzyılın sonlarından itibaren iltizam usulünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Süren savaşların doğurduğu insan gücü ihtiyacının ortaya çıkmasıyla birlikte devlet, ayanların hakimiyeti altında olan birlikleri kullanmıştır. Böylece Anadolu ve Balkan coğrafyalarında XVIII. yüzyılda “güçlü feodal bir Aristokrasi sınıfı” olarak “Ayanlık” ortaya çıkmıştır.⁷ XVIII. ve XIX. yüzyıllarda belirginleşen sanayileşme yeterli düzeyde Osmanlı Devleti'ne yansımamıştır. İstanbul ve Anadolu'daki 239 sanayi kuruluşunun yalnızca 22'sinin devletin elinde olmasından ve demiryolları, rıhtımlar, tramvaylar, su, elektrik ve gaz gibi işletmelerin tamamının yabancı işletmelerin tekelinde bulunması bu teoriyi destekler niteliktedir.⁸

Şerif Mardin, Ziya Paşa'nın Hürriyet gazetesinde yayımlanmış olduğu bir yazısında Osmanlı orta sınıfı için, 1830-1860 yılları arasında Galata ve Beyoğlu'nun içerisindeki zengin ticarethanelerin Ruamların tekelinde olduğunu ifade eder.⁹ Bu ifadenin yanı sıra gayrimüslim orta sınıfın İstanbul'daki etkinliği 1853-1856 Kırım Savaşı, 1838-1861 Osmanlı- İngiltere Ticaret Antlaşmaları ve 1856 Islahat Fermanı ile artmıştır. Özellikle 1838 yılında İngiltere ile imzalanan Balta Limanı Ticaret antlaşması neticesinde ticaret kısıtlaması ortadan kalkmış ve İngiltere'de imal edilen mallar Osmanlı topraklarındaki yerini almıştır. Ucuz ve seri üretimle başa çıkamayan Osmanlı yerli üreticilerinin iflas etmeleri yabancı tekellerinin gücünü arttırmıştır.¹⁰ 1877-1878 Osmanlı-Rus çatışmasının yarattığı baskı devletin iflasını açıklamasına giden süreci hızlandırmıştır. Borçlarını almak isteyen Avrupa Devletleri tarafından 1881 Muharrem Kararnamesi ile Duyun-u Umumiye Borçlar idaresi kurulmuştur. 5000 yakın çalışanıyla Duyun-ı Umumiyye Osmanlı borçları karşılığında tuz, tütün tekelleri, ipek, bazı vilayetlerin vergileri, balıkçılık ve alkollü içkiler gibi gelir kaynaklarını doğrudan yönetme hakkına sahip olmuştur.¹¹

Osmanlı Devleti, içinde bulunduğu ekonomik buhran ve savaşlara ek olarak devletin yeni siyasi fikirlerle kurtulacağına inanan gençler ile padişah arasında başlayan

⁷ Halil İnalçık, *Osmanlı ve Modern Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 50.

⁸ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 219.

⁹ Mardin, *Türk Modernleşmesi*, s. 336-338.

¹⁰ Kemal H. Karpat, *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 490.

¹¹ Erick Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 127,128.

çekişmelere sahne olmuştur. Yeni Osmanlılar söylemini bir bütün olarak kullanan ilk isim 1849-1854 yıllarında Paris'te yaşayan İbrahim Şinasi Efendi'dir. 1862 yılında Tasvir-i Efkâr Gazetesinde yayınlamış olduğu yazılarında devletin bekası için nelerin iyileştirici olduğunu ve nelerin değişmesi gerektiğini tenkitçi bir üslupla ele almıştır. Kullanmış olduğu yalın ve anlaşılır Türkçe onun ne anlattığının büyük kitlelerce anlaşılmasını sağlamıştır.¹²

1865 yılının haziran ayına gelindiğinde Belgrad Ormanı'nda Namık Kemal, Nuri Bey, Reşat Bey, Mehmet Bey ve Ayetullah Bey'in katılımlarıyla bir örgütlenme hedeflenmiştir.¹³ Osmanlı İmparatorluğunu parlamenter bir monarşi ekseninde yönetilmesi amacıyla özellikle "Meşveret Meclisi" örneğine değinilerek, yurt içi ve yurt dışı yayınları çerçevesinde bir muhalefet ortaya çıkmıştır. Bu muhalefette öne çıkan isimler Mustafa Fazıl Paşa, Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Suavi olmuştur.¹⁴ 31 Ağustos 1867 yılında Ziya Paşa başkanlığında Yeni Osmanlılar Cemiyeti kurulmuş, Cemiyet sözcüsü olarak Muhbir gazetesi Londra'da yayın hayatına başlamıştır. Yine muhalif bir gazete olarak Hürriyet 1868 yılından 1870 yılına kadar muhalif tavrını sürdürmüştür.¹⁵

Padişah ve muhalefet arasındaki çekişmelere ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve çıkan ayaklanmalar da eklenince Mithat Paşa'nın başını çektiği Yeni Osmanlılar Cemiyeti, 1876 yılının 29-30 Mayıs gecesi Sultan Abdülaziz'i tahttan indirerek yerine V. Murat'ı getirmiştir. V. Murat'ın akli dengesinin yerinde olmaması nedeniyle 31 Ağustos 1876 tarihinde Sultan II. Abdülhamit tahttaki yerini almıştır. Meşrutiyet'i ilan etmesi koşuluyla tahta çıkarılan II. Abdülhamit, Tersane Konferansının gerçekleştiği sırada Kanun-i Esasiyi ilan etmiştir. 24 Nisan 1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşı neticesinde Osmanlı'nın arka arkaya aldığı yenilgiler bahane edilerek, 13 Şubat 1878'de Meclis-i Mebusan süresiz kapatılarak Kanun-i Esasi askıya alınmıştır. Böylece 33 yıl sürecek olan "İstibdat Dönemi" başlamıştır.¹⁶ 23 Aralık 1876 yılında ilan edilen Kanun-i Esasi'de güçler ayrılığı net bir şekilde uygulanamamıştır. Kanun-i Esasi, padişahın hak ve yetkilerine sınırlama getirememiş olmasına ek olarak onun elini güçlendiren maddelere

---

¹² Şerif Mardin, "Yeni Osmanlı Düşüncesi", Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 43-45.

¹³ Ebuzziya Tefvik, *Yeni Osmanlılar Tarihi*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973, s. 77.

¹⁴ Mehmet V. Seyitdanlıoğlu, "Divan-ı Hümayun'dan Meclis-i Meb'usan'a Osmanlı İmparatorluğu'nda Yasama" Ed. Halil İncelik, Mehmet V. Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006, s. 264.

¹⁵ Cahit Orhan Tütengil, *Yeni Osmanlılar'dan Bu Yana İngiltere'de Türk Gazeteciliği*, Belge Yayınları, İstanbul, 1969, s. 3,53.

¹⁶ Tefvik, *Yeni Osmanlılar Tarihi*, s. 784,785

sahiptir. Bu maddelere dayanarak padişah, 93 günde 3 saltanat değişikliğine neden olan Mithat Paşa'yı görevinden azlederek sürgüne göndermiştir. Sonu yarım kalan bir mücadelenin kilit ismi olan Mithat Paşa kendinden sonraki nesillerce örnek alınacaktır.¹⁷

1827 yılında kurulan Tıbbiye, 1834 yılında kurulan Harbiye ve 1859 yılında kurulan Mülkiye gibi okullar modern eğitime giden kapıyı aralamışlardır. İttihat ve Terakki Cemiyeti de bu okulların siyasi örgütü olarak değerlendirilebilir.¹⁸ Namık Kemal, Ziya Paşa ve Şinasi'nin eserlerinin bu okullarda elden ele dolaşması istibdat yönetimine karşı özgürlükçü ve reformcu düşünce hareketlerinin canlanmasına neden olmuştur. Önceden fikri düzlemde kalan bu kıvılcımlar 1889 yılında "İttihad-i Osmani" adıyla aksiyona dönüşmüştür. Bu eylemlerin ilki, Askeri Tıbbiye'de ortaya çıkan İbrahim Temo liderliğinde toplanan ve Abdullah Cevdet, İshak Sukuti ve Mehmet Reşit tarafından oluşturulan gizli örgüttür. Carbonari Cemiyetinden esinlenen bu cemiyette hücreler ve her üyeye ait numaralara vardı. Kısa zamanda örgüt büyüyerek Harbiye, Bahriye, Mülkiye, Topçu, Mühendishane ve Baytariye Mekteplerinde de yapılanmalar oluşturmuştur.¹⁹ Padişah bu yapılanmalardan 1892 yılında haberdar olmuş ve örgüte katıldığı tespit edilen kişiler tutuklanmıştır. Tutuklananlar üç ay sonra serbest bırakılarak yöneticilerinin değişmiş olduğu okullarına dönmelerine izin verilmiştir. Okula dönen öğrenciler, örgüt üyeliğini devam ettirerek eylemlerini sürdürmüştür.²⁰ Mekteb-i Tıbbiye okulunun başına saraya bağlılığı ile tanınan Zeki Paşa'nın getirilmesi herhangi bir hareketlilik için önlem almayı amaçlasa da okuldaki disiplin birçok öğrencinin yurtdışına firarına neden olmuştur. Ahmet Rıza Bey tarafından 1894 yılında Cemiyet'in adı "Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti" olarak belirlenmiştir.²¹

İçerideki karışıklık nedeniyle artan baskı cemiyetin dış teşkilatının muhalefeti ele almasına neden olmuştur. Cemiyetin Paris şubesini Ahmet Rıza, Kahire şubesini Hoca Kadri, Cenevre şubelerini İshak Sukuti ve Abdullah Cevdet Beyler, Balkan ve Kafkasya şubelerini ise İbrahim Temo yönetmektedir. Bu muhalefette etkin rol üstlenen yayınlar; Meşveret, Mizan, Osmanlı ve Hak gazeteleridir.²² Cemiyet tarafından 1902 yılında Paris'te yapılan kongrede İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri arasında çıkan görüş

¹⁷ Süleyman Kani İrtem, *Yıldız ve Jön Türkler*, Temel Yayınları, İstanbul, 1999, s. XXII.

¹⁸ Mustafa Önder, *Türk Eğitim Tarihi*, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2011, s. 141.

¹⁹ Şükrü Hanioğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetive Jön Türklük (1889-1902)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 178.

²⁰ Tefik Çavdar, *İttihat ve Terakki*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 15, 16.

²¹ Hanioğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetive Jön Türklük (1889-1902)*, s. 179-180.

²² Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, Hürriyet Vakfı Yayınları, C. 1, İstanbul, 1988, s. 20.

ayrılıkları neticesinde fikir birliği sağlanamayarak farklı ideolojiler ortaya çıkmıştır. Prens Sebahattin grubu kurtuluşu Osmanlılık fikrinde görmüş, teşebbüsü şahsiye ve âdem-i merkezîyetçilik fikrini benimsemiştir. Ahmet Rıza ve ekibi Pozitivizm etrafında şekillenen bir ideolojiyi benimsemiştir. Bu ayrılık ileride şekillenecek olan iktidar-muhalefet ilişkisinin temelini oluşturur.²³

1906 yılının Eylül ayında önce Selanik'te, sonra Manastır'da kurulan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, Bulgarları himaye eden Rus politikalarına karşı oluşmuş olup genç subayları cemiyetin kanatları altında toplamaktadır. Hücre biçiminde oluşan cemiyet Talat, İsmail Canbolat ve Rahmi Beyler etrafında şekillenmektedir. 1906 yılının Ekim ayında Enver Bey, Kasım ayında ise Kazım Karabekir Cemiyete katılır.²⁴ 27 Eylül 1907 yılına gelindiğinde Paris merkezli İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Selanik Merkezli Osmanlı Hürriyet Cemiyeti birleştirilerek faaliyetlerin daha sistemli bir halde ilerlemesi sağlandı.²⁵ Rumeli'nin içinde bulunduğu kargaşa ortamından faydalanarak hızlı bir şekilde örgütlenen "Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti" üyelerinin çoğunluğunu subaylar oluşturmaktadır. Bunun yanında Makedonya topraklarında kurulmaları ve aynı amacı benimsemiş olmaları onları birleştiren diğer etkenleri oluşturur.²⁶

1908 yılının temmuz ayında, bu tarihe kadar verilen mücadelenin meyvelerini almak isteyen İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden Resneli Niyazi Bey, yanına almış olduğu bir grup ile dağa çıkmıştır. Cemiyet üyelerince saraya yazılan mektuplarla Kanun-i Esasi'nin derhal yürürlüğe konulmasının istenilmesi bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Saray tarafından alınan bu mektup onları harekete geçirmiş olsa da olacakları engellemek konusunda girişimler yetersiz kalmıştır.²⁷ Rumeli'de başlayan Meşrutiyet mitingleri hızlı bir şekilde diğer bölgelere de yayılmıştır. Gelişen bu olaylar neticesinde Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti'nin Manastır Merkezi saraya çekmiş olduğu cüretkâr telgraflarla Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe konulmaması durumunda ortaya çıkacak durumlardan kendilerinin sorumlu olmadığını kararlı bir şekilde ifade etmiştir. Kararlılık sonucunda padişah 24 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'i yeniden ilan etmiştir.²⁸

---

²³ Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, s. 21.

²⁴ Karabekir, *İttihat ve Terakki Cemiyeti*, s. 79.

²⁵ Karabekir, *İttihat ve Terakki Cemiyeti*, s. 105, 106.

²⁶ Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C. 1, s. 22.

²⁷ Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 308

²⁸ Kuran, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, s. 309.

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi üzerine sansür kendiliğinden son buldu, ertesi gün hafiyelik kurumunun kaldırılmasının yanında Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan tekrar çalışmaya başladı. Bu durum seçimlerin yapılmasını gerekli kılarak İttihat ve Terakki Fırkasının ön plana çıkmasını sağladı. Ancak İttihat ve Terakki'nin iktidarı sağlama konusunda problem yaşaması nedeniyle iktidar dönemi ikiye ayrılmaktadır. 1908-1913 döneminde İttihatçılar yönetimde dolaylı olarak yer alırken 1913-1918 döneminde doğrudan iktidara sahip olmuşlardır.²⁹

Osmanlı Devleti'nin Meşrutî ıslahat dönemi üç kısımda ele alınabilir. Bunlardan ilki Meşrutiyet'in ilanının ardından 17 Aralık 1908 tarihinde Meclisin tekrar açılması ve Kâmil Paşa hükümetinin kurulmasıdır. Bu dönem zarfında mecliste çoğunluğu eski düzen yanlılarının oluşturması ve İttihat ve Terakki üyelerinin genç ve tecrübesiz ittihatçıların mecliste ağırlık oluşturmalarını engellemiştir.³⁰ Meclise getirilen 668 önergeden yalnızca 158 inin kabul edilmesi ve 73 yasa tasarısından 53 ünün kabul edilmesi meclisin yasama görevinden yoksun olduğu ifadesini destekler nitelik taşımaktadır. 13 Şubat 1909 tarihinde Kâmil Paşanın yerine Hüseyin Hilmi Paşa'nın getirilmesi 31 Mart Vakasına giden süreci hızlandırmıştır.³¹

13 Nisan 1909 tarihinde patlak veren 31 Mart Vakasında, Hilmi Paşa'nın iktidarını kabul etmeyen muhalefetle birlikte Meşrutiyet'in ilanına kadar ayrıcalıklı muamele gören ilmiye öğrencileri de yer almıştır. Padişah tarafından desteklendiği düşünülen olaydaki temel amaç İttihat ve Terakki'yi resmen devre dışı bırakmaktır.³² İttihatçılara ölüm nidalarıyla başlayan ayaklanmada beş, altı bin kişilik kalabalık meclisin etrafını sarmıştır. Elleri bulunan altınlar padişah tarafından finanse edildiğini desteklemektedir. Birçok isyancının hoca kıyafeti giyerek din elden gidiyor nidaları atması dikkate değer başka bir husustur. 15 gün kadar süren ayaklanmada İttihat ve Terakki'nin İstanbul'da pek çok kurumu ve gazeteleri yağmalanmış olsa da temel yapılanması Makedonya'dır.³³

Meşrutiyeti korumak amacıyla Selanik'ten hareket eden Hüseyin Hüsnü Paşa komutasındaki Harekât Ordusu 19 Nisan 1909 tarihinde İstanbul'a girdi ve 22 Nisan'da kumandayı Mahmut Şevket Paşa devraldı. 24 Nisan'da İstanbul tamamen kontrol altına

²⁹ Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat Terakki*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 142-145.

³⁰ İttihat ve Terakki hükümetinin bu dönemdeki iktidarını Akşin, Yap, yapma diyebilme iktidarı olarak yani denetleme iktidarı olarak bulunduğunu ifade eder. Akşin, *Jön Türkler ve İttihat Terakki*, s. 145.

³¹ Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 81.

³² Sina Akşin, *31 Mart Olayı*, Dilek Matbaası, Ankara, 1972, s. 39.

³³ Aykut Kansu, *İttihatçıların İktidar ve Rejim Mücadelesi (1908-1913)*, İletişim yayınları, İstanbul, 2006, s. 73-77.

alındı. İstanbul'un Harekât Ordusu'nun hakimiyetine geçmesiyle birlikte Örfi mahkeme kuruldu ve suçlu bulunanlar idam edildi. 27 Nisan 1909 tarihinde II. Abdülhamit tahttan indirilerek Selanik'e gönderildi, tahta Mehmet Reşat çıkartıldı. 31 Mart Vakası ittihatçıların askeri disiplinlerini belirginleştirdi.³⁴

31 Mart Vakasının başarısız olması İttihatçıların ıslahatlarını hızlandırmalarını sağlamıştır.³⁵ 8 Ağustos 1909 tarihinde Kanun-i Esasi'de güçler ayrılığına ilişkin ciddi değişiklikler yapılmıştır. Padişahın yetkilerinin sembolik bir düzeye indirilmiştir. Padişahın meclisi istediği zaman feshetme ve istediği kişiyi sürgüne gönderme yetkisi elinden alınmıştır. Meclis başkanını seçme yetkisi padişahın elinden alınarak meclise verilmiştir. Kısacası padişah devre dışı bırakılarak devlet kavramı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılmaya çalışılan toplum mühendisliğiyle eskiden olduğu gibi reayadan beklenen itaat etmesi değil, vatana ve millete sadık olmasıdır.³⁶ Bu değişiklikler sayesinde meclis içi kontrolü sağlayan ittihatçılar kendi hakimiyetlerini güçlendirmiş ve bu sayede meclisteki muhaliflerin gensorularını kolayca bertaraf etmiştir.³⁷ İttihat ve Terakki hükümetinin 1912 yılında mecliste salt çoğunluğu sağlayamaması nedeniyle daha önce sınırlandırdığı padişah yetkilerini tekrar arttırmıştır.³⁸

21 Kasım 1911 yılında kurulan Hürriyet ve İtilaf Fırkası parlamenter sistemin uygulayıcısı olmuştur. Kurulduğu günden itibaren yüze yakın şubesiyle İttihat ve Terakki karşıtlığını bünyesinde toplamıştır. Mecliste 70'e yakın mebusla yaptığı muhalefete ek olarak Tanzimat, Sabah gibi gazetelerde muhalif yazılar yayınlanmıştır. Faaliyetleriyle İttihat ve Terakki'yi yıpratmaya başaran Hürriyet ve İtilaf Fırkası 11 Aralık 1911 ara seçimlerini kazanmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti olayın ciddiyetinin farkına vararak anayasada yeni değişiklikler yapma yoluna gitmiştir. 18 Ocak 1912 yılında anayasanın 7. Maddesi uyarınca padişah iradesi kullanılarak meclis feshettirilmiş ve seçimler tekrarlanmıştır. Tarihe "Sopalı Seçimler"³⁹ olarak geçen bu olayda yönetim tekrar İttihat ve Terakki'ye geçmiştir.⁴⁰

³⁴ Akşin, *31 Mart Olayı*, s. 270-305.

³⁵ Ahmad, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, s. 81.

³⁶ Selim Deringil, *Simgeden Millete II. Abdülhamid'den Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 161. Osmanlı Devleti'nin sosyal mühendislik teşebbüsleri başarı sağlayamamış olsa da Cumhuriyet dönemi ulus inşası sürecinin temelini oluşturmuştur. s. 162.

³⁷ Halil İncelik, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu üzerine Araştırmalar-IV, Ayânlar, Tanzimat, Meşrutiyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 302.

³⁸ Ahmad, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, s. 82-84.

³⁹ *Hürriyet ve İtilaf Fırkası mebus adayı olan Rıza Tevfik'in seçim bölgesi Gümülcine'de İttihatçılar tarafından dövülmesi, bu seçimlerin Türk siyasi hayatında "sopalı ve dayaklı seçimler" olarak*

1912-1913 yılları arasında gerçekleşen Balkan Savaşları, ülke içerisindeki iç çekişmeler ve ordudaki emir komuta zincirinin bozulması gibi nedenlerle kaybedilmiştir. Savaş sonunda Edirne şehri elden çıkmış ve Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir.⁴¹ Özellikle Edirne'nin kaybedilmesi Kâmil Paşa hükümetini zorlamıştır. İttihatçılar tarafından ise bu durum protesto edilmekte ve şehrin bırakılmasına karşı çıkılmaktadır. Subaylar ise savaşın hükümet değişikliğinden kaynaklandığına inanmaktaydılar.⁴² Kasım 1912'de İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından Kâmil Paşa hükümetine bir uzlaşma teklif edilmişse de bu davet hükümet tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından bir darbe hazırlığı başlamıştır. Halaskar-ı Zabitan Grubu'nun darbe yapabileceği istihbaratı ulaşıncaya, kritik noktalardaki polis sayısı arttırılarak şüpheliler sıkı takibe alınmıştır.⁴³

Enver Paşa ise içerisinde bulunulan durumu değerlendirirken fikir ayrılıklarının bir kenara bırakılarak toprak kayıplarını önlemeyi istemektedir. Hükümet değişikliğini öngören İttihatçılar, yeni hükümetin Nazım Paşa tarafından kurulmasını istemişlerdir.⁴⁴ Nazım Paşa ile yapılan görüşmeler neticesinde ikna edilerek kendisine yapılan muameleden ve güvensizlikten dolayı istifa ettiğini ifade eden bir mektup kaleme almıştır.⁴⁵ İttihatçılar tarafından gerçekleştirilen toplantılar sonrasında Sadrazamlık makamına Mahmut Şevket Paşa'nın getirilmesi kararlaştırılmıştır. İttihatçılar tarafından istifası istenen Kâmil Paşa hükümeti bunu reddetmiş ve 22 Ocak 1913 tarihinde Edirne konusunda çıkacak olan kararları belirlemek üzere Dolmabahçe Sarayında Şura-yı Saltanat toplanmıştır.⁴⁶ Ordunun ve ekonominin yeni bir savaşı kaldırmayacağına inanan Nazım Paşa yeni bir çatışmaya girilmesine sıcak bakmamıştır. Görüşmeler sonucunda belirlenen kararın kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.⁴⁷

---

adlandırılmasına neden olan ilk hadisedir. Bahar Öngüç, “1912 Seçimleri: Demokratik Seçim İlkeleri Işığında Kısa Bir İnceleme”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, 2021, s. 319.

⁴⁰ Ali Birinci, “Hürriyet ve İtilaf Fırkası”, *DİA*, C. 18, İstanbul, 1998, s. 507-511.

⁴¹ Yusuf Hikmet Bayur, *İkinci Balkan Savaşı*, Yenigün Haber Ajansı Basın Yayın, 1999, s. 41-54

⁴² Kenan Olgun, “Asker-Siyaset İlişkilerinde Bir Dönüm Noktası: Halaskâr Zabitan Grubu ve Faaliyetleri”, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 7, 2014, s. 157-161.

⁴³ Olgun, “Asker-Siyaset İlişkilerinde Bir Dönüm Noktası: Halaskâr Zabitan Grubu ve Faaliyetleri”, s. 164-168.

⁴⁴ Fevzi Demir, *Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri 1908-1914*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 133.

⁴⁵ Olgun, “Asker-Siyaset İlişkilerinde Bir Dönüm Noktası: Halaskâr Zabitan Grubu ve Faaliyetleri”, s. 170-175.

⁴⁶ Demir, *Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri 1908-1914*, s. 134.

⁴⁷ Ziya Şakir Soko, *Yakın Tarihin Üç Büyük Adamı Talat-Enver-Cemal Paşalar*, İstanbul, Akıl Fikir Yayınları, 2011, s. 216-219.

İstifa etmeyeceğini açıklayan Kâmil Paşa çalışmalarına devam etmiş, saat üçü gösterdiği sıralarda Enver ve Talat Paşalar topladıkları kalabalıkla Bab-ı Ali kapısını zorlamışlardır. Direnişle karşılaşmak istemeyen İttihatçılar tarafından Bab-ı Ali Merkez Tabur Kumandanı darbeden önce değiştirilmiştir. Bu nedenle içeriye rahat bir şekilde girilerek çatışmalar başlamıştır.⁴⁸ Çatışmada Harbiye Nazırı Nazım Paşa vurulmuş olup, Kâmil Paşa'dan istifa mektubu alınmıştır. Çıkan çatışma kanlı bir şekilde bitmiş olup, Nazım Paşa ve yaveri, Kâmil Paşa'nın yaveri, nöbetçi askerler ve darbeyi gerçekleştiren kişilerden de ölenler olmuştur. Nazım Paşa'nın ölümünden sonra kendisine sadaret teklifi götürülen Mahmut Şevket Paşa göreve başlamıştır. Her ne olursa olsun yapılan darbe sonucu Nazım Paşa öldürülerek olası bir mukavemetin önüne geçilmiştir.⁴⁹ Mahmut Şevket Paşa, Harekât Ordusu komutanı olmasının yanında İttihatçılar için son derece önemli bir isimdir. Akşin bu noktada şu değerlendirmeyi yapmakta: “Mahmut Şevket ile İttihat ve Terakkili genç subaylar arasındaki ilişki, 27 Mayıs Devrimi'nde Milli Birlik Komitesi'ni oluşturan subaylarla Cemal Gürsel arasındaki ilişkiye benzetilebilir.”⁵⁰ Bab-ı Ali önünde toplanan kalabalığa dağıtılan bildiri de önceki hükümetlerin uyguladığı yanlış politikalarından ve disiplinsizliklerden bahsedilmiştir. Balkan savaşlarının çıkmasından hükümet sorumlu tutulmuştur. İmzalanan anlaşmalar ise vatana ihanet olarak değerlendirilmiştir. Böylece darbeyi meşru kılan nedenler ifade edilmiştir.⁵¹ 23 Ocak 1913 tarihinde gerçekleşen Bab-ı Ali baskını sonrasında İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidarı tam anlamıyla ele geçirmiştir. Bundan sonraki süreçte Enver Paşa, Talat Paşa ve Cemal Paşa isimleri ön plana çıkmıştır. Askeri kanatta Enver Paşa, İç siyasette Talat Paşa söz sahibidir. İttihat ve Terakki hükümetinin dış siyasette öncelikle İngiliz yanlısı bir yaklaşıma sahip olduklarını görsek de daha sonraki dönemde Alman yanlısı bir politika izlenmiştir.⁵²

İttihatçıların doğrudan iktidarları 1913 Bab-ı Ali Baskını ile başlayıp 1918 Mondros Mütarekesine kadar sürdü. Muhalif basın susturularak Türk Ocakları kendi ideolojisini yayan kurumlar haline getirildi. 1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'na Enver Paşa'nın ve bazı itttihatçıların verdiği karar doğrultusunda girildi.⁵³ Bu karar mecliste tartışma yaratsa da hükümet hakimiyetini sürdürmeye devam etti. Savaşta hangi siyasetin

---

⁴⁸ M. Naim Turfan, *Jön Türklerin Yükselişi: Siyaset, Askerler ve Osmanlı'nın Çöküşü*, Çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, s. 151.

⁴⁹ Turfan, *Jön Türklerin Yükselişi: Siyaset, Askerler ve Osmanlı'nın Çöküşü*, s. 152.

⁵⁰ Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, s. 226, 366.

⁵¹ Rıdvan Akın, “İkinci Meşrutiyetin Sadrazamları ve Temel Rejim Sorunları”, *Tarık Zafer Tunaya Anısına Yedigâr-ı Meşrutiyet*, Ed. Mehmet Ö. Alkan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 75-77.

⁵² Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C. 1, s. 4-15.

⁵³ M. Şükrü Hanioğlu, “İttihat ve Terakki Cemiyeti”, *DİA*, C. 23, İstanbul, 2001, s. 476-480.

izleneceğine ve hangi icraatların yapılacağına dair konularda yine cemiyet tarafından tek başına kararlar alındı.⁵⁴ Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisinin 28 Haziran 1914 yılında Avusturya-Macaristan veliahdını öldürmesi ve Avusturya-Macaristan'ın aynı gün içinde Sırbistan'a savaş açmasıyla I. Dünya Savaşı başlamıştır.⁵⁵ Ağustos ayının 1'inde Rusya'ya, 3'ünde Fransa'ya ve 4'ünde Belçika'ya savaş ilan eden Almanya'ya karşı ise İngiltere 4 Ağustos'ta savaş ilan etmiştir. Tüm Dünya'da cereyan edecek olan savaşta ana karakterler Almanya, İngiltere, Fransa, Rusya, Osmanlı, Bulgaristan, İtalya, Romanya, Yunanistan, Amerika ve Japonya'dır.⁵⁶

Osmanlı Devleti, 10 Ağustos 1914 tarihinde İngilizlerden kaçan ve kendisine sığınan Goeben ve Breslau Alman gemilerini satın alarak isimlerini Yavuz ve Midilli olarak değiştirmesiyle tarafsızlığını yitirmiştir. 29 Ekim 1914 tarihinde Rus limanlarını bombalayan bu gemiler nedeniyle Rusya 31 Ekim 1914 yılında Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Böylece Osmanlı Devleti Alman müttefiki olarak savaşa girmiştir.⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle birlikte Doğu, Çanakkale, Kanal, Kafkas, Suriye-Filistin Cephesi gibi birçok cephe açılmıştır. Ruslara karşı yapılan Doğu Cephesinin komutanlığını Harbiye Nazırı Enver Paşa üstlenmiştir. 6-9 Kasım 1914 tarihinde gerçekleşen Köprüköy Muhaberesinde Ruslar yenilerek geri çekilmiştir.⁵⁸ Sarıkamış-Erzurum istikametinde ilerleyen Ruslara karşı 22 Aralık 1914 yılında taarruz başlamış olsa da uygunsuz hava koşulları nedeniyle 1915 yılının ocak ayına kadar devam eden Sarıkamış Harekâtı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Son olarak ise Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın komutanlığını üstlendiği Kanal Cephesi'ndeki savaş, 14 Ocak 1915'te başlayan harekât 15 Şubat 1915 yılında Süveyş kanalının geçilememesi nedeniyle mağlubiyetle sonuçlanmıştır.⁵⁹

3 Kasım 1914'te İngiliz donanmasının Çanakkale boğazını bombalamasıyla başlayan Çanakkale Savaşında savunma için 3. Ordu görevlendirilmiştir. 19 Şubat 1915 yılına gelindiğinde dünyanın en kanlı savaşı olarak nitelenecek olan savaş başlamıştır. Yenilmez unvanına sahip olan İngiliz donanması ve 12 savaş gemisi Çanakkale'yi bombalamaya başlamıştır. 8 Mart 1915 yılında Nusret Mayın gemisi limana 26 mayın döşemiştir. Bombalamalara rağmen bir netice alamayan donanma 18 Mart 1915 tarihinde

---

⁵⁴ Hanioglu, "İttihat ve Terakki Cemiyeti", s. 480-484.

⁵⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (1908-1918 İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı)*, C.9, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 479.

⁵⁶ Karal, *Osmanlı Tarihi (1908-1918 İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı)*, s. 480, 481.

⁵⁷ Sean McMeekin, *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 131-141.

⁵⁸ Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *DİA*, C. 6, İstanbul, 1992, s. 196-198.

⁵⁹ Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", s. 198-200.

tüm gücüyle saldırırsa da döşenen mayınlar ve direniş neticesinde başarı elde edememiştir. Böylece deniz zaferini kazanan taraf Türkler olmuştur.⁶⁰ Bir sonraki girişim 25 Nisan 1915 yılında kara harekâtı olarak başlamış olsa da Yarbay Mustafa Kemal'in komutasındaki ordunun, İngiliz kuvvetlerini Arıburnu-Conkbayırı'nda karşılaşmasıyla İngiliz kuvvetlerinin ikinci başarısızlığı da kaçınılmaz olmuştur.⁶¹ 6-7 Ağustos 1915 yılında Anafartalar bölgesinde cereyan eden savaşta Albay Mustafa Kemal'in komutasındaki ordu, 9-10 Ağustos 1915 yılında İngilizleri mağlubiyete uğrattınca Çanakkale'nin geçilmez olduğunu anlayan İngiliz kuvvetleri kıyıya konuşlanmak zorunda kalmıştır.⁶²

26 Nisan 1915 yılında İtilaf devletleri ile İtalya arasında imzalanan anlaşmayla Antalya ve çevresinin İtalya'ya bırakılmasının kabul edilmesi İtalya'yı, İtilaf devletlerinin yanında savaşa sokmuştur. 12 Ekim 1915 yılında Bulgaristan'ın İttifak devletlerinin yanında savaşa girmesi, Almanya ve Osmanlı arasında kara bağlantısının kurulmasını sağlamıştır. 4 Haziran 1916 yılında başlayan ve üç ay süren Galiçya ve Balkan cephelerindeki savaşta Ruslar, Avusturyalıları yenmiştir.⁶³ 27 Ağustos 1916 yılında Romanya Müttefik devletlere savaş ilan etse de Müttefik devletler 7 Aralık 1916 da Bükreş'e girmiş ve 1917 yılının başlarında Romanya'nın işgalini tamamlamışlardır. İtilaf devletleri 'de 11 Aralık 1916 yılında Makedonya'dan harekete geçerek Manastır'ı almıştır. Arabistan Cephesinde İngilizler ile Osmanlı arasında gerçekleşen savaşta, 23 Kasım 1914 yılında İngilizler tarafından Basra işgal edildi. 1915 yılının Eylül ayında Kut'ül Amare bölgesini İngilizler İşgal etmiş olsa da beş ay süren bir çatışmanın ardından 28 Nisan 1916'da Osmanlı ordusu bu bölgeyi geri aldı.⁶⁴ 20 Nisan 1915 yılında Irak ve Havalisi Genel Komutanlığına atanmasının yanında Basra ve Bağdat valiliğine de atanan Nurettin Paşa komutasındaki ordu, 22-23 Kasım 1915 tarihinde İngiliz ilerleyişini durdurarak geri çekilen birlikleri Kut şehrinde kuşatma altına aldı. 10 Ocak 1915 tarihinde komutayı Halil Paşa devraldı. Kuşatma altında çaresiz kalan İngiliz birliklerine havadan indirme yapılmaya çalışılırken Türkler tarafından İngiliz uçağı düşürüldü.⁶⁵ Nehirden yapılmaya

---

⁶⁰ Mustafa Selçuk, "Çanakkale'ye Denizden İlk Bombardımanlar ve Başkent İstanbul", Ed. Lokman Erdemir, Kürşat Solak, *Çanakkale Muharebelerinin İdaresi Komutanlar ve Stratejiler*, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale, 2015, s. 75-81.

⁶¹ Zekeriya Türkmen, "Çanakkale Muharebelerinde 9. Piyade Tümen Komutanı Miralay (Albay) Halil Sami Bey", Ed. Lokman Erdemir, Kürşat Solak, *Çanakkale Muharebelerinin İdaresi Komutanlar ve Stratejiler*, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale, 2015, s. 95-97.

⁶² Türkmen, "Çanakkale Muharebelerinde 9. Piyade Tümen Komutanı Miralay (Albay) Halil Sami Bey", s. 98-101.

⁶³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, Ankara, 1984, s. 116-117.

⁶⁴ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 118

⁶⁵ Deniz Akpınar, *Kutü'l Amare Zaferi*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 68-72.

çalışılan yardım ise Ali İhsan Bey tarafından engellendi. 148 gün kuşatma altında kalan İngilizler teslim olarak 5 general, 500 subay, 13.000 İngiliz askeri esir alındı. İngiliz tarihinde bir utanç olarak yerini alan hezimet Osmanlı ülkesinde Türk bayrakları ve meşalelerle sevinç gösterileri olarak tarihe geçti.⁶⁶

Mekke Şerifi Hüseyin ile İngilizlerin anlaşması üzerine 27 Haziran 1916 yılında Şerif Hüseyin Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandı. Arap topraklarında hızlıca yayılan isyan halifelik kurumunun etkisinin kalmadığını göstermiştir. 11 Mart 1917 yılında İtilaf Devletleri Bağdat'ı işgal etmiştir. 15 Mart 1917 yılında başlayan Bolşevik ihtilali sonucu Lenin, yönetimi devraldı. Bu ihtilal sonucu kurulan yeni hükümet 15 Aralık 1917 yılında İtilaf devletleriyle mütareke yaptı ve 3 Mart 1918 yılında Brest-Litovsk Anlaşmasını imzalayarak savaştan çekildi. Alman denizaltılarının Amerika ticaret gemilerini batırması neticesinde 6 Nisan 1917 yılında Amerika, Almanya'ya savaş ilan ederek İtilaf devletlerinin yanında savaşa girmiş oldu. 21 Mart 1918 yılında tüm gücüyle Fransa'ya saldıran Almanya 19 Nisan 1918 yılında almış olduğu yenilgi sonucu savunma konumuna geçmiş oldu.⁶⁷ 21 Mayıs 1918 yılında İtilaf devletleri Almanya'ya karşı saldırıya geçtiler. Almanya geri mevzilere çekilirken Arabistan Cephesinde süren savaşları Türkler'in kaybetmesi nedeniyle 1 Ekim 1918 yılından itibaren geri çekilme başlamıştır. Doğu cephesinde ise Rusların savaştan ayrılması neticesinde Ermeniler yalnız kalarak katliama başlamıştır. Van bölgesinde gerçekleşen Ermeni çetesi faaliyetlerini 3.Ordu'nun durdurması neticesinde Doğu Cephesi zafere ulaşmıştır.⁶⁸

Doğu Cephesi'nin kazanılmasında etkili olan uygulamalardan en önemlisi Tehcir Kanunu'nun uygulanmış olmasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı sırada isyan hareketlerine girişen Ermeniler ilk olarak 17 Ağustos 1914'te isyan çıkartarak Kafkasya, Çanakkale ve Suriye Cephelerinde savaşan Osmanlı askerlerini sabote etmek amacıyla telgraf hatlarını kesmiş, mühimmat ve yiyecek konvoylarına ve cephelere gönderilen yardım birliklerine saldırmışlardır.⁶⁹ Maraş kıışlasından kaçan silahlı erler tarafından kurulan çeteler tarafından jandarma birliklerine saldırılarak Türk askerleri öldürülmüştür.⁷⁰ 28 Nisan 1915 yılına kadar İtilaf devletleri ile iletişim halinde bulunan çete liderleri tarafından 300 Türk Jandarması öldürülmüştür. 1915 yılının mart ayında Van ve

---

⁶⁶ Akpınar, *Kutü'l Amare Zaferi*, s. 73-82.

⁶⁷ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 121-123.

⁶⁸ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 124-128.

⁶⁹ Taner Timur, *Türkler ve Ermeniler 1915 ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 52.

⁷⁰ Timur, *Türkler ve Ermeniler 1915 ve Sonrası*, s. 53.

çevresinde Ermeni çetelerinin baskınları sonucu Mahmudiye Müslümanlarının tamamı katledilmiş, camiler kullanılmaz hale getirilmiştir. Eylemlerine devam eden çeteler bölgede birçok Türk asker ve memurlarını, köylerdeki sivil halkı yapmış oldukları baskınlarla katletmiştir.⁷¹ Van, Çatak, Bitlis ve Sivas şehirleri Ermeni isyanlarının patlak verdiği noktaldır. Yapılan bu eylemler doğrultusunda 25 Nisan 1915 yılında Türkler tarafından tutuklama emri verilerek İstanbul'da oturan 77.735 kişilik Ermenilerden 2345 kişi tutuklanmıştır. Bu tutuklamalara rağmen devam eden isyanlar neticesinde 27 Nisan 1915 tarihinde "Sevk ve İskân Kanunu" çıkarılmıştır.⁷² Özellikle Çanakkale, Kafkasya ve Suriye cephelerine yakın bölgelerde oturan ve çetelere destek veren Ermenileri kapsamıştır. Çetelere destek vermeyenler, yaşlı kadın ve çocuklar, sanatkârlar, askeri personel ve iş adamlarının yanında Protestan ve Katolik Ermeniler zorunlu göçten muaf tutulmuştur. Suriye ve Şehr-i Zor olarak isimlendirilen bölgelere jandarma gözetiminde 2000 kişilik kafiler halinde tren ve kara yoluyla sevk sağlanmıştır. Çeteler ile doğrudan teması bulunmayanlardan Anadolu şehirlerine de yerleştirilenler olmuştur.⁷³

15 Eylül 1918 yılında İtilaf Devletlerinin Bulgaristan üzerine başlatmış olduğu harekatta 29 Eylül 1918 yılında Üsküp işgal edilerek Bulgaristan devre dışı bırakılmıştır. Bulgaristan'ın aradan çekilmesi sonucu Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki kara bağlantısı kesilince Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kaldı. Böylece 30 Ekim 1918 yılında Mondros Mütarekesi imzalandı.⁷⁴ 3 Kasım 1918 yılında Avusturya, 11 Kasım 1918 yılında ise Almanya'nın silahlarını bırakmasıyla I. Dünya Savaşı son buldu. 18 Ocak 1919 yılında Paris'te toplanan barış konferansı sonrasında Almanya ile 28 Haziran 1919 yılında Versailles Anlaşması, Avusturya ile 10 Eylül 1919 yılında Saint Germain Antlaşması, Bulgaristan ile 27 Kasım 1919 tarihinde Neuilly Antlaşması, Macaristan ile 4 Haziran 1920 yılında Trianon Antlaşması, daha sonraki dönemde 10 Ağustos 1920 tarihinde ise Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşması imzalanmıştır. Ağır şartlar taşıyan bu antlaşmalar neticesinde II. Dünya savaşına zemin hazırlanmış oldu.⁷⁵

---

⁷¹ Yusuf Halaçoğlu, *Sürgünden Soykırımı Ermeni İddiaları*, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 47, 48.

⁷² Halaçoğlu, *Sürgünden Soykırımı Ermeni İddiaları*, s. 49-50.

⁷³ Halaçoğlu, *Sürgünden Soykırımı Ermeni İddiaları*, s. 51.

⁷⁴ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 139-143.

⁷⁵ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 144-148.

Mondros Antlaşmasına⁷⁶ dayanan İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamıştır. 8 Kasım 1918 yılında İngilizler, Musul hükümet konağındaki Osmanlı bayrağını indirerek yerine İngiliz bayrağını asmıştır.⁷⁷ 6-12 Kasım 1918 yılında İtilaf kuvvetlerince Çanakkale Boğazı istihkamlarına el konuldu. 7-8 kasımda İstanbul'a İngiliz ve Fransız subayları girdi. 13 Kasım 1918 yılında ise 22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan ve 4 Yunan gemisi Dolmabahçe Sarayı rıhtımına demir atmıştır. Antalya ve Çevresini İtalya'nın işgal etmesi ve 11 Aralık 1918 yılında Fransız subaylar idaresindeki 400 kişilik Ermeni müfrezesi Hatay Dört Yol'u işgal ederek ev basma, yağma, hakaretler doğrultusunda 17 Aralık Mersin, 21 Aralık Adana olarak işgale devam edildi.⁷⁸

Muhalefet savaşın İttihat ve Terakki nedeniyle kaybedildiğini savunmuştur. Baskılara dayanamayan Tevfik Paşa 3 Mart 1919'da istifa ederek yerine 4 Mart 1919'da İngiliz taraftarlığıyla tanınan Damat Ferit Paşa sadrazam oldu. 12 Nisan 1919 yılında İngilizler Kars'ı Ermenilere, Ardahan'ı ise Gürcülere verince Millî Mücadele olarak adlandırılan, aslında Türklerin "milletçe yok olmaktan kurtulma çabası" başlamıştır.⁷⁹ Bu direniş doğrultusunda Müdafaa-ı Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyetleri kuruldu. 30 Nisan 1919 yılında Dokuzuncu Ordu müfettişliğine atanan Mustafa Kemal, 15 Mayıs 1919 yılında Yunanlıların İzmir'i işgalinin ardından 16 Mayıs'ta Samsun'a hareket etti. 16 Mayıs 1919 yılının bir diğer önemi ise Balıkesir Müdafaa-ı Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyeti'nin başatmış olduğu kongrelerin Millî Mücadele için bir ışık olmasıdır.⁸⁰ Yunanlılara karşı 29 Mayıs 1919 yılında Ayvalık'ta açılan ilk cephe Kuva-i Millîye'yi destekleyen sonradan Çetinkaya soy ismini alacak olan Ali Bey tarafından oluşturuldu. Kuva-yi Milliye birlikleri tarafından oluşturulan cepheler Miralay Kazım Bey, Bekir Sami Bey, Rasim Bey, Tahir Bey, Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe ve Çerkez Ethem Bey etrafında şekillenen direnişler gerçekleştirmiştir.⁸¹

---

⁷⁶ "7. Madde: İtilaf Devletleri güvenliklerinin tehlikeye düşmesi halinde herhangi bir yeri işgal edebileceklerdir. 10, 12 madde hükümet yazışmaları dışındaki telgraf ve telsiz haberleşmesi murakabe edilecektir. Toros tünelleri işgal edilecektir., 24. Madde: Doğu Anadolu vilayetlerinde (Erzurum, Sivas, Van, Elâzığ, Bitlis ve Diyarbakır) bir karışıklık çıkması halinde işgal hakkı doğacaktır." Bu iki madde doğrultusunda Osmanlı toprakları İtilaf Devletlerince işgal edilmeye başlanmıştır. Baykara, *Millî Mücadele (1918-1923)*, s.30, 31.

⁷⁷ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Basımevi, C. 1, Ankara, 1977, s. 35.

⁷⁸ Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. 1, s. 50-55, 80-82.

⁷⁹ Mahmut Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi-I- Erzurum Kongresi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 31.

⁸⁰ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998, s. 71, 72.

⁸¹ Coşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*, s. 73, 74.

22 Haziran 1919 tarihinde Mustafa Kemal ve arkadaşlarının imzasını taşıyan Amasya Genelgesi ile vatanın bütünlüğünün tehlikede, hükümetin karar verme yetkisinden yoksun ve bağımsızlığın tehlikede olduğu halka duyuruldu.⁸² Ülkenin bağımsızlığını ve vatanın bütünlüğünü yine milletin azim ve kararı belirleyecektir ifadelerine yer verilerek bir heyetin toplanmasının gerekliliği ifade edildi ve milli bir kongrenin toplanmasına karar verildi. Bu karar doğrultusunda her ilden 3 delegenin Sivas'ta toplanması istendi.⁸³ 8-9 Temmuz 1919 tarihinde, Erzurum telgrafhanesinde İstanbul hükümeti ile Mustafa Kemal arasında gerçekleşen telgraf yazışması neticesinde İstanbul hükümetinin onu görevden aldığını bildirmesi üzerine kendisi şu sözlerle askerlik mesleğinden istifa etmiştir: “*Resmi sıfat ve salahiyyetten mücerret olarak, yalnız milletin şefkat civanmertliğine güvenerek ve onun bitmez tükenmez feyiz ve kudret kaynağından ilham ve kuvvet alarak, vicdani vazifeye devam*” edecektir. “*Milletin bağırında, bir ferdi mücahit olarak çalışacak*” tır... Böylece Erzurum Kongresine sivil bir vatandaş olarak katılmıştır.⁸⁴

Mustafa Kemal başkanlığında 23 Temmuz 1919'da toplanan Erzurum Kongresinde Manda ve himayenin kabul edilmeyeceği, vatanın parçalanamaz bir bütün olduğu, Meclis-i Mebusan'ın en kısa sürede toplanmasının gerekli olduğu ve düşman işgalleri karşısında direnilme kararı alınarak 7 Ağustos 1919 tarihinde “Heyet-i Temsiliye” nin seçilmesiyle kongre çalışmalarını tamamladı.⁸⁵ 4-11 Eylül 1919 yılında toplanan Sivas Kongresinde ise Erzurum Kongresinde alınan tüm bölgesel kararlar milli karar niteliğine ulaşmıştır. Kongrede alınan kararlar doğrultusunda Temsil Heyeti oluşturuldu ve tüm direniş örgütleri Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi.⁸⁶

Milli direnişi kırmak amacıyla İngilizler tarafından 21 Eylül 1919 yılında başlatılan Ahmet Anzavur ayaklanması Çerkez Ethem birlikleri tarafından 28 Kasım 1919 yılında bastırıldı. 21 Ocak 1920 tarihinde Sütçü İmam liderliğinde Maraş'ta başlayan milli hareket 12 Şubat 1920 tarihinde başarıyla sonuçlandı. Ali Saip Bey başkanlığında 7 Şubat 1920 tarihinde Urfa'da başlayan Milli direniş ise İtilaf kuvvetlerini zor durumda bırakmaya başlamıştır. 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf devletlerince resmen işgal edilmesiyle birlikte 19 Mart 1920 tarihinde yayınlanan bir genelge ile, İstanbul hükümeti

---

⁸² Tuncer Baykara, *Millî Mücadele (1918-1923)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985, s. 52.

⁸³ Baykara, *Millî Mücadele (1918-1923)*, s.53.

⁸⁴ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922*, C. II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 101.

⁸⁵ Baykara, *Millî Mücadele (1918-1923)*, s. 57.

⁸⁶ Mahmut Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi-II- Sivas Kongresi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 84-97.

ile olan iletişimin kesildiği ve Temsil Heyeti'nin ülke yönetiminde söz sahibi olduğu duyuruldu.⁸⁷ 11 Nisan 1920 tarihinde padişah iradesi ile Meclis-i Mebusan feshettirilerek Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Beyefendi tarafından Kuvayi Milliye birliklerinin dinsiz olduğu ve görüldüğü yerde öldürülmelerinin vacip olduğunu söyleyen fetva yayımlandı. Buna ek olarak İtilaf devletlerince tekrar çıkarılan Anzavur isyanının yanında 13 Nisan 1920 tarihinde Düzce isyanı başlatıldı. 18 Nisan 1920 tarihinde kurulan Kuvayi İnzibatiye tarafından Maçka silah deposundakiler alınarak İzmit'in doğusuna 8 Mayıs'ta karargâh kuruldu.⁸⁸

İstanbul hükümeti tarafından yayınlanan fetvaya karşılık olarak "Temsil Heyeti" 16 Nisan 1920 tarihinde Ankara Müftüsü Rifat Efendi ile 153 müftünün imzaladığı bir karşı fetva yayınlamak onun şeri hükümler açısından bir geçerliliğinin olmadığını halka duyurdu.⁸⁹ 23 Nisan 1920 tarihinde 75 yaşındaki Sinop Mebusu Şerif Bey, "*Milletimizin, iç ve dış tam bir bağımsızlık içinde, mukadderatını kendi eline aldığı bütün dünyaya ilan ederek Büyük Millet Meclisini açıyorum*"⁹⁰ cümlesiyle Ankara Büyük Millet Meclisini açarak çalışmalarını başlatmıştır. Meclis başkanının Mustafa Kemal seçildiği Ankara Büyük Millet Meclisi'ne olağanüstü yetkiler verilerek 30 Nisan 1920 tarihinde Avrupa Devletlerine verilen bir notayla, milletin yegâne temsilcisinin Ankara Büyük Millet Meclisi olduğu, İstanbul Hükümeti tarafından imzalanan hiçbir anlaşmanın kabul edilmeyeceği duyuruldu.⁹¹ Düzce isyanının bastırılması amacıyla Ali Fuat Cebesoy ile Refet Bele komutasındaki milli kuvvetler isyanı bastırdı. Yozgat, Yıldızeli ve Bozkır isyanlarının çıkması üzerine Çerkez Ethem ve ordusu isyanları bastırmak için bu bölgeye sevk edilince 4 Haziran 1920 tarihinde Yunanlılar Batı Trakya bölgesini işgal etti. 22 Haziran 1920 tarihinde üç koldan saldıran Yunanlılar, temmuz ayının başlarına kadar Akhisar, Kırkağaç, Soma, Balıkesir ve Bursa'yı işgal etti.⁹²

Yunanlıların bu kadar hızlı ilerlemesi karşısında paniğe kapılan İstanbul hükümeti, 10 Ağustos 1920 tarihinde Kuvayi Milliyecileri suçlayan bir bildiri yayınlamak Sevr Antlaşmasını imzaladı. Bu antlaşmayı imzalayan Osmanlı heyeti 7 Ekim 1920 tarihinde

---

⁸⁷ Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980)*, Yenigün Haber Ajansı, 1997, s. 168.

⁸⁸ Cevdet Küçük, "Millî Mücadele", *DİA*, C. 30, İstanbul, 2005, s. 76-83.

⁸⁹ Mahmut Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi-III-Üçüncü Meşrutiyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 158.

⁹⁰ Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi-III-Üçüncü Meşrutiyet*, s. 136.

⁹¹ Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat, İstanbul, 1953, s. 359-363.

⁹² Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, s. 364-367.

İstiklal Mahkemelerince idama çaptırıldı.⁹³ 25 Ekim 1920 tarihinde Yunanlıların ilerleyişi İnegöl ve Yenişehir'e ulaşınca Batı Cephesi kuzey ve güney olarak ikiye ayrıldı. Kuzey Cephesi İsmet İnönü komutasına verilirken Güney Cephesi Refet Bele'ye verilerek düzenli orduya geçme kararı alındı. Çerkez Ethem ve ordusu bu durumdan hoşlanmayarak itiraz etti. Barışçı yollarla problem çözülemeyince 27 Aralık 1920 tarihinde Çerkez Ethem ile başlayan çatışmalar 10 Ocak 1921 tarihinde Ethem'in Yunanlılara sığınmasıyla son buldu.⁹⁴

3 Aralık 1920 tarihinde Ermenistan ile Ankara arasında Gümrü Anlaşması imzalandı. Ankara'nın imzaladığı ilk anlaşma olmasının yanında Kars, Sarıkamış, Kulp, Iğdır ve Kağızman'ın Türk topraklarına katılmasını sağlamış olması önem arz eden diğer hususlardır.⁹⁵ 10 Ocak 1921 tarihinde I. İnönü Savaşının kazanılması üzerine Güneyde Fransızlar, Doğu'da Ermeniler ve Batı'da Yunanlılar mağlubiyete uğratılmış oldu. Bu başarılar üzerine 21 Şubat 1921 tarihli Londra Konferansına İstanbul Hükümeti ile Ankara Hükümeti birlikte davet edildi.⁹⁶ Konferansta bir netice alınamasa da Avrupa Devletlerince Ankara Hükümeti tanınmış oldu. 16 Mart 1921 tarihinde Moskova'da Rusya ile bir dostluk anlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile Misak-ı Milli Rusya tarafından tanınmış, Gümrü Anlaşması hükümleri kabul edilmiş ve Ankara'ya 10 Milyon ruble yardım edilmesine karar verilmiştir. Bunlara ek olarak Ankara hükümetinin tanımadığı bir anlaşmayı kendisinin de tanımayacağını duyurmuştur.⁹⁷ 23 Mart'ta tekrar başlayan Yunan işgali 1 Nisan 1921 tarihinde durdurularak Afyon şehri Yunanlılardan temizlendi ve 7 Nisan 1921'de II. İnönü savaşı kazanılmış oldu. Kazanılan zaferler mitinglerle kutlandı ve İstanbul Gazetelerinde ilk defa Mustafa Kemal'in fotoğrafı yayınlandı. 10 Temmuz 1921 tarihinde tekrar başlayan Yunan saldırıları neticesinde Kütahya-Eskişehir savaşları Yunanlılar tarafından kazanıldı ve Türk ordusu Sakarya'nın doğusuna çekilmek zorunda kaldı.⁹⁸

5 Ağustos 1921 tarihinde Başkumandanlık Kanunu meclis tarafından kabul edilerek üç aylık süreyle olağanüstü yetkilere sahip olan Başkumandan Mustafa Kemal Paşa ordunun başına geçti. 7 Ağustos 1921 tarihinde yayınlamış olduğu Tekalif-i Milliye Emirleri ile ordunun ihtiyaçlarının kısa zamanda sağlanması amaçlandı. Bu emirlere

---

⁹³ Sina Akşin, "Siyasal Tarih (1908-1923)", Ed. Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 94.

⁹⁴ Akşin, "Siyasal Tarih (1908-1923)", s. 95-97.

⁹⁵ Fatma Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2015, s. 161.

⁹⁶ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 162.

⁹⁷ Osman Okyar, *Millî Mücadele Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Mustafa Kemal (1920-1921)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998, s. 105, 106.

⁹⁸ Akşin, "Siyasal Tarih (1908-1923)", s. 97-101.

uymayanlar İstiklal mahkemelerinde cezalandırıldı. Üç hafta sürecek olan Sakarya Meydan Muharebesini, 12 Eylül 1921 tarihinde Türklerin kazanması, Türker'in savunma konumundan saldırı konumuna geçmesini sağladı.⁹⁹ 19 Eylül 1921 tarihinde Mustafa Kemal'e gazilik unvanı ve müşirlik rütbesi verildi. 20 Ekim 1921 tarihinde Fransa ile Ankara Antlaşması imzalanarak diplomatik bir zafer kazanılmış oldu. İtilaf devletleri ve Yunanlılarla yapılmaya başlayan müzakereler sonuçsuz kalınca 26 Ağustos 1922 tarihinde Büyük Taarruz başlamış oldu. İki gün içerisinde kuşatılan Yunan birliklerinin toparlanmaya fırsatı olmaması için Mustafa Kemal'in o meşhur "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri!" sözüyle takip emri verildi. Geri çekilirken geçtikleri yerleri ateşe veren Yunanlılar, İzmir'e kadar takip edildi.¹⁰⁰

Nurettin Paşa komutasındaki Türk askerleri 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'e girerek hükümet konağında asılı olan Yunan bayrağını indirerek Türk bayrağını astı. 15 Eylül 1922 tarihinden itibaren Türk ordusu Bursa'dan Çanakkale'ye doğru harekete geçti. 23 Eylül 1922 tarihinden itibaren ise Boğazlar bölgesine girilmeye başlandı. Türklerin arka arkaya almış olduğu başarılar İtilaf devletlerini tedirgin etmeye başlamış ve savaşı bir şekilde müzakere yapılması önerilmiştir.¹⁰¹ Başkanlığını İsmet İnönü'nün yaptığı, İstanbul yüksek komiserlerinin katıldığı 3 Ekim 1922 tarihli Mudanya Konferansında yapılan müzakereler sonucunda 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi imzalandı.¹⁰² Bu antlaşma ile savaş yapılmadan Doğu Trakya ve İstanbul tekrar Türk topraklarına katılmış oldu. 27 Ekim 1922 tarihinde İtilaf Devletleri Lozan Görüşmelerine Ankara hükümetinin yanında İstanbul Hükümetini de davet edince Ankara Büyük Millet Meclisi tarafından bu durumun ele alınması gerekliliği ortaya çıktı¹⁰³.

Ankara Büyük millet meclisinin öncelikli hedefi vatani içinde bulunduğu çıkmazdan kurtararak milleti ve devleti bağımsızlığa kavuşturmaktı. Şimdi bu durum gerçekleştiğine göre mecliste tartışmalar da başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa 13 Eylül 1920 tarihinde meclise sunmuş olduğu ve 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanununda zamanı geldiğinde yeni milli bir devletin kurulacağını haberini vermiştir.¹⁰⁴ 1 Kasım 1922 tarihinde mecliste yapılan tartışmalarda Mustafa Kemal Paşa şu

---

⁹⁹ Enis Kortan, *Tuna'dan Sakarya'ya*, Ceres Yayınları, İstanbul, 2011, s. 215-217.

¹⁰⁰ Akşin, "Siyasal Tarih (1908-1923)", s. 104-106.

¹⁰¹ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Basımevi, C. 2, Ankara, 1978, s. 178-184.

¹⁰² Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, s. 185-197.

¹⁰³ Akşin, "Siyasal Tarih (1908-1923)", s. 107-110.

¹⁰⁴ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 175.

ifadelere yer vermiştir: “Hakimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim icabıdır diye müzakereyle, münakaşa ile verilemez. Hakimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlıları, zorla Türk Milletinin hakimiyet ve saltanatına vaziyet olmuşlardır (zorla el koymuşlardı). Bu tasallutlarını altı asırdan beri idame eylemişlerdir. Şimdi de Türk Milleti bu mütecavizlerin hadlerini ihtar ederek, hakimiyet ve saltanatına isyan ederek kendi eline bilfiil almış bulunuyor. Bu bir emrivakidir. Mevzuubahis olan, millete saltanatını, hakimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacağız meselesi değildir. Mesele, zaten emrivaki olmuş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu behemehal olacaktır. Burada içtima edenler (toplananlar), Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse, fikrimce muvafık olur. Aksi takdirde, yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir.”¹⁰⁵ Böylelikle Osmanlı Devleti’nin 16 Mart 1920 tarihinde son bulduğu, saltanat ve hilafetin birbirinden ayrılarak saltanatın kaldırıldığı, hilafet kurumunun Türkiye Devleti’nin atayacağı bir Osmanlı hanedanınca yürütüleceğine karar verildi.¹⁰⁶ VI. Mehmet bu çıkan karar doğrultusunda 18 Kasım 1922 tarihinde İstanbul’dan ayrıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi onun yerine halife olarak 19 Kasım 1922 tarihinde Abdülmecid Efendi’yi atadı.¹⁰⁷

Lozan Konferansına Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak yalnız katılan hükümetin öncelikli amacı bağımsızlıklarından ödün vermemek olmuştur. Görüşmelerin devam ettiği süreçte 1 Nisan 1923 tarihinde meclis seçimlerinin yenilenme kararı alınarak 16 Nisan 1923 tarihinde meclis sona erdirildi.¹⁰⁸ 23 Nisan 1923 tarihinde tekrar başlayan ikinci Lozan görüşmeleri, 24 Temmuz 1923 yılına kadar devam etti ve Lozan antlaşması bu tarihte imzalandı. 11 Ağustos 1923 tarihinde çalışmaya başlayan yeni meclis 23 Ağustos 1923’te Lozan Antlaşmasını imzaladı.¹⁰⁹ Bu antlaşma ile Türkiye, Misak-ı Milli’yi gerçekleştirmiş, kapitülasyonlar kaldırılmış, kontroller Türkiye’ye geçmiştir. Bu başarıyı anlatırken Mecliste İsmet İnönü şu ifadelerle yer vermiştir. “Mütecannis, yeknesak (birlik ve bütünlük. içinde) bir vatan; bunun dahilinde (içinde) harice (dışa) karşı gayritabi kuyuttan (olağanüstü sınırlamalardan) ve hükümet içinde hükümet ifade eden dahili imtiyazattan (ayrıcılıklardan) müberra (aklanmış) bir vaziyet; gayri tabii (olağanüstü) mükellefatı maliyeden (mali yükümlülüklerden) azada (kurtulmuş) bir hal, hakkı müdafası mutlak, menabii mebzul (kaynakları bol) ve serbest bir vatan. Bu vatanın adı Türkiyedir. O Türkiye’yi bu muahedemeler ifade ve tavzih etmektedir”¹¹⁰ Bu antlaşma neticesinde Osmanlı devleti tarihe karışarak yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti diğer tüm devletlerce de tanınmış oldu.

¹⁰⁵ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara, 1990, s. 211.

¹⁰⁶ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 187.

¹⁰⁷ Akşin, “Siyasal Tarih (1908-1923)”, s. 108.

¹⁰⁸ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 190.

¹⁰⁹ A. M. Şamsutdinov, *Mondros’tan Lozan’a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi (1918-1923)*, Çev. Ataol Behramoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999, s. 336.

¹¹⁰ Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, s. 207.

İstanbul'dan çekilmeye başlayan işgal kuvvetlerinin tamamı 6 Ekim 1923 yılında şehri Türk birliklerine teslim etti. 13 Ekim 1923 yılında Ankara, Türkiye Devleti'nin başkenti ilan edildi.¹¹¹ 29 Ekim 1923 yılında Türkiye Devleti'nin yönetim şekli Cumhuriyet olarak ilan edildi. Saltanat taraftarlarının Padişahın etrafında toplanması sonucu 3 Mart 1924 yılında Halifelik kurumu da kaldırılarak Osmanlı hanedan üyeleri yurtdışına gönderildi.¹¹² Sonuç olarak 30 Ekim 1918 yılında Mondros Antlaşması'nın imzalanmasının ardından başlayan milli mücadele dönemi, fiili olarak 11 Ekim 1922 yılında imzalanan Mudanya Antlaşmasıyla, masada ise 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıyla son buldu.¹¹³

1.2. Son Dönem Osmanlı Toplumsal Karakteri

Tanzimat döneminin benimsemiş olduğu eşitlik ilkesi Osmanlı devletinde alınan vergilerden de anlaşılacağı üzere müslim ve gayrimüslim tebaa arasındaki dini tutumu değiştirmeye yönelik girişilen bir modernleşme hareketidir. Bu dönemde benimsenen yenilik hareketleri askeri, idari, hukuki, eğitim ve teknik alanında yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda yapılan modernleşme hareketlerindeki amacın özü Osmanlı toplum yapısını batı medeniyetleri seviyesine çıkarmak olarak ifade edilir.¹¹⁴ Padişah yetkilerinin yasa yoluyla meclis karşısında kısıtlanmaya çalışılması bu alanda girişilen bir mücadele örneğini oluşturur. 1846 yılından sonraki süreçte doğu taşra idaresinde düzenlemeler yapılmaya başlanarak mülki amirler ve maliye görevlilerinin birbirini denetlemesi, iltizam ihalelerinde ise meclis memurlarının yanında maliye memurlarının da sorumlu tutulması öngörülmüştür.¹¹⁵ 1860-1864 yılları arasında müfettişler aracılığıyla halkın durumu öğrenilmeye çalışılmış ve 1864 yılında vilayet meclislerine yarı temsilcilik hakkı verilerek üyelerin yarısı halk tarafından seçilmiştir.¹¹⁶

Tanzimat döneminde eğitim politikalarına da yansımış olan geleneksel kurumların varlığının sürdürülmesinin yanında yeni eğitim kurumlarının inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu girişimler dönemin genel özelliğini göstermesi bakımından

¹¹¹ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 199.

¹¹² Hz. Muhammed'in ölümünün ardından onun yerine geçen kimseye Halife denilmiştir. Halife hem dini hem de dünyevi görevleri olan kimseye denir. Emeviler, Abbasiler ve Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı tarafından üstlenilmiştir. Cumhuriyet ilan edilince Padişahın dini amacından saparak siyasi bir rol üstlenmesinden dolayı kaldırılmıştır. Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 204.

¹¹³ Acun, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, s. 184-187.

¹¹⁴ Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1999, s. 19-22.

¹¹⁵ Bekir Koç, *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 101.

¹¹⁶ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 218-220.

önemlidir. Bu dönemde başlayan eğitimdeki reform girişimleri sonraki dönemleri etkilemesi açısından göz ardı edilemez. 1 Mart 1846 yılında eğitimin düzenlenmesi amacıyla bir Tahrirat-ı Umumiye çıkarıldı. Yetersiz eğitim olanaklarının düzenlenerek dini eğitimden uzaklaştırılmak ve Müslümanların cehaletine son vermek amacıyla sıbyan mekteplerinin yaygınlaştırılmasına önem verildi.¹¹⁷ Tanzimat'ın ilerleyen süreçlerinde belirgin bir hal almaya başlayan eğitim kurumlarındaki değişim, mesleki ve teknik alanlarda da görülmeye başlamıştır. İlk sivil mesleki teknik okul olarak ortaya çıkan kurum 1848 tarihli “Ziraat Talimhanesidir”. 1857 yılına kadar yabancı uzmanlardan yararlanılmış olması nedeniyle bu alandaki eksikliği gidermek maksadıyla bu tarih içinde “Orman Mektebi” açılarak orman ıslahı konusunda yetersiz olan insan ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. 1868 yılında kimsesiz çocukları bünyesinde barındırmayı hedefleyen “Mekteb-i Sanayi” açılmıştır. 1869 yılında ise kadınların yetiştirilmesi amacıyla “Kız Sanayi Mektebi” ortaya çıkmıştır.¹¹⁸

1858 Arazi Kanunnamesi çerçevesinde yapılan düzenlemeler neticesinde bölgelerin ileri gelenlerine karşı küçük üretici konumunda olan köylüler korunmaya çalışılsa da içinde bulunulan koşulların yetersiz olması buna engel olmuştur. Tanzimat döneminden sonra tarım alanında başlayan yetersiz üretimin nedenleri olarak modern makine kullanımının bulunmaması, çağdaş makinelerin kullanımı aracılığıyla Kanada’da yetiştirilen buğdayın Anadolu buğdayından daha ucuz olması ve askerlik sürelerinin uzaması nedeniyle tarım yapan erkek nüfusunun eksikliği olarak gösterilebilir.¹¹⁹ 1875 yılından sonraki ekonomik çöküş ise açlık problemini ortaya çıkarmıştır. Artan savaş giderlerinin karşılanmasını sağlamak üzere köylüye karşı yapılan vergilendirmeler, halk-hükümet çatışmasını ortaya çıkarmıştır. Trablusgarp savaşından itibaren başlayan ve Birinci Dünya Savaşına kadar sürecektir olan askeri firarlar, eşkıyalık faaliyetlerini ortaya çıkarmıştır.¹²⁰ Osmanlı aydınları aracılığıyla ortaya çıkmaya başlayan Narodnik hareket ise halka yönelişi sağlamıştır. Türkçülük etrafında şekillenen bu hareket doğrultusunda köycülüğün altyapısını oluşturan isimler ortaya çıkmıştır. Bu isimlere Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Ethem Nejat, Tunalı Hilmi örnek teşkil eder. Basın aracılığıyla

---

¹¹⁷ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yayınları, İstanbul, 1987, s. 144-146.

¹¹⁸ Ümüt Akagündüz, Ahmet Nizamoglu, “Osmanlı Devleti’nde Ormancılık Eğitiminin Değişen Boyutları ve Orman Ameliyat Mektepleri”, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 69, 2021, s. 7, 8.

¹¹⁹ Ümüt Akagündüz, “II. Meşrutiyet Yıllarında Köylü Eğitimi Üzerine Düşünceler”, *CTAD*, Yıl 2016, S. 31, 2020, s. 51.

¹²⁰ Akagündüz, “II. Meşrutiyet Yıllarında Köylü Eğitimi Üzerine Düşünceler”, s. 52.

aydınlar tarafından köylü problemleri gündeme getirilmiş ve Meclis oturumlarında köylülerin sorunlarına eğilmiş olursa da çözümler yetersiz kalmıştır.¹²¹

Devletin kurtarılmasının çarelerini arayan Genç Osmanlılar, bu noktada farklı fikirler öne sürmüşlerdir. Yusuf Akçura “üç tarzı siyaset” adlı eserinde kurtuluşun reçetesi olarak Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülüğü ele almışken Ziya Gökalp Batılılaşmak, Türkleşmek ve İslamlaşmak üzerinde durmuştur.¹²² Aydınlar tarafından modernleşme hususu ele alınarak tek bir alanda yapılan yeniliğin bir faydasının olmadığı, bilim ve teknik yeniliklerin yanında hukuksal ve geleneksel yeniliklere de yer verilmesinin gerekliliği üzerinde düşünceler ifade edilmiştir. Bu dönemde yayın sayısındaki artış, okuma oranına da etki ederek insan düşüncelerinin şekillenmesine ve düşüncelerin tartışılmasına olanak sağlamıştır.¹²³

Genç Osmanlılar, 1876 yılında Sultan Abdülaziz ile ters düşmeleri neticesinde onu tahttan indirip yerine Meşrutiyeti ilan etmesi kaydıyla II. Abdülhamit’i çıkarmışlardır. İktidara gelen Sultan Abdülhamit 1878 yılında Osmanlı Rus savaşını bahane göstererek Kanun-i Esasi’yi rafa kaldırmış ve Meclisi süresiz olarak kapatmıştır. Bu olayın temel sebebi, tecrübesiz bir şekilde hazırlanmış olan Kanun-i Esasi’nin maddelerinin padişaha meclis hakkında sınırsız yetki vermesi olarak gösterilebilir. Bu yetkiler, Heyet-i Vükelanın padişaha karşı sorumlu olması, yasaların padişah onayı gerektirmesi ve padişahın meclisi fes etme ve sürgün yetkisini kullanma gibi haklarının bulunmasıdır. Bunlara ek olarak kişi hak ve özgürlüklerini güvence altına alan bir kurumun bulunmaması dikkat çeken bir diğer husustur.¹²⁴

Sultan Abdülhamit döneminde benimsenmiş olan ümmetçilik anlayışının temelini, Osmanlı topraklarından kopan yerlerde yaşayan Müslüman unsurlar arasındaki bağın korunmak istenmesi ve İslam bilincinin yerini batı değerlerinin almasının önlenmeye çalışılması oluşturur. Toplumsal değişimin sağlanması açısından eğitim alanında ciddi yeniliklerin yapıldığı ve bu dönemde batı örnek alınarak açılmış olan yüksek ve mesleki okulların yanında öğretmen okulları da yaygınlaştırılmıştır.¹²⁵ Eğitimin

¹²¹ Akagündüz, “II. Meşrutiyet Yıllarında Köylü Eğitimi Üzerine Düşünceler”, s. 53.

¹²² Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1976, s. 19-36.

¹²³ Yücel Özkaya, “Tanzimat Öncesi Sosyal ve Kültürel Durum ve 1840-1850 Arasında Taşra ’da Tanzimat’ın Uygulanışı”, *Tanzimat’ın 150.Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara, 1991, s. 130-132.

¹²⁴ Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, s. 336.

¹²⁵ Selçuk Akşin Somel, *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 254.

yaygınlaştırılmasının temel nedeni olarak misyoner okullarının etkin olması gösterilebilir. Bu okullarda eğitim gören Müslüman çocuklarının kültür ve dillerini kaybetmelerinin önüne geçilmesi maksadıyla özellikle Osmanlı okullarını yaygın olmadığı bölgelere yeni okulların açılması hedeflenmiştir. Misyoner okullarını tercih eden Müslüman çocukların bu okullara gitmelerinin temel nedeni olarak yeni dil öğrenmeyi hedeflemeleridir. Bu isteğin de ortadan kaldırılmasına yönelik zorunlu gelişen modernleşme eğilimi ortaya çıkarak Osmanlı okullarında Fransızca gibi dersler eklenmiştir.¹²⁶ İlk Türk üniversitesi olarak bilinen Darülfünun 1900 yılında kurulmuş olsa da 1909 yılında üniversite bünyesine katılmıştır. İdadilerin kurulmasının yanında rüştiyelerin yaygınlaştırılmış olması eğitime verilen önemi göstermesi açısından dikkate değer hususlardır.¹²⁷ Kız ve erkek öğrencilerinin eşit şartlarda eğitim gördüğü okulların da açılması ve 1907 yılına gelindiğinde ülke çapında özel okullar da dahil olmak üzere tüm okul sayısının on bine ulaşmış olması eğitime verilen önemi gösterir.¹²⁸ II. Abdülhamit Dönemi, modern eğitim kurumlarının açılmasının yanında sosyal devlet kurumlarının açılmasına da önem verilen bir dönemdir. Modern tarzda kurulan Darülhayr-i Ali kurumu, kimsesizler için açılmış olan Darüleytamlar, yaşlılar için kurulmuş olan Darülacezelerin yanında aynı amaca hizmet eden Hamidiye Etfal Hastaneleri sosyal devlet eksenini etrafında şekillenmiştir.¹²⁹

Tanzimat döneminde 1858 Arazi Kanunnamesi ile kadının da miras hakkından yararlanması hususu ele alınmıştır. 1860 yılından itibaren basın hayatında Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Celal Nuri gibi isimler toplum eğitiminin kadın eğitimi yoluyla sağlanabileceği hususuna değinerek bunun düşünsel yöntemle sağlanacağını belirtmişlerdir.¹³⁰ Toplumda birey olarak yerini alması 1869 tarihli Tabiiyyet-i Osmaniye Kanunnamesiyedir. 1886 yılında çıkmaya başlayan Şükûfezar, ilk kadın dergisi olarak ve tüm yazarlarının kadın olması açısından önem taşıyan bir yayındır.¹³¹ 1893 yılında yayınlanmaya başlayan ve kadın yazarlarıyla, eğitilmiş kadınlara hitap eden içerikleri barındıran Hanımlara Mahsus Gazete uzun soluklu olmasıyla dikkat çekmektedir. Eşitlik

¹²⁶ Somel, *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, s. 255, 256.

¹²⁷ Ahmet Cihan, *Osmanlı'da Eğitim*, 3 F Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 81-85.

¹²⁸ Cihan, *Osmanlı'da Eğitim*, s. 86-89.

¹²⁹ Esra Demirci Akyol, "Sultan II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Politika Uygulamaları", *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Y. 13, S. 31, 2013, s. 39-44.

¹³⁰ Ümüt Akagündüz, *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak, Yeni İnsan Yayınevi*, 2015, s. 79-82.

¹³¹ Akagündüz, *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, s. 83-86.

ilkesinin ön plana çıkmaya başladığı Tanzimat döneminde eşit miras hakkı elde eden kadın, 1897 yılında ücretli işçi olarak çalışma hakkına da sahip olmuştur.¹³²

İttihat ve Terakki döneminde 1903 yılında oluşan bütçe açığını kapatmak için konulan vergiler halkı isyan noktasına getirmiştir 1906-1908 yılları arasında çıkan isyanlar İttihatçılar tarafından örgütlenip, alevlendirilmiş, halk vergilerin kullanım biçimini sorgulamaya başlamıştır. Artan iktisadi-mali darboğaz Meşrutiyet'in yeniden ilanına giden sürece yön vermiştir.¹³³ II. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreçte Osmanlı Devleti'nde bürokrasi ve toprak sahiplerinin egemenliğinde olan bir devlet tablosu varken bir Türk burjuvasından söz edilmemektedir. Osmanlı burjuvazisinin gelişiminde Ermeniler ile Rumların katkısı yoğundu. Özellikle ticaret ve bankacılık alanlarında etkili olan bu kesimin etkin olmasında verilmiş olan kapitülasyonlar büyük rol oynamaktadır.¹³⁴

Yahudiler de Türkler ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Bu nedenle Yahudiler, devletin kuracağı siyasi egemenlik ve ekonomik bağımsızlıktan fayda sağlayacak kesim olmaları nedeniyle İttihatçıları desteklemiştir. İttihatçılar milli bir ekonomi ve burjuvazi arzulamışlardır. Hükümet ise ilk toplantısında şu programı açıklamıştır: *"İşverenler ile işçiler arasındaki ilişkileri tanımlayan yasaların hazırlanması; köylülere toprak dağıtılması (ama bu arada toprak sahiplerinin haklarına tecavüz edilmemesi) ve düşük faizli kredi verilmesi; mevcut tapu sisteminin değiştirilmesi ve adım adım kadastro sistemine geçilmesi; eğitimde mevcut devlet denetiminin kurulması ve devlet okullarının bütün ırk ve dinlerden çocuklara açılması; ilkokullarda Türkçe öğretilmesi; ticaret, tarım, meslek okullarının kurulması ve nihayet ülkenin ekonomik bakımdan ilerlemesi ve tarımın geliştirilmesi için genel önlemlerin alınması.."*¹³⁵ Çoğunluğunun Türk esnaf ve zanaatkarları arasından seçilerek bir Türk burjuva sınıfı oluşturulmak istenirken bu politika amacına ulaşamayarak savaş zengini vurguncuları ortaya çıkarmıştır.¹³⁶

İttihatçılar, modern, anayasal, merkezîyetçi düzen arzularına ek olarak ekonomi üzerinde devlet denetiminin gerekliliğini savunmuşlardır. Yabancı sermayeye önem vermelerine rağmen kısıtlayıcı talepleri de reddetmektedirler.¹³⁷ 1909 yılının mart, nisan, mayıs ve haziran aylarında devlet gelirlerinde İttihatçıların uyguladıkları politikaların netice verdiğini görmek mümkündür. Bunun yanı sıra 1911 yılında İstanbul'da konut mülkiyetine

---

¹³² Akagündüz, *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, s. 86-89.

¹³³ Süleyman Kocabaş, *Osmanlı İsyânlarında Yabancı Parmağı*, Vatan Yayınları, Kayseri, 1992, s. 92, 93.

¹³⁴ Halil İnalçık, Donald Quaert, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1600-1914)*, C. 2, Eren Yayınları, İstanbul, 2004, s. 956.

¹³⁵ Feroz Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizm'e*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996, s. 30

¹³⁶ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizm'e*, s. 31.

¹³⁷ Zafer Toprak, *İttihat Terakki ve Toplum*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s. 72-76.

dair yasa çıkarıldı. Taşınmaz mallar tapu siciline kaydedilerek vergi alınmaya başlandı. Gümrük resimlerinden alınan vergi yüzde 11'den, yüzde 15'e çıkarıldı.¹³⁸ Konya ovası sulama projesi gerçekleştirilerek tarımda canlanma hedeflendi. Adana ve çevresinde mısır üretimi yapılmaya başlandı ve çalışacak insan gücünün yetersiz olması tarımda makineleşmeyi gündeme getirdi. Ekonominin Duyun-u Umumiye İdaresine rağmen geliştirilmeye çalışıldığı yapılan bu uygulamalarda net bir şekilde görülmektedir. Dış borçlar 1904-1914 arası dönemde 15 milyon liraya ulaşmıştır.¹³⁹ Reform çalışmaları Trablusgarp ve Balkan Savaşlarıyla sekteye uğradığından milli bilinci arttırmaya yönelik Müdafaa-i Milliye cemiyetleri belirginleşti. Bu cemiyet aracılığıyla halktan para toplanmış ve iç borçlanmaya teşvik gündeme gelmiştir.¹⁴⁰

1914 yılına gelindiğinde ise Yusuf Akçura'nın şu sözleri dikkate değerdir: "*modern devletin temeli burjuva sınıfıdır*" diye yazıyordu. "*Çağdaş müreffeh devletler; burjuvazinin, iş adamlarının ve bankerlerin omuzlan üzerinde ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki Türk milli uyanışı, Türk burjuvazisinin doğuşunun başlangıcıdır. Ve eğer Türk burjuvazisinin doğal gelişmesi zarar görmeden ya da kesintiye uğramadan devam ederse, Türk devletinin sağlam bir şekilde kuruluşu garanti altına alınmış demektir.*"¹⁴¹ Koruyucu gümrük politikaları ile bir burjuvazi de yaratılmaya çalışılmıştır. 1912 yılında Islahat-ı Maliye Komisyonu kurularak vergiler üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Devlet destekli yerli sanayi oluşturulması amacıyla 1913 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu yayınlanmıştır. Savaşların yoğun olarak devam ettiği bu dönemde iç borçlanma yoluna gidilerek halktan borç alınmıştır. Kara ve demiryollarının gelişimine önem verilerek uluslararası pazarlarla bütünleşmek amaçlanmıştır. Şehir merkezlerine tramvaylar ve telefon tesisatları kurulmuştur.¹⁴²

1912 yılından itibaren kontrol mekanizmasının güçlendirilmesi ve belediyeler arasındaki sorunların çözülmesi amaçlanarak Dersa'adet Teşkilatı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat yayınlandı. Bu kanun ile 20 dairelik yapı sonlandırılarak Şehr Emaneti adı altında tek elde toplanmıştır.¹⁴³ 1913 yılında hukuk alanında değişikliğe gidilerek Alman miras hukuk sisteminden esinlenen düzenlemeler yapılmıştır. 1916 yılından sonraki düzenlemelerde laikleşme yolunda adımlar atılarak Şeyhülislam kabineden çıkartılmıştır.

¹³⁸ Toprak, *İttihat Terakki ve Toplum*, s. 77-80.

¹³⁹ Seyfettin Gürsel, "Osmanlı Dış Borçları", İletişim Yayınları, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, s. 685.

¹⁴⁰ Toprak, *İttihat Terakki ve Toplum*, s. 82-89.

¹⁴¹ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s. 41.

¹⁴² Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, İstanbul, 2005, s. 227.

¹⁴³ Ahmet Nizamoğlu, *Kırşehir Belediyesi Tarihi*, Zekaevi Medya ve Yayıncılık, Kırşehir, 2020, s. 30, 31.

Buna ek olarak 1917 yılındaki düzenleme doğrultusunda Şeriyye mahkemelerinin Adliye Nezaretine bağlanması diğer bir laikleşme adımı olarak görülebilir.¹⁴⁴

Tebaa kavramının yerini vatandaş kavramının aldığı da görülmekte. Bunun nedeni Osmanlı'nın, devleti padişahın mülkü sayması ve özel mülkiyet hususunda vatandaşı geriplanda tutması olarak ifade edilir. II. Meşrutiyetin ilanı sonrası ise milli burjuva, milli iktisat ve mülkiyet hususunda yapılan yenilikler vatandaş kavramını ön plana çıkarmaya başlamıştır.¹⁴⁵ Dönemin uzun savaflara sahne olması köklü değişikliklerin yapılmasının önünde engel teşkil etmiştir. Bu nedenle farklı fikir akımları görünürleşmiştir. Öncelikli olarak Osmanlıcılık benimsenmiş olsa da milliyetçilik nedeniyle kopuşlar engellenememiştir.¹⁴⁶

Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılarak yerli imalata öncelik verileceği ve yerel fabrikaların çalışmasında kolaylıkların yapılacağı sözleri verilmiştir. I. Dünya Savaşı nedeniyle İstanbul'un ekonomik etkileşimi azalarak savaş öncesi alınan mallarla savaş gerçekleştirilmeye çalışıldı. Ancak stokların azalması nedeniyle karaborsacılık ortaya çıktı.¹⁴⁷ 1915 yılında ortaya çıkan karaborsacılığı önlemek maksadıyla Esnaf Cemiyeti kuruldu. İttihatçıların desteklediği yerel tüccarlar, iş adamları ve bakkallardan oluşan bu grup ticareti düzene sokmayı amaçlasalar da durum ters etki yaparak ekmek, şeker, gaz gibi temel ürünler yalnızca karaborsadan temin edilir hale geldi.¹⁴⁸ Çanakkale Zaferiyle Türklerin kendilerine olan güvenlerinin artması ekonomiye de yansımıştır. Bu durumu Ziya Gökalp şu sözlerde ifade etmektedir: “*Türklere bir millet karakteri kazandıracak ve bir Türk kültürünün oluşmasına katkıda bulunacak etkenlerden biri, milli ekonomidir.*” Bu ifadeyi destekler nitelikte ise Ticaret ve Ziraat Nezaretinin ismi Milli İktisat Nezareti olarak değiştirilmiştir.¹⁴⁹

1916 yılında ticari işlemlerde Türkçe'nin kullanılması zorunlu getirilmiş, ithal mallara yüksek vergiler konulmuş, yerli ekonomi korunmaya çalışılmıştır. Osmanlı Toplumundaki toplam anonim şirket sayısı 86 iken devrim sonrası ciddi bir canlanma başlayarak bu sayı 1918 yılına kadar her yıl ortalama 24 şirketin açılmış olduğu dikkate değer bir orandır. Bu durum yabancı şirketleri ilk kez gerçek bir rekabete zorunlu kılmıştır.

¹⁴⁴ E.Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul, 1996, s.176-179.

¹⁴⁵ Mehmet Ali Kılıçbay, *Uyruktan Vatandaşa Geçimden İktisada*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996, s. 192, 193.

¹⁴⁶ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s. 349.

¹⁴⁷ Zafer Toprak, *Milli İktisat-Milli Burjuvazi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s. 112, 113.

¹⁴⁸ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s. 45.

¹⁴⁹ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s. 46.

Kurulan şirketler yalnızca İstanbul'da olmayıp, Anadolu'yu da kapsamaktadır.¹⁵⁰ Bunlara ek olarak özellikle savaş yıllarında ciddi bir gereksinim olması nedeniyle tarıma önem verilerek büyük toprak sahipleri desteklenmiştir. Ülke içerisinde eşkıyalık faaliyetleri nedeniyle güvenliklerini sağlamak amacıyla toprak ağalarına sığınan köylüler bulunmaktadır. Emek karşılığı barınma ve yemek ihtiyacını bu şekilde karşılamaktadırlar.¹⁵¹

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin benimsemiş olduğu eşitlik anlayışının, azınlıkların ellerinde bulundurduğu psikolojik ve ekonomik ayrıcalıkları sonlandıracağını düşünmeleri nedeniyle ikisi arasındaki ilişkiyi sarsmıştır. Özellikle Rumlar tarafından ciddi bir rahatsızlık bulunmaktadır. Bunun temel nedeni 3 milyona yakın Rum vatandaşının Osmanlı topraklarında yaşıyor olması ve tüccar, bankacı, avukat, doktor ve bakkal gibi her meslek grubunda ayrıcalıklara sahip olarak varlıklarını sürdürmeleridir.¹⁵² Üst düzey devlet kadrolarında görev almalarının yanı sıra eğitim kurumlarından elde ettikleri haklarla askerlikten muaf olmak gibi ayrıcalıklara sahiptirler. Tüm bunlar göz önüne alındığında İttihatçılarla olan ilişkilerinin gergin olmasının nedenleri açıkça görülmektedir. Balkan Savaşlarının ardından Rumlarla olan ilişkiler iyice gerilmiş olduğundan yüksek makamlara atamaları durdurulmuştur.¹⁵³

Diğer yandan Ermenilerle olan sıkıntılar daha büyüktür. Aktif iki grup Ermeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki Doğu Anadolu'da özerklik elde etmek isteyen Taşnak grubu, ikincisi ise zengin ruhban sınıfı temsil eden Patrikhanedir. Meşrutiyet'in ilanından önce Patrik cemaatin resmi lideri olarak tanınmış, Taşnaklar ise engellenmeye çalışılmıştır.¹⁵⁴ Hınçak ve Taşnak cemiyetleri 14 Nisan 1909 tarihinde Adana'da amaçlarına ulaşmak için bir katliam başlatmış, 16 Nisan'da son bulmuştur. Ortamı germek amacıyla yapılan bu katliamlara rağmen 1912 yılına gelinceye kadar Taşnaklarla olan siyasi ilişkiler dengede tutulmaya çalışılmış ve yine Cemaat tarafından 12 mebus çıkarılmıştır. Balkan savaşlarının ardından ciddi boyutlara ulaşan Ermeni isyanları sonucunda ise ilişkiler daha gergin bir seviyeye ulaşmış ve I. Dünya savaşında da Ermeni sorunlarıyla uğraşmıştır.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Toprak, *Milli İktisat-Milli Burjuvazi*, s. 113.

¹⁵¹ Çağlar Keyder, Faruk Tabak, *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 1998, s. 108, 109.

¹⁵² Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, s. 50, 51.

¹⁵³ Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, s. 52.

¹⁵⁴ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s. 86.

¹⁵⁵ Gülnihal Bozkurt, *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 99-103.

Yahudiler ile olan ilişkiler değerlendirilecek olursa Türkler ile aynı kadere sahip olduklarını görmekteyiz. Verilmiş olan kapitülasyonlar neticesinde Ermeni ve Rumlar Osmanlı topraklarında daha etkin bir rol oynarken Yahudiler gerilemiş bulunmaktadır. Bu nedenlerle Osmanlı devletinin ekonomik olarak rahatlaması gerektiğini savunmuşlardır. İttihat ve Terakki Cemiyetini desteklemelerinin temel nedeni olarak uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti içerisinde rahat ve can güvenliklerinin bulunmasıdır. Yahudileri Hristiyan Dünyasına karşı koruyan tek güç Osmanlı Devletidir. 19. yüzyıl boyunca dahi elden çıkan Osmanlı topraklarından sürülen Yahudiler yine Osmanlı denetimindeki topraklara göç etmiştir. Bunlara ek olarak kilit bakanlıklarda müsteşar ve bürokrat olarak çalışmış olduklarını görmekteyiz.¹⁵⁶

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından Abdülhamit'in benimsemiş olduğu Alman taraftarlığına karşın İngiliz taraftarlığını benimsemiştir. Bu nedenle İngiliz taraftarı Ahrar Fırkası adayı Kâmil Paşa sadrazamlık görevinde desteklenmiştir.¹⁵⁷ 1913 yılında Kâmil Paşa'nın görevden alınması sonucu İngiltere ile gerginlik başlamıştır. Gerginliğin diğer nedenlerine bakıldığında ise Irak sorunu ve 1910 yılında Fransa ile borç konusunda İngiltere'nin Fransa'yı desteklemiş olması gösterilebilir. İngiltere'nin uygulamış olduğu politika Osmanlı Devleti'ni savaşın dışında tutmaktı. İngiltere'den aradıklarını bulamayan İttihatçılar Almanya safında savaşa girmişlerdir.¹⁵⁸

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından eğitim alanında da ciddi dönüşümler yaşanmıştır. Kadın hareketinin artan yoğunluğu kızlara yönelik eğitim kurumlarını belirginleştirmiştir. Kadının iş hayatına girmesi teşvik edilmiş, iş kolları genişletilmiş, meslek tanımları arttırılmıştır.¹⁵⁹ 1910 yılından itibaren pedagoji eğitimine ağırlık verilmesi amacıyla yurtdışına öğrenci gönderimi sağlanmıştır. 25 öğrenci Fransa'ya, 32 öğrenci Almanya'ya ve 13 öğrenci İsviçre'ye gönderilmiştir. 1910 yılında Maarif Encümenliği kurularak okullardaki yeni düzenlemelerden sorumlu tutulmuştur. 1913 yılında yayınlanan Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu ile ilköğretim okulları zorunlu hale getirilerek 6 yıl olarak belirlenmiştir. Türkçe dilinin ön plana çıkarılması maksadıyla devlet okullarında Türkçe eğitim verilmesi kararı alınmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Ali Güler, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Azınlıklar*, TÜRKAR, Ankara, 2003, s. 21, 59, 60.

¹⁵⁷ Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, s. 15, 16.

¹⁵⁸ İlber Ortaylı, *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981, s. 117, 118.

¹⁵⁹ Akagündüz, *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, s. 53-56.

¹⁶⁰ Mustafa Ergün, *II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*, Ankara, 1996, s. 266, 538-541.

Modern anlamda siyasi ve sosyal açıdan kanunlaştırma girişimlerine ise Tanzimat döneminde başlanmıştır. 20. Yüzyılın başlarına kadar ceza, ticaret, kısmen aile hukuku gibi konularda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken de Batı'dan alınan kanunlardan yararlanılmıştır¹⁶¹ 1868 tarihinde Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında hazırlanan Mecelleye bakıldığında Hanefi mezhebine göre kazuistik (meseleci) bir şekilde hazırlandığını görmekteyiz. 1869-1876 tarihleri arasında yürürlükte olan Mecelle İslam hukuk tarihinin ilk, dünya hukuk tarihinin ise ikinci medeni kanunu olma özelliğine sahiptir.¹⁶² 1851 maddeden oluşmaktadır ve borçlar hukuku, ticaret hukuku, şirketler hukuku gibi alanları içeren hükümlere de yer verilmektedir.¹⁶³

Mecellenin şahıs, aile, miras gibi medeni hukuku düzenlemesi konusunda yetersiz kaldığına dair kadı ve müderrisler tarafından eleştiriler getirilmiştir. 1917 yılına gelindiğinde ise I. Dünya Savaşının ortaya çıkarmış olduğu sosyo-ekonomik sebepler, Avrupa'dan etkilenecek oluşan zihniyet değişiklikleri, savaşa giden erkeklerin yerini çalışan kadınların alması yeni bir kararnamenin ortaya çıkmasını gerekli kılmış olup bu doğrultuda Hukuk-u Aile Kararnamesi yayınlanmıştır.¹⁶⁴

Hukuk-u Aile Kararnamesi, mecelleden farklı olarak diğer Osmanlı vatandaşlarını da dikkate alarak aile hukuku konusunda düzenleme yapmış ve hukuk birliğini sağlayıcı bir nitelik taşımıştır. Hukuk-u Aile Kararnamesiyle, mahkemeler arasında birlik sağlanmış olup konsolosluk ve cemaat mahkemelerinin görevlerine son verilmiş ve yapacakları tüm görevler Şeriyeye mahkemelerine devredilmiştir.¹⁶⁵ Evlenecek kişilerde evlenme ehliyetine sahip olma kuralı getirilmiş, kızlarda 17, erkeklerde 18 yaş zorunluluğu gerekli kılmıştır. Nişanlanma, evlenme ve boşanma konularında devlet kontrolünü devreye sokarak uymayanlar için ceza kanunları düzenlenmiş ve yaptırımlar uygulanmıştır. Nikahın cuma günleri camilerde iki şahit huzurunda yapılması kuralının yanı sıra ikinci bir evlilik için kadının rızasının alınması da kanuna eklenmiştir. Boşanma hususunda aile meclisi işlevi devreye sokularak boşanmaların önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹⁶⁶ Bir buçuk yıl yürürlükte

¹⁶¹ M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Basım, İstanbul, 2013, s. 65-77.

¹⁶² Necdet Hayta, Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri, (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012, s. 164.

¹⁶³ Yılmaz Yurtseven, "1917 Tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1-2, 2003, s. 204-206.

¹⁶⁴ Hayta, Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri, (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, s. 206.

¹⁶⁵ Abdurrahman Yazıcı, "Osmanlı Hukuku Aile Kararnamesi ve Sadrettin Efendinin Eleştirileri", *EKEV Akademi Dergisi*, Y. 19, S. 62, 2015, s. 570, 571.

¹⁶⁶ Yazıcı, "Osmanlı Hukuku Aile Kararnamesi ve Sadrettin Efendinin Eleştirileri", s. 572, 573.

kalmasının üzerine gayrimüslim şikayetleri doğrultusunda kararname, Sadrazam vekili ve Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin imzasıyla 19 Haziran 1919 tarihinde muvakkat bir kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.¹⁶⁷

Meclis etkinliği arttırılması amacıyla anayasada değişikliğe gidilerek toplamda yedi anayasa değişikliği yapılmıştır.¹⁶⁸ Parlamenter rejim benimsenerek meclisin kabineyi düşürmesi kolaylaştırılmıştır. Kabine meclise karşı sorumlu hale getirilmiştir. Bu değişiklikler neticesinde demokratik bir denetim sistemi oluşturulmuştur.¹⁶⁹ İttihat ve Terakki hükümeti iktidara hâkim olduğu dönemde kendi etkinliklerini arttırmak maksadıyla meclis yetkilerini kısıtlama yönünde hareket ederek onlara muhalif harekette bulunan basın faaliyetlerini önlemiş, gösteri ve eylemlerin düzenlenmesini zorlaştırmış ve derneklere sınırlama getirerek kendisine karşı oluşumları engellemeye çalışmıştır. Yapılan bu düzenlemeler Meşrutiyet Dönemi istibdadı olarak değerlendirilmiştir.¹⁷⁰

1911 yılında Trablusgarp savaşı ile başlayan, 1912 ve 1913 yıllarında Balkan savaşları ile devam eden ve Osmanlı Devleti'nin sonunu getiren 1914-1918 I. Dünya Savaşı ile devlet çok sayıda toprak kaybetmiş, geçen bu süreç boyunca halk ciddi problemler yaşamıştır. Devlet savaş giderlerini halk üzerinden karşılamaya çalışmıştır.¹⁷¹ Savaşların sürdüğü dönemlerde erkeklerin askere alınması aile bireylerini olumsuz etkilemiştir. Bu durum kadınları çalışma yaşamında etkin kıldı. Savaşlarda genç nüfusun ölmesi kadın erkek dengesini bozmuş ve doğum oranlarında ciddi düşüşler görülmüştür. Bu durum Zafer Toprak tarafından “*Savaşta erkek cephe, kadın kaldırımında kırılıyor*” ifadesiyle özetlenmiştir.¹⁷²

Savaş yıllarında insanların bir kesimi açlık ve sefaletle mücadele ederken başka bir kesim savaş zengini olarak ortaya çıkmıştır. Savaş yıllarında toplumda baş gösteren ahlaki çöküntü neticesinde fuhuş, hırsızlık ve eşkıyalık yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁷³ Ortaya çıkan geçim sıkıntısı, eşkıyalık faaliyetleri ve elden çıkan topraklardan başlayan göç hareketi bir karmaşa ortaya çıkarmıştır. Ülke içerisinde asayiş problemleri baş göstermiş olup bu durumların doğmasında hükümet sorumlu tutulmuştur. Ekmek dağıtımında

---

¹⁶⁷ Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 431-432.

¹⁶⁸ Aykut Kansu, *1908 Devrimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 30.

¹⁶⁹ Kansu, *1908 Devrimi*, s. 31-32.

¹⁷⁰ Kansu, *1908 Devrimi*, s. 33-34.

¹⁷¹ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2012, s. 122.

¹⁷² Zafer Toprak, *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 544-546.

¹⁷³ Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomisi*, TTK, Ankara, 1994, s. 73.

muhtarların görevlendirilmesi usulsüzlüklere neden olmuş ve bu uygulamadan ötürü hükümet eleştirilmiştir.¹⁷⁴

Gündelik yaşam için önem arz eden temel gıda ürünlerinden şeker ve un, ithal edilmeye başlamış ve savaş nedeniyle boğazların kapatılması ithalatı sekteye uğratmıştır. Temel gıda ürünlerinde ulaşım zorlaşınca fahiş fiyat artışları karaborsaları yaygınlaştırmıştır.¹⁷⁵ Ekmek kıtlığının çözümlenebilmesi için karne uygulaması başlatılmıştır. Buğday alım ve tevzi işleri 27 Ocak 1915 yılında Esnaf Cemiyetine verilerek çözülemeyen ekmek problemi çözülmeye çalışıldı. Bu girişim doğrultusunda tüm değirmenler hükümet için çalıştırılmaya başlamış ve Cemiyet'in başında bulunan Kara Kemal tarihe haksızlık yapan ve çıkar elde eden bir kişi olarak geçmiştir.¹⁷⁶ Savaş yıllarında ortaya çıkan yetersiz beslenmeler neticesinde ölümler yaygınlaşmıştır. Tarım sektörünü sekteye uğratan yangın ve doğal afetlere ek olarak bir de çekirge istilası ortaya çıkmıştır. 1916 yılında kıtlığı önlemeye yönelik alınan önlemler etkili olmamış ve birçok bölgeden açlıktan ölüm haberleri gelmeye başlamıştır.¹⁷⁷ Savaş döneminde yaşanan bu tablo halkta hükümete karşı bir öfke doğurmuş, savaştan bıkmış olan asker kaçakları eşkıyalık faaliyetlerine girişmeye başlamış, toplumda ruhsal bir çöküntü meydana gelmiştir. Dul kadınlar, yetim çocuklar ve askerden sağ dönen kişilerde ortaya çıkan psikolojik travmalar toplumsal boyutlara ulaşmıştır. Açıkçası sadece cephede ve ekonomide değil toplumsal yaşamda da eriyen bir Osmanlı vardır.¹⁷⁸

İnsan varlığını oluşturan olaylar bütünü, vermiş olduğu kültür mücadelesi, doğaya ve hastalıklara karşı verdiği mücadele oluşturur. Özellikle hastalıklar insan hayatını dönüştürme yolunda ciddi bir önem taşır. Osmanlı Devleti'nde de ortaya çıkan veba, kolera, çiçek, sıtma, tifüs gibi birçok hastalık kitlesel ölümlere neden olmuştur. Özellikle tarım alanlarının kuruması ve bataklığa dönüşen su birikintileri gibi nedenler alçak bölgelerde yaşayan sivrisinekler aracılığıyla sıtma hastalığının yayılmasına neden olmuştur.¹⁷⁹ 19. yüzyılda neden kaynaklandığı tespit edilen bu hastalık insanların

---

¹⁷⁴ Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomisi*, s. 231-237.

¹⁷⁵ Lokman Erdemir, "I. Dünya Harbi'nin İstanbul'da Sosyal Hayata Etkisi", *Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti*, Ed. Ali Arslan, Mustafa Selçuk, Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 307.

¹⁷⁶ Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomisi*, s. 39.

¹⁷⁷ Ertan Gökmen, "Batı Anadolu'da Çekirge Felaketi (1850-1915)", *Belleten*, C. 74, S. 269, 2010, s. 127,173.

¹⁷⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılap Tarihi Cilt /III, Kısım/IV*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarihi Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 523.

¹⁷⁹ Ümüt Akagündüz, "II. Meşrutiyet Döneminde Toplumsal Bir Sorun Olarak Sıtma ve Sıtmadan Korunma Çareleri", *Kebikeç Dergisi*, S. 41, 2016, s. 95, 96.

bilinçlendirilmesi ve bataklıkların kurutulması yoluna gidilerek engellenmeye çalışılmıştır. Tanzimat'la birlikte tarım üretimine eğilen hükümetler üretimi ve nüfus yoğunluğunu arttırmak maksadıyla, kitlesel ölümlere neden olan hastalıklarla da mücadeleye girişmiştir. Sıtma, Çiçek, Veba, Tifo, Verem, Frengi gibi hastalıklar, içinde bulunulan savaş koşulları nedeniyle yetersiz beslenme, kötü sağlık koşulları, yetersiz bilgi gibi nedenlerle ciddi ölümleri ortaya çıkarmıştır.¹⁸⁰II. Meşrutiyet döneminin en korkulan hastalığı koleradır. 1908 yılında Rusya'da kolera teşhisi konulan 2420 kişiden 760'ı teşhisin konulmasından kısa bir süre sonra hayatını kaybetmiştir. Hastalığın çok hızlı bir şekilde yayılması nedeniyle Osmanlı Devleti 1910 yılında Kafkasya ve Rusya'dan gelecek muhacirlerin Osmanlı topraklarına girişini engellemeye çalışmıştır. Ayrıca hac ve umre ziyaretleriyle Osmanlı topraklarına giren salgın hastalıkların yayılımı, karantina uygulamasıyla önlenmeye çalışılmıştır.¹⁸¹

Tablo 1. 1908-1914 Yılları Arasında İstanbul'da Gerçekleşen Genel Ölüm Sayısı ile Salgın Hastalıktan Ölüm Mukayese Cetveli¹⁸²

Yıl	Genel Ölüm	Verem	Humma-i Tifoidi	Kızamık	Kızıl	Difteri	Çiçek	Kolera
1908	16.741	2804	648	136	14	68	349	-
1909	16.630	2863	513	76	39	45	49	-
1910	11.703	2838	371	112	86	60	1	798
1911	17.984	3055	438	183	167	74	221	1593
1912	21.662	2886	459	548	188	102	917	1277
1913	18.538	2639	614	617	180	97	400	238
1914	17.714	3078	429	105	69	64	45	4

Hastalıklar ve toplumsal sorunlara yönelik dönemin aydınları çözüm yolları aramıştır. Yusuf Akçura Halka Doğru Dergisinde yayımlanmış olduğu Halk başlıklı yazısında şu sözlere yer vermiştir: “Hastalıklara dair söylediğimiz şeyler sıhhi meseleler, sıhhi ahvaldir. Anadolu'nun sıhhi ahvali de iktisadi ahvalinden iyi değildir. Her tarafta sıtma var. Bazı vilayetlerde frengi var, verem var. Bir memleketin iktisadi ahvaliyle sıhhi ahvali arasında sıkı bir münasebet vardır. Öyle ya insan fakir olup da adam akıllı yiyip içemez, giyinip kuşanamaz sıcak dam altında yatamazsa tabii çabuk hastalanır ve para kazanmak için gurbetlerde çok gezerse çabuk evlenemez kötü hastalıklara

¹⁸⁰ Akagündüz, “II. Meşrutiyet Döneminde Toplumsal Bir Sorun Olarak Sıtma ve Sıtmadan Korunma Çareleri”, s. 97.

¹⁸¹ Mehmet Emin Aydın, Abidin Çevik, “Yıkıma Doğru Bir İmparatorluğun Salgınlarla İmtihani: II. Meşrutiyet Dönemi Örneği”, *İnsan ve İnsan Dergisi*, C. 8, S. 28, 2021, s. 38.

¹⁸² Aydın, Çevik, “Yıkıma Doğru Bir İmparatorluğun Salgınlarla İmtihani: II. Meşrutiyet Dönemi Örneği”, s. 37.

yakalanır. Kezalik sıhhati yolunda olmayan adamlar iyi çalışıp çok para kazanamazlar. Sözü'n kısası sağlık ile zenginlik birbirine sıkı sıkıya bağlıdır”¹⁸³

30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesine dayanarak Osmanlı Devleti'nde başlayan yanında direniş örgütlerini getirmiştir. Bu işgallere karşı öncelikli olarak mahalli kurtuluş çareleri arayan Cemiyetler kuruldu. Vilayet-i Şarkıyye Müdafaa-ı Hukuk-i Milliye Cemiyeti ve Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti en önemli iki kuruluştur.¹⁸⁴ Kurulan bu iki Cemiyet Doğu Anadolu Bölgesini ve Trakya Bölgesini elde etmeye çalışan Ermeni ve Rumların girişmiş olduğu saldırılara karşı savunma yapabilmek ve ellerindeki bölgeleri korumayı amaçlayarak kuruldu.¹⁸⁵ Anadolu'nun dört bir yanında başlayan işgallerden biri olan Hatay Dörtyol'da halk tarafından önemli bir direniş başladı. Bu direnişe etki eden en önemli faktör, 11 Aralık 1918 yılında başlayan işgalde Fransızlarca kullanılan Ermenilerin bölgede tecavüz ve saldırılarda bulunması olmuştur. Antep, Urfa ve Maraş'ta ve Doğu Anadolu bölgesinde de halk tarafından direniş cemiyetleri kurularak vatan toprakları savunulmaya çalışılmıştır.¹⁸⁶

16 Mayıs 1919 yılında Batı Anadolu bölgesinin korunması ve Yunan işgalinin yayılmasının önüne geçebilmek için Balıkesir Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti kuruldu. Kongre düzenlemek, vergi toplamak, asker toplamak, sıkı yönetim ilan etmek ve yargılama yapma gibi hakları elinde bulunduran bölgesel bir cemiyet olma özelliğine sahiptir. 29 Mayıs 1919 tarihinde Ali Bey (Çetinkaya) tarafından Ayvalık'ta direnişin sağlanabilmesi için ilk cephe oluşturuldu. Aydın'da Bekir Sami Bey'in emir subayı Rasim Bey tarafından “Yiğit Ordusu” ismini taşıyan bir birlik oluşturuldu. Yörük Ali ve Demirci Mehmet Efe komutasında çeteler oluşturularak direnişe geçilmiştir. Manisa-Akhisar, Salihli çevresinde Çerkez Ethem tarafından oluşturulan birlikler kısa zaman içerisinde en güçlü birlik haline gelmiştir.¹⁸⁷

21 Ocak 1920 tarihinde Maraş'ta Sütçü İmam komutasında düşman birliklerini çıkartmaya yönelik saldırı 12 Şubat 1920 tarihinde başarıya ulaşmıştır.¹⁸⁸ 7 Şubat 1920 tarihinde Urfa'da Ali Saib Bey tarafından direniş hareketi başlatılmıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara Büyük Millet Meclisi açılarak 29 Nisan tarihinde Hıyanet-i Vataniyye Kanununu yayınlamıştır. Bu kanun ile meclise karşı muhalefet önlenmeye çalışılarak

---

¹⁸³ Akagündüz, “II. Meşrutiyet Döneminde Toplumsal Bir Sorun Olarak Sıtma ve Sıtmadan Korunma Çareleri”, s. 102.

¹⁸⁴ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Yayınları: 6/1, 1973, C. 1, s. 147-150.

¹⁸⁵ Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, s. 150-156.

¹⁸⁶ Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. 1, s. 50-55

¹⁸⁷ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998, s. 71-74.

¹⁸⁸ Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980)*, Yenigün Haber Ajansı, 1997, s. 168.

muhalefet içine girecek olanlara idam cezası uygulanacağı duyurulmuştur.¹⁸⁹ 23 Eylül 1920 tarihinde Düzce isyanı bastırılrsa da bu defa 3 Ekim'de Konya şehrinde Delibaş İsyanı çıkarılmıştır. Takip eden süreçte ise Bozkır ve Konya ayaklanmaları, Pontus İsyanları arka arkaya çıkarılmıştır. Bir yandan ülke bağımsızlığını korumak amaçlanırken bir yandan da çıkarılan bu isyanlar meclisi ve orduyu zor duruma sokmuştur. İsyanlarla uğraşıldıkça Yunanlılar daha fazla bölgeye yayılmayı başarmıştır. Bu durum karşısında kurulmuş olan düzenli ordunun ihtiyaçlarının en kısa sürede toparlanabilmesi için 7 Ağustos 1921 de Tekalif-i Milliye emirleri yayınlanmıştır. Halktan ellerinde bulunan yiyecek ve giyeceğin yüzde kırkı, hayvan ve araçların yüzde yirmisi, üç gün içinde elinde silah bulunanların orduya teslim etmesi istenmiştir.¹⁹⁰ Bu emirlere riayet etmeyenlerin ise İstiklal mahkemelerinde yargılanacağı duyurulmuştur. Böylece ordunun ihtiyaçları kısa sürede halktan karşılanarak Yunanlılarla mücadele başlamıştır.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi-III-Üçüncü Meşrutiyet*, s. 136.

¹⁹⁰ Kortan, *Tuna'dan Sakarya'ya*, s. 215.

¹⁹¹ Kortan, *Tuna'dan Sakarya'ya*, s. 216, 217.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI BASIN HAYATI'NIN GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı Basın Hayatının Birikimi

Gazetecilik ve dergiciliğin hareket noktaları halka gündemi taşıyabilmektir. İkisinin arasındaki temel farklara bakacak olursak yayın aralıklarının farklı olması en temel ayrımı oluşturur. Gazetelerin 24 saat gibi sınırlı bir sürede yayın yapması gerekirken dergiler, 15 gün ya da aylık olarak daha uzun bir zaman aralığında hazırlanır. Zaman aralıkları göz önünde bulundurulduğunda haberlerin güvenilirliğine dergilerde daha çok önem verilmektedir. Dergilerde fotoğraf ve içerik daha özenlidir.¹⁹² Kapak kısmı ele alınırken cildine ve tasarımına büyük özen gösterilir. İçerik olarak ise gazetelere kıyasla akıcı ve sürükleyici bir dil kullanılır. Birbirini tamamlar gibi görünen bu iki yayın aslında rakiptir. Kullanılan kâğıt dahi birbirinden farklıdır. Dergilerin kâğıtları daha kaliteli olduğu için muhafaza süresi daha uzundur.¹⁹³ İnsanın merak duygusunun yansıması olan basın, dış dünyanın kodlarının izlenebilmesini sağlar. Burjuva sınıfının kendi iktidarını kuvvetlendirme çalışmaları çağdaş para ekonomisi ile doğrudan ilişkilidir. Aydınlanma felsefesi çerçevesinde şekillenen dünya ve insan ilişkisi öncelikle kentlerde eğitimi zorunlu kılmıştır. Matbaa, Pusula ve Barut'un bulunması insanlığı modern çağa taşıyan üç önemli gelişmedir. Harman bu gelişmeleri "14. Yüzyılın 16. Yüzyılı istila etmesini sağlamıştır" ifadesiyle değerlendirir.¹⁹⁴ Şehir ve devletler arasındaki bilgi aktarımını ise para ekonomisi sağlamıştır. Şehirlerde gelişen eğitim, ortaya yeni bilgi ve fikirleri çıkarmış ve bu bilgileri toplumun tümüne yayma gereksinimini doğurmuştur. Yeni Çağ'da matbaanın bulunuşu ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümün bir uzantısıdır. XV. yüzyılın ortalarından itibaren matbaa sayısında ciddi bir artış görülmüştür. Bu artışın temel nedeni olarak hareketli metal harf takımının kullanılmaya başlaması oluşturur. 1403 yılında Kore'de Hareketli Harf Döküm Matbaası kurularak farklı alanlarda da basımlar yapılmıştır. 1455 yılına gelindiğinde ise Avrupa'da hareketli harf takımıyla ilk kitap olarak İncil basılmıştır.¹⁹⁵ 1600-1650 yılları arasında birçok gazete ortaya çıkmaya başlamıştır. Böylece dünya ve toplum hakkında güncel bilgilere yer verilerek, kendi dünya görüşlerini aktarmak için etkili

---

¹⁹² A. Yapar Gönenç, "Dergicilik ve Gazetecilik Arasındaki Ayrım", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 22, 2012, s. 25.

¹⁹³ Gönenç, "Dergicilik ve Gazetecilik Arasındaki Ayrım", s. 26.

¹⁹⁴ Chris Harman, *Halkların Dünya Tarihi Taş Devri'nden Yeni Binyıla*, Yordam Kitap, İstanbul, 2009, s. 182, 183.

¹⁹⁵ Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2011, s. 348.

bir araç oluşturulmuştur.¹⁹⁶ Avrupa’da yerel ve ulusal bazlı yayınlarla toplum örgütlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak toplumsal yapıları oluşturan tanımlara da yer verilmelidir. Basım ve yayım faaliyetlerinin masraflı olması nedeniyle ilk dönem basın faaliyetleri çoğunlukla zenginlere hitap etmiştir.¹⁹⁷ Matbaaların basımını yaptığı eserlerin içerisine dikkat çeken toplumsal olaylara yer veren haber mektuplarını koymasının insanların ilgisini çekmiştir. Bunun neticesi olarak da topluca basılan haberler ortaya çıkmış ve halk tarafından yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır. 17. Yüzyılda başlayan yayıncılık faaliyetleri sanayileşmeyle yeni boyutlar kazanmıştır.¹⁹⁸

Osmanlı Devleti’nde ilk matbaacılık çalışmaları 1494 yılında Yahudiler tarafından başlatılmıştır. 1565 yılında ise Ermeniler tarafından takip edilmiştir. Daha sonraki basım çalışmaları Rumlar ve Cizvitler tarafından gerçekleştirilmiş olsa da hiçbir basım çalışması Türkçe ve Arapça olarak gerçekleşmemiştir.¹⁹⁹ Türkler tarafından ilk matbaa 1727 yılında İbrahim Müteferrika ile Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi’nin oğlu Mehmet Sait Efendi’nin girişimleriyle İstanbul’da kurulmuştur.²⁰⁰ Ancak okuryazar sayısının az ve dini kitap basımının da yasak olması beklentilerin karşılanmasını engellemiştir. İlk yayın faaliyetlerine bakıldığında, yine yabancılar tarafından ortaya çıkarıldığı bilinmektedir. 1795 yılında Fransız Büyükelçiliği’nin yayın organı olan “Bulletin de Nouvelles” isimli yayının yanı sıra 1796 yılında “Gazette Française de Constantinople” isimli yayının ortaya çıkmış olduğu bilinmektedir. 1828 yılına kadar geçen süreçte de çeşitli şehirlerde birçok yabancı yayının varlığından söz etmek mümkün. Nihayet 1828 yılına gelindiğinde Mısır’da yarı Arapça, yarı Türkçe yayımlanan “Vakay-i Mısriye” karşımıza çıkmaktadır.²⁰¹

1 Kasım 1831’de yayımlanmaya başlayan “Takvim-i Vekayi” devlet politikalarının bütün yöneticilerce anlaşılmasını sağlamak amacıyla Arapça, Fransızca, Farsça, Bulgarca, Ermenice ve Rumca olarak yayımlanmıştır. Takvim-i Vekayi’nin önem arz eden bir diğer özelliği ise yaşanan yenilgileri özeleştirilerek tartışmasıdır. Nitelikli bir kadroya sahip olması, dinamik ve dünyaya açılan radikal düşüncelere yer vererek 1839

¹⁹⁶ Ali Gevgillili, “Türkiye Basını”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim yayınları, C.1, 1983, s. 202.

¹⁹⁷ Hediyeullah Aydeniz, “Türkiye’de Yerel Basın”, *Tarihsel ve Literatür Açısından Yerel Gazetecilik*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 1-5.

¹⁹⁸ Aydeniz, “Türkiye’de Yerel Basın”, s. 5-9.

¹⁹⁹ Hüseyin Gazi Topdemir, *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 21, 22.

²⁰⁰ Abdülkadir Özcan, “Lâle Devri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 27, İstanbul, 2002, s. 82.

²⁰¹ Ahmet Köksal, “II. Abdülhamid Döneminde Gazetecilik Mesleğine Dair Muhtelif Görüşler”, *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016, s. 818-820.

Tanzimat Fermanına da kamuoyunu hazırlamıştır.²⁰² Türkçe'nin yanı sıra çeşitli dillerde de yayınlanarak devletin yaptığı ve yapacağı faaliyet ve düşüncelerine yer verilmiştir. 1840 yılına gelindiğinde William Churchill (1796-1846) tarafından Türkçe olarak çıkarılan "Ceride-i Havadis" görülür. Bu yayını önemli kılan, devlet tarafından desteklenmesi, resmi yazılara yer vermesi ve Osmanlı Devleti'nin ilk yarı resmî yayını olmasıdır.²⁰³ 1860-1866 yılları arasını kapsayan dönem, Türk basın tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bunun nedeni ise özel sermaye ile bir Müslüman Türk vatandaşı olan Agah Efendi'nin İstanbul'da, "Tercüman-ı Ahval'i" çıkarmasıdır. Yayının çıkarılış amacı herkesin anlayabileceği bir dilde kaleme alınan düşünce ve tartışma yazılarına yer vermektir.²⁰⁴ 27 Haziran 1862 yılında "Tercüman-ı Ahval'de" yayın yapan Şinasi tarafından "Tasvir-i Efkâr" yayımlanmaya başlamıştır. Bir haber ve fikir yayını olmasının yanı sıra sade bir dilde yapılan yayımlarla Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin sözcüsü haline gelmiştir.²⁰⁵

1857 yılında artan yayıncılık faaliyetleri nedeniyle bir "Matbaa Nizamnamesi" hazırlanmıştır. Basımevlerine ön sansürü de kapsayan bu düzenlemeyle basımevlerinin açılışı izne tabi tutularak ruhsatsız yerler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. 1858 yılında asılsız haber yapanların, genel ahlaka aykırı ve ayrıştırıcı özelliğe sahip yayınların cezalandırılması kanuna eklenen maddelerdir.²⁰⁶ 1864'te Fransa'dan esinlenerek hazırlanan "Matbuat Nizamnamesi" ile ön sansür kaldırılmış olsa da siyasi yayınların izinle çıkarılması esası kabul edilmiştir.²⁰⁷ Nizamnamede Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan üst düzey yöneticilere, devlet erkanı ve ailelerine karşı karalayıcı ifadeler içeren yayınların cezalandırılması gibi maddelere yer verilmiştir.²⁰⁸ 27 Mart 1867 tarihli kararname ile ülke çıkarlarını koruma maksadıyla hükümete verilen yayınlara kapatma yetkisi yurtiçi ve yurt dışı basında sert eleştiriler almıştır.²⁰⁹ Yurt dışında çıkarılmaya başlayan yayınların çoğu Yeni Osmanlılar Cemiyet üyeleri tarafından yayınlanmıştır. "Muhbir", 1867 yılında Ali Suavi tarafından Londra'da yayınlanmaya başlamıştır. Yine Londra'da 1868 yılında Namık Kemal ve Ziya Paşa tarafından çıkarılan "Hürriyet" bulunmaktadır. 1869 yılında Ali Suavi tarafından Paris şehrinde çıkarılan "Ulûm" bulunur.

²⁰²Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 83

²⁰³ Köksal, "II. Abdülhamid Döneminde Gazetecilik Mesleğine Dair Muhtelif Görüşler", s. 819.

²⁰⁴ Hamza Çakır, "Tercümân-ı Ahvâl", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul, 2011, s. 495-497.

²⁰⁵ Salih Erol, "Türk Basın Tarihinde İbrahim Şinasi Efendi ve Tasvir-i Efkâr Gazetesi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 5, S. 2, s. 284, 285.

²⁰⁶ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, DR Yayınları, İstanbul, 2005, s. 199-201.

²⁰⁷ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, DR Yayınları, s. 202-203.

²⁰⁸ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, DR Yayınları, s. 204-206.

²⁰⁹ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, DR Yayınları, s. 199-206.

1870 yılında çıkarılan “İnkılab” ise Asaf Hüsnü Paşa ile Sağır Ahmet Paşazade Mehmet Bey tarafından İsviçre şehrinde ortaya çıkmıştır.²¹⁰

II. Abdülhamit yıllarında aydınlara yapılan baskı ve sansür nedeniyle basın kan kaybetmiştir. Bu kesim içerisinde Jön Türklerin ön plana çıktığı ifade edilmektedir. Özellikle Meşrutiyetin ilanını sağlamak maksadıyla basın yayın oldukça etkin kullanılmıştır. Ortaya çıkan süreli yayınlara bakılacak olursak bunları şu şekilde ifade etmek mümkün; ilk olarak 1886 yılında İstanbul’da çıkarılmaya başlanan “Mizan”, Murat Bey tarafından 1896’da Mısır ve Kahire’de, 1897 yılında ise Cenevre’de çıkarılmaya başlamıştır.²¹¹ 1895 yılında Türkçe-Fransızca olarak yayınlanan “Meşveret”, Ahmet Rıza tarafından Paris şehrinde ortaya çıkmıştır. 1902 yılına gelindiğinde ise Ahmet Rıza tarafından Paris ve Kahire şehirlerinde “Şuray-ı Ümmet” yayınlanmıştır. Osmanlı sınırları içerisinde yer alan diğer önemli süreli yayınlara bakıldığında, 1870’te Ali Efendi tarafından çıkartılan “Basiret” yabancı bir devletçe desteklenen ilk yayındır. Yine 1870 yılında fikir yayını olma özelliğiyle ön plana çıkmaya başlayan “İbret”, 1872 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılmış, Namık Kemal ise başyazarlığını üstlenmiştir. Ucuz fiyatı, sade dili ile ön plana çıkan “Sabah”, 1875 yılında Şemseddin Sami tarafından çıkarılmıştır. 1878 yılında halkı eğitmek amacıyla çıkarılan ansiklopedik yayın olarak da ifade edilen “Tercüman-ı Hakikat”, Ahmet Mithat Efendi tarafından ortaya çıkarılmıştır. Son olarak Türkçülük akımını ön plana çıkaran bir yayın olan “İkdam” Ahmet Cevdet tarafından 1894 yılında çıkarılmaya başlanmıştır.²¹²

Batılılaşmayla dergilerde görünürleşmeye başlamıştır. Zafer Toprak fikir dergiciliğini ansiklopedist ve pozitivist olarak iki döneme ayırmıştır.²¹³ Tanzimat ile Batı’nın bilimsel ve teknik yönünü tanıtmak amacıyla yayınlanan dergileri ansiklopedist olarak nitelemiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan ilk Türkçe dergi olan “Vakay-ı Tıbbiyye”, 1849-1851 yılları arasında aylık olarak yayınlanmıştır.²¹⁴ Dönemin Batı’ya açılan penceresi olarak nitelenen “Mecmua-ı Fünun Dergisi”²¹⁵, 1862 yılında yayın hayatına başlamıştır. İlk resimli dergi olma özelliğine sahip olan 1862 yılında çıkarılmaya başlayan “Mir’at Dergisi’nin” yanı sıra Ahmet Mithat Efendi tarafından 1871-1872 yıllarında

²¹⁰ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s. 50, 51.

²¹¹ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 294-296.

²¹² Koloğlu, “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, s. 82-90.

²¹³ Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı,” *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1983)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 13.

²¹⁴ Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 14.

²¹⁵ Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 15.

“Dağarcık Dergisi” çıkarılmıştır.²¹⁶ Edebi ve siyasi bir özellik taşıyan, Ebuzziya Tefik tarafından 1880 yılında yayınlanmaya başlayan “Mecmua-i Ebuzziya Dergisi” diğer önemli dergilerden birisidir.²¹⁷ “Servet-i Fünun Dergisi”, 1890 yılında yayınlanan gazetelere fenni konular içermesi şartıyla ek çıkarma hakkı tanınmış olup, Nikoladis’in gazetesi olan “Servet’e” ek olarak çıkması nedeniyle bu ismi almıştır. Ahmet İhsan Tokgöz tarafından 1891 yılında yayınlanmaya başlamış, önceleri günlük, sonraları haftalık olarak resimli yayın yapan bir dergi olmasıyla ön plana çıkar. İçerik açısından teknoloji, edebiyat ve fenni konulara yer vermiştir. Dönemin önemli yazarlarını da barındırması süreklilik sağlaması açısından önem taşır.²¹⁸ 1944 yılına kadar geçen süreçte ise varlığını devam ettirmiştir.²¹⁹

2.2. 1908-1923 Yılları Arasında Süreli Yayınların Gelişimi

1876 yılında Kanun-i Esasi’yi ilan ederek tahta çıkan II. Abdülhamit, 1877-78 yılında 93 harbinin başlaması üzerine meclisi kapatarak anayasayı rafa kaldırmıştır. 1889 yılında ise bir genelge yayımlanarak basın kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.²²⁰ II. Abdülhamit döneminde uygulanan sansür basın faaliyetlerini yavaşlatmış, dönemin siyasi meseleleri, yerini edebi yayınlara bırakmış ve mizah alanında bir gelişme meydana gelmiştir. Bu dönemde basını yanına çekmek maksadıyla devlet bütçesinden ödenekler ayrılarak muhalif yayınları kapatma yoluna gidildiği görülse de hükümete karşı şantaj yapılmasının önü açılmıştır.²²¹ Dönemin yazılması yasak olan kelimelerine örnek olarak; “*Hürriyet, müsavat, uhuvvet, adalet, istiklal, terakki, isyan, grev, ihtilal, intibah, suikast, kanun-i esasi, Namık, Kemal, Mithat Paşa, sakal, bıyık, burun, yıldız gibi...*” verilebilir.²²² 24 Temmuz 1908’de Meşrutiyet’in yeniden ilanı ile sansür kaldırıldığından ülke genelinde 120 olan süreli yayın sayısı bir anda 730’lara ulaşmıştır.²²³ Özellikle İstanbul’da bu sayının 1907-1909 arasında 52’den 377’ye çıkması dikkat çekici bir gelişmedir.²²⁴ 1908 yılından 1918 yılına kadar geçen dönem arasında çıkarılan gazete ve dergi sayısı 918’i bulmuştur.²²⁵ II. Meşrutiyet’in ilan edilmesinin ardından süreli yayınlar ortak hareket

²¹⁶ Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 16.

²¹⁷ Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 17.

²¹⁸ Kübra Andı, “Servet-i Fünun Mecmuası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 4, S. 7, 2006, s. 534-539.

²¹⁹ İsmail Parlatır, “Servet-i Fünun”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, İstanbul, 2009, s.573-575.

²²⁰ Bülent Varlık, “Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 101.

²²¹ Hamza Çakır, *Osmanlı’da Basın İktidar İlişkisi*, Siyasal Kitapevi, Ankara 2002, s. 66-67.

²²² F. Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi 1728-1922*, Yeni Adım Matbaası, Ankara, 1968 s. 153.

²²³ Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 87.

²²⁴ Orhan Koloğlu, *1908 Basın Patlaması*, Bas-Haş, İstanbul, 2005, s. 20-21

²²⁵ Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 118.

ederek otuz yıldır varlığını sürdüren sansürü kaldırmak maksadıyla ilk defa sansürsüz yayın yapmış ve sonrasında gelecek olan cezaları kabul etmemiştir. Halkın isteğiyle çıkarılan af kanunuyla birlikte sürgün edilmiş olan aydınlar İstanbul'a gelerek çıkarmış oldukları yayınlar aracılığıyla sansürsüz eleştirilerde bulunmuşlar ve bu nedenlerle basında bir açıdan da anarşi başlamıştır.²²⁶

1878 yılından itibaren Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılmaya başlayan Tercüman-ı Hakikat'te tarih ve ekonomi konularının yanı sıra romanlarına da yer verdiği görülmektedir.²²⁷ Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar yayın yapmaya devam etmiş olup Halide Edip, Hüseyin Cahit, Ahmet İhsan Tokgöz, Ahmet Rasim gibi isimlerin yazılarını da içermiştir. 1876 yılında "Papadopulos" isimli bir Rum tarafından çıkarılmaya başlanan Sabah, 1882 yılında Mihran Efendi tarafından satın alınmıştır. Başyazarlığını Şemseddin Sami'nin yaptığı yayında Refik Halit, Yahya Kemal, Hüseyin Cahit, Adnan Adıvar gibi isimlerin yazılarına rastlanmaktadır.²²⁸ Sabah'a rakip olarak ortaya çıkan İkdam, sarayla iyi ilişkiler yürütmüş ve Meşrutiyet döneminde 40.000 tiraj yapmıştır. Dünya savaşında dahi 25.000 tiraja ulaşması dikkate değerdir. Yazar kadrosunu Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri, Adnan Adıvar gibi isimler oluşturmuş ve 1926 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.²²⁹ Dergicilik faaliyetlerinin II. Abdülhamit Döneminde hız kazanması dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni gazetelere karşı daha az tehlike arz ettiğinin düşünülmesidir. Dergilerin popüler olmaya başlamasıyla ön plana çıkan 1891 yılından 1944 yılına kadar geçen süreçte yayınlarına devam eden Servet-i Fünun Dergisi daha sonraki süreçte Uyanış ismini almıştır. Ahmet İhsan Tokgöz tarafından çıkarılarak, Halit Ziya, Süleyman Nazif, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret gibi yazar kadrosuna yer vermiştir.²³⁰ II. Abdülhamit yıllarının önemli süreli yayınları olan Sabah, İkdam, Tercüman ve Saadet'in, Meşrutiyet'in yeniden ilanı sonrasında kadrolarını değiştirerek yayın hayatlarına devam etmeleri dikkat çekicidir. Bu yayınlara ek olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sözcüsü konumunda olan "Tanin", Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım tarafından çıkarılmaya başlamıştır. İttihat ve Terakki yanlısı diğer yayınları ise Silah, Şuray-ı Ümmet ve Rumeli

---

²²⁶ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 305-307.

²²⁷ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 64, 65.

²²⁸ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 65-67.

²²⁹ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 68-70.

²³⁰ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 287-290.

olarak sıralamak mümkün. İttihat Terakki'ye muhalif olarak yayın yapanlara bakacak olursak Hukuk-ı Umumiye, Serbesti, Mizan ve Volkan'ı sayabiliriz.²³¹

Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinin ardından ortaya çıkmaya başlayan Osmanlıcılık, Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık gibi fikir akımları basın hayatında da görülmeye başlayarak fikir dergiciliğini oluşturmuştur. Bu dönemde ön planda tutulan İslamcılık düşüncesiyle 1908 tarihinden itibaren Sırat-ı Müstakim isimli dergi Mehmet Akif'in başyazarlığında ortaya çıkmaya başlamıştır. 183. Sayısından itibaren Sebilürreşat ismini almıştır.²³² Dönemin diğer İslamcı dergilerine baktığımızda Beyanü'l Hak, Saday-ı Hak, İslam Mecmuası, Ceride-i Sufiyye, Ceride-i İlmiyye ve Mahvil sayılabilir.²³³

Batıcılık akımının ilk göze çarpan yayını Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası'dır. Pozitivist düşüncenin dinamiklerinden yararlanarak kapsamlı toplumsal analizler yapan dergi 1908'de Rıza Tevfik, Mehmet Cavit ve Ahmet Şuayip gibi isimlerce çıkartılmıştır. Abdullah Cevdet'in yayınladığı İçtihat, Batıyı her daim ileri görmüş, kadın haklarına değinmiş ve aile modernleşmesi gibi konulara yer vermiştir.²³⁴ Türkçülüğü benimseyen Türk Derneği Dergisi, 1911 yılında çıkarılmaya başlanmıştır. Yine aynı tarihte Türk Yurdu Dergisi çıkarılmış olup, 1913-14 yıllarında bu dergileri Halka Doğru, Türk Sözü ve Genç Kalemler gibi dergiler takip etmiştir. Meşrutiyet döneminde çıkan birçok yayının içinde kadın, çocuk, mizah gibi alanlara yer verilmiştir. Bu alanlara örnek olarak Kalem, Cem, Arkadaş, Çocuk Duygusu gibi dergiler sayılabilir. 1909 yılında 31 Mart Vakasının gerçekleşmesi II. Abdülhamit Dönemini sonlandırmış ve Basın özgürlüğü de bu tarihle birlikte tekrar sansür uygulamasına tabi tutulmuştur.²³⁵ 31 Vakasının ardından alınan Divan-ı Örfi-i Harp kararları neticesinde pek çok yayın kapatılarak sınırlamalar tekrarlanmıştır. Bunlara ek olarak gereken durumlarda hükümetin yayın kapatma yetkisini kullanabileceğini belirten 31 Temmuz 1909 nizamnamesi yayınlanmıştır.

---

²³¹ Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", s. 91.

²³² Ömer Çakır, "II. Meşrutiyet Dönemi'nde Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad Dergilerine Türk Dünyasından Gönderilen Bazı Mektuplar", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 1, s. 239, 240.

²³³ Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", s. 20-22.

²³⁴ Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", s. 22, 23.

²³⁵ Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 119-124.

2.3. Osmanlı Devleti'nde Beden Eğitimi Düşüncesine Yön Veren Süreli Yayınlar

Sanayileşme 19. ve 20. Yüzyıldan itibaren hız kazanmıştır. Sanayileşme süreciyle birlikte nüfusun daha nitelikli kılınması amaçları belirginleşmiştir. Bu doğrultuda devletler bedenen ve fikren kuvvetli gençler yetiştirmeyi hedeflemiştir. Eğitim programları kapsamına beden eğitimi ve terbiyesi eksenli faaliyetler alınmıştır. Bu faaliyetler doğrultusunda hedeflenen kitlenin üretkenliğini ve direncini artırarak genel sağlık durumunu düzeltmek maksadıyla zararlı alışkanlıklardan korunması amaçlanmıştır. Modern iktidar yapıları, kişilere içerisinde buldukları sosyal ve ekonomik çevreye uyum sağlamasını kolaylaştıran beceriler kazandırmayı hedeflemiştir.²³⁶

Osmanlı Devleti'nde nüfusu yeniden dizayn etme çabaları II. Meşrutiyet yıllarında önem kazanmaya başlamıştır. Bu nüfus sayımları Müslüman muhacir ve mültecilerin sevk ve iskanında kullanılacak bilgiler elde etmeye yöneliktir. Bu bilgilerle göç eden Müslüman mültecilerin yerine yerleştirilecek Müslüman muhacirleri belirlemektir. Kazalardan gelen doğum, ölüm ve göç gibi nüfus hareketleri 1905 sayımına üç ayda bir eklenmektedir. Elde edilen verilerle Osmanlı Devleti'nin etnografik haritaları hazırlanırdı. Kasım 1918'de Osmanlı vilayetlerinin her birinde bulunan kavim ve mezheplerin nüfuslarını ve kimliklerin birbirine olan oranını gösteren haritalar hazırlanmıştır.²³⁷ Nüfus politikalarına verilen önem arttıkça Meşrutiyet döneminde sağlık sorunlarına da eğilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede ele alınan ilk konulardan birisi sıtma ve frengi gibi hastalıklardır. Nüfusa ciddi bir darbe vuran özellikle sıtma vb. hastalıklar için dergilerde ve kitaplarda bilinç aktarımları yoğunlaşmıştır.²³⁸

Bu bağlamda ders kitaplarında vatandaş kavramının “akıl-ruh ve beden” ekseninde tanımlandığı tespit edilmiştir. Nitekim, Üstel'in tanımlamış olduğu “makbul vatandaş” kavramının temelini “beden” fikrinden hareketle oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadeleri destekleyen sağlıklı yaşam söylemleri beden eğitimi destekler nitelik taşımaktadır. Vatandaşın iradesini kuvvetlendirmeyi sağlamanın yolu olarak spor,

---

²³⁶ Sevcan Başboğa, *Erken Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Bedeni, Ahlaki ve Terbiyevi Özellikleriyle İnşa Edilen Çocuk*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2018, s. 140.

²³⁷ Fuat Dünder, *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 84-86.

²³⁸ Akagündüz, “II. Meşrutiyet Döneminde Toplumsal Bir Sorun Olarak Sıtma ve Sıtmadan Korunma Çareleri”, s. 100.

jimnastik gibi bedensel aktiviteler önerilmiştir.²³⁹ Avrupa’da beden eğitimine önem verilmesinin gerekliliği 19. Yüzyılda anlaşılmıştır. 20. Yüzyıldan itibaren okulların ders müfredatında yer almaya başlamıştır. Öncelikli olarak Fransa, İngiltere ve Almanya gibi devletlerin eğitim sisteminde, üstün bedensel yeteneklere sahip savaşçı gençler yetiştirmek amacıyla jimnastik ve beden terbiyesi gibi derslere yer verildiği anlaşılmaktadır. Yükselen militarizm, milliyetçi örgütlenmeler ve çeşitli beden terbiyesi sistemlerini ortaya çıkmasına neden olarak, özellikle beden eğitiminin askeri eğitimin önemli bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. Bu arzunun tüm vatandaşlar tarafından benimsetilebilmesi için birçok yayına yer verilerek, başta çocuklar olmak üzere toplum sağlığını korumaya yönelik yayınlar ortaya çıkmıştır.²⁴⁰

Beden eğitimi dersleri Osmanlı müfredatındaki yerini II. Mahmut Döneminde almıştır. 1863’te Mekteb-i Harbiye’de açılmış olan Riyazat-ı Bedeniyye dersi ilk örneği oluşturur. Devam eden süreçte de jimnastik derslerine yer verilmiştir. 1869 yılına gelindiğinde ise jimnastik, ülke genelindeki tüm rüştiyelerde zorunlu hale getirilmiş, ancak teorik derslere verilen önem kadar ilgi görmemiştir. 1868 yılında açılan Galatasaray Sultanisinde Fransa’dan özel olarak hoca getirilerek Selim Sırrı Tarcan ve Ali Faik Üstünidman gibi isimlerin yetişmesi sağlanmıştır.²⁴¹ Selim Sırrı Tarcan’ın Osmanlı’ya spor alanında hem teorik hem de pratik açıdan sağlamış olduğu katkı ve gelişim önemli bir pay oluşturur. Balkan savaşlarının ardından ortaya çıkan bedensel ve ruhsal gelişime önem vermeye başlanmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti bu alandaki boşluğu doldurmak amacıyla beden eğitimi ve izcilik gibi gençlik derneklerini kurarak milli bir bilince sahip çevik bir nesil yetiştirmeye çalışmıştır. Beden Eğitimi ve Jimnastik derslerine ders kitaplarında yer verilerek yaş gruplarına göre ayrıştırılmıştır. Özellikle de beden eğitimi ve jimnastiğin ilkokul öğrencileri için oyunlarla desteklenmesi önemli bir gelişmedir.²⁴²

Balkan savaşlarının kaybedilmesi, maddi ve manevi yetersizliklerin fark edilmesini sağlaması açısından önem taşır. Bu savaş kaybedilse de Türkçülük fikri önem kazanmaya başlamış, çocuklarda ve gençlerde eğitimin ön koşulu olarak milli bilinç kazandırılması

---

²³⁹ Füsün Üstel, *Makbul Vatandaş’ın Peşinde, II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 74-78.

²⁴⁰ Bayram Ali Sivaz, *İttihat ve Terakki Partisinin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2016, s. 155-157.

²⁴¹ Cem Atabeyoğlu, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, c.6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1506.

²⁴² Osman Tolga Şinoforoğlu, *Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015, s. 15-18.

amaçlanmıştır. Tunaya bunu kötünden iyiyi doğuran bir gelişme olarak ifade eder.²⁴³ İttihat ve Terakki'nin 1913 yılında gelişmiş ülkeleri baz alarak oluşturmuş olduğu 101 maddelik Tedrisat-ı İbtidadiyye Kanun-ı Muvakkatı çıkartarak modern eğitim hususunda özellikle ilköğretim üzerinde durduğu dikkat çeker. Bu kanun çerçevesinde hazırlanan ders programında öğleden önce ve sonra olarak hazırlanan derslerin içerisinde Terbiye-i Bedeniyye ve Sıhhiyye dersinin bulunması ise beden eğitime verilen önemin arttığını gösterir.²⁴⁴ Selim Sırrı Tarcan'ın girişimiyle beden eğitimi dersleri medreseler ve kız okulları dahil tüm okulların müfredat programlarına sokulmaya çalışılmıştır. Selim Sırrı Tarcan beden eğitiminin yaş gruplarına göre yapılmasının gerekliliğini "*cehalet saikasıyla yaptığı beden suiistimallerinden yeni nesli korumak*" ifadesiyle açıklamaktadır.²⁴⁵

Osmanlı Devleti'nde spor konusunda yazılmış olan ilk yazıyı Servet-i Fünun'da, 1891 yılında Ali Ferruh Bey tarafından yayınlanan "Eskrim" başlıklı makale oluşturmaktadır. Dönemin basın hayatına bakıldığında ise dünyadaki spor etkinliklerinin kısıtlı bir şekilde ve sporun belli alanlarında yayımlandığı dikkat çekmektedir. Günlük gazetelerde görülen ilk spor yazısı 30 Mart 1895 yılında Selanik'te yayınlanan Asır Gazetesinde görülmüştür. "Yeni Bir Müsabaka" başlığı ile İngiltere'deki bisiklet ve at yarışlarından bahseder. Ayrıca 1896 yılında gerçekleşecek olan ilk Olimpiyat oyunlarından da haberlere yer vermesi gazetenin dikkat çeken başka bir özelliğidir.²⁴⁶ Özellikle futbolun halk tarafından destek bulması, Türk basınında ilk spor dergisinin "*Futbol*" ismiyle Mustafa Ziya tarafından 1910 yılında yayınlanmasına katkı sağlamıştır. İçerik olarak güreş, eskrim, jimnastik ve atletizm gibi spor dallarına yer verilmiştir. 6 ay sonra yayın hayatından kaldırılmıştır.²⁴⁷ Osmanlı Basın tarihinin ikinci spor dergisi olarak yayınlanan "*Terbiye ve Oyun*" ise Selim Sırrı Tarcan tarafından çıkarılmıştır. 1911-1912 yıllarında ilk yayın dönemi olarak, 1922-1923 yılları ise ikinci yayın dönemi olarak ifade edilmektedir. Toplamda 24 sayı olarak 15 günde bir çıkarılmıştır.²⁴⁸ 1913 yılından itibaren Cem'i Halid

²⁴³ Sanem Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askeri Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 191.

²⁴⁴ Seval Yinilmez Akagündüz, "II. Meşrutiyet Dönemi Ahlak Eğitime Örnek Bir Ders Kitabı: İbtidailere Malumat-ı Ahlakiyye ve Medeniyye", *Kesit Akademi Dergisi*, S. 7, 2017, s. 242, 243.

²⁴⁵ Vildan Aşır Savaşır, "Selim Sırrı Tarcan", *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, 1950, s. 71.

²⁴⁶ Ergun Hiçyılmaz, "Spor Dergiciliği", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 203, 204.

²⁴⁷ Onur Yıldız, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Spor Dergileri", *Kitaplar ile Geçen Bir Ömür Mustafa Vedat Sönmez'e Armağan: Kitap ve Kütüphane*, Ed. Alparslan Demir, Tuba Tombuloğlu, Sezai Balcı, Efe Akademi Yayınları, 2021, s. 401, 402.

²⁴⁸ Neslihan Kılıç, "Spor Basınının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi; Terbiye ve Oyun", *TRT Akademi Spor Yayıncılığı*, S. 8, C. 4, 2019, s. 266.

Bey imtiyazında, Mehmet Sadi Bey müdürlüğünde çıkmaya başlayan bir diğer spor dergisi *İdman*'dır. 15 günde bir çıkması ve resimlerle desteklenmiş olması, bilmecelere yer vermesi ve bunları ödüllerle desteklemesi okuyucular tarafından ilgiyle karşılanmış ve bu nedenle haftalık çıkmaya başlamıştır. 35. Sayı yayım yaptıktan sonra kapatılmıştır.²⁴⁹

Millî Mücadele yıllarında da spor dergileri çıkarılmaya devam etmiştir. Bu dergilerden en dikkat çekenini 1919 yılında Çelebizade Said Tefvik imtiyazında, Burhaneddin Bey başyazarlığında çıkarılmaya başlayan *Spor Alemi Dergisi*'dir. 15 günde bir çıkarılan dergide spor alanında yazılan konularda ciddi bir çeşitlilik bulunur. İçeriğini geniş tutması ve her spor dalında yazılara yer vermesi onu diğer spor dergilerinin önüne geçirmiş, uzun soluklu bir yayın hayatı olmasında etkili olmuştur. 1929 yılına kadar 300 ü aşkın sayıya ulaşmıştır.²⁵⁰ 1922 yılında Tahir Yahya Bey imtiyazında, Yusuf Ziya Bey müdürlüğünde yayın hayatına başlayan *Türkiye İdman Mecmuası*, aylık olarak yayın yapmasının yanında Türkiye ismini kullanan ilk spor dergisi olması nedeniyle de dikkat çekmektedir. 43. sayılık yayın yapmasının ardından faaliyetlerine son vermiştir.²⁵¹ 1922 yılında Tahsin Fazıl Bey müdürlüğünde çıkarılmaya başlayan *Yarın Spor Dergisi*, çok uzun soluklu olmamış olsa da *Yarın Dergisine* ek olarak çıkarıldığı söylenebilir. 1923 yılında İstanbul İzci Ocağı tarafından çıkarılmaya başlayan *İzci Gazetesi*, Tahsin Fadıl müdürlüğünde 15 günde bir olarak toplam 7 sayı çıkmıştır. İzciğe dair *Spor Alemi Dergisinin*²⁵² bir kolu olarak 1923 yılında Burhaneddin Bey ve Çelebizade Said Tefvik tarafından 15 günde bir çıkarılan Keşşaf Dergisi toplam 5 sayı çıkarmıştır. 1925 yılında Dr. İdris Nezihi Bey müdürlüğünde çıkarılan *Gol Dergisi*, Cumhuriyet Dönemi ilk spor dergilerinden birisidir. 15 günde bir yayınlanan dergi, 117. Sayı çıkarmıştır. 1925 yılında İzcilik alanında yayınlanan *Türk İzciler Birliği Dergisi*, M. Raif Bey müdürlüğünde yayınlanmasının ardından 30 sayı çıkardıktan sonra yayın hayatına son vermiştir. 1926 yılında Selahaddin Bey müdürlüğünde çıkarılan *Maç Dergisi*, ayda bir olarak çıkarılmış olsa da 7. sayı çıkardıktan sonra son bulmuştur.²⁵³

---

²⁴⁹ Hakan Aydın, "İdman (1913-1914): İlk Kapsamlı Spor Dergisi Üzerine Bir İnceleme", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 27, 2009, s. 154. Kenan Demir, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849- 1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, 2016, s. 98.

²⁵⁰ Hiçyılmaz, "Spor Dergiciliği", s. 205, 206.

²⁵¹ Yıldız, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Spor Dergileri", s. 407, 408.

²⁵² Hiçyılmaz, "Spor Dergiciliği", s. 205. "Cumhuriyet Dönemi spor dergiciliğine geçiş köprüsü konumundadır. Bir kolu olarak yayınlanan Türkspor Dergisi, Cumhuriyet dönemi Latin harfleriyle yayınlanan ilk dergi olma özelliğine sahiptir" s. 208.

²⁵³ Yıldız, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Spor Dergileri", s. 407-410.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDEN EĞİTİMİ DÜŞÜNCESİ VE TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ

DÜŞÜNCESİNİ YÖNLENDİRENLER

3.1. Beden Eğitimi ve Jimnastiğin Tarihsel Gelişimi

Beden eğitimi fikri Platon'un (M.Ö. 427-347) “zihinsel ve bedensel yetilerini birleştiren ve onları ölçülü bir şekilde ruhunun hizmetine sokan tam eğitilmiş ve uyum sağlamış insan” düşüncesi çerçevesinde şekillenmiştir. Dr. Karl Gaulhefer'e (1885-1941) göre beden eğitimi insan gelişiminin tüm alanlarını kapsar. Ruhsal ve düşünsel gelişim beden eğitime bağlı olarak şekillenir. Akademik bir disiplin olarak beden eğitimi; jimnastik, oyun, dans, atletizm ve su sporlarının bireyler ve gruplar üzerindeki etkilerini anlamaya çalışır. Bireyi sağlıklı kılmak amacıyla hareket gereksiniminin yanında psikolojik ve sosyolojik açıdan sağlığını koruyan tüm etkinlikleri kapsar. Antik dönemde etkin bir alana sahip olan beden eğitimi, Ortaçağ'ın skolastik düşüncesi nedeniyle ortadan kalkmıştır.²⁵⁴ 14. Yüzyılda başlayan Rönesans ve Hümanizm hareketleri neticesinde tekrar gündeme gelmeye başlamış, “ruh ve beden dengeli bir şekilde geliştirilmesi” fikri ortaya çıkmıştır.²⁵⁵ Beden eğitiminin okul programlarına girme fikri 1400-1500'lü yıllarda Fransız düşünür Jean-Jacques Rousseau (1712-1788) tarafından ortaya atılmıştır. 1770'li yıllarda teorik olarak uygulanmaya başlamış, 1901'den itibaren Amerikan üniversitelerinde lisans programlarına dâhil edilmiştir. Günümüzde ise tüm ülkelerin ilk ve orta dereceli okullarında zorunlu ders niteliği taşımaktadır.²⁵⁶

Osmanlı Devleti'nde jimnastik faaliyetleri 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile jimnastiğin askeri okullarda bedensel etkinlik olarak yapılmasıyla başlamıştır. Askeri okulların resmi olarak ilk jimnastik öğretmenleri Lesen Marti ve Peçini'dir.²⁵⁷ 1 Eylül 1868'den itibaren jimnastik Curel, Meiroux ve Stangali²⁵⁸ tarafından beden eğitimi dersi

²⁵⁴ Hüdaver Öğretici, Ahmet Karcılılar, “Beden Eğitimi”, *Morpa Spor Ansiklopedisi*, C. 1, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s. 140.

²⁵⁵ Fatih Özgül, *Beden Eğitimi ve Spor Geçmişten Günümüze*, Sonçağ Akademi Yayınları, Ankara, 2019, s. 13.

²⁵⁶ Öğretici, Karcılılar, “Beden Eğitimi”, s. 140.

²⁵⁷ Mekteb-i Harbiye'de 1865 yılında Mösyö Peçini Meç ve Kılıç derslerine girmiş, Mösyö Lesen Marti ise jimnastik dersleri vermiştir. Peçini ayrıca 1877 yılında Meç dersleri verir. Murat Erdoğan, T. Osman Mutlu, Ferman Konukman, “Mektebi Harbiye'de Beden Eğitimi Dersleri ve Kurumsal Yapılanmalar”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 4, S. 10, 2017, s. 58.

²⁵⁸ Kişilere dair detaylı bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca 1868 yılından itibaren jimnastik derslerine girmeye başladıklarına dair bir ifade bulunmaktadır. Cem Atabeyoğlu, “Tanzimat'tan Cumhuriyete Spor”, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1506.

olarak Mekteb-i Sultani'de verilmeye başlamıştır. “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” kapsamında 1869’da rüştiyelere, 1870’te Mekteb-i Tıbbiye ’ye, 1877’de idadilere jimnastik ve eskrim dersleri eklenmiştir.²⁵⁹ Beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bir kurumun olmaması nedeniyle Ali Faik Üstünidman, 1874’te Mekteb-i Sultani ’den mezun olunca bu okulda ilk Türk jimnastik hocası olarak göreve başlamıştır. Bu görevini 1924 yılına kadar aralıksız olarak devam ettirmiştir.²⁶⁰ Yurt dışında liseye ek sporcu eğitmeni formasyonu kapsamında Selim Sırrı Tarcan, Nizamettin Kırşan ve Vildan Aşir Savaşır formasyon olarak eğitimciliğe başlayan isimlerdir.²⁶¹ 15 Ağustos 1923’te Heyet-i İlmiye ’de yer alan Selim Sırrı Tarcan’ın girişimiyle hükümet programına ilk defa 1 yıl süreli eğitim veren “Beden Öğretmeni Okulu” açılma maddesi konuldu. Cumhuriyet döneminde okul sayısının artması beden eğitimi ihtiyacını ortaya çıkarmış, bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik 1932-1933 öğretim yılında “Gazi Eğitim Enstitüsünde Beden Eğitimi Bölümü” açılmıştır. Daha sonra İstanbul, Bursa, İzmir ve Diyarbakır’da açılmaya devam etmiştir. Daha kapsamlı hale gelmesi için 1974 yılında Ankara 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi, ardından Manisa ve Anadoluhisarı Gençlik ve Spor Akademileri kurulmuştur.²⁶² Eğitim enstitüleri 3 yıl, akademiler 4 yıllık eğitim vermektedir. 1980 sonrası lisans tamamlama sistemi getirilerek akademik gelişimin önü açılmıştır.²⁶³

Bir spor dalı olarak jimnastik vücudun esneklik, çeviklik ve denetimine dayanan, aletli ve aletsiz yapılan, bazen gösteri niteliği taşıyan, vücudun bütün kaslarını çalıştıran hareketler bütününe verilen isimdir. Temel jimnastik, tıbbi jimnastik, hijyenik jimnastik gibi farklı branşlar ortaya çıkmıştır.²⁶⁴ Jimnastik yaparken vücudun gerilmesi ve terlemesi gibi nedenlerden ortaya çıkan elbise seçimi beden sağlığı açısından ciddi öneme sahiptir. Koyu renkli elbiseler ısıyı tutarken açık renkli elbiseler ısıyı yansıtır. Bu nedenle kıyafet seçiminde renk ve kumaş ciddi önem taşır.²⁶⁵ Doğru yönlendirmeler ve iyi bir jimnastik programı insan vücuduna esneklik, çabukluk, kuvvet ve koordinasyon gibi fiziksel özellikler katar. Jimnastik eski uygarlıklarda, dini inançlarından kaynaklanan ayinlerde dans figürü olarak ortaya çıkmıştır. Fiziksel bir egzersiz olarak ise soylu sınıf çocuklarının bedensel gelişimlerini sağlamak amacıyla ilk defa Yunan uygarlığında görülmüştür.

²⁵⁹ Öğretici, Karcılılar, “Beden Eğitimi”, s. 141.

²⁶⁰ Atabeyoğlu, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Spor”, s. 1506.

²⁶¹ Öğretici, Karcılılar, “Beden Eğitimi”, s. 141.

²⁶² Özgül, *Beden Eğitimi ve Spor Geçmişten Günümüze*, Sonçağ Akademi Yayınları, Ankara, 2019, s. 35-41.

²⁶³ Öğretici, Karcılılar, “Beden Eğitimi”, s. 141.

²⁶⁴ H. Murat Şahin, *Beden Eğitimi ve Spor ’da Temel Kavramlar Sözlüğü*, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s. 103,104.

²⁶⁵ Ayşe Sıdika, *Talim ve Terbiye Derslerinde Usul*, (Yay.Haz. Ümüt Akagündüz), Yeni İnsan Yayınları, İstanbul, 2021, s. 59.

Sonraki süreçte Romalılar tarafından benimsenerek soyluların eğitildiği okullarda jimnastik dersi olarak verilmeye başlamıştır. Eğitim uygulaması olarak yaygınlığının artması 1800'lü yılları bulur. Modern jimnastiğin temelini atan isim Friedrich Ludwig Jahn'dır. (1778-1850) Alman jimnastiğinin temelini atmış ve 1811 yılında Berlin'de açık hava jimnastik alanını kurmuştur.²⁶⁶

3.2. Ali Faik Üstünidman

1859 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş olan Ali Faik Bey Türk spor tarihinin önde gelen isimlerindedir. Babası Mesut Bey Osmanlı Devleti Duyun-u Umumiye İdaresinin muhasebecilerindedir Annesi ise Lalidar Hanım'dır.²⁶⁷ Ali Faik Bey 1870 yılında girmiş olduğu Mekteb-i Sultaniyi 1879 yılında tamamlayarak mezun olmuştur. Aynı yıl kendi okulu olan Mekteb-i Sultaniye 'ye beden eğitimi öğretmeni olarak başlamış ve bu mesleği 45 yıl boyunca sürdürmüştür.²⁶⁸ Ali Faik Bey, aletli jimnastik alanında jimnastikhaneler açmıştır. Jimnastiğin yanında halter sporunun da gelişimine katkılar sağlamıştır. 25 Temmuz 1889 yılında yazmış olduğu "Jimnastik yahut Riyazat-ı Bedeniyye" isimli çalışması, spor yayıncılığının ilk örneklerindedir.²⁶⁹

Fransız eğitim sisteminden etkilenilerek oluşturulan Mekteb-i Sultani'de pozitif bilimlerin yanında jimnastik alanında da eğitimler verilmiştir. Bu eğitimleri başlatan isim 1868-1872 yılları arasında okulda jimnastik öğretmeni olarak görev yapan Monsieur Curel'dir. Okulda kurmuş olduğu jimnastikhanede aletli jimnastik alanında dersler vermiştir. Öğrencilerin derse olan ilgisini arttırmak maksadıyla derste başarılı olan öğrenciler ödüllendirilmiştir. Okulda jimnastik derslerinin yanı sıra kürek ve yüzme eğitimlerinin verilmesi öğrencilerin beden eğitimi derslerine karşı ilgisini arttırmıştır. 1878 yılında Mekteb-i Sultanide aletli jimnastik alanında dersler vermiştir. Sonraki süreçte çok yönlü bir sporcu olmasının yanında cambaz olan Stangalli, Mekteb-i Sultaniye beden eğitimi öğretmeni olarak atanmış ve okul dışında da açtığı jimnastik hanelerde birçok öğrenci yetiştirmiştir.²⁷⁰

---

²⁶⁶ Hüdaver Öğretici, Ahmet Karcılılar, "Jimnastik", *Morpa Spor Ansiklopedisi*, C. 2, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s. 22, 23.

²⁶⁷ *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Aralık 1942, s. 2.

²⁶⁸ *Akşam Gazetesi*, 13 Mart 1932, s. 6.

²⁶⁹ *Son Posta Gazetesi*, 1 Ekim 1942, s. 3.

²⁷⁰ Ayhan Dever, Ahmet İslam, Şevval Sarı, "İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni 'Şeyhül İdman' Ali Faik Üstünidman", *Tarih Okulu Dergisi*, Y. 13, S. XLV, 2020, s. 956.

Bu Fransız öğretmenler tarafından yetiştirilmiş olan Ali Faik (Üstünidman) Bey, Mekteb-i Sultani’de ilk Türk idmancı olarak göreve başlamıştır. Ali Faik Bey Mekteb-i Sultani’de göreve başlama sürecini kendisi şu şekilde ifade etmektedir: “*Mektebe, Alman sefaretinden bir ecnebi heyet geldi. Beni imtihana çektiler ve diploma verdiler. Orada, Berlin Darülmualimininde dahi hocalık edebilecek iktidarda olduğum yazılıyor, tasdik ediliyordu.*”²⁷¹ Mesleğinde gösterdiği üstün başarılarından dolayı 6 yıllık görevinin ardından rütbe atlayarak ödüllendirilmiştir. Emekliliğinde ise maarif nişanı alarak, fahri beden eğitimi öğretmeni unvanına sahip olmuştur. Aletli jimnastik alanında uzman olan Faik Bey vücut yapısıyla oldukça dikkat çekmektedir. Öğrencisi olan Selim Sırrı Bey tarafından fiziksel özellikleri şu şekilde tasvir edilmiştir: *Benim çocukluğumda kafama nakşolan hayali, eski Yunan heykeltıraşlarına örnek olacak bir sıhhat, kuvvet ve tenasüp timsali idi... Faik Hoca geniş omuzları, biçimli endamı, uzunca boyu, daima mütebessim sevimli yüzü, canlı bakışları, heyecanlı sesiyle hilkatin fevkalade lütfuna uğramış bir insandı.*²⁷²

Ali Faik Bey, jimnastiğe küçük yaşlarından itibaren vücudunun oldukça çelimsiz olması nedeniyle vücut geliştirme sporu olarak yöneldiğini ifade eder. Mekteb-i Sultani’de jimnastik hocalarının aletli jimnastik alanına ağırlık vermiş olması onun bu sporu yaşam tarzı haline getirmesine neden olmuştur.²⁷³ Bu alanda yapılan yenilikleri yakından takip ederek öğretmenlik yaptığı dönemde müfredata ekliyor, yeni aletlerle jimnastiği geliştirmiştir. Tüm bu gelişmeler neticesinde öğrencilerin ilgisi arttığında ikinci bir jimnastik salonu kurmuştur. Aletli Jimnastik alanına yönelen Ali Faik Bey bu alanın gençlerin bedenlen güçlü olmasında etkili olduğunu, bedenleri güçlü olan gençlerin ise vatan savunmasında etkin olduğunu belirterek verdiği bu eğitimi bir vatana hizmet görevi olarak değerlendirmiştir.²⁷⁴ Milliyetçiliğiyle tanınan Faik Bey, jimnastiği yalnızca bir

²⁷¹ Dever, İslam, Sarı, “İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni ‘Şeyhül İdman’ Ali Faik Üstünidman”, s. 957.

²⁷² Selim Sırrı Tarcan, *Ulus Gazetesi*, 23 Kasım 1941, s. 2.

²⁷³ Sermet Muhtar, *Akşam Gazetesi*, 13 Mart 1932, s. 6. Ali Faik Bey, eğitim verdiği öğrenciler arasında jimnastik alanında en gelişmiş olanların Mühendis Asaduryan Efendi, Hüsnühat Muallimi Ahmet Efendi, Coğrafya Hocası Gabriel Efendi olduğunu söylemiştir. Ağırlık kaldırmada 60 okkalık ağırlıkla oynayan Mahmut Şevket Paşa’nın kendi öğrencisi olduğunu ve jimnastik alanında da iyi olduğunu ifade eder. Vehbi paşa zade hünkâr yaveri Talat Bey, Giritli Mustafa Paşa zade Münim ve Ferudun biraderlerin ise gülle de emsalsiz olduğunu söyler.

²⁷⁴ Sermet Muhtar, *Akşam Gazetesi*, 13 Mart 1932, s. 6. “19. asrın şampiyonu “Doubler” namında bir Fransız pehlivanı Konkordiya Tiyatrosuna gelir. Sırtını yere getirecek pehlivana 1100 lira vereceğini ilan eder. İngiliz vitaller Osman Pehlivan isminde bir pehlivanın bununla güreştirmek için mukavele yaparlar. Güreş akşamı localar beşer lira, antrre birer lira gibi yüksek fiyatlarla satılır. O gece tiyatrodan ben de bulunuyordum. Bu pehlivan sahneye çıkınca olur olmaz adamlarla tutuşmaya tenezzül etmem. Benim güllerimi kaldırsın sonra gelip benim elimi tutsun dedi. Osman pehlivan gülle ile ilgisi olmadığı için meydana çıkmadı. Bunun üzerine bulunduğum locadan aşağıya indim ancak sahneye çıkmadım. Bir mektep hocasının sahneye çıkması uygun olmazdı. Onun kaldırdığı gülleleri kolayca kaldırdım. Bunun üzerine

beden terbiyesi olarak görmemiş, bunun yanında insanı hayatın zorlukları karşısında dayanıklı hale getirerek fikri terbiyenin de geliştiğini belirtmiştir.²⁷⁵ 1890 yılında 250 sayfa yazdığı kitabında teorik ve uygulamaları gösteren iki bölüme yer vermiştir. Kitabına jimnastiğin ne olduğuna dair açıklamalara yer vermesinin yanı sıra nasıl uygulanacağını, hangi bölgede hangi aletlerin ne şekilde kullanılacağına dair bilgiler içeren resimler eklemiştir. Kaynakça kısmını oldukça zengin tutarak, özellikle Alman ve Fransız yazarların kitaplarına ağırlık vermiştir.²⁷⁶

1890 yılında Beyoğlu'nda açtığı jimnastikhane Alman jimnastiği alanında özel eğitimler vermiş, olimpiyatlar için öğrenci yetiştirmiş, burada yetişen Alibrandi Kardeşler²⁷⁷ 1906 yılında Yunanistan'da düzenlenen olimpiyatlarda altın madalya kazanmıştır. 1892 yılında yetiştirmiş olduğu öğrenciler Sultan II. Abdülhamit huzurunda gösteriler yapmıştır. 1894 yılında, öğrencilerin spor şevkini arttırmak amacıyla kendi cebinden madalyalar bastırması ve bunları başarılı olan öğrencilerine vermiştir.²⁷⁸ Almanca ve Fransızca dillerini çok iyi derecede konuşabilmesi nedeniyle 1899, 1903 yılları arasında Maliye Nezareti tarafından tercüman olarak Viyana ve Paris'e gönderilmiştir.²⁷⁹

Ali Faik Bey 1900 yılından itibaren Mekteb-i Mülkiye'de beden eğitimi öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştır. 1913 yılında yayınlanan İdman Dergisi'nin 1. ve 3. sayılarında jimnastik alanında yazmış olduğu makaleler bulunur. Uluslararası düzeyde ise Paris'te yayınlanan Stand Dergisi'nin ve İsviçre spor dergilerinin İstanbul muhabirliğini yaptığı bilinmektedir. Selim Sırrı Tarcan ve Ali Sami Yen yetiştirdiği öğrencilerindedir. 1924 yılında emekliye ayrılan Ali Faik Bey'e 1925 yılında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından "İdmancılar Şeyhi" unvanı verilmiştir. 1936 yılında gözlerini kaybetmiştir.²⁸⁰ Soyadı kanunu çıkınca Üstünidman soyadını almıştır. Böylece tarihe ilk Türk beden eğitimi öğretmeni olarak geçen Ali Faik Üstünidman, 3 Aralık 1942 yılında

---

alaturka güreş istemem, alafranga güreş isterim deyince ahaliler yaygarayı kopardı, polisler yetiştirdi. Ertesi gün pehlivan efendi İstanbul'dan kaçtı." sözlerinden milliyetçi bir ruha sahip olduğu anlaşılabilir.

²⁷⁵ Orhan Koloğlu, "Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam: Faik Üstünidman", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. 37, S. 222, 2002, s. 57.

²⁷⁶ Dever, İslam, Sarı, "İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni 'Şeyhül İdman' Ali Faik Üstünidman", s. 962.

²⁷⁷ Nikola Alibrandi isimli Galatasaray sultanisi öğrencisi olan Rum asıllı Osmanlı vatandaşı, kendi imkanlarıyla 1906 Olimpiyat oyunlarına katılmış ve aletli jimnastik alanında altın madalya kazanmıştır. Bazı kaynaklar ise kardeşi Yorgo Alibrandi'nin kazandığını ifade ediyor. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.doganhasol.net/102-yil-onceki-altin-madalya.html>

²⁷⁸ *Akis Dergisi*, 29 Haziran 1963, s. 34.

²⁷⁹ Dever, İslam, Sarı, "İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni 'Şeyhül İdman' Ali Faik Üstünidman", s. 963.

²⁸⁰ Koloğlu, "Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam "Faik Üstünidman", s. 58.

hayata gözlerini yummuştur.²⁸¹ Öğrencilerinden Vildan Aşir Savaşır onun ölümünden üç gün sonra Ankara radyosunda yaptığı konuşmada onun için: *Fâik Hoca'nın bence iki büyük eseri vardır: Bu iki büyük eser, insanlar ne kadar vefâsız olursa olsunlar, ne kadar az kadir bilirlerse bilsinler yaşayıp gideceklerdir. Bunlardan biri, değersiz bir hadimi olmakla en büyük bahtiyarlığı duyduğum mesleğim Beden Terbiyesi Hocalığı, öteki gene bir meslek adamı olarak bir müesseseye yalansız ve menfaatsiz bağlanmış olmanın örneği, bütün gelecek nesiller için örnek diye başısladığı kendi temiz hayatıydı.*²⁸² ifadelerine yer vermiştir.

3.3. Selim Sırrı Tarcan

Miralay Yusuf Bey ile Giritli Yazıcı Selim Efendi'nin kızı Zeynep Hanım'ın çocuğu olarak 25 Mart 1874 yılında Mora/Yenişehir'de dünyaya gelmiştir. Asker olan babası 1872 yılından itibaren Mora, Arnavutluk, Karadağ'da savaflara katılmış ve 1876 Karadağ Harbinde savaşırken Bileke'de hayatını kaybetmiştir. Babası öldüğünde annesi 34, ablalarından birisi 16, diğeri 12 ve kendisi 2 yaşındadır.²⁸³ 1877-1878 yılında gerçekleşen Osmanlı-Rus harbini, Osmanlı Devleti'nin kaybetmesi nedeniyle Yenişehir, Yunanistan'a verilmiş ve ailesiyle İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Annesi onu 1881 yılında senelik eğitim ücreti 45 altın olan ancak şehit çocuklarının 15 altın karşılığı yazıldığı Mekteb-i Sultani'ye üçte bir ücretle başlamıştır.²⁸⁴ Burada hocası Ali Faik (Üstünidman)²⁸⁵ Bey'den jimnastik dersleri almış ve bu alana yoğunlaşmasında en etkili isim hocası olmuştur.²⁸⁶ Buradaki hocalarının ve öğrencilerin çoğunluğunu Rumlar,

²⁸¹ Cenazesine Suat Hayri Ürgüplü, Galatasaray Lisesi öğretmenleri, Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş kulüp üyeleri, Galatasaray izcileri ve birçok sporcu katılmıştır. Cenazesi Karaca Ahmet mezarlığına gömülmüştür. *Vakit Gazetesi*, 4 Aralık 1942, s. 3.

²⁸² Koloğlu, "Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam "Faik Üstünidman", s. 60.

²⁸³ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 23 Mayıs 1954, Tefrika No: 1, s. 1-5. Babasından gelen son mektupta şu ifadeler yer almaktadır: *"İsmetli, nezaketli halilem hanım, Size bu mektubumu İstolçadan yazıyorum. Cenab-ı hakka hamdü senalar olsun sıhhatim berkemaldir. Karadağlılar yine ayaklandılar, Allahın inayetiyle onlara haddini bildireceğiz. Bileke kalesini zaptettikleri haberi geldi. Münir Paşa, maiyetindeki askerle beni kalenin istirdadına memur etti. Miralaylığa terfi ettim. Beni hiç merak etmeyin. Sizlerin hasretinden başka kederim yok. Selimim gözümde tütüyor. Aman kendisine iyi bakın. Hepinizi rüyada görüyorum. Cümlelerinizi Allahın birliğine emanet eyledim. Baki afiyetle muammer olunuz."* *An İstolça 5 Şubat 1292 Üçüncü Ordu İkinci Fırka birinci nizamiye alayı Miralay YUSUF.*

²⁸⁴ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 24 Mayıs 1954, Tefrika No: 2, s. 6-10.

²⁸⁵ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-3", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 3, Eylül 1922, s. 46-47. Ali Faik Üstünidman hocasından bahsederken ona olan hayranlığını şöyle ifade eder: Bir gün de iki atlı bir faytona arkasından asılır ve hayvanlar bir türlü çekip sürükleyemez, çok defa jimnastihanede her biri 60 kilo sıkletinde iki talebeyi baldırından tutunca bir elma hafifliği ile havaya kaldırdı. Jimnastikhanenin kapısına kollarını ve bacaklarını gererek durur, 5-10 çocuk o muazzam kayayı yerinden kımlıdatamazdık. Faik Bey'in yetiştirdiği Virtuazlarda vardı. Mesela Zahidle Gabriel halkalarda, barfikste, hüsn-i haz mütehasısı Ahmed gülle kaldırmakta cidden mahir idiler. Böyle müstesna kabiliyette yüzlerce telmizi vardı. Faik Bey'in kalıbında kuvvet için sönmek bilmeyen bir aşk hükümrandı. Aziz vatanda hiçbir fert Faik Bey kadar jimnastiği sevmemiş, onun kadar jimnastiğe vakf-ı hayat etmemiştir. Başka memleketlerde bu gibi adamların heykelini yaparlar. Bizde ise heyhat!

²⁸⁶ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-2", Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922, s. 29-30.

Fransızlar ve İtalyanlar oluşturmaktadır.²⁸⁷ 17 yaşında iken okulunun bitmesine 2 yıl kalmış olsa da okul taksitini ödeyemediği için Mekteb-i Sultani'den ayrılmıştır. Buradan ayrıldıktan sonra yaşını büyüterek 80 kuruş aylıkla Piyade Dairesi Üçüncü Şube Mukayyit Muavinliğinde kâtipliğe başlamıştır.²⁸⁸ İkdam gazetesinde yayınlanan Mühendishane-i Berri Hümayun'a öğrenci alım ilanı üzerine okula başvuru yapmış ve başarılı olarak yükseköğrenimine burada başlamıştır.²⁸⁹ Selim Sırrı Bey, 1892 yılında harbiye ikinci sınıfta iken bir misafirlige gitmiş orada müziğe dair yetersiz bilgiye sahip olduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine annesinden aldığı 30 kuruşluk harçlıkla müzik eğitimi almak için Beyoğlu'na gitmiştir. Orada yaşlı bir flüt hocası olan İtalyan Mikelino Buracini'den ders almaya başlamıştır. Üç ay süren eğitimin ardından maddi yetersizlikler nedeniyle eğitimine devam edememiştir. Yolda tesadüfen karşılaştığı hocası ona eğitimi neden bıraktığını sormuş ve maddi yetersizlik nedeniyle bıraktığını öğrenince iki buçuk yıl süren ücretsiz bir eğitim vermiştir.²⁹⁰

Selim Sırrı Bey Fransızca ve jimnastik alanında Mühendishane-i Berri Hümayundaki birçok öğrenciden oldukça ileridedir. 1894 yılında Sırp Kralının Mühendishane-i Berri Hümayunu ziyareti sırasında onunla Fransızca konuşarak krala tercümanlık yapmıştır. Bu başarısı neticesinde Tophane Müşiri ve Mekatib-i Askeriye Nazırı Zeki Paşa tarafından altın bir kalemle ödüllendirilmiştir.²⁹¹ Okula uyum problemi

---

Jimnastik alanında başarısını aldığı bir ödülle şu şekilde ifade eder: Merasim başladı. İmtiharlarda birinci çıkanların isimleri numaraları okunuyor, birkaç dersten mükafat alanlar el şakırtıları ile alkışlanıyordu kucakları kitapla dolu arkadaşlarını gıptadan ziyade hasetle karışık bir hisle dalmış seyrederken, birdenbire (312 Selim!) sesi beni rüyadan uyandırır gibi yerimden fırlattı. Bu bir bi nimet gayr-ı muntazıra idi. Çünkü olsa olsa yaramazlıktan mükafat alabileceğim. Hayır öyle değil, jimnastikten birinci çıkmıştım. Kırmızı kurdele ile bağlı yıldızlı kitabı alırken yaşlı başlı kimseler gülüşerek beni birbirlerine gösteriyorlardı. Sevine sevine eve döndüm ve daha sokak kapısından:

- Anne müjde! Birinci çıktım, bak yıldızlı kitabı aldım. Diyordum.

Zavallı kadın neye uğradığını şaşırmıştı. Bütün sene mektepte cezadan başka bir şey almayan, izin günlerinde bir kere olsun kitap açmayan bu biricik evladının mükafat alması ondan büyük ümitler uyandırmıştı. Sevinçten, iftihadan gözleri doldu, boynuma sarıldı, beni birkaç kere öptü ve dizine oturarak:

- Anlat bakayım, hangi derslerden birinci çıktıkten bu yıldızlı kitap kitabı verdiler. Dedi

- Jimnastikten, anne! Jimnastikten! Sen beni mektepte görsen, iplerin tepesine çıkıyorum.

Annemin levni değişti, biraz evvelki neşesinden eser kalmadı ve münfeil bakışları ile:

- Ben seni mektebe okuyup adam olasın diye verdim, iplere tırmanasın diye değil, haydi çekil, ben öyle mükafat istemiyorum. Yazık boşuna sevindim. Dedi ve bana küstü.

²⁸⁷ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 27 Mayıs, 1954, Tefrika No: 5, s. 21-25.

²⁸⁸ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 28 Mayıs 1954, Tefrika No: 6, s. 26-30.

²⁸⁹ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 29 Mayıs, 1954, Tefrika No: 7, s. 31-35. Mühendishanedeyken yaşadığı bir olayı şu şekilde anlatır: O dönemde çavuş öğrenciler bitlenmesin diye saçlarını kazıtma emri vermiş ve Selim Sırrı saçlarının yan kısımlarını aldirtmiş ancak üst kısımları festen görünmediği için bırakmış. Bunu komutanı fark edince 15 değnek darb, 20 gün hapis cezası almıştır.

²⁹⁰ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 31 Mayıs 1954, Tefrika No: 9, s. 41-45.

²⁹¹ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 1 Haziran 1954, Tefrika No: 10, s. 46-50. İsveç kralını karşılama metnini kendisi biri Fransızca, diğeri Türkçe olarak kaleme almıştır: *Zatı haşmetpenahilerinin mektebimizi ziyaretinden son derece mütehassis olduk, Bizler saye-i maarifvayei hazreti*

yaşaması nedeniyle spora yoğunlaşmış ve Mekteb-i Sultani'deki arkadaşı Rıza Tevfik Bölükbaşı ile son sınıfta okurken evlerinde bir jimnastikhane oluşturarak çalışmalar yapmıştır.²⁹² Selim Sırrı Bey Okuldaki jimnastik eğitimini beğenmemesi nedeniyle kendisi özel olarak İtalyan Lambert'ten eskrim dersleri almaya başlamıştır.²⁹³ Paralel, halka, barfiks alanlarında uzman olmasının yanında kürek çekmekte, güreş ve gülleyle ilgilenmekte, futbol oynamakta, yüzme sporu yapmakta ve at binmektedir.²⁹⁴ Spor alanında yapılan yenilikleri yakinen takip etmesi sonucu bisiklet sporunun da geliştiğini duymuş ve Saint Etienne Fabrikası'ndan bir bisiklet getirtmiştir. Jimnastik alanında sahip olduğu hüneleri bisiklet üzerinde göstermeye başlamıştır.²⁹⁵ Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi kişilerin eserlerini okumaya başlaması onda hürriyetçi fikirler uyandırmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti ile olan iletişimi İzmir'e tayin olması üzerine tamamen kesilmiştir.²⁹⁶ İzmir'de spor ve jimnastik alanında tanınır bir hale gelmesi üzerine İzmir Sanayi Mektebinde ve İzmir İdadisinde jimnastik dersleri vermeye başlamıştır.²⁹⁷ Dönemin

---

padişahide bu müessesesi ilmiyede tahsil ve terbiye görmekteyiz... Fransızcada yapmış olduğu iyi telaffuz neticesinde İsveç kralı kendisini tebrik etmiş ve bu kadar iyi telaffuzu nereden öğrendiğini sormuşur. Kendisi burada aldığı iyi eğitim neticesinde öğrendiğini söyleyince okul müdürü tarafından altın bir kalemle ve üç günlük ev izni ile ödüllendirilmiştir.

²⁹² Özbay Güven, "Selim Sırrı Tarcan'ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış", A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1997, s. 14.

²⁹³ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-4", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 4, Teşrinievvel 1922, s. 63-64.

"Bugün muallim bilinemez ne gibi bir hisse tebe'an (uyarak) maharetini göstermek emeliyle başına bir maske giydi, eline kılıcı aldı Bana da "Sultaniyeli geç karşıma"! dedi. Hiç vaka olmayan bu davet arkadaşlarımın nazar-ı dikkatini celb etti. Tabi emre itaat ettim. Haydi bakalım ben hamle edeyim de sen siper al dedi ve yalan yanlış, rastgele bir hamle etti. Siper aldım. Bir daha, bir daha, kaç kere hamle etti ise vurdurmadım. Buna biraz canı sıkılmakla beraber talebe karşısında küçük düşmemek için haydi sen de bana vur fakat neresini gösterirsem oraya hamle et! Dedi. Bu gülünç teklifi kabul ettim. Buna rağmen 2-3 defa göğüsünden başından vurdum. Herif hiddetlendi ve üzerime deli gibi saldırdı. Demir kılıcın ters tarafı ile "Öyle vurmazlar böyle vururlar" diyerek küfürler ederek başıma, kollarıma, sırtıma var kuvvetle yapıştırdı. Her yanım çürük içinde kaldı. Bittabi hiç sesimi çıkarmadım. Nizam kollarımı ve dilimi bağlamıştı."

²⁹⁴ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-5", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 5, Teşrinisani 1922, s. 79, 80.

²⁹⁵ Şinoforoğlu, "Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu", s. 19.

²⁹⁶ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 2 Haziran 1954, Tefrika No: 11, s. 51-55. Harbiye üçüncü sınıftayken postaneden Paris'ten getirdiği kitapları almaya gitmiş ancak A. Ali olan adresine gelen kitapların, Ahmet Ali namına gönderilen İttihat ve Terakki Cemiyeti evraklarının adres karışıklığı neticesinde eline geçmesiyle Cemiyetle görüşmeye başlamıştır.

²⁹⁷ Gıyaseddin Demirhan, "Örgün Öğretime Katkısı Yönüyle Selim Sırrı Tarcan", A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1997, s. 74. "6 ay içinde bütün İzmir'e şayi olmuştu. İstanbul'dan gelen genç muallim dehşetli jimnastik yapıyormuş! İsmimin etrafında dönen mübalağa rivayetler benim kulağıma kadar geliyor ve gururumu okşuyordu. Bir gün Mekteb-i Sanayi Müdürü Ahmed Esad Bey beni mektebine davet etti. Orada da jimnastik dersi tesis etmemi ve bir mükemmel bir jimnastik hane vücuda getirmemi rica etti. Bunu memnuniyetle kabul ettim. Cambaz takımlarını onun mektebin karşısındaki bahçeye derhal kurdum. Aynı faaliyet orada da başladı. 1-2 ay geçmeden Hoca Rıza Efendi namında bir esna-i kadim ile Darülfünun hususi mektebini tesis ettik. Orada tabi ilk işim bildiğim jimnastikleri çocuklara öğretmek oldu. Çok geçmeden Tilkilikte Arnavut hocanın hususi mektebinde de jimnastiği tesis ettim. Böylece tam 4 sene 4 mektepte mütemadi bir faaliyet içinde yaşadım. İzmir'de işitmeyen kalmamıştı, Selim Sırrı Bey dehşetli kuvvetli imiş! Zayıf çehremi biraz kamburumsu duruşumu

aydınlarından Abdülhalim Memduh²⁹⁸ ile tanışması üzerine yazarlık hayatını da başlatmıştır. Selim Sırrı Bey, Fransızcasıyla okumuş olduğu batı klasiklerinin tercümelerini Hizmet Dergisi'nde yayınlamış ve böylece ilk yazılarının içeriğini tercüme oluşturmuştur.²⁹⁹ İlk kitabını 1902 yılında yayınlamış olduğu “Nel Usulünde Fransızca Tahsili” çeviri kitap oluşturur.³⁰⁰ İzmir Hizmet Dergisi'nde sonraki süreçte yayınlamaya başladığı jimnastikle alakalı makalelerine ek olarak kendisi de İzmir'de Darülfırfan adında bir jimnastik okulu açmıştır.³⁰¹ 1903 yılında Servet-i Fünun dergisinde, Terbiye-i Bedeniyye Dersleri başlıklı makale serisi yayınlamış ve sonraki dönemde burada yayınladığı makaleleri derleyerek kitap olarak bastırmıştır. Servet-i Fünun dergisinde yayımlanan makalelere “Hamidiye Mekteb-i Sanayi ve Darülfırfan Fransızca Muallimi Selim Sırrı” imzasını atmıştır.³⁰² Mühendishaneye muallim olarak³⁰³ atanmasını sağlayan

---

görenler buna ihtimal vermiyor. Çıplak adalelerimi görünce hayretten hayrete düşüyorlardı. Talebelerimin içinde de pek müstesna gençler yetiştirmeye muvaffak olmuştum.” Selim Sırrı, “İdman Aleminde Kırk Sene-7”, Terbiye ve Oyun, Sene 2, Numara 7, Kanunusani 1923, s. 107, 108.

²⁹⁸ Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 7 Haziran 1954, Tefrika No: 14, s. 66-70. “İzmir’de ilk tanıştığım ve kendisine çok bağlandığım vilayet tercümanı Abdülhalim Memduh oldu. Kuvvetli Fransızcası vardı. Garb edebiyatını hakkıyla bilirdi. İyi şairdi. Hele hicviyeleri emsalsizdi. Abdülhalim bir İstanbul çocuğudur. Paris’teki Jön Türklerle münasebeti anlaşılmalı, Konya’ya sürmüşler. On sene orada kalmış, sonra bir lütf olmak üzere İzmir’e nakledilmiş, sözünü esirgemeyen, doğru bildiği şeyi söylemekten çekinmeyen hür fikirli bir gençti”. İfadelerine yer vermiştir.

²⁹⁹ Yazarlık hayatının başlangıcını şu şekilde ifade eder: *Abdülhalim Memduh bana şöyle dedi: Azizim herkes senin jimnastikteki maharetinden bahsediyor, vücudunun demir gibi sert olduğunu söylüyor. Fakat ben öyle düşünmüyorum. Gönliim ister ki sen aynı zamanda fikir jimnastiği de yapasın. Yalnız pazularını işletmek para etmez, biraz da kafan işlemeli! O zaman ancak memleketeye faydalı olursun., seni o zaman herkes takdir eder ve sever. Yaşamak gönüllerde yer tutmak demektir. Bak beni tanımadan adıma duymuştun ve beni giyaben tanıydın. Sen de öyle olmalısın. Eğer memlekette bir Selim Sırrı ismi yapabileceksen ne ala! Yapamayacaksan git kendini Kordonboyundan denize at! Ya hep, ya hiç! İşte sana bir hafta mühlet. Düşün taşın kararını ver! Ve bana gel! Bu cümlelerden sonra 1 hafta sonra okuduğum garb edebiyatı kitaplarının Fransızca çevirisini yaptım Abdülhalim Memduh da düzeltmelerini yapıp yayınlamaya başladım. Abdülhalim Meduh’un Sivas’a sürgünün üzerine tek başıma yayın yapmaya başladım H. Spencer’in Terbiye adlı eserinden birkaç pasajı tercüme edip yayınlamaya başladım. Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 8 Haziran 1954, Tefrika No: 15, s. 71-75.*

³⁰⁰ Şinoforoğlu, “Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu”, s. 29.

³⁰¹ “Mühendishaneden sınıf arkadaşım Hafız Yusuf Rıza ile İzmir’de tekrar buluştuk. İzmir idadisine muallim olarak tayin olmuştu. Hususi bir mektep kurma kararı verdik 50 lira o 50 lira ben koydum. 50 lira da dostum Necip Bey koyarak toplam 150 lira ile zor bela bir okul açmayı başardık. Mektebin talimatnamesini Hafız Yusuf hoca hazırladı. Ders programlarını yaptık. Kavait ve Coğrafyayı Necip, Fransızca ve Jimnastiği ben, tarih ve yurt bilgisini kütüphane müdürü Ali Efendi ve hesap derslerini İzmir’de fakrî zaruret içinde kalan Şeref adında bir gence verdik. Mektep ismini de Giritten İzmir’e muhacirler gelmişti. Bunlardan 7 yaşında anasız babasız bir çocuk vardı annem onu evlat edindi ve ismini de İrfan koyduk. Okula onun ismini verip ilk öğrenci kaydı olarak da onu kaydedelim. Böylece Darülfırfan levhası yaptırıp kapıya astık.” Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 8 Haziran 1954, Tefrika No: 15, s. 71-75.

³⁰² Selim Sırrı, “İdman Aleminde Kırk Sene- 8”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 8, Şubat 1923, s. 121-123. “Servet-i Fünun matbaasına gidip Ahmet İhsan Bey’i ziyaret ettim. Çıplak resimlerimi gösterdim. Tabii pazularımı da yoklatmayı ihmal etmedim. Arzu ederse Servet-i Fünun’a her hafta idman hakkında makaleler yazacağımı da söyledim: İhsan Bey hüsn-i kabul gösterdi, beni teşvik etti. Resimlerimin klişelerini Viyana’da yaptırmayı bile deruhte etti. Ben de bir hafta sonra ilk makalemi verdim. Bu makalem 1319 senesi Temmuzunun 24. Perşembe nüshasında basıldı.”

Tophane müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa'nın oğlu Sedat Bey'e jimnastik dersleri vermiştir. Yine ders verdiği bir gün Zeki Paşa kendisine sen politika işlerine karıştırmışsun deyince eve gelip elinde bulunan İttihat ve Terakkiye ait bütün evrakları yakmıştır. İki gün sonra ise zaptiyeler gelip evini aramış ancak bir şey bulamamıştır. 1904 yılında Mühendishane Harbiye'sine jimnastik dersleri vermesinin yanında eskrim hocası olarak da tayini yapılmıştır. 1905 yılında Nafia Nezareti Turuk-u Meabir Müdürü iken vefat eden Fikri Bey'in kızı Hadiya Hanım ile evlenmiş ve Selma ile Azade isiminde iki kız çocuğu olmuştur.³⁰⁴ 1907 yılında arkadaşları Yüzbaşı Nihat ve Çolak Salim aracılığıyla cemiyete üyeliğini devam ettirmiştir.³⁰⁵ Selim Sırrı Bey Mekteb-i Sultani öğretmenlerinden Mösyö Gouvery ile tanışmasının ardından boks ve alafranga güreş sporlarına ilgi duymaya başlamıştır. 21 Eylül 1908 yılında Türkiye'deki ilk boks maçını Tepebaşı Millet Bahçesinde Mösyö Gouvery ile yapmıştır.³⁰⁶ Büyükkada'da İngilizler tarafından oynanan tenis sporunu merak etmiş ve bu alana yönelmeye başlamıştır. Tenis hakkında toplumdaki olumsuz bakış açısını kırmak ve bu alana duyulan ilgiyi arttırmak maksadıyla dergilerde çeşitli makaleler yayınlamış ve tenis üzerine bir de kitap yazmıştır.³⁰⁷

24 Temmuz 1908 yılında II. Meşrutiyet ilanını gazeteler aracılığıyla öğrenmesi sonucu ertesi gün İstanbul'da bir miting düzenleyerek etrafında bir kalabalık oluşturmuş ve

---

³⁰³ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-10", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 10, Nisan 1923, s. 158, 159. 6 sene boyunca Mühendishanede maç ve eskrim dersleri vermiştir. "Mühendishane-i Berri-i Hümayun hiç ve kılıç hocalığını deruhte ettiğim zaman malumatım çok nakıstı. Benim seleflerimden farkım, sanat mübarezeyi elimizdeki kılıç talimnamesini tatbik etmemekten ibaretti. Onların kullandığı ağır demir maskeleri, iri kılıçları kaba göğüslük ve kollukları kullanmadım. İnsan onları giyince kuru vüsatı şövalyeleri gibi korkunç bir şekil alıyor ve kollarını güçlülükle işletebiliyordu. Benim tophanede imal ettirdiğim İtalyan sisteminde 11 milimetrelilik kılıçlar ise tuğ gibi incecikti. Maskelerde başı, kulakları, boynu muhafaza ettiği halde çok hafifti. Usule gelince evvela bir sene kadar Mösyö Lambertini'den ondan sonra Mösyö Tott namında bir Almandan aldığım hususi dersler sayesinde sanat mübarezeye yeni bir şekil vermişti. Hocam Barbasetti İtalya maç ve kılıç mekteb-i alisi müdürü Mazanillo Parizi'nin talebesi olduğunu söylerdi. Üçüncü hocam Barbasetti'nin talebesi muallim Sartori oldu."

³⁰⁴ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 13 Haziran 1954, Tefrika No: 20, 21, s. 96-105.

³⁰⁵ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 17 Haziran 1954, Tefrika No: 24, s. 116-120.

³⁰⁶ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-11", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 11, Mayıs 1923, s. 171.

³⁰⁷ Selim Sırrı, "İdman Aleminde Kırk Sene-12", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 12, Haziran 1923, s. 187-191. İngiliz komşusu Kastilli'nin tenis öğrenmesi amacıyla onu evine davet etmesi üzerine tenise karşı olan önyargısını kırmış ve tenis hakkında şu sözlere yer vermiştir: "Kastillilere gittim. Büyük kıızı bana oyunun kaidelerini tarif etti. Raketin nasıl tutulacağı nasıl vurulacağını, nasıl karşılanacağını tarif etti. Oyuna başladık, ne garip şey! Benim o kadar senelik idmanım yine büyük bir işe yaramadı. Bu oyunun da idmanı ayrı imiş, kuvvetten ziyade maharet isteyen bir oyun topu bir türlü matlub vecihle karşılayamıyor ve matlub olan mahale düşüremiyordum, yavaş vursam filenin önüne düşüyor hızlı vursam tellerden duvarlardan aşırıyordum. Bir sağa bir sola bir ileri bir geri kişi koşu koşu yarım saat içinde kan tere battım. Onların ise yalnız yüzleri kızarmıştı. Adeta utandım ter benim gömleğimin dışına çıkıştı. O yaz onlarla düşse kalka fikrimi düzelttim. Tenis benim tasavvurum gibi bir fesada alet oyun değil, fikrin ruhun vücudun terbiyesine hadim eğlenceli sıhhi bir vasıta olduğunu anladım. Artık benim zavallı idmanlarımın arasına bir de bu zarif siper ilave olmuştu her yaz Kastilli'nin bahçesinde tenis oynuyor ve ekseriye partiyi gaib ediyordum."

istibdad yönetiminin yasak kelimeleri olan hürriyet,³⁰⁸ eşitlik gibi ifadelerle etrafında toplanan kalabalığa konuşma yapmıştır. Üstün bir hitabet yeteneğine sahip olması onu ön plana çıkartmıştır.³⁰⁹ II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul komiserliği görevine başlamış ve 27 Ağustos 1908 yılından sonra Polis ve Jandarma Mektebi Müdürlüğü yapmıştır. İstanbul komiserliği görevindeyken arkadaşı Rıza Tevfik Bölükbaşı ile sarayla görüşmeler yapması onları İstanbul'da ön plana çıkartması İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni rahatsız etmiş ve uyarılmalarına neden olmuştur. Ortaya çıkan gerilim neticesinde askerlik ve siyasetin birlikte yürütülemeyeceğini anlayan Selim Sırrı Bey siyasetten çekilmiştir.³¹⁰ 18 Eylül 1908 tarihinde beden eğitimi alanında dersler vereceğini ve bir okul açacağını duyurmak maksadıyla Terbiye-i Bedeniyye Mektebi ve Spor Konferansını düzenlemiştir. Serbesti Gazetesi'nde yayınlanan Nizamnameye göre okulda dört farklı sınıf oluşturulacağı ve 7-60 yaş arası kişilerin okula kayıt yaptırabileceği bilgisi verilmiştir. Jimnastik alanında derslere ek olarak, boks, güreş, nişan talimleri, kılıç gibi derslerin yanı sıra talebin fazla olması durumunda tenis, golf ve futbol derslerinin de ekleneceği bilgisi verilmiştir. Böylece beden eğitimi alanında ilk kurumsal yapılanma girişimi gerçekleşmiştir.³¹¹ 20 Aralık 1908'de okulun açılış konuşmasını Prens Sebahattin yapmış, yerli ve yabancı basında bu okulun açılması büyük yankı uyandırmıştır. Okulun açılışının ardından Selim Sırrı Bey, İsveç'e eğitim almaya giderken girdiği dersleri başka hocalara devretmiş ve okulun açık kalmasını sağlamaya çalışmıştır. 1910 yılının sonuna kadar okul açık kalsa da yetersiz öğrenci sayısı nedeniyle devamlılık sağlanamamıştır.³¹²

Selim Sırrı Bey'in 1904 yılında Alman Jimnastiği ile ilgili İkdam' da yazdığı makaleye Kilisli Doktor Rıfat Bey tarafından bilgilerin yanlış olduğuna dair karşı yayın yapılması, ikisi arasında görüşmeler başlatmıştır. Doktor tarafından spora dair yapılan yanlışların açıklanması ve bu yanlışları içeren kitapları okuması sonucu Selim Bey doktora hak vermiştir. Bunun üzerine eğitim almak üzere İsveç'e gitmek istese de bu ancak 1909

---

³⁰⁸ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 18 Haziran 1954, s. 121-125. "Hürriyet! Hürriyet! Hürriyet! Asırlardan beri hasret kalan milletimiz sana kavuştu. Haşiyelerin, casusların çanlarına ot tıkanı. Artık milletin saadet ve selameti için herkes düşündüğünü söyleyebilecek. Artık milletin mukadderatına hâkim olan saray değil, Millet Meclisi olacaktır."

³⁰⁹ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 19 Haziran 1954, Tefrika No: 26, s. 126-130.

³¹⁰ Selim Sırrı Tarcan, "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 25 Haziran 1954, Tefrika No: 32, s. 156-160. "Askerlikle siyasetin birlikte yürüyemeyeceğine kanaat getirdim. Maksadımız Meşrutiyeti elde etmektir. O da oldu. Artık komitacılık yapmayı lüzumsuz gördüğünden şimdiden sonra siyaset işlerinden çekilerek yine muallimlik etmek azmindeyim. Bu sebeple İttihat ve Terakki Cemiyetinden istifa ediyorum. 28 Ağustos 1908." Sözleriyle Selim Sırrı Bey Cemiyetten ayrıldığını bildirmiştir.

³¹¹ Niyazi Altunya, *Türkiye'de Beden Eğitiminin Öncü Kızları*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2021, s. 36, 37.

³¹² Serbesti Gazetesi, 19 Teşrinisani 1324, s. 3.

yılıının mayıs ayı sonunda mümkün olmuştur.³¹³ İsveç basınında Selim Sırrı Bey hakkında şu ifadeler yer verilmiştir: *Yeni Türkiye’de jimnastiğin orduya ve okullara giriş hareketi başladı. Bu hareketin ruhu, özel yetenekleri olan sempatik genç subay Yüzbaşı Selim Sırrı Bey’dir. Kısa süre önce beden eğitimi öğretimi için bir kurum -Terbiye-i Bedeniye Mektebi / Institut de Culture Physique- oluşturdu. Amacı, İsveç jimnastiğinin değerini deneyimlemek olan Selim Sırrı Bey, ilkbaharda Stockholm’e gelerek İsveç jimnastiği hakkında bilgilenmek niyetindedir.*³¹⁴ İstanbul’dan hareket eden Selim Sırrı Bey, Marsilya, Paris, Berlin, Kopenhag güzergâhını takip ederek bu şehirlerdeki kurumları incelemiştir. Selim Sırrı Bey’in İsveç’e varması 3 Haziran 1909 tarihini bulmuştur.³¹⁵ Okulların kapanmış olması eğitimini bir sonraki döneme ertelemiştir. İsveç okullarının eğitim programları hakkında, öğrenci kabullerini hangi vasıfların sağladığı, ders içerikleri ve programları hakkında bilgiler edinmiştir. İsveç okullarındaki eğitim pedagojik, askeri ve tıbbi olarak 3 kısımda verilmektedir. Selim Sırrı, otuz yaşını geçmiş olan öğrencilerin okula kabul edilmediği ve kızların eğitiminde en az öğretmen okulu bitirmiş olmaları şartıyla eğitim verildiğinden bahsetmektedir. Okullarda kadınlar 2 yıl, erkekler 3 yıl eğitim almaktadır. Eğitimler eylül ayında başlayıp mayıs ayında bitmektedir. Okulu bitirenler öğretmen, tıbbi jimnastikçi ve jimnastik öğretmeni olmaktadır. İsveç kralı ile yakın ilişki kuran Selim Sırrı Bey, kraliyet balolarına davet edilmiş, kralla karşılıklı olarak tenis oynamıştır. İsveç kralı V. Gustav’ı sonraki dönemlerde tanıdığı “en kibar insan” olarak nitelemiştir. Şehbal mecmuasının 6. ve 21. Sayıları arasında İsveç Hatıralarım adlı başlık altında burada yaşadığı deneyimlere ve öğrendiği bilgilere yer vermiştir. 11 Mayıs 1910 yılında İsveç’ten dönmüş ve Mühendishane-i Berri Humayun’ da eğitim vermek istemesine rağmen okulun müdürüyle anlaşamayarak askerlikten istifa etmiştir. 13 Haziran 1910 yılında ordu ile ilişkisi büsbütün kesilmiştir. Selim Sırrı Bey ülkeye döndükten sonra “İsveç’e pazılarımı gittim, kafamla döndüm” ifadelerine yer vermiştir.³¹⁶ Maarif Nazırı Emrullah Bey tarafından 14 Temmuz 1910 tarihinde “İstanbul Vilayeti, İnzimamiyle Bil’umum Vilayeti Osmaniye Mekatibi’nin Terbiye-i Bedeniye Mufettişliği’ne iki bin kuruluş maaşla tayin olunmuştur.³¹⁷ Mufettişlik görevinin ilk icraatı olarak 1911 yılında, Umum Mekatib-i İdadiye ve Sultaniyeler ve Darülmualiminlerin Terbiye-i Bedeniye

³¹³ Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 16 Haziran 1954, Tefrika No: 23, s. 111-115.

³¹⁴ Şinoforoğlu, “Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu”, s. 25.

³¹⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 16 Haziran 1954, Tefrika No: 23, s. 111-115.

³¹⁶ Şinoforoğlu, “Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu”, s. 26-28.

³¹⁷ Özbay Güven, “Selim Sırrı Tarcan’ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış”, A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1997, s. 22.

Derslerine Mahsus Talimatın 5. Maddesiyle; Selim Sırrı Bey'in "Terbiye-i İsvaç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları" adlı kitabı ders kitabı olarak belirlenmiştir.³¹⁸ Selim Sırrı Bey'in 1911 yılında yaptığı bir diğer girişim "Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü"nü kurdurmasıdır. Bu kulüp bir yıl açık kalmasının ardından maddi yetersizlikler nedeniyle kapanmıştır.³¹⁹ 1914 yılında düzenlediği medrese ıslah programı kapsamına medreselerde beden eğitimi dersinin verilmesini de ekletmiş, Ekim ayında Medreset'ül Vaizin 'de beden eğitimi öğretmeni olarak ders vermeye başlamıştır. Böylece buraya giren derslerin kız okullarına girmesinin önü açılmıştır.³²⁰ Ortaya çıkan beden eğitimi öğretmeni ihtiyacı neticesinde bir yüksekokul ihtiyacı ortaya çıkmıştır. "Belçika Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini Programı'ndan hareketle 7-13 yaş arasındaki çocuklarda fikri terbiye ile beden terbiyesine ayrılan eğitim süresinin eşitliğini esas alan bir okulun açılması için hazırlıklar başlatılsa da çıkan I. Dünya Savaşı nedeniyle okul açılmamıştır.³²¹ 1916 yılında Osmanlı Genç Dernekleri'nde Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi olarak görev yapmıştır. Dernek mecmuasında beden eğitimi konusunda ele aldığı yazılarıyla bu alandaki eğitimin yaygınlaştırılmasını sağlamaya çalışmıştır.³²² 12 Mayıs 1916 yılında ilk idman bayramı olarak bilinen "Birinci İdman Bayramı", Kadıköy İttihat ve Spor Kulübü sahasında düzenlemiştir.³²³ İsvaç'te duyduğu "Şakıyan Üç Genç Kız" halk türküsünün güftesini, "Gençlik Marşı" olarak Ali Ulvi Elöve

³¹⁸ BOA. MF.MKT. 1175/95 (1 Teşrinievvel 1327 – 14 Ekim 1911).

³¹⁹ Burhaneddin, "Darülfünunda İlk Eser Faaliyet", *Terbiye ve Oyun Mecmuası*, Sene: 1, Numara: 1 Ağustos 1327, s. 15. "Mutekid, Müteşebbis, Metin, Mütenasip manalarına delaleten dört aded M harfini işaret fahire ittihaz eyledi. Maksadın büyüklüğü ile beraber kulüp azasının azmi kati olduğu için gayeye vusul bence muhakkaktır. İşte bu teşebbüs-i hayat ilmiye ve içtimaiyemizde şayan kayd bir vakaadır. Millet bundan, bu ufak resimden büyük faydalar istihsal edecektir. Bunun en büyük şerefi müteşebbisi olan Selim Sırrı Bey'e sonra da Darülfünunlulardır. Zaten bu memleketi kurtaracak nesil Darülfünunlular olduğunda şüphe var mı? Almanya'da hal-i hazırda terakkiyatın vaz' esasında Ludwig Jahn ile meslektaşı hem maksadı olan gençlere ait hisse-i şerifin Osmanlılıkta bir misli de darülfünun terbiye-i bedeniye kulübüne ait olsa sezadır. İmza: Hukuk Muavinlerinden Burhaneddin. Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi"

³²⁰ Selim Sırrı Tarcan, *Canlı Tarihler XVI*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, s. 46-49. "Medreselere Jimnastik dersini sokmak maksadıyla önce müftüyülenam ile görüşme yaptım. Bir netice alamayınca Evkaf Nezaretine gittim. Hayri Efendi ile yaptığım görüşmede Müessesatı Vakfiye Müdürü Nail ve muavini Ali Beylerle görüşmemi söyledi. Bir hafta sonra şu tezkereyi aldım: "Medresetülvaizin sınıflarına haftada iki saat İdman dersine Zatı-alinizin intihap ve tayininiz tasvib Samii Nezaretpenahiye iktiran etmiş olduğü Müessesatı Ali-i Vakfiye Müdüriyetinden bu kere Müdüriyetimize tebliğ olunmuş olmakla Muharremülharamın birinden itibaren derse başlanacağı tebliğ olunur Efendimhazretleri. 27 Eylül 1330. Medresetülvaizin Müdürü Hasan Fehmi bin Hüseyin."

³²¹ "Belçika İbtida-i Mekteplerinde Terbiye-i Bedeniye (Taab Müfrit Dimağı ve Jimnastik)", *Terbiye ve Oyun Mecmuası*, Sene 2-Numara: 1, Temmuz 1922, s. 3-5.

³²² Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, askeri Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*, s. 464-465.

³²³ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, No: 26, s. 616.

Bey'e yaptırmış ve Türkçe 'ye uyarlamıştır.³²⁴ Halk danslarının toplumsal etkilerini incelemiş ve zeybeğin farklı bölgelerde farklı şekillerde oynandığını görmesi üzerine Sarı Zeybek Türküsüne beste yapmış, figürleri belli bir düzene sokarak “Tarcan Zeybeği” olarak bilinen “Zeybek Raksını” ortaya çıkarmıştır.³²⁵ Ocak 1919 tarihinde başladığı Darülmualimin-i Aliye Müdürlüğü görevini, 18 Eylül 1921 tarihine kadar sürdürmüştür. Geçen bu süreçte futbol, basketbol ve voleybol gibi okul sporlarının gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. 19 Eylül 1921-31 Ekim 1922 tarihleri arasında Maarif Nezareti Heyet-i Teftişîye Azalığı görevinde bulunmuştur. 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın kaldırılmasıyla işine son verilmiş ve 24 Mart 1923 tarihinde başladığı Galatasaray Lisesi Terbiye-i Bedeniye Muallimi görevini 19 Mayıs 1925 tarihine kadar sürdürmüştür.³²⁶ Yeni devletin kurulması üzerine eğitim müfredatı içinde beden eğitimi dersinin gerekliliğine yönelik çalışmalara yer vermiştir. 1925 yılında gittiği Prag Olimpik Kongresinde yaptığı gözlemleri içeren “Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları” kitabını yayınlamıştır.³²⁷ 21 Ekim 1926 yılında Terbiye-i Bedeniye Mektebi, Selim Sırrı Bey müdürlüğünde açılmıştır. 1925-1931 tarihleri arasında Maarif Vekaleti Birinci Sınıf Terbiye-i Bedeniye Müfettişi olarak görev yapmış, 1931-1935 yılları arasında Maarif Vekaleti Başmüfettişi olmuştur. 1 Mart 1935 tarihinde Ordu şehrinden Milletvekili olarak seçilmiş olduğu görevini, 5. 6. ve 7. Dönemlerde tekrar tekrar seçilerek 1946 yılına kadar sürdürmüştür. 2 Mart 1957 tarihinde ise İstanbul'da hayata gözlerini yummuştur.³²⁸ Cevdet Bereket onun için “*Selim Sırrı Tarcan bütün bunları yapmamış olsaydı, 22624 sayfa tutarındaki 58 kitabı, 1080 sayfalık 2520 makalesi, 5044 sayfa tutan 1520 konferansı ve 25 mektepte yaptığı hocalığı ile yine büyük bir insan olarak anılırdı.*” ifadelerine yer vermiştir.³²⁹

3.4. Burhan Felek

Babası Evkaf Nezareti memurlarından Ziyaeddin Bey ile annesi Fatma Naciye Hanım'ın çocuğu olarak 11 Mayıs 1889 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir.³³⁰ 1896

³²⁴ Güven, “Selim Sırrı Tarcan'ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış”, s. 24.

³²⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Zeybek Raksı (Küçük Bir Hasbihal)”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 5, Teşrinisani 1922, s. 67-71.

³²⁶ Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, s. 617.

³²⁷ Şinoforoğlu, “Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu”, s. 38-39.

³²⁸ Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, s. 617.

³²⁹ Cevdet Bereket, “75 Yaşındaki Genç Selim Sırrı”, *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, 1950, s. 4.

³³⁰ Burhan Felek, *Seçme Yazılar*, Türkiye Spor Yazarları Derneği Yayınları, İstanbul, 1983, s. 10. “Üsküdar'ın İhsaniye Mahallesinde 63 No'lu eski bir evde Mahmut Ziyaeddin Bey'le Fatma Naciye

yılında başladığı Ravza-i Terakki isimli özel okulu 1902 yılında tamamlamıştır. Rüştiyede okuduğu sırada idadilerin birinci ve ikinci sınıfında okutulan derslerin çoğunu görmeleri nedeniyle sınavlardan muaf olarak idadiye ikinci sınıftan başlamıştır. 1902 yılında Üsküdar İdadisine girmiştir. Okuldaki hocalarının aynı zamanda Darülfünun'da da eğitim veriyor olmaları nedeniyle iyi bir eğitim almıştır.³³¹ Üsküdar İdadisini 1906 yılında birincilikle bitirmiş olmasına rağmen Arapça sınavından bir harfi yanlış yazması nedeniyle 25 kişinin alındığı hukuk sınavından elenerek bir sonraki sene olan 1907'de, Mekteb-i Hukuk Şahanesine başlamıştır.³³² 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet sonrası politik faaliyetlerde görev alarak İttihatçılığı benimseyerek okulda kurulan Talebe-i Hukuk Cemiyeti'nin Kâtib-i Umumiliğini yapmıştır. İttihat ve Terakki'nin gençlik kolları gibi çalışan bu cemiyette liberal gruba daha fazla yakınlık duymuştur. İttihat ve Terakki Cemiyetine girmek amacıyla yaptığı başvurunun olumsuz sonuçlanması nedeniyle Cemiyete karşı tavır almaya başlamıştır. Bu tavır sonucu olarak Prens Sebahattin grubuna yakın bir çizgi takip etmiştir. İlerleyen süreçte ise Ahrar Fırkası ile yakınlaşmıştır. Spora ilgi duymaya başlaması onun liberal anlayışı çerçevesinde, devletin etkisinden ziyade kişi temelli bir gelişim sergileme imkânının olmasından kaynaklanır.³³³ Ciddi bir hitabete sahip olan Burhan Felek, hitabetinin gelişmesinde etkili olan isim olarak Selim Sırrı Bey'i gösterir ve kendisini etkileyen olayı şu şekilde ifade eder: *"Rahmetli güzel konuşurdu.. Ve mevzularını patlıcan gibi türlü şekilde yenilen maddelerden seçerdi. Spor da bunlardan biri idi. Ama Selim Sırrı Bey tam amatör ve İsveç jimnastiği taraflısı olduğu için anlatacağı şeyler ne de olsa yavan ve kuru olduğundan dinleyicileri tutacağı şüpheli idi.. Derken Selim Sırrı Bey cebinden küçük bir patlıcan biçiminde adını o zaman öğrendiğim Okarina adında bir düdük çıkardı, başladı çalmaya... Hepimiz ağzı açık dinledik.. Çaldığı şeyler bâzı ritmik İsveç havaları idi... Ve ben o gün, sözlerimi dinletmek için dinleyiciyi oyalamak, eğlendirmek lâzım geldiğine orada inandım; inandım da ne yaptım?.. Okarina çalamazdım, sesim iyi değildi, türkü de çağıramazdım. Konferanslarıma ve yazılarıma fıkralar karıştırmaya başladım. İşte bizim fıkra yazarlığı –adıyla ve sanıyla- böyle doğdu."*³³⁴

27 Mart 1909 günü, 8-9 Nisan 1909 tarihinde öldürülen Hasan Fehmi için boykot yapılmaya başlar ve boykotta konuşmacı olarak Burhan Felek sorumludur. Sadrazamdan katilin bulunmasını ister ve "Artık bu gizli eller kırılsın" sloganıyla boykot yapılır.³³⁵ Bu

---

Hanım'dan bir erkek çocuğu dünyaya geldi. Adını Mahmut Burhaneddin koydular. Bu çocuk ben idim... Ben 1300 küsür Rumi yılının 28 Nisanı'nda doğmuşum, o devirde her doğan çocuğa, eğer ailesinde varsa bir tarih beyti yazarlarmış..."

³³¹ Burhan Felek, *Geçmiş Zaman Olur ki*, Felek Yayınları, İstanbul, 1985, s. 126-127.

³³² Felek, *Geçmiş Zaman Olur ki*, s. 139.

³³³ Burhan Felek, *Yaşadığımız Günler*, Milliyet Yayıncılık, İstanbul, 1974, s. 45-49.

³³⁴ Burhan Felek, *Milliyet Gazetesi*, 26 Şubat 1970, s. 2.

³³⁵ Burhan Felek, *Milliyet Magazin*, 15 Ocak 1978, s. 16.

çıkışının ardından Divan-ı Harpte yargılanır ve kendisini şikâyet edenler arasında yakın arkadaşları olduğunu görünce politikaya olan inancını kaybeder.³³⁶ 1909 yılında İdman Dergisi'nde köşe yazıları yazmaya başlamıştır. Spora duyduğu ilgi nedeniyle ilk spor dergisi olan “Futbol Dergisini” 28 Eylül 1910 da 8 sayfalık olarak ve toplam 6 sayı olarak yayınlamaya başlamıştır.³³⁷ 1910 yılında “Donanma Dergisinde” köşe yazılarına başlamış, sonraki süreçte ise “Spor Alemi Dergisinde” düzenli spor yazıları yayınlamıştır. İyi bir spor ve fotoğraf muhabiri unvanını almaya başlamış, Tasvir-i Efkâr, Vatan, Yeni Ses, Alemdar ve Tettebbu gibi basın organlarında da yazım hayatını devam ettirmiştir.³³⁸ 1925 yılından itibaren Hürriyet ve Milliyet gibi gazetelerde günlük köşe yazıları yayınlamaya başlamıştır. 1982 yılına kadar bu köşe yazısı faaliyetlerini devam ettirmiştir. Yazım dili okurlar tarafından büyük ilgi uyandırmış, “Tef”, “Akbaba”, “Kahkaha” gibi dergilerde mizahi yazılara yer vermiştir. Spor yönetimi alanında giriştiği görevlerden biri olan “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı İstanbul Bölgesi Spor Teşkilat Başkanlığı” görevini yaptığı süreçte 1927 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye olmuştur. Basın hayatında önemli bir çizgi oluşturmuş olması nedeniyle 1949-1952, 1959-1982 tarihleri arasında “Türkiye Gazeteciler Cemiyet Başkanlığı” görevini yürütmüştür. 1976 yılında kendisine Şeyhü'l Muharririn unvanı verilmiştir. Uluslararası Basın Enstitüsü tarafından basın şeref listesine alınmıştır.³³⁹ Ayrıca “ilk basın fotoğrafçısı” olarak anılmaktadır. 1915 yılı Çanakkale Savaş fotoğraflarının ilk kareleri onun objektifinden çıkmıştır. Kendisi gazetecilik ve sporu onun tüm hayatı boyunca kopamadığı iki alan olarak değerlendirmiştir.³⁴⁰

Burhan Felek Spor hayatının başlangıcını çocukluk yıllarından itibaren yaptığı güreş sporu oluşturur. Bu alana ilgisini bir ömür devam ettirmiş, Güreş Federasyonu

³³⁶ ...Bana genç yaşta böyle işlere girişmenin tehlikeli olduğunu anlattıktan sonra oturduğu kanepenin hemen oracığında duran bir dosyayı aldı açtı ve bir kâğıt çıkararak buldu bana verdi. Bu beni divanı harbe veren jurnaldi... Hatırimda kaldığına göre şu mealde idi. İmzalara baktım. Hukuk son sınıf talebesinden “Burhanettin” ve “Ömer Fevzi”. İkisini de tanıdım. -İşte insanı arkadaşları böyle ihbar eder. Bir daha aklını başına al. Bu seferlik mustantik senin masumiyetine inanmış ve ademi masumiyetine karar vermiş.” Burhan Felek, *Milliyet Magazin*, 30 Nisan 1972, s. 1.

³³⁷ Sezer Şimşek, *Şeyhü'l Muharririn Burhan Felek*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.55.

³³⁸ Felek, *Yaşadığımız Günler*, s. 186-189. “1918 yılında Matbuat-ı Osmaniye Cemiyeti kongresine katılmış ve orada konuşma yaptıktan sonra, İstanbul İaşe Müdürlüğü teklifi almıştır. Askerliğini de Levazımda yapması nedeniyle teklifi kabul ederek 40 lira maaşla 30’lu yaşlarında müdürlüğe başlamıştır.”

³³⁹ L. Hilal Akgül, “Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 17, S. 49, 2001, s. 224-225.

³⁴⁰ Burçak Evren, “Cumhuriyetten Önce Türkiye’de Fotoğraf”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C. 3, İstanbul, 1983, s. 791. *Teknik alanda yapılan yenilikler neticesinde fotoğraf makineleri de değişmeye başlamıştır. Burhan Felek bu yenilikleri şu sözlerle ifade eder: “çift klişeli ve altı şase li tamamı iki buçuk kilo gelen 10x15 boyutundaki makineler ortadan kalkmış, kullanımı kolay ve pratik olan makineler ithal edilmeye başlamıştır.”* Engin Çizgen, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Fotoğraf”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, İletişim Yayınları, 1983, s. 796.

Başkan ve Asbaşkanlık görevlerinde bulunmuştur. İlk greko-romen güreş yönetmeliğini Fransızcadan Türkçeye çevirmiştir. Spor dergilerinde yayınladığı makalelerde dönemin ünlü Fransız güreşçisi Paul Popceun' un "20 Sene Güreş" isimli kitabını parça parça Türkçeye çevirerek yayınlamıştır.³⁴¹ 1907 yılında Anadolu Spor Kulübünü kurmuş olması onu kulübün hem kurucusu hem de futbolcusu yapmıştır. Su sporları ve futbolun ağırlıklı olduğu kulüp 1920'li yıllara kadar varlığını sürdürmüştür. Aktif spor hayatından ziyade yazar ve yönetici olarak Türk sporunun kurumsallaşmasına yönelik önemli girişimlerde bulunmuştur. Uluslararası düzeyde de olimpiyat girişimlerinde bulunması onun Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından Liyakat Diploması ile ödüllendirilmesiyle sonuçlanmıştır.³⁴² Spora olan bakış açısını şu şekilde ifade etmektedir: "*Dünyada insan merakını, insan heyecanını tahrik eden beşer faaliyetleri arasında spor, 20'nci yüzyılın ruhi atomudur. İki kişi dövüşüyor, bir buçuk milyar adam gece uykusunu terk edip onu seyrediyor. Bence insanın hamurundaki şirretlik ve saldırganlık eğilimine, medeni ve zararsız şekilde cevap verdiği için spor, yaşama uğraşlarından sonra gelen en mühim bir tasa olarak hayat tablomuzun başlarında yer almıştır.*"³⁴³ Bu düşüncelerinin yanında sporun bireyi ve ırkı sağladığı, dolayısıyla ulusal amaca hizmet çerçevesinde ele alınması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Kaleme aldığı yazılarında askerlik ve sporun iç içe olduğunu belirtmiş, spor müsabakalarının da diğer milletlere karşı bir yandan savaş yapılırken diğer yandan müsabakalardan geri kalınmadığını ifade etmiştir. Akgül, Burhan Felek'in sporculara yüklediği anlamı ise şu sözlerle ifade eder: "*Bilmek gerekir; bir şampiyon kendinin, kendi şahsi gururunun ve şahsi zevkinin adamı değildir. Hele bir memleketi temsil için omuzlarına o memleketin bayrağı verilen gençler için şahsından tamamen feragat etmek bir zarurettir.*"³⁴⁴

Olimpiyatlara çok önem veren Felek, "çok defa sefirlerin yapamadığı yaklaşımları spor temasları kolaylaştırmıştır" sözleriyle olimpiyat oyunlarının üzerinde durulması gereken ve ülkelerin tanıtımında da ciddi rol oynayan bir öneme sahip olması nedeniyle göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.³⁴⁵ 1924 ve 1928 olimpiyatlarında

---

³⁴¹ Felek, *Yaşadığımız Günler*, s. 137-139. "Ben 1911'de Talimhane Meydanında kurulan büyük bir çadırda beynelmilel güreş müsabakalarını *Alemdar* gazetesi spor muharriri olarak takip etmişim. Orada ve sonradan dışarda bu güreşlere dair çok şey öğrendim. Öğrendiklerimin en acısı, bizimkiler de dahil olduğu halde o güreşlerin şike olduğu hakikati idi."

³⁴² Akgül, "Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek", s. 227-228.

³⁴³ Burhan Felek, *Biraz da Yarenlik*, Felek Yayıncılık, İstanbul, 1984, s. 82.

³⁴⁴ Akgül, "Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek", s. 230.

³⁴⁵ Felek, *Seçme Yazılar*, s. 92, 93. "Kitle spor yaparsa yıldız kendi kendine yetişir! Diye bir taraflı düşünmemeliyiz. Kitle spor vasıta ve imkanları hazırlanırsa sporu kendi kendine yapabilir. Umumi muavenetler kitlede sporu kolaylaştırır. Lakin bu arada göze çarpan istinatlar, yıldızlar, mutlaka bilgi, tecrübe ve daimî müşahedelerle tereküp eden hususi bir itina ile yetiştirilmek gerekir. Ve bu kitleyi harekete geçirmek için de elzemdir."

Türkiye kafile başkanlığı yapmış, 1948, 1960 ve 1972 olimpiyatlarında da olimpiyat komitesi temsilcisi olarak katılmıştır. 1936 yılında gazeteci kimliğiyle olimpiyatları izleyen Felek, 1962-1982 yılları arasında “Türkiye Olimpiyat Komitesi Başkanlığı” görevinde bulunmuştur. Balkan Oyunları’nın Türkiye’de benimsenmesi hususunda önemli girişimlerde bulunmuştur. 1928 yılında Balkan Oyunlarına yalnızca Balkan Devletleri’nin katılımını esas alan anlaşmayı imzalar ve ilk resmi Balkan Oyunları 1930 yılında gerçekleşmiş olur. Türkiye bu oyunlara Atletizm ve Tenis alanında katılmış ve ciddi bir başarı sağlayamamıştır. Bunun üzerine 1932 yılında güreş alanında da Türkiye’nin dahil edilmesi kararı alınır ve Türkiye sesini duyurmaya başlar. 1935 yılında Balkan Olimpiyat oyunlarına Türkiye ev sahipliği yapmıştır.³⁴⁶ Bu çalışmalar neticesinde Türk spor tarihinde önemli gelişimlere yer veren ve bu alanda çalışmalar yapmış olan değerli bir ismi oluşturur.³⁴⁷ 4 Kasım 1982’de, 93 yaşındayken hayatını kaybetmiştir.³⁴⁸

3.5. Ethem Nejat

II. Meşrutiyet döneminin önemli aydın ve eğitimcileri arasında yer alan Ethem Nejat Bey 1887 yılında İstanbul’da doğmuştur. İlkokul eğitimi hakkında bir bilgi bulunmazken yazılarında okuma yazmayı annesinden öğrendiğini belirtmektedir.³⁴⁹ Türk bir babası ve soylu Çerkez bir annesi bulunur.³⁵⁰ Üsküdar İdadisi ve 1896 yılında Ticaret Mekteb-i Ali’sinden mezun olmuştur.³⁵¹ 1900 yılında Paris’te katıldığı “Terbiye-i Bedeniye Kongresinde” insanlık alemi için beden eğitiminin önemini anlatmış ve Japonya gibi ülkelerin gelişmesinde ilim ve sanatın yanında terbiye-i bedeniye vermiş oldukları önem dikkatini çekmiştir.³⁵² Gazeteci olarak Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetelerinde düzenli olarak yazılar yayınlamıştır. İttihatçı kimliği nedeniyle sık sık yurtdışına çıkmış, Meşrutiyet’in ilanına kadar geçen süreçte özellikle 1907 yılında Amerika ve Fransa’da

³⁴⁶ Akgül, “Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek”, s. 231-233.

³⁴⁷ Akgül, “Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek”, s. 233-234.

³⁴⁸ Ölümünden bir yıl sonra Haldun Taner onu anarken şu ifadelerle yer vermiştir: *Burhan Felek üstadımız uygarlık sembolü idi. Özenli giyinişi, olgun tevazuu, sevecen ifadesi, güngörmüş hal ve tavıyla tam bir İstanbul beyefendisi, İstanbullunun da en halisi tam bir Üsküdar centilmeni idi. Varlıklı sayılacak bir aileden gelmesine karşın eli hep fakir fukaranın nabzından ayrılmadı. Onların derdini dert edindi. Haklarını savundu... “Ölürse ten ölür, canlar ölesi değil” lafı O’na ne kadar uyuyor. Burhan Felek üstadımız canlı bir insandı. Ölümünün ilk yıldönümünde hatırası bunun için canlı. Burhan Felek adı basın tarihimizde bir Nasreddin Hoca fıkrası, bir atasözü gibi hep canlı kalacağına benzer.* Burhan Felek’i Anarken, Milliyet, 4 Kasım 1983, s. 10, 6.

³⁴⁹ Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, “Ethem Nejat”, C. 4, s. 2043.

³⁵⁰ S. Halit Kakinç, “Mustafa Suphi ve Yoldaşlarını İttihadçılar mı Öldürdü?”, *Toplumsal Tarih*, S. 61, Ocak 1999, s. 33.

³⁵¹ Mehmet Salih Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, Yayınlanmış Doktora Tezi, İzmir, 2009, s. 288.

³⁵² Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 495-496.

bulunmuştur. 1909-1910 yılları arasında Manastır Darülmuallimine müdür olarak atanmıştır.³⁵³ Manastır'ın elden çıkması üzerine 1913 yılında Bursa Darülmuallimin müdürlüğüne atanmıştır. Manastır'da çıkarmaya başladığı Yeni Fikir Dergisini Bursa'da yayınlamaya devam etmiştir. Ethem Nejat 1912 yılında kurulan Türk Ocağı ve 1913 yılında kurulan Türk Gücü Derneği çalışmalarında aktif rol oynamış ve Bursa teşkilatını kurmuştur.³⁵⁴ “Muallimler Yurdu” ismini taşıyan bir dernek kurarak öğretmenler arasında birlik ve beraberliği sağlamaya çalışmıştır. Yeni Fikir dergisinde bu kuruluşun amacını öğretmenleri bir araya getiren, onlara fikir alışverişi yapabilecekleri ortam sağlayan bir yer oluşturmak olarak ifade eder. Maarif Müdürü olarak Eskişehir'e atanmasının ardından bu derneğin şubelerini burada da açmıştır. Okul müdürlüğü yaptığı dönemlerde pedagoji ve beden eğitime önem vermiş bir isim olarak ön plana çıkmaktadır. Okulda öğrencilere her sabah 20 dakikalık beden egzersizi yaptırmasının yanında akşamları oyun ve spor saatlerine yer verilmiştir. Okullarda haftada bir gün öğleden sonrası beden eğitimi müsabakaları ve geziler için ayrılmıştır. 1914 yılında İzmir Darülmuallimin Müdürlüğüne atanmıştır.³⁵⁵ Burada izcilik ve spor müsabakalarına büyük önem verilmiş, askeri teçhizatlar ile yürüyüşler yapılmış ve poligonlarda atış talimi yapılmıştır. Ethem Nejat Bey, izcilik aracılığıyla çocukların ve gençlerin beden terbiyesi yapmasının zaruri olduğunu belirtmiş, 13- 14 yaşında beden terbiyesine başlanmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Ayrıca izciler için “Yiğitler” ve “Nizamlı Yeniçeriler” ifadelerini kullanmıştır.³⁵⁶

İzmir Darülmuallimindeki öğrenciler ve öğretmenler 1915 yılında Çanakkale Savaşı'nın başlamasıyla cephede gönüllü olarak görev almıştır.³⁵⁷ 1915 yılında Eskişehir Maarif Müdürlüğüne atanmıştır. Burada onun öncülüğünde 4 Kasım 1916 yılında Turan Numune Mektebi açılmıştır. Okul gerekli olan tüm aletleri getirtmiş ve okulda izci birliği kurdurtmuştur. 28 Mayıs 1917'de Eskişehir'de Milli ibareli bir kütüphanenin açılmasına öncülük etmiştir. Eskişehir'de okulların kapanması üzerine Mektepler Bayramı düzenlenmeye başlamış, öğrencilerin terbiye-i fikrîye ve bedeniyelerinin gelişimi bu bayramlarla geliştirilmeye çalışılmıştır. Burada başarı sağlayan öğrencilere ödüller verilmiş olup bu sayede katılımın artırılması hedeflenmiştir.³⁵⁸ 1917 yılında Adana Maarif

---

³⁵³ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 289, 299.

³⁵⁴ Mehmet Ö. Alkan, “II. Meşrutiyet Aydını Olarak Ethem Nejad”, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 6, s. 1839.

³⁵⁵ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 290-292.

³⁵⁶ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 367.

³⁵⁷ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 293.

³⁵⁸ Mete Tunçay, “Meb’us Namzedimiz Ethem Nejat Bey Eskişehir’de Ne Yaptı?”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, S. 61, Ocak 1989, s. 207.

Müdürlüğü görevine atanmıştır.³⁵⁹ Bu görevinin ardından İstanbul Derüleytam Sanayi Şubesinde göreve başlamıştır. Aynı süreçte İngilizce, Almanca ve Fransızca bilmesi nedeniyle İstanbul Maarif Nezareti Telif ve Tercüme Azalığı görevine getirilmiştir.³⁶⁰

Ethem Nejat Bey'in beden eğitiminin yanında izciliğe olan ilgisinin gelişimi ve bu alandaki düşüncelerini ele alacak olursak öncelikle izciliğin ne olduğundan bahsedelim. İzcilik başta İngiltere olmak üzere İsveç, Amerika, Rusya ve Japonya gibi birçok ülkede 1890 yılından itibaren yayılmaya başlamıştır.³⁶¹ Osmanlının da bu alana ehemmiyet vermesinin gerekliliğine dikkat çeker.³⁶² 15 Şubat 1912 yılında Osmanlı'da teşkilatlanan izciliğin kurucu isimleri arasında Galatasaray Lisesi Beden Eğitimi Muallimi Ahmet Robenson, Kabataş Lisesi muallimlerinden Abdurrahman Robenson Bey, Nafi Atuf Bey ve Ahmet Cevad Bey bulunur.³⁶³ Ethem Nejat Bey izciliği, doğayla iç içe olan çocukların daha iyi bir öğrenme gerçekleştirmesi nedeniyle benimsemiştir. Türkçülük fikri ekseninde ele aldığı bu alanı, okullarda yerleştirmeye çalışmış, Eski Türkler 'in yaşam tarzlarını yansıtması nedeniyle öğrencilerde milli bir his uyandırması amacıyla bu alana önem vermiştir. Eğitimin birden fazla amaca hizmet ettiğini ifade eden Ethem Nejat Bey, eğitimin amacını kendi kendini idare edebilen kişilikli, fikir ve beden terbiyesini gerçekleştiren insanlar yetiştirmek olarak tanımlar. Ayrıca verilen eğitimle milli karaktere uygun milli duyguların uyanmasını sağlayan, çocuklarda kalıcı öğrenmenin sağlanmasını amaçlayan ve kendi kendine bilgiye ulaşan bir gençlik yetiştirmek amaçlanmıştır. Bu eğitimle gençler hayata hazırlanmalı, eğitim, ziraat ve ticaret alanında bilgilerinin artırılması düşüncesi vurgulanmaktadır. Eğitimin temel mantığı "sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" sözüyle ifade edilmiş ve dönemin aydınlarınca beden eğitiminin gerekliliği gündemde tutulmuştur. Bedenen cılız ve hasta olan çocukların beden terbiyesi

---

³⁵⁹ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 299. "Terfien Adana Maarif Müdürlüğüne tayin olunan livâmız Maarif Müdürü Ethem Nejat Beyefendi perşembe gecesini hareket eden bir trenle Dersaadet'e gitmiştir. Muallimlerle bazı memurin tarafından teşyi' olunmuşlardır."

³⁶⁰ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 299.

³⁶¹ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 440, 441.

³⁶² Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 365, 366. "Çok düşünmeye hacet yok; Avrupalılar bu kibar ve zevkli hayatı tamamen bizim terk ettiğimiz oba ve çadır hayatından aldılar; bizim tarih terkimiz onların tarih kabul tarihi oldu. Az zaman evvel hakaret gözlerimizi diktiğimiz çadır ve oba hayatı, bugün Avrupa'nın en sevgilisi oldu da bereket versin kendimizi çabuk toplayabildik. Türk Güçleri, keşşafı Avrupalı'nın bizi taklit ederek vücuda getirdiği Boy Scoutlar, bu esas üzerine istinad etmek suretiyle vücuda geldi; hâlbuki yeni denilen bu hayat bizimken eskidi ve hatta birçok örflerini, kaidelerini unutmuştuk. Bir iki sene var ki Avrupa'nın bu yeni hayatı memleketimize giriyor. Fakat bu iki sene evvelki yanlıştır; asıl dâhil olan Avrupa'nın yeni hayatı değil, bir müddet istihaleye uğrayan eski Türk hayatı... Bugün ise kendini tekrar bildi, tanıdı ve alkışladı."

³⁶³ Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'ten Mütareke Yıllarına: Türkiye'de İzciliğin İlk Evresi", *Tombak*, S. 24, Şubat 1999, s. 95.

ile geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Beden gelişiminin eksikliği konusunda ailelerin suçlu olduğu ifade edilmiştir. Bu ifadenin nedeni olarak koşup oynayan çocuklar yaramazlık yaptığı gerekçesiyle engellenmiş ve bu durum tembel çocukların yetişmesine neden olmuştur.³⁶⁴ Erkek, Ethem Nejat'ın 1911 yılında "Genç Kalemler Dergisinde" yayınladığı "Milli Jimnastik" isimli makalesinde "kuvvetli ol, kavga et" düsturu üzerinde durmuş ve militarizm ile beden eğitimi arasındaki bağı aşağıdaki ifadelerle anlatmıştır. Geleceğin askerlerinin zayıf ve güçsüz yetişmesinin önlenmesi gerektiğini şu sözlerle belirtir: "*Zavallı Türklük değil mi? Doğum oranı azalıyor. Zavallı... zavallı... Ama kim çalışıyor? Biz Türklere mükemmel beden eğitimi vermek sağlam vücutlar hazırlamak, çevik ve atak müdafiler yetiştirmek için işe nereden başlamalıyız? Bu soruya verilecek cevap çok basit: Okuldan!... Eğer geleceği güvenilir silahlarla savunmak istiyorsak, savaş esnasında üşüyen karakersiz subayların sokaklarımızda miskince dolaşıklarını, evlerinde, rahat yataklarında yattıklarını görmek istemiyorsak, küçükten, okuldan işe başlayalım.*"³⁶⁵ Beden eğitimi derslerine okullarda verilen eğitimin muallimlerce ve ailelerce ciddiye alınmayarak haftada bir saat olarak verilmesinden yakınmış, diğer derslerden aşağı tutulması nedeniyle öğrenciler tarafından da ciddiye alınmadığından yakınmıştır. Burada gereken önemin kazanmasında sorumlu olan kişinin terbiye-i bedeniye muallimleri olduğunu söyler ve bir terbiye-i bedeniye mualliminin taşıması gereken özelliklerin olduğunu ifade eder.³⁶⁶

Okullarda muallimler eşliğinde yapılan beden eğitimi faaliyetlerini İsveç usulü jimnastik, askeri idman talimi ve nişan, bahçelerde çalışmak, elişleriyle uğraşmak ve yürüyüş, tırmanış gibi aktiviteler olarak değerlendirir. İsveç jimnastiğinin yapılmasını daha uygun bulsa da miskinlikten kurtulma ve canlanmanın yolu olarak ecdadın yapmış olduğu cirit, kalkan, koşu, yüzme, kürek çekme ve açık alanlarda yapılan kampların beden gelişimi ve milli karakteri kaybetmemek açısından yapılması fikrini belirtir.³⁶⁷ Çeşitli konularda

³⁶⁴ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 361-268..

³⁶⁵ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 500.

³⁶⁶ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 502. "*1- Jimnastik muallimi dinç, kuvvetli, çok yürür, çok bağırır, sesi yüksek, şarkı çağırır bir kimse olmalıdır. Jimnastik muallimi trampet, boru, ffre çalmasını bilir ise daha kıymetlidir. Jimnastik muallimi jimnastiği her şeyden ziyade sevmelidir ve jimnastiğin faidesini her fırsatla herkese anlatmalıdır. Jimnastik muallimi, mektebde diğer muallimleri de idmanın hakiki ve har dostları yapmaya çalışmalı, fena fikirleri izale eylemeden, fikir hatalarını tashih eylemelidir.*

2- Jimnastik muallimi her şeyden evvel milliyetperver olmalıdır. Muallim her dersinde, her fırsatla çocuklarına hiss-i milli telkin eylemelidir. Gaye-i milliye tamamıyla tanıtmalı ve bu gayeye vusul için bedeni fevkalade takviye eylemek, iyi askerler olmak lazım geldiğini izah eylemeli. Her hareketteki hedefin gaye-i milliye müteveccih olduğunu anlatmalıdır. Mektebdeki jimnastik muallimi intikam ordusunun kahraman ve genç askerlerini yetiştiriyor; binaenaleyh çocukların kalbine intikam nasıl almak lazım geldiğini, düşmanın kimler olduğunu bütün fırsatlarda anlatmalı ve Rumeli'de düşmanların yaptığı mezalimi ve vekayii suzişle hikâye eylemelidir."

³⁶⁷ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 465.

yayınlanmış olduğu birçok kitap ve makale bulunur. Kitapları arasında Mektepçilik, Çiftlik Müdürü, Yiğit Türkler, Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz, Türklük Nedir ve Terbiye Yolları, Terbiye-i İptidaiye Islahatı sayılabilir. Yayın yaptığı ve kendisinin çıkarmış olduğu süreli yayınlar ise şunlardır: 1911 yılında Manastır'da çıkarmaya başladığı Terbiyevi Yeni Fikir Dergisi, bir süre İstanbul'da ve 17. Sayıdan itibaren Bursa'da yayın yapmış ve 1914 yılına kadar 22 sayı çıkmıştır. Dergide özellikle spor ve beden eğitimi üzerinde durulmuştur. 1913 yılında Ferit Bey ile birlikte Toprak Dergisini çıkarmaya başlamışlar 1914 yılına kadar 21 sayı yapılan dergide milliyetçilik ekeninde zirai konularda yazılan makalelere yer verilmiştir. 1916 yılında Eskişehir'de görev yaptığı sırada çıkarmış olduğu Karacahisar Gazetesini yayınlamış olmasına rağmen bu yayın hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Gazete halkçılık ekseninde gerçekçi ve faydalı haberlere yer vermesi nedeniyle Türk Yurdu Dergisi tarafından takdir edilmiştir. 1918 yılında Almanya'ya gitmiş, oradaki işçi hareketlerinden etkilenmiş olacak ki 1919 yılında geri dönerek Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası içinde siyaset yapmaya başlamış ancak başarılı olamamıştır. Samsun Maarif Müdürlüğüne atanmasından bir süre sonra Rusya'ya gitmiştir. Burada Mustafa Suphi Bey'in grubuna dahil olmuş ve 1921 yılında Türkiye Komünist Fırkası Merkez Heyetinde görev almıştır. 1919 yılında çıkarmaya başladığı Kurtuluş Dergisi'ni "Türkiye İşçi ve Çiftçi partisinin yayın organıdır" ibaresiyle Almanya'da çıkarmaya başlamıştır. Sosyalist bir dergi niteliği taşıması ve mütareke yılları olması nedeniyle 5 sayı çıkarıldıktan sonra yayın yapmamıştır. Bu dergiler dışında makalelerini yayınlamış olduğu diğer yayınlar Tanin, Sırat-ı Müstakim, Sebilürreşad, Say'ü Amel, Türk Yurdu, Talebe Defteri, Neyyir-i Hakikat, Türk Kadını, Kurtuluş, Muallim ve Çocuk Dünyası'dır.³⁶⁸ Çocuk eğitiminde en önemli faktörün kadın eğitimi olduğunu savunan Ethem Bey, kadınların eğitiminin çok önemli olduğunu "*Kadınlar düşünülmezsizin başlanan bir ıslahat ve terakki programı temeli çürük bir binanın temelini haliyle bırakıp da cihet-i sairesini tersin ve teremmiye benzer.*"³⁶⁹ sözleriyle vurgular. Mekteplerde pozitif bilimlerin yanında mesleki bilgilere sahip bireyler olarak mezun olmaları gerektiği üzerinde durur. Bir kadının en kutsal görevinin evlat yetiştirmek olduğu görüşüne sahiptir.³⁷⁰ Trabzon'da bulunduğu sırada kendisiyle birlikte 15 kişinin bulunduğu kabile 28 Ocak 1921 tarihinde Yahya Kaptan ve adamları tarafından öldürülmüştür.³⁷¹

³⁶⁸ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 301- 313.

³⁶⁹ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 544.

³⁷⁰ Erkek, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey, s. 548, 549. "*Valideler ne çocuğu emzirmesini ne de çocuğa bakmasını, yedirmesini bilirler. Bunun için bugünkü*

3.6. Ali Sami Yen

Ali Sami Bey 20 Haziran 1886 yılında İstanbul'da Şemsettin Sami Bey'in ilk eşinden, ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Dört kardeşin en büyüğü olan Ali Sami Bey, Fransızca, Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Eğitimine 1901 yılında Mekteb-i Sultani'de yatılı olarak başlamıştır. İleri seviye Fransızcası olduğu için hem Türkçe hem de Fransızca bölümünden diploma almıştır. Öğrenciliği boyunca spor, resim ve mizahi yazılara ilgi duymuştur. Hitabeti babasından aldığı eğitim nedeniyle onu diğer öğrencilerden ayırmış ve topluluklarda saygın bir konuşmacı durumuna getirmiştir. 1906 yılında Mekteb-i Sultani'den mezun olarak Hukuk Mektebine başlamıştır. İdealist bir sporcu olan Ali Sami Bey, 1 Ekim 1905'te içlerinde Abidin Daver ve Emin Bülent Serdaroğlu'nun da olduğu altı arkadaşı ile Galatasaray Spor Kulübünü kurmuştur. Kendisi bu kulübü kurmalarının amacını şu sözlerle ifade eder: *"Maksadımız, İngilizler gibi toplu bir halde oynamak, bir renge, bir isme sahip olmak ve Türk olmayan takımları yenmekti."*³⁷²

1905 yılında Galatasaray'ın ilk maçı olan College de Jules Faure'a karşı sağ bekte oynamıştır. Yine aynı yıl Moda-Kadıköy futbol karşılaşmasında hakemlik yaparak ilk Türk hakem unvanını almıştır. 1905 yılında üstlendiği Galatasaray Futbol Kulübü başkanlığını 1918'e kadar sürdürmüştür. 1907 yılında üstlenmiş olduğu Reji İdaresi Umum Müdürlüğü tercümanlık görevini 1917 yılına kadar devam ettirmiştir. 1908 yılından sonra futbolun yanı sıra tenis, avcılık, yelken³⁷³ ve yüzme sporlarıyla da ilgilenmeye başlamıştır. 1910 yılında İstanbul Komite başkanlığını yapmış, 1911 yılında ise Kalamış'ta Galatasaray denizcilik müzesini kurmuştur. 1911 yılında Ahmet Robenson ve kardeşi Abdurrahman'ın teşvikleriyle izcilikle ilgilenmiş, teşkilatın kurulması ve yaygınlaştırılmasında etkin bir rol üstlenmiştir.³⁷⁴ 1917 yılında Bahriye Mühendislik Mektebi jimnastik öğretmenliği görevini 1919 yılına kadar sürdürmüştür.³⁷⁵ Ali Sami Bey Galatasaray için ilk olarak kırmızı-beyaz

---

çocuklar hep hasta, sıtmalı, ağırlı, sızılı, çelimsiz, aptal, arsız, tembel, uyuşuk yetişiyorlar. Bunları görüyoruz; gören gözler, düşünen fikirler bunların zararını hissediyor da hala uyuyor. Hala kadınlarımızı adam etmenin yolunu aramıyoruz. Ne kadar erkek mektebi açsak, ne kadar darülfünunlar tesis eylesek, kadınlar böyle cahil oldukça boştur, boştur. İşe esastan, kökten başlamalı!" Sözleriyle yapılan yanlışın kadın eğitimi yoluyla düzeleceğini ifade etmiştir.

³⁷¹ Mete Tunçay, "1920'lerde Sol Hareket", 1920-21'ler Türkiye'si ve Mustafa Suphi'lerin Dönüşü, (Sempozyum Bildirileri), Tüstav Yayınları, İstanbul, 2005, s. 355.

³⁷² Taha Toros, Ölümünün 90. Yılında Şemseddin Sami ve Oğlu Ali Sami Yen, Taha Toros Arşivi, Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: <http://hdl.handle.net/11424/142642>, <http://hdl.handle.net/11424/134059>.

³⁷³ Neslihan Albayrak (Haz.), *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, Galatasaray Spor Kulübü Yayınları, İstanbul, 2011, s. 70. *"Galatasaraylıların başardığı ve rakipsiz kaldığı iki mühim müsabaka da Bebek-Izmit kirek mukavemet yarış ve Marmara Denizi turudur ki, bu son imtihan 30 gün sürmüştür."*

³⁷⁴ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 63.

³⁷⁵ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s.13.

rengini benimsemişler, sonra sarı-siyah ve son olarak günümüzdeki renkleri olan sarı-kırmızı rengini benimsemişlerdir. Sarı- kırmızı formalar ilk olarak 6 Aralık 1908 yılında Barham İngiliz Harp Gemisi'nde İngilizlerle yapılan maçta giyilmiştir. Takımın kulüp başkanlığını üstlenmesinin yanında takım kaptanı da olan Ali Sami Bey hızlı ve çevik olması nedeniyle defans oyuncusu olarak da takımda bulunmaktadır. Galatasaray, 1908-1909 tarihinde ilk defa İstanbul Şampiyonu olmuştur. Ali Sami Bey'in ilk başkanlığı döneminde takım dört kez şampiyon olmuştur. 1919 yılında sakatlığı nedeniyle futbolu bırakmak zorunda kalmış ve kulüp başkanlığını Bekir Cevdet Kalpakçıoğlu'na devretmiştir. Ali Sami Bey, Bahriye Mektebinde jimnastik ve spor hocalığı yapmıştır. 1923 yılında Türkiye'nin ilk spor teşkilatı olan Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı'nın kurucusu ve ilk başkanı olmuştur.³⁷⁶ Cemiyet bir umumi merkez, futbol, güreş ve atletizm olarak üç federasyondan oluşmaktadır. Teşkilat nizamnamesi Ali Sami Yen tarafından hazırlanmıştır.³⁷⁷

Ali Sami Bey 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanının ardından Türk Milli Futbol Takımının ilk teknik direktörü olarak tarihteki yerini almıştır. Yine aynı yıl içinde İstanbul Ticaret Odası Tahkikat ve İstihbarat Müdürlüğü yapmıştır. 1924 yılında düzenlenen Paris Olimpiyatlarına katılan kafilenin başkanlığını yapmıştır.³⁷⁸ 1925 yılında üstlendiği Sanayi ve Maadin Bankası İdare Meclisi üyeliği görevini 1933 yılına kadar sürdürmüştür. 1926 yılından 1931 yılına kadar Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanlığı yapmıştır.³⁷⁹ Teşkilatın kuruluşunu İsmet Paşa'ya kabul ettiren ve biraz da para yardımı alan ismin Ali Sami Yen'dir. Teşkilatın ilk işi olarak başkanlığını Yusuf Ziya Öniş'in üstlendiği Futbol Federasyonu kurulması olmuştur. 1926 yılında dönemin ünlü Çerkez ailelerinden Ferik Şükrü Paşa'nın kızı Fahriye hanımla evlenmiştir

Ali Sami Yen Galatasaray spor kulübünün kuruluşunun 50. yıl dönümünde zafer madalyası ile ödüllendirilmiş ve 30 Temmuz 1951'de geçirdiği bir kalp krizi neticesinde hayatını kaybetmiştir.³⁸⁰ 1955 yılında Ali Sami Yen'e Galatasaray Altın Onur Madalyası

---

³⁷⁶ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 54. "Hayatımın en zevkli ve şerefli vazifesi olan başkanlığı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı başkanlığının gerektirdiği tarafsızlığın gözetilmesi için terk ettim."

³⁷⁷ Vildan Aşır Savaşır, *Akis Dergisi*, 10 Ağustos 1963, s. 34.

³⁷⁸ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen* s. 57. "Türk gençleri arasındaki spor müesseselerinin Avrupa sporcularıyla sıkı münasebette bulunmaları ve spor müsabakalarının fenni rasata tevfiken tanzimi hususunda Avrupa müttehassıslarından istifade edilmesi zaruridir. Türk gençlerini beynelmilel müsabakalara iştirak ettirebilecek surette talim ve izhar etmek için icap edecek müttehassısların Avrupa'dan celbi takarrur etmiştir." Gazi Mustafa Kemal, 18 Ocak 1924

³⁷⁹ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 13.

³⁸⁰ Akşam Gazetesi, 31 Temmuz 1951, s. 2.

verilmesine ek olarak 20 Aralık 1964'te Mecidiyeköy'deki stadyuma ismi verilmiştir.³⁸¹ Ölümünün ardından çeşitli gazetelerde kendisiyle ilgili taziye mesajları yazılmıştır. *Hayalimizde yaşattığımız ideal sporcu tipinin en mükemmel örneğidir: Dürüst, nezih, asil, sporda mutlaka kazanmak için hile yollarına saptan nefret eden, centilmen bir sporcu idi. Vazife ve iş hayatında da, son derece dürüst, namuslu ve faziletli bir insandı.* İfadelerine yer verilmiştir. Türkiye İdman Cemiyetinde raportör olarak görev yapan Burhan Felek, onun için “Türk sporunun kurucusu” ifadelerine yer vermiştir. Yen soyadını almasını “Hayatta karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmek ve kendisine kuvvet vermek” olduğunu ifade eder.³⁸²

---

³⁸¹ Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 13. *Galatasaray'a olan sevgisini şu sözlerle ifade etmektedir: “Aziz Galatasaraylılar, duygularımı bana hayat ve kuvvet veren huzurunuzda tahlil ettikten sonra, bizi buraya derin bir saygı, sonsuz bir sevgi ve geniş karşılıklı güven hislerinin getirdiğini görüyorum. Bu üç esaslı duygunun tatlı ve değerli buluşmasını, ben ancak Galatasaraylılık diye adlandırabilirim.”*

³⁸² Burhan Felek, Taha Toros Arşivi, Marmara Üniversitesi açık erişim sistemi: <http://hdl.handle.net/11424/149504>,

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERBİYEVE OYUN MECMUASI'NIN BİÇİM VE İÇERİĞİ

4.1. Terbiye ve Oyun Mecmuasının Biçim ve İçerik Özellikleri

II. Meşrutiyet Dönemi önemli fikir adamlarından birisi olan Selim Sırrı Bey, beden eğitimi ve jimnastik alanlarında gerçekleştirdiği faaliyetlere ek olarak gazete ve dergilerde de çeşitli makaleler yayınlamıştır. Beden eğitimi ve çeşitli spor dallarına dair önemli bilgilere yer veren Terbiye ve Oyun Mecmuasının ilk sayısı 14 Ağustos 1911 yılında Selim Sırrı Bey tarafından çıkarılmaya başlamıştır.³⁸³ İki yayın dönemine sahip olan ve 15 günde bir 16 sayfa olarak yayınlanan Terbiye ve Oyun Mecmuasının ilk dönemi, 14 Ağustos 1912 tarihli 22-23-24 sayılarının bir arada yayınlandığı “nüsha-i fevkalade” ile son bulmuştur.³⁸⁴ İlk yayın döneminin 18. sayısından itibaren “Kısmı-ı Edebi” bölümüyle birlikte 24 sayfa olarak çıkarken, “fevkalade nüsha” ise 28 sayfa olarak yayınlanmıştır. İkinci dönemi aylık olarak Temmuz 1922 yılında yayınlanmaya başlasa da uzun soluklu olmamış ve Haziran 1923 tarihinde yayınlanan 12. sayı ile son bulmuştur. Mecmua iki dönem halinde yayınlanan toplam 36 sayı ile yayın hayatına son vermiştir. Birinci dönem yayınlanan ilk 10 sayı Matbaa-i Ebuzziya’da, kalan 14 sayı ise Karabet Matbaasında çıkarılmıştır. İkinci yayın dönemi ise ilk 2 sayı Jandarma Matbaasında çıkarılrsa da kalan 10 sayı Matbaa-i Ahmet İhsan Şürekâsında çıkarılmıştır. Mecmuanın kapağında yer alan “*Gençlerin bedenî, ruhî, fikrî terbiyesine hâdim eder mecmuadır*” ifadesi fikri ve bedeni terbiyenin birlikte ele alındığını ifade eder. İlk yayın döneminde toplam 396 sayfa yer alırken içindekiler kısmı her sayının kapağında verilmiş, ikinci yayın döneminde ise 192 sayfa yer almış ve içindekiler kısmı son sayıda toplu olarak verilmiştir.³⁸⁵

İlk dönem dergi satış fiyatı incelendiğinde yıllık abonelik ücreti 30 kuruş, öğrencilere 20 kuruş ve ayrıcalıklı eyaletlere ve yabancı memleketlere posta ücreti de dâhil 8 frank olarak belirlenmiştir. İkinci yayın dönemi ise herhangi bir ayrıcalık ifadesi yer almayarak nüshası beş kuruş olarak ifade edilmiştir. Dergi bir dış kapak, bir iç kapaktan oluşmaktadır. Derginin dış kapağında imtiyaz sahibi, fiyatı, numarası ve yayın tarihi, basıldığı matbaa bilgilerine yer verilirken, iç kapağında içindekilerin yer aldığı bir mündericat bulunmaktadır. Yazar kadrosunda Selim Sırrı Tarcan, Ethem Nejat, Burhan Felek, Osman Fahri, Mesut Fani (Bilgili), Doktor İhsan, Doktor Rıza Nur, İbrahim

³⁸³ Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara. 1, 1 Ağustos 1327.

³⁸⁴ Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 22-23-24, 1 Ağustos 1328.

³⁸⁵ Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 22-23-24, 1 Ağustos 1328.

Alaaddin (Gövsä), Ali Ulvi (Elöve), Ahmet Robenson, M. Şemsettin (Günaltay), Ekrem Şemhi, A. Kazım, M. Rüştü Ethem, Mehmet Emin (Yurdakul), Celal Nuri (İleri), Bekir Fahri (İdiz) gibi önemli isimlerin makaleleri yer almaktadır. Yazar kadrosunda Hayriye Melik Hunç'a ait İntizar isimli bir şiirin bulunması derginin dikkat çeken bir başka özelliğidir.³⁸⁶

Derginin iki yayın dönemi birlikte incelendiğinde Selim Sırrı Bey tarafından yayınlanan “İdman Aleminde Kırk Sene” isimli yazı dizisinde kendi hayatına yer vermiş olduğu görülür. Jimnastik alanında yayınlamış olduğu yazılarına ek olarak kadın ve çocuk terbiyesi hususunda da makalelere yer verilmiştir. Yayınlandığı dönem göz önünde bulundurulursa o dönemde çok yaygın olmayan tenis, jimnastik, bisiklet gibi spor dallarına yönelik makalelere de yer verilmiştir. Edebiyat, şiir, sağlık ve mektep oyunları gibi alanlarda yayınlanan makaleler bulunur. “Terbiye ve Oyun” isminin nasıl ortaya çıktığını I. yayın döneminin 11. Sayısında “İfade-i Mahsusa” başlığı altında anlatılmaktadır. Burada “Terbiye” isminden dolayı, “halka terbiye vermek sana mı kaldı” sorularıyla kullanıma uygun olmadığını, “Oyun” ifadesinin derginin kıymetini düşürdüğünü söyleyen kişilerin de bulunduğu ifade edilir. Bu görüşlere ek olarak *“Terbiyeyi kimler için çıkarıyorsun? Terbiyesi olanlar ihtiyaçtan vareste olduğundan tenezzül edip okumazlar. Terbiyesizler kendisini bundan müstani görür. Bizde böyle gazetelerin rağbi yoktur zaman ile mütenasib olmayan her teşebbüs akim kalır. Hem para kazanmak hem rağbete mazhar olmak istersek çıkaracağın mecmuanın isimlerini şu atideki listeden intihab et: Karanlık Simalar, Cinayet mi, İntihar mı?, Entrikalı İntikam...”*³⁸⁷ ifadelerinin de dile getirildiğinden bahsedilir.

Terbiye ve Oyun Mecmuasının birinci ve ikinci yayın dönemi karşılaştırıldığında içerik olarak birinci yayın dönemi gençlerde ve çocuklarda beden terbiyesine ağırlık vermiştir. İkinci yayın döneminde ise sağlık, spor ve edebi konulara genel bir bakış açısı bulunur ve makaleler isimsiz yayınlanır. Birinci yayın döneminde “Sıhhi Çocuk Oyunları” ve “Mektep Oyunları” başlıkları altında çocukların beden terbiyesi ele alınmıştır. “Spor Aleminde” başlığı altında çeşitli spor dallarına ait bilgiler verilmiştir. 1912 Uluslararası Stockholm Olimpiyatları, Selim Sırrı tarafından yakinen takip edilmiş ve dergide bu olimpiyatlara ait fotoğraf ve katılım oranını gösteren tablolara yer verilmiştir. “Münci-i Millet Gazi Mustafa Kemal Paşa” başlığıyla ikinci yayın döneminin 4. sayısının kapağında Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafına yer verilmiştir.³⁸⁸ Ayrıca ikinci yayın döneminde

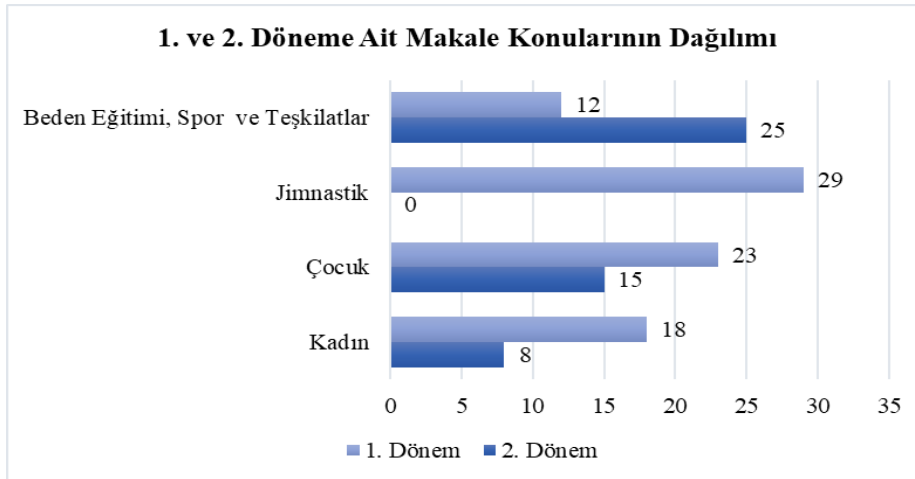
³⁸⁶ Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327, s. 85.

³⁸⁷ Selim Sırrı, “İfade-i Mahsusa”, *Terbiye ve Oyun*, Sene. 1, Numara 11, 1 Kanunusani 1327, s. 161.

³⁸⁸ Terbiye ve Oyun, Sene 2, Numara 4, 1 Ağustos 1327, s. 49.

Fransa, İsveç gibi ülkelerin spor teşkilatları hakkında bilgilere yer alır. Selim Sırrı Bey, Terbiye ve Oyun Mecmuasının çıkarılma amacını şu sözlerle ifade eder:

“İsminden de istidlal olunduğu üzere gazetemiz hayat-ı içtimaiye ve medeniyemize taalluk eden iki mühim ve esaslı fenden bahsedecektir: Terbiye ve oyun. Gerek efradın gerekse heyet-i içtimaiyenin münasebat-ı medeniyelerine şamil olan terbiye sözünün daire-i taalluku gayet vasidir. Binaenaleyh bizde silsile-i makalatımızın böyle vasi bir zamanda umuma fayda bahş bir tarzda olabilmelerini temin için açık ve sarih bir lisanla yazmaya gayret edeceğiz. Şark ve garbın bağ-ı irfanından toplayabildiğimiz mahsulâtı genç, mütefekkir dimağların inzar-ı istifadesine koyacağız; yükselen, teali eden milletlerin tarz-ı güzariş hayatını tetkik edeceğiz; bu suretle ensal-i atiyenin terbiye-i bedeniye ve ruhiyesine itina edeceğiz. Bu iki terbiyenin rabita-i kaviiyesi herkesçe malum olmakla beraber, bizde daima terbiye-i fikriye, terbiye-i bedeniye tercih edilmiş, vücut büsbütün mahrum-ı iltifat bırakılmıştır. Ondan başka bizi asıl müteallim eden cihet kadın terbiyesinin ihmal olunmasıdır. Bugün büsbütün medeni milletler kadınların terbiyesine fevkalade bir ehemmiyet atfediyorlar. Çünkü dünyada her türlü terakkiyatın masdarı kemalat-ı medeniyeye ve bu kemalatın miyar-ı sahihi kadınlardır. İyi bilinmelidir ki kadınların seviye-i içtimailerini yükseltmeye çalışmadıkça bizim ne kendimize ne de mensup olduğumuz cemiyete müfid bir adam olmaklığımız mümkündür. Kadınlarımızın alelumum terbiyedeki noksanını düşünmüş olmakla kendimizi onların pek fevkinde görüyor zannında bulunduğumuz farz olunmasın. Biz pek ala biliriz ki zarf ile mazruf arasındaki münasebet pek sıkıdır. Ancak kanaat-i vicdaniyemiz kadınların âli bir terbiyeye, âli bir tahsile ihtiyacını takdirden ibarettir. Oyun kısmı, fevaid-i sıhhi ve içtimaiyesi terbiye-i etfal ile meşgul olanlarca bi-ıştibah olan ahlakî ve terbiyevî oyunların lüzumu ve ehemmiyetinden, mekteplerde kız ve erkek çocuklara suret-i taliminden bahis makalatı ihtiva edecektir.”³⁸⁹

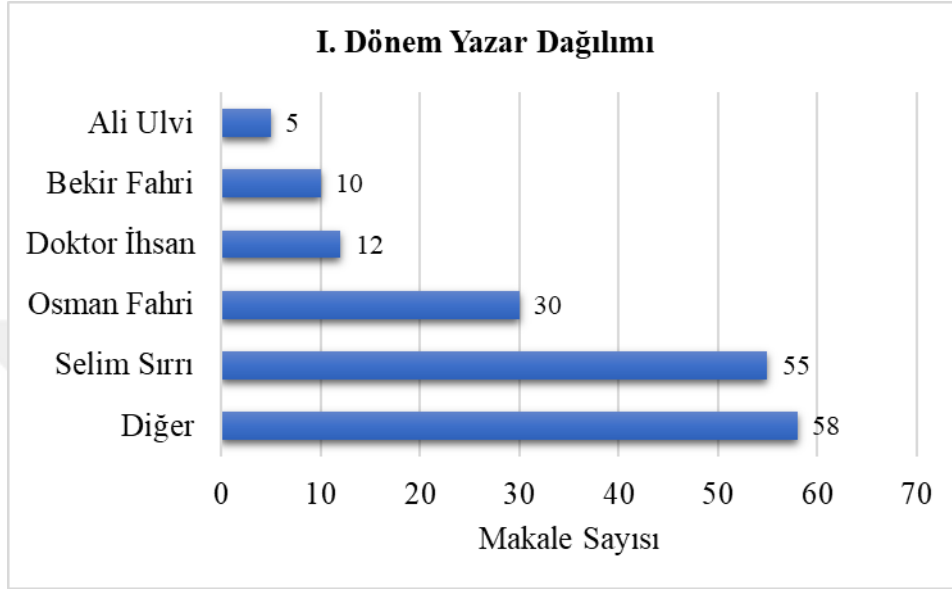

Grafik 1. Terbiye ve Oyun Mecmuasının İçerisindeki Makale Yoğunluğu

Grafik 1’de görüldüğü üzere beden eğitimi ve spor, jimnastik, teşkilat yapısı, kadın ve çocuk konularını kapsayan makale sayısı yoğunluktadır. Beden eğitimi, spor ve teşkilat yapısını konu alan ve iki yayın dönemini de kapsayan makale içeriği 37’dir. Jimnastiğe

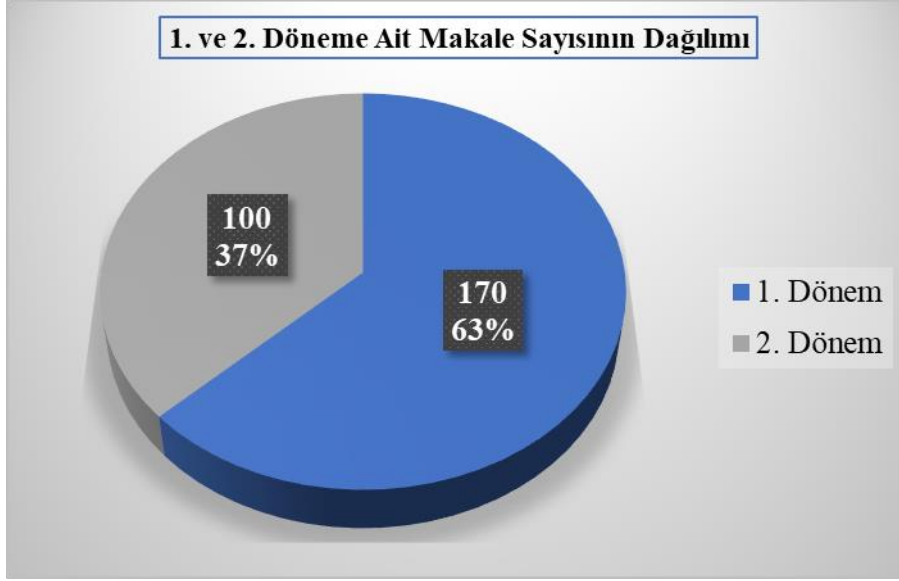
³⁸⁹ Selim Sırrı, Meslek ve Maksudumuz, Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327, s. 1.

yönelik kaleme alınan makale sayısı 29, çocuğa yönelik makale sayısı 38 ve kadına yönelik kaleme alınmış olan makale sayısı iki dönemde toplam 26'dır. Bu grafik hazırlanırken tezin içeriğinin şekillenmesinde kullanılan başlıklardan yola çıkılmıştır. Burada verilen veriler dışında iki dönem içerisinde de yer alan bilmeceler, nizamnameler, şiirler, mektuplar ve ince fikirler başlıkları hariç tutulmuştur.

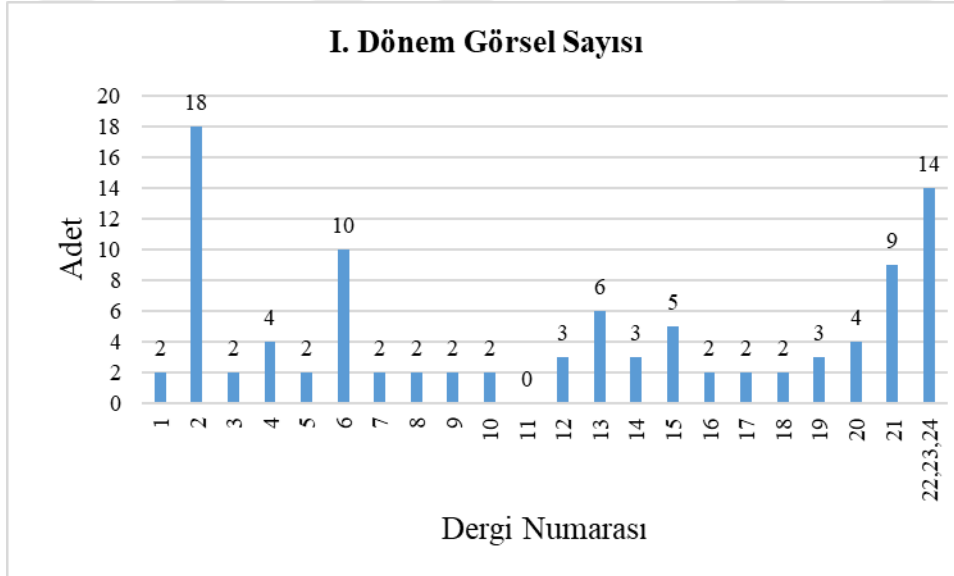
Grafik 2. Terbiye ve Oyun Mecmuası I. Dönem Yazarlar Dağılımı

Grafik 2'de gösterilen veri yoğunluğuna bakılacak olursa burada 55 makale ile en çok yazının Terbiye ve Oyun Mecmuası baş yazarı olan Selim Sırrı (Tarcan) tarafından kaleme alınmış olduğu görülür. Sonrasında onu 30 makale ile Osman Fahri, 12 makale ile Doktor İhsan, 10 makale ile Bekir Fahri ve 5 makale ile Ali Ulvi takip eder. 5'in altında kaleme alınan makaleler diğer başlığı altında toplamda 58 adet olarak gösterilmiştir. Burada ismine yer verilmeyen mecmuanın birinci döneminde 5 makalenin altında yazısı bulunan yazarlar da vardır. Burhaneddin Bey (Burhan Felek), Ethem Nejat, Mesut Fani, Doktor Rıza Nur, Fazıl Ahmet, İbrahim Alaaddin, O. Kazım, M. Şemseddin, Mahmut Sadık, Doktor Şerafettin Mağmumi, Ekrem Şemhi, Mehmet Emin (Yurdakul), M. Rüştü Ethem, İshak Refet, Celal Nuri, Ali Gami, Harun, Daniş, ve Süzdel imzalarıyla kaleme alınmış makaleler bulunur. Bu isimlerin yanında Eva Roda, Müller ve Lodik Halavi gibi yabancı yazarların çeviri eserlerine de yer verilmiştir. Burada mecmuanın ikinci yayın döneminin hariç tutulmasının temel nedeni ikinci yayın döneminde bulunan makalelerin isimsiz olarak yayınlanmasıdır.

Grafik 3. I. ve II. Yayın Dönemine Ait Makale Dağılımı

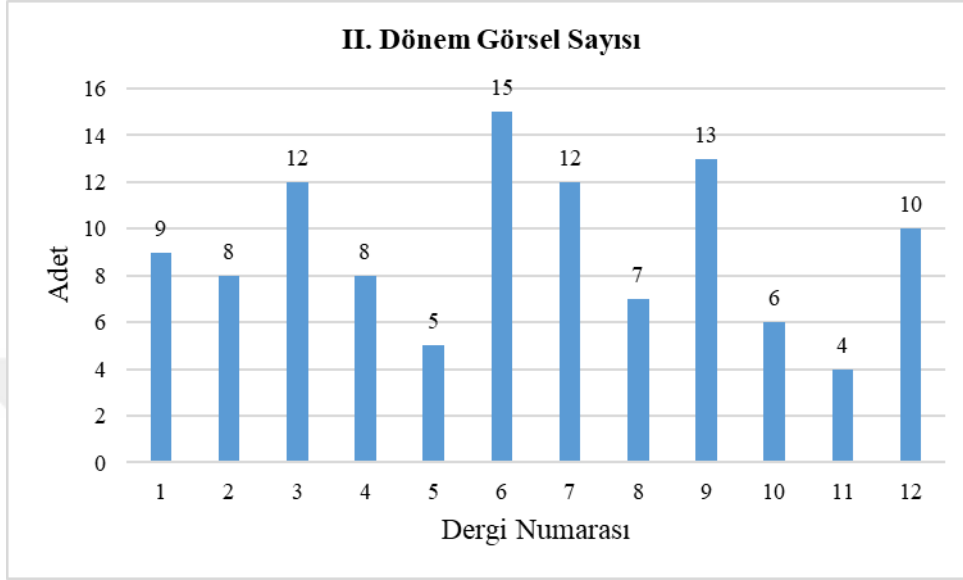
Grafik 3'te gösterilen veriler değerlendirilecek olursa burada Terbiye ve Oyun Mecmuasının I. yayın döneminde 170 makaleye, II. yayın döneminde ise 100 makaleye yer verilmiş olduğu görülmektedir. I. yayın döneminde 24 sayı bulunurken II. yayın döneminde 12 sayı bulunmaktadır. Grafikte gösterilen farkın temel nedeni aradaki bu fark olarak ifade edilebilir.

Grafik 4. Terbiye ve Oyun Mecmuası I. Dönem Görsel İçerik Verisi

Grafik 4'te gösterilen görsel içerik tablosu incelendiğinde veriler arasında ani çıkışlar olduğu görülmekte. Düzenli şekilde 2-3 görsel bulunurken 2, 6, 13, 21 ve bir arada yayınlanmış olan 22-23-24. sayılarda bu çıkışlar net bir şekilde görülmekte. Bu düzensizliğin temel nedeni tüm sayılarda çocuk jimnastiğine yönelik ortalama iki fotoğraf

bulunurken ani çıkış olan görsellerde jimnastik hareketlerinin nasıl yapılacağını gösteren resimlere yer verilmesidir. Son olarak 22-23-24. sayılarda 10 görsel olimpiyat oyunlarına yöneliktir.

Grafik 5. Terbiye ve Oyun Mecmuası II. Dönem Görsel İçerik Verisi

Grafik 5'te gösterilen veriler incelendiğinde I. yayın dönemine göre II. yayın dönemi görsel içeriği daha düzenli bir seyir izlemiştir. Tabloda ayrıca görsel içeriğin birinci yayın dönemine göre daha fazla olduğu ifade edilebilir. Bu noktada görseller şehirlere ait çekilmiş fotoğraflardan, stadyumlardan, olimpiyat oyunlarına yönelik fotoğraflardan, jimnastik salonlarına ait görsellerden ve jimnastik yapan genç kız ve erkeklerin fotoğraflarından ve oluşmaktadır. I. yayın dönemi görselleri ağırlıklı olarak çizimlerden oluşurken II. yayın dönemi görselleri ağırlıklı olarak fotoğraflardan oluşmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TERBİYE VE OYUN MECMUASINDAKİ BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Alman Jimnastiği

Beden eğitimi düşüncesine yönelik pek çok makaleye sahip olan Terbiye ve Oyun, Alman jimnastik geleneği üzerinde durmuştur. Dergi bu geleneğin çerçevesini okuyucularına tanıtmaya çalışmıştır. Selim Sırrı Bey Derebeylik döneminde beden kuvveti kişileri ön plana çıkaran hüneler arasında olduğu vurgulayarak Avrupa’da olduğu gibi doğuda da o zamanlar iyi kılıç kullanmak, ok atmak, ağırlık kaldırmanın önemini anlatmıştır. Ancak o vakitler okullarda “ruhun yükselmesi için beden terkedilmesi” esasına dayalı bir itikat bulunur. Din derslerine ve eski Latin ve Yunan dillerine oldukça önem verilirdi. Ruh yüceltilmiş, beden arka plana atılmıştır.³⁹⁰ 18. asrın sonunda Almanya’da Basedow (1723-1790) isimli yenilikçi bir papaz muallim ortaya çıkmıştır. Basedow, Hamburg’da doğmuş, eski dillerde dini eğitimler almış, daha sonra muallim olmuştur. Benimsediği bağımsız fikirleri nedeniyle tutucu Protestan papazlar tarafından dinsizlikle itham edilmiş, cezalandırılacağı vakit Danimarka’ya kaçmıştır.³⁹¹ Danimarka’da Basedow’un benimsediği ilmi bakış açısı takdir edilerek hanedan muallimi olarak görev yapması istenmiştir. Danimarka’da bir süre muallimlik yapmasının ardından kabul ettiği fikirler çerçevesinde bir müessese kurmuştur. Bu müessese programında beden terbiyesi derslerine verdiği zaman oldukça fazladır. Beden terbiyesine ve fikri terbiyeye küçük yaşlardan itibaren başlanılmasını önermiştir.³⁹² Beden terbiyesine ayrılan süre zarfında alınan verim gözle görülür bir hal alınca Almanya hükümeti tarafından tekrar vatanına dönmesi için davet edilmiştir. Basedow’un istediği müessese 1774 yılında Berlin’de kurulmuştur. Okul müfredatında lüzumsuz gördüğü dersleri programdan çıkararak yerine beden terbiyesi derslerini koymuştur. Böylece beden terbiyesi ilk defa okul programlarındaki yerini almıştır.³⁹³ Basedow prens L. F. Fransuva’nın himayesinde “Dessau” da cimmnastiği içeren bir program kurmuş ve hümanizm fikirlerinin etkisiyle jimnastiğe “Philantropinum” ismini vermiştir.³⁹⁴ Selim Sırrı Terbiye ve Oyun’da

³⁹⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-1”, *Terbiye Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327, s. 206.

³⁹¹ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932, s. 44.

³⁹² Halil Fikret, *Terbiye ve Tedris Tarihi*, C. 1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930, s. 311.

³⁹³ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-1”, s. 206.

³⁹⁴ Mustafa Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, İkbal Kitabevi, İstanbul, 1939, s. 69.

yayımladığı makalesinde gençleri miskinlikten kurtarmayı hedefleyen 24 saatlik program hakkında bilgi vermiştir. Bu programın içeriği aşağıdaki gibidir:³⁹⁵

1. *Şakirdan her gün soğuk su ile yıkanacak.*
2. *Haftanın bir gününde büyük gezmeler yapılacak.*
3. *Yataklar gayet sert ot minderden olacak.*
4. *Kışın da yazıya mahsus elbise ile iktifa olunacaktır.*
5. *Rutubeden imaden için yağmurda epeyce su geçebilen ayakkabı giyilecek.*
6. *Et yenmeyecek, şarab içilmeyecek.*
7. *Süt, sebze ve ispirosuz bira ile iktifa edilecek.*
8. *Yedi saatten ziyade uyunmayacak.*
9. *İstirahat, yıkanma ve tuvalete 7 saat tahsis edilecek.*
10. *İlim ve fünûnla 5 saat iştilal edilecek.*
11. *Jimnastik, eskirim ve musiki 3 saat devam edecek.*
12. *Marangozluk vesair el işleriyle iki saat meşgul olunacak*

Selim Sırrı dergideki yazısında program hakkında bilgi vermeye devam etmiştir. Bu programa ek olarak marangozluk, bahçıvanlık, kışın buz üstünde patenle kaymak, yüzmek, kürek çekmek, yelkenli gemi kullanmak, ata binmek, eskirim yapmak vesaire konmuş: soğuğa ve sıcağa tahammüle alışmak, rüzgârlı havada belli bir süre geçirmek, yağmur altında kalmak, kuru tahta üstünde yatmak, karanlıkta oturmak, mektep hocaları ve öğrencileri hep birlikte senede 2 ay civar köylerde açık ordugâh kurmak ve coğrafya, hayvanat ve bitkiler içerisinde doğada kitap okumak gibi bedensel eğitimler programa dâhildir.³⁹⁶ Okullardaki spor hayatının temel taşıını Basedow koymuştur. Basedow zamanının en yenilikçi terbiyecisi olarak ve bir pedagog olarak bilinir.³⁹⁷ Basedow'un benimsediği eğitim anlayışı kız ve erkeklerin birbirinden farklı olarak eğitilmesini hedefler. Kız çocuklarının bedenlerine önem vermeleri gerektiğine değinmesinin yanında

---

³⁹⁵ Selim Sırrı, "Alman Jimnastiği-1", s. 207.

³⁹⁶ Selim Sırrı, "Alman Jimnastiği-1", s. 207.

³⁹⁷ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 47.

dil, hesap, okuma yazma öğrenmeleri gerektiğini ifade etmiştir.³⁹⁸ Basedow 1790 yılında hayatını kaybetmiştir. Vefatının üzerine onun başlattığı çizgiyi takip eden isim Salzman (1744-1811) olmuştur. Salzman tarafından Saksonya dukasının “Schnepfenthal” civarındaki malikanesi olan eski bir şato müze haline getirilmiş, buranın masraflarının karşılanması için dük tarafından 15.000 frank bağışlanmıştır.³⁹⁹ 18 Haziran 1784 tarihinde Salzman, müze müdürü olarak işe başlamıştır. 26 sene müze müdürlüğü yapan Salzman, döneminin ileri gelen ilim adamlarındandır. Selim Sırrı Terbiye ve Oyun’da Şalzman’ın çocuk terbiyesi noktasında getirdiği esasları şu şekilde anlatmakta:⁴⁰⁰

1. *Afiyetli yaşamak için vücuda bakmalı.*
2. *Şen ve şatır olmaya gayret eylemeli.*
3. *Çocuk lisanından anlamaya çalışmalı ve onlarla yaşamayı öğrenmeli.*
4. *Çocuklarla teşmirin mesai etmeli.*
5. *Mahsulat tabiiyenin mahiyeti anlamaya çalışmalı.*
6. *İnsanların vücuda getirdikleri asarı tetkik etmeli.*
7. *Elleri layıkıyla istimali öğrenmeli.*
8. *Vaaktini hüsn-i idare etmeyi bilmeli.*
9. *Aile efradına bildiğini öğretmeli.*
10. *Çocuklara vazifeyi sevmenin ne olduğunu anlatmalı.*

Salzman kaleme aldığı eserlerinde özellikle aile terbiyesine değinir. Çocukların sağlığına dikkat edilmeli ve düşünceleri batıl inanışlardan uzak tutulmalıdır.⁴⁰¹ Salzman cisim ve ruh arasındaki bağlantıyı destekliyor, çocukların bedenlerini kuvvetlendirirken iradelerini de kuvvetlendirmesi gerekliliğini tavsiye ediyordu. Çocuklara iyiliğin mükâfatla değil, vicdan muhasebesiyle gerçekleşmesi gerektiğini gösteren bir usul benimsemiştir.⁴⁰² Salzman, çocukların beden, fikir ve ahlaki kuvvetlerinin devamlılıkla sağlanacağını ifade eder. Duyuların ve kasların eğitimiyle fikrîsel eğitim de sağlanır. Çocuk egzersizlerinde kullanılan suni malzemelerin onların vücut şeklini bozduğunu, çocukların kendi kendine

³⁹⁸ Fikret, *Terbiye ve Tedris Tarihi*, s. 314.

³⁹⁹ Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 68.

⁴⁰⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-1”, s. 207.

⁴⁰¹ Fikret, *Terbiye ve Tedris Tarihi*, s. 323.

⁴⁰² Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-1”, s. 207.

yürümeği öğrenmesi gerektiğini ifade eder.⁴⁰³ “Çocuklarımıza vereceğimiz terbiye oyunlarda başlıca kuvvet, cesaret, çeviklik ve tenasüp husule getirmelidir”⁴⁰⁴ ifadesi onun çocuk terbiyesi anlayışını özetlemektedir. Salzmanın ölümünün ardından müessese müdürlüğü Gutmuths’a (1759-1839) geçmiştir. Gutmuths, 1759 senesinde Quedlingburg şehrinde dünyaya gelmiştir. Hal Darülfünununda eğitimini tamamlamıştır.⁴⁰⁵ Darülfünununda eğitim almasının ardından, “Enstitü Schnepfenthal” de pedagoji ve jimnastik dersleri vermiş, 1785’ten 1839 tarihine kadar tam 54 yıl müdür olarak hizmet etmiştir. Bu sürede 3 önemli eser yayınlamıştır, bu eserler şunlardır:⁴⁰⁶

1. *Gençlere mahsus jimnastik (Gymnastik für die Jugend)*
2. *Fikir ve bedene inşirah veren oyunlar (Spicle zum übung und Erholung des Körpers und Geistes)*
3. *Yüzmek fenni (Lehrbuch ders Schwimmkunst)*

Gençlere mahsus jimnastik adlı eseri Jan ve Spiess’in eserlerine bir esas teşkil etmesi açısından önem taşır.⁴⁰⁷ Diğer iki eseri Almanya’da değer kaybetmeyen eserler arasında yer alır. Selim Sırrı Terbiye ve Oyun’daki makalesinde Gutmuths ilk jimnastik hocalığına nasıl başladığını şu şekilde ifade etmekte: “1785’te Schnepfenthal Enstitüsüne ve Solom’da profesör Salzman beni latife bir ormanın kenarında zümürdün çimenli bir meydana isal etti ve bana işte sizin tatbikat meydanı dedi. O günden itibaren talebelerimle kadim Yunanlıları takliden disk ve javilo atıyor, yarışlar tertip ediyor, hendeklerden, manalardan atlıyorduk, 7 sene muallimlikten sonra birçok ticarim sebk etmiş olduğundan zamanın gençlerinin ihtiyacı-bedeniyesine göre bir jimnastik kitabı tertip edip neşrettim. Eserimin fenni olmadığını itiraf ederim. Çok defa bir kıymet ilmiyesi olmayan eserimin intişar etmiş olmasından mahcup oluyordum. Ancak teşrih ve fizyoloji fenlerine tatbiken o vakit bir eser vücuda getirmiş olsa idim. Emeklerim büsbütün heba olmuş olacaktı. Çünkü o kitabı tatbik edecek mütefennin muallimler Almanya’da henüz yetişmemişti. İşte bu ikinci mülahaza beni müteselli ediyordu. Yunan-ı kaimde jimnastiğin geçirdiği edvar tarihiyede gösteriyor ki orada da birçok zaman jimnastik ampirik bir halde devam etmiş ve ancak Hipokrat ve Parikles devrinde tebabetle rabıtası tayin etmiştir.”⁴⁰⁸ Gutmuths, fizyoloji fennini Almanya’da uygulamanın mümkün olmadığını savunduğu bir dönemde İsveç’te Ling isminde bir hekim, fenni ve terbiyevi jimnastiklerin temelini atmıştır. Eski Yunan jimnastiğini Alman çocuklarına uyarlamış ve bu çerçevede eserler kaleme

⁴⁰³ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 48.

⁴⁰⁴ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-2”, *Terbiye Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327, s. 223.

⁴⁰⁵ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 50.

⁴⁰⁶ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-2”, s. 224.

⁴⁰⁷ Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 70.

⁴⁰⁸ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-2”, s. 224.

almıştır.⁴⁰⁹ Selim Sırrı Bey Gutsmuths'u yaklaşık yirmi asırdır terkedilmiş olan cismani terbiyeyi uygulamaya koyarak Alman jimnastiğinin hakiki kurucusu olarak değerlendirmiştir.⁴¹⁰

Gutsmuths jimnastiği 4 de ayırmıştır, bunlar sırasıyla şöyledir:⁴¹¹

1. *Vücut terbiyesine hadim hareketler.*
2. *Gençleri mübarezet hayatına hazırlayan tatbikat.*
3. *Düz ve nişae ve çevikliğe hadim olan oyunlar*
4. *Yüzmek talimleri*

Gutsmuths vücudun aksamalarına göre bir jimnastik hareketini benimsemiştir. Beden terbiyesine yön veren bir isimdir.⁴¹² Ancak 1817 yılında beden idmanları anlayışı değişecektir. Gutsmuths'un yayınladığı eseri “Gymnastik für die Jugend” “Vatan Evlatlarına Mahsus Jimnastik” ismiyle tekrar yayınlanmıştır.⁴¹³ Selim Sırrı, Terbiye ve Oyun'daki makalesinde bu anlayışla uzuvların kabiliyetinin göz ardı edilmesinden kaynaklı sağlığın ihmal edildiğini belirtiyor. Ona göre Gutsmuths fizyolojiyi feda etmiş, açık hava oyunlarına, yarışlara, atlamalara önem veren bir anlayış benimsemiştir.⁴¹⁴ Bu noktada Gutsmuths'ın programını yazar dergide şu şekilde göstermekte:⁴¹⁵

1. *Kol, bel ve bacakları her tarafa işletmek.*
2. *Yulankavi, hat münkesir ve daire üstünde yarışlar yapmak.*
3. *Yükseklik, derinlik, uzunluk atlamaları yapmak.*
4. *Yerde, ufki ağaçta muvazeneler icra etmek.*
5. *Sırığa, ipe çıkmak, duvarlara tırmanmak.*
6. *Güreş, ip çekişme, kol kola çekişmeler.*
7. *Taş atmalar.*

---

⁴⁰⁹ Fikret, *Terbiye ve Tedris Tarihi*, s. 323.

⁴¹⁰ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 52.

⁴¹¹ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-2”, s. 224.

⁴¹² Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 70.

⁴¹³ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 51.

⁴¹⁴ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-2”, s. 224.

⁴¹⁵ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-3”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328, s. 240.

8. *Disk atmalar*
9. *Javilo atmalar*
10. *Ok atmalar*
11. *Kürek çekmeler*
12. *Yüzmek talimleri*

Bu programın esası fenni olmasa da vücut faaliyetlerine katkı sağlamaktadır.⁴¹⁶ Prusya ordusunun, Yena ve Ostrliç’de Napolyon ordularına mağlup olması vatansever Alman gençlerini galeyana getirmiştir. Ancak Fransızlarla yapılan anlaşma gereği 40.000’den fazla asker bulundurmak yasaklanmıştır.⁴¹⁷ Fransız boyunduruğundan kurtulmak için bu sayı yeterli değildir. Bu doğrultuda Alman büyükleri tarafından vatanın selametini jimnastiğin sağlayacağı inancı ortaya çıktı. Selim Sırrı makalesinde Profesör Lehmann’ın raporunda şunları belirttiğini aktarmakta: “*Ecnebi nüfuzu atında yaşamak haysiyetli bir millet için züldür. Hafî cemiyetler ihdasına lüzum vardır. Bu cemiyetler bir takım jimnastik kulübleridir ki orada Prusyalı, Silazyablı, Pumaranyalı değil, yekvücut Alman kanlı gençler kabiliyet cismaniyelerini yükseltecek, nişan atmasını öğrenecek, bir Alman neferi gibi talim görecektir. Bize artık vücudu biçimli bir adamdan ziyade vatanın müdafaasına elverişli bir millet mesleha lazımdır.*”⁴¹⁸ Selim Sırrı hazırlanmış olan bu raporun Gutsmuths’un jimnastik anlayışıyla uyuşmadığını ifade eder. Gutsmuths’a göre gençler terbiye-i askeriye ile uğraşmamalıdır.⁴¹⁹ Selim Sırrı makalesinde, Gutsmuths’un okullarda alaylar oluşturulmaya başlanınca şu fikirlere yer verdiğini ifade eder: “*Kışla talimlerinin mektebe idhaliye tamiri gayr-ı kabil bir hata ettiniz. Mekteblere bir mahiyet-i askeriye vermekle gençlerin istiklal efkâr ile düşünüp çalışmalarına mâni olacaksınız. Askeri talimler daima hava-i hürriyetle gülen simaları somurtacak ve onların hepsinde bir zevk amiriyet uyandıracaktır. Filhakika ordu kendisi için muallim efrad cedide ihzarına muvaffak olacak fakat Alman milletinin karakteri değişecek, şen ve şatır çehreler yerine derst, çatkın simalar kaim olacak bugün isticâl ile temin edeceğimiz menane mukabil vukua gelecek manevi zararı asırlar taayyür edemeyecek*”⁴²⁰

Gutsmuths’un yeni yayınlamış olduğu oyun kitabı dahi yeteri kadar ilgi görmemiştir. 1808’de Tugendbund Cemiyet Hafiyesi kurulmuş, Prusya’nın, Silazya’nın Pumaranya’nın her tarafında jimnastik kulüpleri kurulmuştur. Bu hareketlilikten anlaşılan; Prusya’yı Alman nüfuzundan kurtarmak için Cristoph Jan (1778-1852) anlayışı ortaya

⁴¹⁶ Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 70.

⁴¹⁷ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 54.

⁴¹⁸ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-3”, s. 240.

⁴¹⁹ Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 70.

⁴²⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-3”, s. 240.

çıkıştır. Jan'ın jimnastik anlayışına göre jimnastik herkes için bir vazifedir. Millet in geleceğini düşünen herkes jimnastik yapmaya mecburdur. Millet, vatan, jimnastik birbirinden ayrılamaz.⁴²¹ Bu şekilde benimsemiş olduğu anlayışa Alman dilini yabancı kelimelerden kurtarmak da eklenebilir.⁴²² Alman okul jimnastikhane duvarlarının neredeyse tamamında gotik harflerle “Friedrich-Ludwig-Christoph-Jahn” yazılıdır. Berlin ve Dresden şehirlerindeki okullarda Jan, Alman gençleri tarafından derin bir hisse tabi tutulmuştur. Almanya'nın her şehrinde Jan'ın doğduğu gün şenliklerle kutlanmaktadır.⁴²³ Selim Sırrı dergideki makalesinde Jan hakkında 1778 yılında Almanya'nın Lanz köyünde dünyaya geldiğini söyler. Babasının Protestan bir rahip olduğunu ve babası tarafından eğitildiğini, küçük yaşlardan itibaren ise beden eğitimine önem vermeye başladığını ifade eder. Selim Sırrı ayrıca Jan'ın köyündeki süvari neferlerinden ata binmeyi öğrendiğini, bahriye efradından yüzmeyi öğrendiğini, sürekli ava gitmesinden dolayı da iyi bir nişancı haline geldiğini ifade eder. Jan'ın beden eğitimine olan ilgisinin ise köyünün etrafındaki maymunları izleyerek, onların ağaçlara tırmanmasından ve daldan dala atlamalarından esinlenerek bu hareketleri insanlara uyarlamaya çalışmasından doğduğunu söylemekte. Selim Sırrı ayrıca Jan'ın eğitimi için “Hall Darülfünununda” eğitimini tamamladığından ve farklı Alman şehirlerini dolaşarak dil, kültür ve yaşam tarzlarını incelediğinden de bahsetmekte.⁴²⁴

Selim Sırrı Bey'in makalesindeki ifadelerle göre Jan, 1803 yılında Berlin'de bir müessesede öğretmenliğe başlamıştır. Bu yıllarda Napolyon'un Prusya'yı işgal etmesi üzerine Jan konferanslarıyla, kitaplarıyla ve dersleriyle Alman gençlerini ittihadı davet etmiştir. 1810 yılında yayınladığı “Deutsches Volkstum” (Alman Milleti) isimli kitabı büyük yankı uyandırmıştır. Dönemin aydınları tarafından kitap, Alman ruhunu ve Alman hissini vatanperver milliyetçi bir çizgide yansıtan mukaddes bir eser olarak değerlendirilmiştir. Jan bu kitabında milli kıyafetlerin korunmasını, milli müziğin yüceltilmesini, Almancanın farklı dillere ait kelimelerden arındırılmasını ve milletin kuvvetli ve cengâver olması gerektiğini ifade eder.⁴²⁵ Jan, okullardaki jimnastiği yeterli görmeyerek gençlerin jimnastikhanelere yönelmesi gerektiğini ifade eder. Asker hisli, asker fikirli gençler yetiştirmek maksadıyla jimnastik kulüpleri kurdurur. Kurdurmuş olduğu kulüplere “almet-i farika” (ayırıcı özellik) olarak “4 F” uygun görmüştür. Bunlar

⁴²¹ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 62.

⁴²² Ülken, *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, s. 71.

⁴²³ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328, s. 252.

⁴²⁴ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 56, 57. Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği”, s. 252.

⁴²⁵ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, s. 253.

Firsch- Zinde, Frei-Hür, Fröhlich-Şen, Fromm-Dindar' dır.⁴²⁶ Selim Sırrı'ya göre bu kulüplere gelen gençlere Jan tarafından tarihe, askerliğe, vatanperverliğe dair nutuklar verilir, gençlerin vatanın selameti için çalışmaları teşvik edilirdi. Kısa sürede topladığı 10.000 Alman genci ile Fransa üzerine yürüme teşebbüsü gösterse de hükümet tarafından bu engellenmiştir.⁴²⁷

Jan kol kuvvetine önem veren bir jimnastik anlayışı benimser. Bu nedenle “paralel” ismi verilen sistemi ortaya çıkarır. Kol kuvvetinden kastedilen kale duvarlarına ya da yüksek bir yere tırmanma kuvvetidir.⁴²⁸ Selim Sırrı tarafından bu uygulama öğrencilerin birbirinin sırtına çıkarak kule oluşturması olarak ifade edilir ve 1910 yılında dahi kullanılan bir uygulama olduğu söylenir. Jan, denge için Gutsmuths'un kullandığı devreden ufki ağacı kabul eder. “Das Schliet” isimli bir sistem oluşturdu ve bu sistemde esneyen bir köprü üzerinde yapılan birtakım hareketleri kapsar. “Portin” isimli çardak ise düz iplere ve sııklara tırmanmak için kullanılır.⁴²⁹ Selim Sırrı Terbiye ve Oyun'daki makalesinde Jan hakkında şunlara değinmekte: “*Jimnastik herkes için bir vazifedir. Vatanın selametini, milletini talisini arzu eden her hamiyetli genç idman edip vücudunu kuvvetlendirmeye mecburdur. Millet, vatan, jimnastik bu üç kelime birbirinden ayrılmaz. Yortu günlerde halk zevk ve içki ile değil şehir meydanlarında jimnastik yapmakla göstermelidir.*”⁴³⁰

Jan, jimnastiğin yavaş usullerde ilerletilmesi gerektiğini söyler. 1810 yılında “Alman Milleti” kitabını tekrar yayınlamış ve “Turner jimnastiği” ismiyle birlik ve ulusçu ruhu benimseyen bir jimnastik anlayışı benimsemiştir.⁴³¹ Selim Sırrı konuya şöyle yaklaşmıştır: “*Gençlere birdenbire en genç talimleri yapmaya müsaade etmemeli, mesele ömründe hiç koşmamış olanlar birdenbire yarıştırmaya kalkmamalı, yüzmek hususunda da pek ihtiyatkar davranmalı*”⁴³² der. Çocuk jimnastiğinde oyunsuz jimnastik olmaz ve jimnastik mahallinin yanında oyun için bir küçük meydan bulunması gerektiğini söyler. Çocuklarda en ziyade koşmaca oyunlarına ehemmiyet verilmesi gerektiğine ve para kazanmayı icap ettiren oyunlara katıyen müsaade edilmemesini savunur.⁴³³ Jan, jimnastikte musikinin önemli olduğunu ifade eder. Milli şarkılarla gençlerin milli duygularının

⁴²⁶ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 58.

⁴²⁷ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, s. 253.

⁴²⁸ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 61.

⁴²⁹ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, s. 253.

⁴³⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, s. 254.

⁴³¹ Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek*, s. 50.

⁴³² Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-4”, s. 254.

⁴³³ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 63.

harekete geçtiğini söyler. Öğrencileriyle gezmeye çıkınca onlara “Was ist des Deutschen Vaterland” isimli şarkıyı söyletir. Bu şarkı yarım asır Alman gençlerinin dilinden düşmez bir hal almıştır.⁴³⁴ Selim Sırrı dergideki makalesinde Jan’ın beden eğitimi noktasında neler yaptığını da somutlaştırmıştır. Buna göre Jan öğrencilerini gezilere çıkarıyor, bu gezileri “bal yapan arıların çiçeklerden topladıkları lezzetler bütünü” olarak tanımlıyor. Öğrencilerini yetiştirirken inzibat taraftarı bir düzen benimsiyordu. Selim Sırrı, jimnastik kulüplerinin Napolyon’a karşı milli bağımsızlığı önceleyen yetiştirilme tarzının belli bir zaman sonra hükümet tarafından eleştirildiğini de aktarmakta. Bu dönüşüm öğrenci isyanı halini almaya başlayınca 1818 yılında hükümet jimnastik kulüplerini kapatma kararı almıştır. 1819 yılında Jan’ın yetiştirmiş olduğu öğrencilerinden birisinin hükümet yanlısı bir şairi öldürmüştür. Bu olaydan sorumlu tutulan isim Jan olmuş, 2 yıllık hapis cezasına çarptırılmıştır. Cezasının bitmesine rağmen hayatının geri kalanını polis gözetiminde sürdürmüştür.⁴³⁵

1840 yılında IV. Friedrich’in saltanatının başlamasıyla Almanya’da yasaklanmış olan jimnastik, tekrar okul müfredatında yerini almıştır. Maarif nazırı Fon Alştayn tarafından, jimnastiğin yalnızca beden egzersizi olarak kullanılmasını ve öğrencilerin öğretmenleriyle herhangi bir münasebetten kaçınmaları konusunda okul müdürleri uyarılmıştır. Aksi durumda okul müdürlerinin yargılanacağı ifade edilir.⁴³⁶ 1844 yılında ise Jan jimnastiği tekrar okullarda yayılmaya başladı. Ancak Selim Sırrı’ya göre Jan aranılan öğretmen olsa da artık yaşlanmıştır. *Kendisini ziyaret edenlere: “Almanya’nın Vahdeti: ittihadı çocukluk şiir ve hülyası, gençliğin gaye-i emeli, kühuletimin ışıkları tabanı, yaşlılığımın da bir yıldızı kıvılcım başı oldu” diyordu.*⁴³⁷ Ölümünün ardından Berlin’de 1878 yılında heykeli dikildi.⁴³⁸

Selim Sırrı, Jan’ın uyguladığı jimnastik usulünün herkese hitap etmediğini söyler. Bunun nedeni olarak hareketlerin oldukça ağır olmasından dolayı kadın ve erkek öğrencilerin birlikte çalışmasının imkânsız olduğunu ve zayıf öğrencilerin Jan’ın usulünü uygulamasının mümkün olmadığını ifade etmekte. Ayrıca milli bir zihniyetle hazırlanan hareketlerde kadınların ihmal edildiğini eleştirmekte. 1842 yılında okul müfredatına eklenen jimnastik derslerinde Gutsmuths ve Jan’ın usullerinin uygulanabilir bir nitelik

⁴³⁴ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 64.

⁴³⁵ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-5”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 18, 15 Mart 1328, s. 287.

⁴³⁶ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 67.

⁴³⁷ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-5”, s. 287.

⁴³⁸ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-5”, s. 288.

taşınamaması nedeniyle okullarda “Adolf Spiess Usulü” kullanılmıştır. Selim Sırrı, Profesör Saluz’un Adolf Spiess (1810-1858)⁴³⁹ hakkında 1828’de Dehal Darülfünununda eğitim aldığından ve Burgdorf şehrinde bir okulda tarih, musiki ve jimnastik öğretmenliği yaptığı bilgilerini verdiği ifade eder. Ayrıca Spiess’in “Die Lehre der Turnkunst” isimli eseriyle ün kazandığından ve kaleme aldığı bu eserinde jimnastiğin yalnızca okullarda değil, tüm memlekette uygulanması gerektiğini söyleyen ifadeler yer verildiği anlatılır. Selim Sırrı, Spiess’in jimnastik öğretmeni yetiştirmek amacıyla bir kurumun oluşturulması gerektiğine dair sözlerini şu şekilde aktarmakta: “*Jimnastikler tercihen açık meydanlarda yapılmalı: fakat gerek kar ve gerekse yağmurdan naşi derslere sekte gelmemek için mekteplerde behemehal üstü kapalı mahfuz bir mahal jimnastik hane ittihaz olunmalıdır.*”⁴⁴⁰ Selim Sırrı makalesinde Spiess’in jimnastikte kullanacağı aletlere Gutsuths ile Jan’ın icat ettiği aletleri de dahil ettiğinden bahsetmekte. Spiess için her sınıf için gerekli olan hareketleri sınıflandırmış olsa da yaptırdığı jimnastik egzersizlerinin eklemleri çalıştırmaktan ileriye gitmediğini ifade etmekte. Spiess’in programını yaparken hareketlerin yararından ziyade vücut eklemlerinin eşdeğer bir şekilde hareket etmesini esas aldığını ifade etmekte. Selim Sırrı Bey, Spiess’in esas aldığı programda vücudun kuvvetlendirilmesini göz ardı etmesini eleştirmekte. Bu eleştiriye dayanak olarak kol ve bacakların gelişim açısından birbirine denk olmadığını söylemekte. Selim Sırrı’ya göre yürümeye, koşmaya, atlamaya ve vücut ağırlığını taşımaya yarayan bacakların kuvvetlendirilmesi gerekir. Kol kasları ve eklemleri ise vücut ihtiyacı doğrultusunda hızlı ve çevik egzersizlerle çalıştırılabilir.⁴⁴¹

Selim Sırrı Bey’e göre jimnastik öncelikle uyum sağlar bir nitelik taşınmalıdır ki organizma doğal şartlarda gösterilen hareketi kabiliyetli bir şekilde uygulayabilsin. Selim Sırrı’ya göre engellere dayanabilme yeteneğini jimnastik uygulamaları kolaylıkla kazandırabilir. Mesela atlamadaki amacın yalnızca yükseğe sıçramak değil, ahenkli ve düzen çerçevesinde atlayabilmek olduğunu ifade eder. Makalede okullarda jimnastik dersinin başlangıçta öğretmenlerin tercihi ile verilmeye başladığı, daha sonra memuriyete ilave bir ders niteliği aldığı söylenir. Jimnastik alanında okullarda büyük bir netice alınamamasına rağmen jimnastik kulüplerinin her yıl düzenlediği müsabakalar sayesinde

---

⁴³⁹ “Alman okul jimnastiğinin babası” unvanına sahiptir. 1847 yılında yayınlamış olduğu “Okul için jimnastik” isimli kitabı uygulanması gereken usullere detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek*, s. 64.

⁴⁴⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-5”, s. 288.

⁴⁴¹ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-5”, s. 288.

halkın ilgisini çektiği de belirginleştirilen bir konudur.⁴⁴² Selim Sırrı 1860 yılında Almanya’da “Deutsche Turnerschaft” ismiyle güçlü, cesur ve vatansever gençler yetiştirmeye yönelik bir cemiyet kurulduğunu da anlatmakta. Çeşitli şehirlerde kurulan bu jimnastik cemiyetleri her yıl halk huzurunda “Alman ittihat jimnastik şenlikleri” düzenlemeye başlamıştır. 16 Haziran 1860’ta Koburg şehrinde düzenlenen jimnastik müsabakasına bine yakın Alman genci katılmıştır. Selim Sırrı dergideki yazısında 1861 yılının ağustos ayında Berlin’de düzenlenen Jimnastik İttihat Cemiyeti’nin 2.816 gençle ortaya çıktığını da anlatmakta. Her yıl gittikçe çoğalan cemiyet üyeleri 1902 yılına gelindiğinde 692.765 kişiye ulaşmıştır. 1909 yılında Dres’de açıklanan istatistiki verilere göre Almanya’da cemiyetin 1984 şubesi açılmış ve kişi sayısı 698.876’ya ulaşmıştır.⁴⁴³

Selim Sırrı 1861 senesinden itibaren Frankfurt, Dresden, Münih, Breslau ve Berlin şehirlerinde her yıl tekrar eden “Alman Jimnastik İttihat Şenlikleri’nin”, Yunan Olimpiyat oyunlarını andırır bir içerik de kazandığını belirtmekte.⁴⁴⁴ 1870 Fransa-Prusya savaşında Almanların galip gelmesinin ardından Prens Bismarck şerefine jimnastik şenlikleri düzenlenmiş, bu şenliklere Almanca konuşan farklı milletlere ait gençler de katılmıştır. Avrupa’da Almanca ile akraba dillere sahip olan Avusturya, Bohemya, Moravya ve Tirvolde binlerce gencin düşüncesinde yüceltilen Jan’ın usulü, bir mukaddes kitap kadar önemlidir.⁴⁴⁵ Yamak’ın belirttiği üzere Almanların 1870 yılında Fransızlara karşı galibiyet kazanması, Fransızlar tarafından jimnastiğe karşı ilgiyi uyandırmış ve Almanları taklit ederek jimnastik tesisleri oluşturulmaya başlamıştır. Öyle ki Alman jimnastiğinin beden eğitimini geliştirmeye yönelik yetersiz olduğunu anlayan Fransız doktor ve profesörler jimnastikle ilgilenmeye başlamışlardır.⁴⁴⁶ Jimnastiği araştıran Fransız doktorlardan birisi Fransa Maarif Umumiye Nezareti Terbiye-i Bedeniye Dersleri Müfettişliği ve Fünun ve Taab Akademisi azasından Doktor Philippe Tssier’dir. (1852-1935) Selim Sırrı, onun kaleme aldığı “Taab ve İdman Beden” isimli eserinde Alman jimnastiği için; “Zamanımızda terbiye-i bedeniyenin 3 muhtelif tarzı vardır: Bunlardan birincisi Alman usulüydü ki 19. asır bidayetinde İspanyalı Miralay Amorz tarafından Fransa’ya ithal edilmiş ve menşe-i zuhri Almanya olmakla beraber mürur zamanla Fransız jimnastikleri namını almıştır. İkincisi dünyanın her tarafında terbiyevi jimnastikler

⁴⁴² Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328, s. 310.

⁴⁴³ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, s. 310.

⁴⁴⁴ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, s. 310.

⁴⁴⁵ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, s. 310.

⁴⁴⁶ Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek*, s. 66.

namı altında medun olan İsveç jimnastikleri, üçüncüsü de Jimnastikten ziyade sportif bir usul terbiye denilmesi daha muvafık olan İngiliz usulüdür.”⁴⁴⁷ söylediğini ifade etmekte.

Selim Sırrı Alman usulünün en çok kol ve üst iskelet kaslarına odaklandığını belirtmekte. Özellikle gençleri yoğun bir çalışmaya ve yorgunluğa sevk eder. Aletlerin kullanımı kasların şeklini bozarak sırtın kamburlaşmasına neden olur. Philippe Tssier, Fransızların 19. yüzyılda Almanları taklit ettiğini, hatta kendilerinin eklediği hareketlerle tehlikesini biraz daha arttırdıklarını ifade eder. Özellikle 1870’ten sonra onları geçmeye yönelik girişimler başlatmışlardır. Fransız okullarında “Trapezler⁴⁴⁸, pependeler ve daha birçok Alman usulü egzersizler yaptırılmıştır. Ancak bu usul, taklitten ileri gidemez bir hal almıştır. Selim Sırrı jimnastiğin idmanla ve sürekli çalışmakla bir alanda uzmanlaştırdığı kanaatine varıldığını hatırlatmıştır.⁴⁴⁹ Selim Sırrı Alman Jimnastiği üzerine hazırladığı makalesinde sıhhat açısından hayati önem taşıyan hareketler noktasında yeterli uzmanlığa sahip olmayan küçük zabıtlar ve çavuşların jimnastiği yönlendirdiğini aktarmıştır. Böylece her hoca kendi şahsi bakış açısına göre dersler vermiş ve hiçbirinin usulü diğerine benzememiştir.⁴⁵⁰

Selim Sırrı, jimnastik başlığı altında yapılan hareketlerin birbiriyle bağı olmadığını ifade etmekte. Her jimnastikçinin başkalarının yapamadığı hareketleri yapmayı amaçladığından, bedenlerine ne gibi bir etkisi olacağını sorgulamadığını eleştirir.⁴⁵¹ Alman jimnastiğinin barfikste, trapezde veya halkada olduğuna nazaran omuz kaslarına vücut ağırlığına direnmeyi esas aldığını ifade eder. Kısa boylu, gövdesi kalın, bacakları ince olanların ise bu hareketleri daha kolay yapabildiğini belirtir. Selim Sırrı, baş aşağı yapılan jimnastik hareketlerinde boynun iki tarafında şah damarının kabarmasının kanın beyne hücumuna neden olduğunu ve yüzün kızarması ve bazen sararmasının fizyolojinin ihmal edildiğini gösterir nitelikte olduğunu söyler. Ayrıca Selim Sırrı’nın ifadeleriyle hareketi bitirenin yere atlarken çıkardığı ses ciğerlere dolan havadan kaynaklanır. Çoğunun kulakları uğuldar, başı döner ve bazılarının burnu kanar. Bazı öğrencilerin yüzlerinde lekeler çıkmaya başlar. Tüm vücut ağırlığının kollara yüklenmesi durumunda bu tarz

⁴⁴⁷ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, s. 311.

⁴⁴⁸ İki ucundan ve yere paralel olarak tavana veya yüksekçe bir yere ipe asılı, demir veya sağlam ağaçtan yapılmış asılma ağacıdır. Şahin, *Beden Eğitimi ve Spor 'da Temel Kavramlar Sözlüğü*, s. 415.

⁴⁴⁹ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi*, s. 85.

⁴⁵⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-6”, s. 311.

⁴⁵¹ Atıf Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1985, s. 662. Jimnastik, Yunanca “cimus” kelimesinden türemiş bir sözcüktür. Tanzimat dönemine kadar tüm sporcular ilgilendikleri branşlarla anılmaktadır. Sporlara genel olarak “idman” denilmektedir. Tanzimat sonrasında ise bütün bedeni hareketlere “jimnastik” denilmiştir.

problemlerin çıkması ise normal bir durumdur.⁴⁵² Selim Sırrı, Yunan-ı kadim stadyumlarında asılma ve yukarı çekme hareketlerinin bulunmadığını ifade eder. Onların jimnastiklerinde vücudun dayanak noktasının ayaklar olduğunu söyler. Koşarlar, atlarlar, yarışır, açık havada güneşlenirler, disk ve cirit atarlar, kanun ve kaidelere uyarak orantılı kuvvetli vücutlar yetiştirirlerdi. Selim Sırrı'ya göre Yunan uygulamaları yapılmasa da fenne ve tecrübeye dayalı bir dönemde gelişigüzel bir usulün benimsenmesi beklenemez. Makalede Doktor Tesya'nın jimnastiğin bir kısmını oluşturan barfiks, paralel ve trapezlerin zararlarından bahsettiğine ve yıllardır yaptığı araştırmanın sonuçlarını istatistiki verilerle açıkladığına da değinilmekte.⁴⁵³

Selim Sırrı Bey terakki ilerleme demek olduğunu belirterek yürümeyen, ilerleme göstermeyenlerin gerilediğine vurgu yapar. Bu durumu örneklendiren Selim Sırrı Bey birtakım konuların altını özellikle çizme gereği duymaktadır: Bundan elli sene önce Eyüp'teki oyuncakçıların yerli sanat adına oluşturdukları "Kaynana zırlıtısı" oyuncağını yine bugün aynı halde görmek, çocukların zekâ ve düşüncelerinin gelişimini sağlayan göze hitap eden bir sanatta gelişimin göz ardı edildiğini gösterir. Bu durum Avrupalılara nispetle bizim ne kadar gerilediğimizi gösteren bir örnek teşkil eder. 19. Asrın başlangıcından beri büyük adımlarla durmadan yürüyen, daima ilerleyen Almanya şubeleri her birinde gösterdiği yenilenme eserlerini beden terbiyesinde dahi göstermekten geri kalmamıştır.⁴⁵⁴ Selim Sırrı Bey'e göre Almanya'da vaktiyle Jan'ın ortaya koyduğu temel kurallara nispetle jimnastik hocalarının ilminden ziyade maharetine önem verilir hale gelmiş ve jimnastik öğretmeni olmak için yüzmek, sıçramak, koşmak, bazı alet ve edevat üzerinde çalışmak yeterli olmuştur. Almanya'da ilgilenilen alanda kabiliyet gösteren gençlerin "Turnerschaft"⁴⁵⁵lara üç ay süreli giderek kabiliyetlerini arttırıp "minyatür şahadetnamesi" almalarından bahsedilir. Böylece Almanya'daki kulüplerde halk arasından usta jimnastikçiler ortaya çıkmaya başlamış, mektepte yetişen öğrencileri dahi geri bırakanların olduğuna değinilmiştir. Bu durum kuramların öneminin anlaşılmasına ve yavaş yavaş terbiye ile jimnastik arasındaki bağın artmasına katkı sağlamıştır. Makalede verilen bilgilere göre çocuk eğitimi uzmanlarının gayretiyle Stocholm'de 19. yüzyılda vücuda getirilen "Terbiye-i Bedeniye Darümuallimi" tarzında, Almanya'da 6 büyük

⁴⁵² Selim Sırrı, "Alman Jimnastiği-6", s. 312.

⁴⁵³ Selim Sırrı, "Alman Jimnastiği-7", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328, s. 334.

⁴⁵⁴ Selim Sırrı, "Alman Jimnastiği-7", s. 334.

⁴⁵⁵ "Düşmana karşı verilecek savaş için eğitilen potansiyel ordu" olarak ifade edilmektedir. Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek*, s. 50.

“Jimnastik Darümuallimi” kurulmuş, müdüriyetlerine doktorlar tayin edilmiştir.⁴⁵⁶ Bu okullardaki eğitim süresi bir yıla yakındır. Öğretim uygulama ve teorik olarak iki kısımda yapılır. Teorik olarak otopsi, organ bilgisi ve alışkanlık kazandıran eklem dersleri bulunur. Makalede verilen bilgilere göre bu okullarda Almanya her yıl bine yakın jimnastik öğretmeni yetiştirmektedir. 1910 yılında Dresden’de Hıfzı Sıhhat Kongre Reisi Doktor Maloyiçin’in Selim Sırrı Bey’e verdiği istatistik veriler aşağıdaki gibidir.⁴⁵⁷

Tablo 2. 1910 Yılı Almanya Şehirlerinde Kurulmuş Olan Spor Cemiyetlerinin Aza Sayısını Gösteren Tabl

Sıra	Şehir	Aza Sayısı
1	Lübeck	13.232
2	Münih	9.192
3	Berlin	7.962
4	Hamburg	7.728
5	Frankfurt	6.317
6	Dresden	5.786
7	Nürnberg	5.693
8	Breslau	2.723
9	Kolonya (Köln)	1.928
10	Düsseldorf	1.886

Tablo 3. 1909-1910 Yıllarında Almanya’da Jimnastik ve Spor Cemiyetlerine Ait Veri Tablosu

1909 Senesinde Almanya’da Jimnastik ve Spor	
Muhtelif Spor Cemiyetleri	8.607
Jimnastik Cemiyeti Olan Şehirler	7.174
Ahaliden Jimnastik Azaları	902.910
Jimnastik Yapan Gençler	416.861
Jimnastik Yapan Mekteb Talebesi	150.332
Spor Yapan Kadınlar	49.827
Mekteb-i Aliye Darülfünun Talebesi	48.638
Jimnastik Yapan Mekteb Kızları	24.469
Spor Cemiyeti Azaları	44.804
1910 Senesinde Almanya’da Jimnastik ve Spor	
Muhtelif Spor Cemiyetleri	9.101
Jimnastik Cemiyeti Olan Şehirler	7.621
Ahaliden Jimnastik Azaları	964.115
Jimnastik Yapan Gençler	435.511
Jimnastik Yapan Mekteb Talebesi	161.095
Spor Yapan Kadınlar	53.447
Mekteb-i Aliye Darülfunun Talebeleri	54.753
Jimnastik Yapan Mektebli Kızlar	25.296
Spor Cemiyeti Azaları	47.170

⁴⁵⁶ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 334.

⁴⁵⁷ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 335.

Bu iki istatistiki veri karşılaştırılacak olursa bir sene içerisinde Almanya’da 447 şehirde 494 spor cemiyeti daha kurulmuştur. 43.205 kişi daha cemiyete üye olmuş, jimnastik yapan gençlere ise 18.650 kişi daha eklenmiştir.

Bu cemiyetlerden başka avcı kulüpleri, yürüyenler kulüpleri, dans kulüpleri, içki karşıtı kulüpler, seyahat kulüpleri vardır ki buraya dâhil değildir. Bütün bu cemiyetlerin binlerce müdavimi bulunur. Selim Sırrı Bey Osmanlı’daki Alman jimnastiklerine gelince bunun fen ve terbiye usulü ile ilgisi olmadığı ifade ederek ülke içinde uygulananın zevk ve kabiliyete yönelik olduğunu belirtir.⁴⁵⁸ Selim Sırrı Bey, zamanında kendisi ve arkadaşları Doktor Rıza Tevfik ve Doktor Hikmet’in benimsemiş olduğu Alman jimnastiği için yıllarca en zor becerileri benimseyerek karşılığında elde ettikleri sert ve kalın pazılarıyla övündüklerini ifade eder. Daha sonraki süreçte jimnastiğin fenni yönünü araştırmaları ve Avrupa’daki gelişmeleri yakından takip etmeleri sonucunda gelişigüzel ve beden açısından geri dönülemez zararlara sahip Alman jimnastiğinin yanlışlıklarının farkına vardıklarını söyler. Bu farkındalık neticesinde Alman jimnastiğini esas alan alkışların yerini gelecek nesilleri yalnızca sürüklemenin önünde durmaya karar verdiklerini ifade eder. Bu amaçları doğrultusunda İsveç usulünün benimsemiş olduğu “insanın gücünün kas kütlesiyle değil zihin kuvvetiyle ölçüldüğü” anlayışını benimsediklerini söyler.⁴⁵⁹

Selim Sırrı ’ya göre, Osmanlı’nın kuru ve gelişmemiş jimnastik anlayışı ile Gutsmuths’un, Jan’ın jimnastik anlayışı arasında hiçbir bağ bulunmaz. Jimnastik Osmanlı’ya ikinci bir elden yani Fransa’dan asıl şeklini kaybederek gelmiştir. Ona göre Osmanlıda jimnastik öğretmenleri pedagoji ve anatomi bilgisine sahip olmalıydı. Aksi durumda cambazhanelerde parade atan yedi sekiz kişinin üzerinden atlayan cambazlardan bir farkı kalmaz. Selim Sırrı Bey güllerin, trapezlerin, barfikslerin 20. yüzyıldaki yerinin panayır meydanları olduğunu ifade ediyor.⁴⁶⁰

Selim Sırrı Bey’in bu konuda bazı tespitler de bulunarak çeşitli öneriler sunmaktadır; İstanbul’daki ilk jimnastik hocaları Fransız’dır.⁴⁶¹ Bu hocalar Alman okullarından mezun değillerdir. Osmanlı’da Alman menşeli hiçbir eserde ilerleme görülmemiştir. Ona göre jimnastik otuz yıl önce ne durumdaysa otuz yıl sonra yine aynı

⁴⁵⁸ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 335.

⁴⁵⁹ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 335.

⁴⁶⁰ Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 336.

⁴⁶¹ BOA, İ. DH, 518/35255. Belgede, Harbiye mektebi öğrencileri ve subaylarından isteyenlere jimnastik ve eskrim sporlarını öğretmek amacıyla Fransa’dan Mösyö Pelçini’nin aylık olarak 450 frank ve Mösyö Martini’nin 350 frank karşılığında eğitim vermeleri için görevlendirilmeleri ifade ediliyor.

kalabilirdi. Bunun için Osmanlı gençleri beden eğitiminin bilimsel esaslarını öğrenebilmek için Avrupa'ya gönderilmeliydi. Selim Sırrı Bey bir jimnastik öğretmenin teoride ve pratikte alanına vakıf olmasının gerekliliğini şu sözlerle ifade eder. “*Bir mimar bir sıra tuğlanın ne kadarlık ağırlığı kaldıracağını hesap edemezse dayanıklı bir bina meydana getiremez.*” Bu örnekten yola çıkarak jimnastik öğretmenlerinin de fizyoloji bilgisine sahip olmasının o denli gerekli olduğunu belirtir.⁴⁶²

5.2. Tıbbi Jimnastikler

Beden eğitimi düşüncesine yönelik pek çok makaleye sahip olan Terbiye ve Oyun, Tıbbi jimnastik başlığı altında İsveç jimnastiğine yönelik çeşitli makalelere yer vermiştir. Dergi Tıbbi jimnastik başlığı altında bu alana yönelik bilgileri okuyucularına aktarmaya çalışmıştır. Tıbbi jimnastiğe dair bir yazı dizisi kaleme almış olan Selim Sırrı Bey, yaşamak için en önemli ihtiyacın hareket olduğunu belirtir. Selim Sırrı Bey'e göre medeniyet ilerledikçe insanın ilerlediği yol değişmiş, hızla ilerleyen hayatta beden kuvveti ihmal edilerek düşünce kuvvetine önem verilmiştir.⁴⁶³ Selim Sırrı, düşünce geliştirilirken beden de geliştirilmesi gerektiğine inanan milletlerde ise fizyoloji ilmi üzerinde durulduğuna dikkat çekmekte. Selim Sırrı Bey'e göre insan vücudu denge açısından ilk darbeyi sinir hastalıklarından alır. Sinir organları da zarara uğratabilir. Kasların doğurduğu hastalığı hareket tedavi edebilir. Hareketin şifa olduğu anlaşılınca bu şifanın etki oranı ve uygulama şekli değişiklik gösterebilir. Selim Sırrı Bey'in ifade ettiğine göre bu sınıflandırmayı ilk düşünen ve hastalara uygulayan isim İsveçli Profesör Per Henrik Ling'dir. (1776-1839) Hasta jimnastikleri ile her kişinin ihtiyacı olan beden terbiyesini birbirinden ayırarak sağlık bilimine iki önemli fen bağışlamıştır.⁴⁶⁴ Ling'e göre jimnastik eğitimindeki amaç usuller doğrultusunda vücuda gerekli olan olgunluğu vermek ve onu faaliyette tutmaktır. Genç, ihtiyar, zayıf olan herkes buna muhtaçtır. Bilinmelidir ki her gün vücudunu ihtiyacı doğrultusunda çalıştıran kişilerin sağlığı yerinde olur. Sağlıklı olan kişilerin ise zihni çalışır. Tıbbi jimnastiklerdeki amaç bakımsızlık nedeniyle ortaya çıkan hastalıkları tedavi etmektir.⁴⁶⁵ Selim Sırrı Terbiye ve Oyun'daki yazısında hastalıklara karşı uygulanacak noktalar hakkında şunları aktarmakta:⁴⁶⁶

⁴⁶² Selim Sırrı, “Alman Jimnastiği-7”, s. 336.

⁴⁶³ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327, s. 221.

⁴⁶⁴ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-1”, s. 222.

⁴⁶⁵ Selim Sırrı Tarcan, *Şimalin Üç İrfan Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1940, s. 86.

⁴⁶⁶ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-1”, s. 222.

1. *Hareketi faile (Mouv Actif) hastanın kendi kuvve-i iradesiyle aza-i bedeniyesini istimal ederek icra ettiği harekettir. Terbiyevi jimnastiklere ait olan kaffe-i hareket bedeniye hareket faileden maduddur.*
2. *Hareketi münfaile (Mouv passif): bir veya iki kişinin muavenetiyle hastanın aza-i bedeniyesi üzerinde icra edilen hareketlere ve hastanın kol bacak veya başını yardımla işletmeye denir ki bu iki halde dahi hasta hiçbir kuvvet ve mukavemet ibraz etmez.*
3. *Hareket mukaveme (Mouv de resistance) hareket faile ve münfaileden müştak olup tarz icrasına nazaran (faile-münfaile) ve (münfaile ve faile) isimlerini alır. Mesela hasta hareket faile icra ederken tabiyet bir mukavemet ibraz ederse (mukavemetin derecesi hastanın kuvvesine ve istihsal matlup olan netayice göre tehlif eder). Bu harekete (faile-menfaile – Actif-Passif) veya takarrüb alel-merkezi muzaf (double concentrique) denir. İkinci hale nazara hasta tabib tarafından icra edilen bir hareket-i faileye ibraz mukavemet eder buna da tebaide-i muzaf (Double ecentrique) veya hareket-i tebidiye denir.*

Yukarıda verilen tariften anlaşılıyor ki dayanma kabiliyeti sağlayan hareketler ile aktiflik sağlayan hareketler birbirinden oldukça farklıdır. Aktifliği esas alan hareketlerde hasta kullanacağı kuvvetin şiddetini ve miktarını kendisi belirlerken dayanıklılığı sağlayan ve edilgen konumda yapılan hareketlerin kuvvet ve miktarını doktor belirler. Bu hareketler İsveç usulü olarak bilinmesinin yanında sağlığın ve kuvvetin sürekliliğini hedefler. Hasta ve zayıflar için yararlı olmasından dolayı Tıbbi Jimnastik olarak isimlendirilir.⁴⁶⁷ Selim Sırrı' ya göre doktor tarafından uygulanan çok az uygulama bulunur. Hasta jimnastiklerinde ifade edilen baskı merkezini esas alarak uygulanan hareketin şeklinden ziyade kasların yerine getirdiği uygulamayla vücudu kavraması ve gevşetmesi esas alınır.⁴⁶⁸

Makaleden elde edilen bilgiler doğrultusunda insan vücudunu terleten hareketler faydalıdır. Ancak abartıya kaçan hareketlerin yapılması tehlikelidir. Vücudu yoran egzersizlerin dinlenmeden yapılması organizmanın ritmini bozabilir. Beden egzersizleri yapılırken vücudun olgunlaşmış olmasına, vücutta sakatlığın bulunmamasına ve abartıya

---

⁴⁶⁷ Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, s. 662.

⁴⁶⁸ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-1", s. 222

kaçmadan antrenmanlı bir vücuda sahip olmaya dikkat edilmelidir.⁴⁶⁹ Selim Sırrı'nın makalede verdiği bilgilere göre tıbbi jimnastik uzmanlarının alet ve edevat kullanması gerekli değildir.⁴⁷⁰ Çünkü çoğunlukla doktor hastanın yanına gitmeye mecbur olduğundan orada bulabildiği iskemle, kanepeler, koltuk, tabure ve benzeri eşyalardan istifade eder. Fakat olağanüstü durumlarda bazı alet ve edevata ihtiyaç duyulur. Burada Terbiye ve Oyun' daki makalede anlatılan ve en çok gerek duyulan aletlerin ebatlarından bahsedilecektir. Yüksek plinit tahtadan üretilen, üzerine ot döşenilen kadifeyle kaplı minderdir. Uzunluğu 115, yüksekliği 0,75, dayanak yüzeyi 0.30, döşemesi 0,65, ayak basacağı yerin yüzeyi 0,18, ayak basılacak olan yüzey 0,34 santimetredir. Ayak basacağı yerlerde, ayakları tespit için kayıştan bir tasma bulunduğu gibi plinit üstüne hasta bindiği zaman bacakları sabit bir vaziyette tutmak için kayış bir kemer yapılır. Yüksek plinitler hastalara yaptırılarak genellikle eklem hareketleri ile solunum düzenlenmeye çalışılır.⁴⁷¹

Alçak plinit, arkılığı hareket eden bir kanepeler gibidir. Gerektiğinde arkılığı yatırılıp düz bir minder gibi kullanılabilir. Ön tarafında gereken durumlarda ayakları dayamak üzere hareketli bir sürgü bulunur. Taban uzunluğu 0.50, arkılığın uzunluğu 0.75, yüzeyi 0.52, yüzeyinin zeminden yüksekliği 0.38-0.46, yüzey yüksekliği 0.72, genel uzunluğu 108-110'dur. Lobom ismiyle tabir olunan yatay ağaç, dış yüzü zeminden 50 ile 150 santimetre yükseğe kadar 2 şakuli sırtık arasında alçalıp yükselen kılıçla düzenlenmiş cilalı bir kalas parçasıdır. Makalede bu aletin üstüne üzeri kadife kaplı yuvarlak bir ağaç konulduğundan ve omurganın dönme tedavisinde kullanıldığından bahsedilir. Ayrıca İsveç usulü beden terbiyesinde kullanılan yatay parmaklık hasta jimnastiklerinde çok defa kullanılır. Zeminden tavana kadar 0,70 santimetre aralıkla birbirine denk iki sırtığın bulunması gerekir. Dişli bir eğim üzerinde hareket eden dış yüzü yukarıda bulunan 30 santimetre olan bir piyano iskemlesidir. Adı, arkılıksız, dört ayaklı üstü düz tahta kaplı birkaç iskemleden oluştuğu söylenir. İki ot yastık, bir düzine peçete, yeterli miktarda pudra ve kolonyanın bulunması gerektiği ifade edilir.⁴⁷²

Selim Sırrı terbiyevi jimnastiklerde olduğu gibi tıbbi jimnastiklerde dahi hareketin uygulanmasından önce hastaya bir vaziyet aldırıldığından bahseder. Hareketten istenilen

⁴⁶⁹ Mustafa Ülken, *Beden Terbiyesinin Esas Prensipleri*, Muharrem Basımevi, Sinop, 1938, s. 19.

⁴⁷⁰ Tarcan, *Şimalin Üç Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka*, s. 70. İsveç'te jimnastik salonlarına devam eden yaşlı erkek ve kadınlar, genç kızlar ve erkekler bulunur. İsveç'te jimnastik bir hüner olmaktan çok bir vazife olarak algılanmaktadır. Fikir terbiyelerine ne kadar önem veriyorlarsa beden terbiyelerine de düzenli olarak önem verirler.

⁴⁷¹ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-1", s. 223.

⁴⁷² Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-1", s. 223.

faydanın sağlanması vaziyetin hatasız olması gerektiğine bağlı olduğunu ifade eder. Selim Sırrı'nın Terbiye ve Oyun'daki yazısına göre vaziyetler, esas vaziyetler ve türetilen vaziyetler olarak iki kısımdan oluşur. Esas vaziyetler kol ve bacaklara hususi bir şekil vermeden istenilen sonuca ulaşmak için duruş, asılış, oturuş, yatışlardır ki çeşitli durumlara göre alt tarafta verilen isimleri alırlar:⁴⁷³

1. *Vaziyet-i Şakuliye (Station Verticale)*
2. *Kuudiye (Station Assise)*
3. *İstica Zahiri (Station couchee)*
4. *Vaziyet Talikiye (Station suspendue)*
5. *Vaziyet Rekbiye (Station a genoux)*

Vaziyet-i Şakuliye olarak yukarıda verilen birinci hareket düşey vaziyet olarak da adlandırılabilir. Bu hareketin uygulanışı makalede, topuklar bitişik, ayak burunları bir dik açı kadar birbirinden ayrı, dizlerden gergin, omurga düzgün, göğüs biraz dışarı çıkmış, karın nispeten içeri çekilmiş, kollar yana sarkıtılmış, dirsekler hafifçe bükülmüş, parmaklar bitişik, başın dik ve doğru bulunması olarak anlatılmakta. İkinci hareket olan Vaziyet-i Kuudiye, yani oturma vaziyeti makalede dayanak yeri ve bacağın kalçadan dize kadar olan kısmının bir yatay yüzey üzerine tamamen temas etmiş bulunması olarak anlatılır. Ayrıca dizlerin eklemleri altından bir dik açı oluşturmak üzere bükülmüş olduğu ve ayak taban ve topuğunun zemine dayanması ile dizlerin bitişik, kollar yan tarafa sarkmış olarak tarif edilmekte.⁴⁷⁴ Üçüncü hareket olan İstica Zahiri veya yatış vaziyeti anlatılırken hastanın arka üstü boylu boyunca plinitin üzerine uzandığı ifade edilir. Anlatıldığı üzere bacaklar bitişik, kollar vücudun yan tarafında bulunur. Bu halde bir dinlenme hali gibi görünüş olsa da vücudu istenilen şekilde tutabilmek için bazı kasların gergin olması gerekir. Halbuki bacakla organizmanın dinlenme durumunda bulunmasını sağlayan şekil gereklidir. Yarı uzanmış bir vaziyette sırt 45 derecelik bir denge üzerinde duran “Alçak plinit” in arkılığı üzerine dayanmış, dizler alttan bir kambur açı oluşturmak üzere yukarı bükülmüş ve birbirinden az açık bulunur ki bu şekilde vücudun her tarafındaki kasların ve eklemlerin denge noktası üzerinde bulunduğu ifade edilir.⁴⁷⁵ Vaziyet-i Talikiye olarak ifade edilen ve asılma hareketi olarak verilen dördüncü hareketin yapılışı makalede anlatıldığı üzere şu

⁴⁷³ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-2”, Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328, s. 237.

⁴⁷⁴ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-2”, s. 237.

⁴⁷⁵ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-2”, s. 238.

şekilde ifade edilebilir. Yüksek bir ağaca ya da yüksek bir parmaklık altına asılınca kollar arasında omuz genişliğinde bir mesafe bırakılır. Dört parmak önde, baş parmak ve baş biraz geride, göğüs ileride, bacaklar bitişik, ayak burunları zemine yönelmiş bulunur. Beşinci ve son hareket olan Vaziyet-i Rekbiye ya da diz üstü oturuş vaziyeti anlatılırken dizlerin alt kısmını yani baldırla uyluklar arasında bir dik açı oluşturulduğu söylenir. Anlatıldığı üzere vücudun diğer bölümleri ise zemine dik bulunur. Bu şeklin biraz yorucu olduğu fakat hareketin uygulanışında doktor yardımının olması nedeniyle hastanın çok fazla yorulmadığı ifade edilir. Ayrıca makalede bu esas hareketlere ek olarak bunlardan türetilen vaziyetlerden de bahsedilmekte.⁴⁷⁶

Terbiye ve Oyun'da "tıbbi jimnastikler" başlığı altında bahsedilen hareketlerden bazıları ise gövde hareketleridir. Burada gövde hareketi terbiyevi jimnastiklerde uygulandığı zaman gövdeyi ileri geri bükerken eller ya kalçada ya ensede ya da yukarı uzanmış bulunduğu bahsedilir.⁴⁷⁷ Gövdeyi sağa sola döndürürken de eller ya köprücük kemiğinde ya da tamamen yana uzanmış bulunur. Gövdenin öne bükülmesinin omurgayla, bel ile ya da her ikisinin birlikte kullanılmasıyla uygulandığı ifade edilir. Ayrıca gövde hareketlerinin omurga eğikliği tedavisinde kullanıldığı verilen bir diğer bilgiyi oluşturur. Gövde hareketlerine "Tronc İucline", "Trone Flechi", "Extention Dorsale", "Flexion Lateral" gibi isimlerin verildiği ifade edilmektedir.⁴⁷⁸

Selim Sırrı Bey, tıbbi jimnastiklerde asılma hareketinden bahsederken yalnız bir uygulamanın olduğunu ve kolları dirsekten bükerek bir dik açı oluşturulduğunu söylemekte.⁴⁷⁹ Ayrıca tıbbi jimnastiklerde masaj ismi altında uygulanan faydalı hareketlerin bulunduğu bahseder. Selim Sırrı Bey'in ifadesiyle tıbbi jimnastik ve masajda genel olarak hastalara uygulanan birçok hareket bulunur. Bunların ilki tedaviye ihtiyacı olan uzvun vaziyet ve şekline göre parmaklarla cildin üzerine çeşitli şekillerde uygulanan hareketlerdir. Bazen orta parmakla ya da diğer parmakların birleştirilmesiyle yapılır. Bu hareket cilde yakın olan sinirlerin tedavisinde kullanılarak kafatasına uygulanır. İstenildiği takdirde tek el kullanılarak da yapılabilir. Bazen küçük parmağın dış kenarı kullanılarak baş, boyun, sırt ve kalbin üzerine iki el sırayla kullanılarak uygulanır. Küçük parmak bir yay hizmetini yerine getirmek üzere diğerlerinden açık tutulur. Bazen iki elin

⁴⁷⁶ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-2", s. 238, 239.

⁴⁷⁷ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-3", Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328, s. 254, 255.

⁴⁷⁸ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-4", Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 17, 29 Mart 1328, s. 271, 472.

⁴⁷⁹ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-4", s. 272.

kullanılmasıyla çoğunlukla sırta uygulanan hareketlerden oluştuğu ifade edilir. Bazen ise elin dış kenarı ile kol ve bacak kaslarına iki elle sırasıyla uygulandığı anlatılmakta.⁴⁸⁰

Selim Sırrı Bey, bu hareketleri düzgün bir şekilde yapmanın ustalık gerektirdiğini ve ellerin çok işlek olması gerektiğini ifade eder. Aksi halde hastanın sinirleneceğini ve parmakların darbesine tahammül edemeyeceğini söyler. Hareket uygulanırken kolların sabit tutularak bileklerin bir yay gibi hareket etmesinin gerektiğini ifade eder. Selim Sırrı Beye göre uygulama yapılırken ne doktor yorulmalı ne hasta rencide olmalıdır. Bazen gereken durumlarda uygulamanın şiddeti artırılarak etki arttırılmaya çalışılır. Her darbenin uygulandığı bölgeye ve çevresine etkisi olduğundan bahsedilir.⁴⁸¹ Selim Sırrı Bey, masaj uygulamasının çok farklı şekillerde yapılabildiğini yazmış olduğu makalede belirtir. Uygulama biçimlerine dair aşağıdaki ifadeler yer verir. Başa masaj yapılırken doktor bir iskemle üzerine oturan hastanın önünde durur, iki elini sırayla kullanır ve kaşların üzerinden başlayarak baştan enseye kadar hareketi uygular. Parmaklar açık olduğu halde önce küçük parmak sonra diğer parmaklar aynı çizgi üzerinde hareket eder. Her el yaklaşık 20-25 darbe uygular. Bu hareket beş altı defa uygulanır. Gerekliğe göre hareketin hızı ve şiddeti değişerek 5-10 dakika uygulanır. Çalışma yaparken uyku bastıran kimselere bu hareket hızlı ve şiddeti artırılarak yapılmalıdır. Uykusuzluk problemi olan kimselerde ise bu uygulama yavaş ve darbeler okşar vaziyette uygulanmalıdır.⁴⁸²

Makalede verilen bilgilere göre sırta masaj yapılırken hasta ellerinden destek alarak ya vaziyet-i şakuliye ya da vaziyet-i kuudiye’de bulunur. Hareket parmakların şekline göre uygulanır. Sırtın üst kısmından başlanarak omurgadan aşağıya doğru her el bir tarafa çarparak inilir. Dört beş defa yukarıdan aşağıya tekrar edilir. Uygulama hastanın yatış pozisyonuna göre değişebilir. Uygulama hastaya yan yatış veya yüzüstü yatış pozisyonlarında da uygulanır. Sinirlere ve kaslara etki eden bir uygulamadır.⁴⁸³ Kalbe masaj yapılırken hasta yarı yatış vaziyeti alır. Doktorun yüzü genellikle hastaya dönük olarak hastanın solunda bulunur. İki elini birden hareket ettirerek kalbe hafif darbeler uygular. Genellikle eller açık bir şekilde kalbe hafif dokunuşlar uygulanır. Uygulama süresi hiçbir zaman 4-5 dakikayı geçmemelidir.⁴⁸⁴

---

⁴⁸⁰ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-5”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328, s. 329.

⁴⁸¹ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-5”, s. 329.

⁴⁸² Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-5”, s. 330.

⁴⁸³ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-6”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328, s. 359.

⁴⁸⁴ Selim Sırrı, “Tıbbi Jimnastikler-6”, s. 360, 361.

Selim Sırrı'nın anlatımına göre kol ve bacak masajında hasta rahat bir pozisyonda tutulmalıdır. Mesela sağ kol masajı için hasta iskemleye veya alçak plinite oturtulmalıdır. Doktor hastanın sağına geçip diğer bir iskemleye kendi sağ ayağını basıp hastanın alnını kendi dizi üzerine aldıktan sonra gerektiği şekilde hareketi hastaya uygulamalıdır. Dokunarak masaj uygulaması yapılırken el açık olduğu halde tedavisi istenilen bölgeye birbiri ardı sıra elin iç kısmıyla hafif hafif vurulan darbelerle kaslara uygulanan harekettir. El açık olarak yapılan bu uygulamanın iki çeşidi bulunduğu ifade edilir. Birincisi, el gayet hızla uzva temas edip ayrılmasıdır. Buna göre darbe seri, hafif ve yüzeysel olmalıdır. İkincisi, el çarparak ve baskı yaparak uygulanır. Burada darbelerin daha şiddetli bir halde uygulandığı ifade edilir. Hareketin parmaklarla yapılması halinde hastanın memnuniyetinin artacağı söylenir. Selim Sırrı Bey'e göre insan iskeletine yapılan masaj en önemli ve en fayda sağlayan harekettir. Bu masajda hasta vaziyet-i şakuliyede durur. Doktor ise hastanın önünde bir ayağını öne koyar vaziyette durur. İki elini hastanın kolları arasından geçirip hastanın önce sırtına karşılıklı iki elini kullanarak vurur. Darbelerin sırta biraz daha şiddetli vurulmasına rağmen yan bölgelere ve göğüs kısmına daha dikkatli bir şekilde vurulmasının gerektiği ifade edilir. Hareket arkadan başlayıp önden bitmek üzere 3-4 defa tekrar eder. Bu uygulama yapılırken gereken durumda hasta kollarını yukarı, yana ve ensesine hareket ettirebilir. Eğer nefes egzersizi de harekete dahil edilirse hasta kollarını yandan yukarı kaldırır ve aşağıya uzatarak nefes alıp verir.⁴⁸⁵

5.2.1. Nasıl Jimnastik Yapmalı?

Selim Sırrı Bey'e göre iyi jimnastik yapmak için herkesin fizyoloji uzmanı olması gerekmez. Ancak yaptığı hareketin niteliğine az çok vakıf olması gerekir. Selim Sırrı her hareketin vücut için gerekli olduğunu düşünmenin yanlış olduğunu belirtir. Ona göre beden sağlığının korunmasına yardımcı olan hareketlerin doğru bir şekilde uygulanması gerekir ve terbiyevi jimnastiklerde gözetilecek en önemli nokta hareketin şekli ve düzenidir. Buna dikkat edilmezse verilen emek ve gösterilen çaba boşa gider. Çeşitli durumlarda uygulanan hareketlerin uygulama yollarını, vücuda olan etkilerini anlatmak ve yol göstermek amacıyla "hazır ol" emri verildiğinde vücudun düzgün bir vaziyet alması gerekir. Bu vaziyet alınırken gözetilecek olan en önemli noktalar Selim Sırrı Bey tarafından aşağıdaki gibi olduğu ifade edilmekte:⁴⁸⁶

1. Topuklar bitişik ayak burunları eşit vaziyette bir ayak boyu kadar dış tarafa açık

⁴⁸⁵ Selim Sırrı, "Tıbbi Jimnastikler-6", s. 360, 361.

⁴⁸⁶ Selim Sırrı, "Nasıl Jimnastik Yapmalı", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327, s. 61.

2. Bacakların arası mümkün olduğu kadar kapalı ve dizler gergin
3. Kalça düzgün karın göğse oranla daha içeride
4. Sırt ve ense aynı istikamette
5. Sırt kemikleri düz, omuzlar aynı yükseklikte ve biraz geride
6. Çene hafifçe içeriye çekilmiş baş doğru ve dik
7. Kollar hali tabiiye yana sarkmış ve dirsekler düz
8. Parmaklar hafifçe kırık, fakat hepsi birbirine bitişik.
9. Vücudun merkez ağırlığı ayakların ökçe ve burunlarının oluşturduğu hiza merkezindeki noktada bulunmalı
10. Kasların pek gergin olmaması ve nefes alıp verirken düzenin bozulmaması gerekir.

Selim Sırrı Bey, bu on şartın zannedildiği gibi kolay olmadığını belirtir ve başlangıçta bazı uygulama hatalarının yapılabileceğini söyler. Bu hataların bir ayna karşısında veya bir uzman tarafından düzeltilmemesi durumunda istenilen amaca ulaşılmayacağını özellikle belirtir.⁴⁸⁷ Selim Sırrı Bey daima gelişim halinde olan insanoğlunun duruş, yöntem ve idmanda da güzellik ve zarafet aradıklarını anlatmakta. Ona göre yaratılıştan sahip olduğu bedene olgunluk kazandırmak için çalışıp uğraşacak kadar azim göstermeyenler araçlara ihtiyaç duyar. Selim Sırrı Bey meselelere yaklaşımında çoğu zaman eleştirel bir yaklaşım benimseyerek madalyonun iki yüzüne de vurgu yapmaktan kaçınmamıştır. Vücudun daima sıhhatte olmasını arzu edenlere yönelik her günün bir çeyrek saatini beden terbiyesine ayırmalarını önerir.⁴⁸⁸ Selim Sırrı Bey, insanların kendi çıkarları için ortaya attıkları kuvvet şurubu, çelik hap gibi asılsız vaatlere inanılmaması gerektiğini ifade eder. Bedenin gelişmesi için tek yolun organları ve kasları çalıştırmak olduğunun üstünde durarak anlatır. Bedenin sahte ilaçlarla zehirlenmemesi için halkı bilgilendiren makaleler yayınlamıştır.⁴⁸⁹

Selim Sırrı Bey'e göre zarafet göğsün bombeli bir vaziyette ileride bulunmasıdır. Bu hususta herkes biçimsizliğini gidermek için terzilerin hünelerinde çözüm arar. Demirler, pamuklar, korseler hep bu tembellikten doğan vücut şeklinin destekleridir. İnsanı

⁴⁸⁷ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi Oyun-Jimnastik-Spor*, s. 193, 194.

⁴⁸⁸ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi Oyun-Jimnastik-Spor*, s. 144.

⁴⁸⁹ Selim Sırrı, "Nasıl Jimnastik Yapmalı", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327, s. 86.

bu problemlerden kurtaracak olan, vücudu biçimlendiren, kuvvet ve sağlık veren hareketler bulunur.⁴⁹⁰ Selim Sırrı Bey jimnastik yaparken her ayrıntıya dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Hazır ol kumandasıyla alınmış olan vaziyette başı geriye bükme için çene yukarı kaldırılıp, ense çukurlaştırılarak gözler yukarı dikilir. Hareketin bu tarzda uygulanışı yanlıştır ve bu tarzın İsveç usulüyle alakası yoktur. Başın ileri geri oynatılmasıyla boynun bazı kasları kuvvetlense de amaç yalnızca kasları kuvvetlendirmek değil, hareketin doğru uygulanmasıdır. Jimnastik hocasının başı geriye bük kumandasıyla çene hafifçe geriye çekilir, vücudun esas vaziyeti korunmaya çalışılır. Baş, boyun ve çene bir daire çizer gibi geriye bükülür bir vaziyet alınır. Öğrenciye omuz çevresindeki kasların çalıştırılmasını sağlamak amacıyla kolları önden yukarı kaldır talimatı verilir. Verilen bu talimat doğrultusunda baş göğüs ve belde yanlış vaziyetler ortaya çıkar. Selim Sırrı öncelikle bu yanlışların düzeltilmesinin gerektiğini, sonra dirseklerin gergin, parmakların bitişik ve kolların vücut doğrultusunda yukarı uzatılmasının gerektiğini söyler. Bu yanlışlar düzeltilince hareketten beklenen fayda sağlanmış olur.⁴⁹¹ Selim Sırrı dergideki yazısında gövde, beden, omurga ilişkisine de değinmekte. İsveç jimnastiklerinde bulunan hareketlerin en önemlileri gövdeyi geriye ve ileriye uzatmaktır. Genellikle bu iki hareket gövdeyi geriye bük ve aşağı uzat hareketleriyle karıştırılır ya da çok yanlış bir vaziyette uygulanır. Bu iki hareketin omurga ve beden kaslarına olan etkileri önemlidir. Bel boşluğunun artması ya da düzleşmesi gibi durumlarda tedavi olarak uygulanır.⁴⁹² Gövdeyi geriye uzatma hareketi destek alarak ya da desteksiz olarak iki vaziyette uygulanır. Destek almadan uygulamanın zor olması nedeniyle önce destek alınarak yapılır, alışkanlık kazanıldıktan sonra desteksiz olarak uygulanır.⁴⁹³

Selim Sırrı Terbiye ve Oyun'da İsveç jimnastik uygulamalarından bahsetmektedir. Buna göre öğrenci alete sırtı dönük olarak bir ayak mesafe ile hazır ol vaziyeti alır. Ona kolları önden yukarı kaldır, gövdeyi geriye uzat, ufki ağacı tut emirleri verilir. Gövde, kol ve bacaklar tamamen gergin olduğu halde sırtın yalnızca üst kısmı bükülerek vücudun genel ağırlığı geriye düşecek şekilde vaziyet alınıp, parmaklık tutulur. Dirsek ve omuz eklemlerinin tamamen gerilmiş olması bel boşluğunun tamamen içeri çökmesini engeller. Sırt kaslarının açılmasını sağlayan bu hareket, ellerin ve ayakların birlikte kullanılmasını sağlayarak vücudun iç ve dış kısmını birlikte çalıştırır. Özellikle sırt kısmını çalıştırarak

---

⁴⁹⁰ Selim Sırrı, "Nasıl Jimnastik Yapmalı", s. 87.

⁴⁹¹ Selim Sırrı, "Nasıl Jimnastik Yapmalı", s. 87.

⁴⁹² Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi Oyun-Jimnastik-Spor*, s. 179.

⁴⁹³ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi Oyun-Jimnastik-Spor*, s. 180, 181.

kamburluğu önler. Bu noktada Selim Sırrı ayaklarla parmaklık arasındaki mesafenin iki, hatta üç adım uygulanması halinde hareketin zorlaşacağına da değinmekte. Kaslar şiddetli bir şekilde kasılır ve bu kasılma omurganın üst bölgelerine ve karın kaslarına yayılır. Böylece belin çukurlaşması engellenmiş olur. Vücudun kan dolaşımının sağlanması amacıyla ya nefes egzersizleri ya da bacak egzersizlerinin uygulanması tavsiye edilir. İsveç jimnastiğinde “bom” olarak ifade edilen vaziyette sabit ufki ağaca sırtın kürek kemiği hizasından dayanılarak kollar yukarı kaldırılıp vücut gerdirilir. Ayrıca ufki ağaca omurganın bel kısmı denk getirilerek kollar yukarı kaldırılır ve gövde geriye uzatılır.⁴⁹⁴

Selim Sırrı Bey’e göre hareketler uygulanırken destek sağlayan aletler bulunmasına rağmen istenildiği takdirde “canlı mesned” ismi verilen bir kişinin arkadan elleriyle verdiği destekle de gövde geriye uzatılabilir. Canlı ve cansız dayanakların yokluğu halinde yere yüz üstü uzanıp kollar gergin tutularak eller geriye getirilir. Parmaklar birbirine bitişik olarak başı ve boyunu omurga üzerinde konumlandırıp göğüs tamamen yerden ayrılır. Ayakta durur bir vaziyette sırtını bir duvara dayayarak bir ayak boyu elleri çıkarmak, kolları yukarı kaldırıp gövdeyi geriye uzatmak ve yavaş yavaş mesafeyi arttırarak sağ diz bükülmek üzere girilen vaziyetler de bulunur. Dayanaksız olarak uygulanan hareketlerde kollar yukarıya kaldırılıp gövde geriye bükülür. Bu hareket uygulanırken bazı hatalar yapılır. Bunlar; omurganın sırttan bükülmesi gerekirken belden bükülmesi, göğsü dışarı çıkarmak, kendini sıkıp nefesi kesintiye uğratmak, vücudu geri uzatırken başı öne getirmek, dizleri kırmak ve dirsekleri gergin bulundurmadır.⁴⁹⁵

Selim Sırrı Bey hayatın her alanında olduğu gibi jimnastikte de alışkanlığın önemli olduğunu anlatmakta. Mesela çivi çakmanın oldukça kolay bir eylem olduğunu ifade eder ve bir dülgerin keser kullanımını görünce insanın bunu kolaylıkla yapabileceğini düşündüğünü söyler. Ancak iş tecrübe edilince ya tahtanın yarılacağını ya çivi yamulacağını ya da parmağın ezileceğini söyler ve jimnastiği de bu işe benzettir. Selim Sırrı Bey’in deyimiyle bir jimnastik haneye girilince ipler, merdivenler, halkalar, trapezler, paraleller, barfiksler, vesaire 80 gencin bu alet ve edevatlarla çeşitli hüneler sergilediği görülür. Takla atarlar, ağırlık kaldırırklar, zor vaziyetlerde iplerde dururlar. İnsan izlerken kolay zanneder ancak bu hareketler önceden tecrübe edilmeden yapılacak olursa sakatlık geçirileceğini söyler.⁴⁹⁶ Jimnastiğe yönelik olarak Selim Sırrı, başka bir çevrede toplanmış

⁴⁹⁴ Selim Sırrı, “Nasıl Jimnastik Yapmalı”, s. 88, 89.

⁴⁹⁵ Selim Sırrı, “Nasıl Jimnastik Yapmalı”, s. 89, 90.

⁴⁹⁶ Selim Sırrı, *Radyo Konferanslarım*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932. s. 123-124.

olan 80-100 çocuğun kollarını, gövdelerini hareket ettirerek bazı şekiller aldığını gören insanların bunları herkesin yapabileceğini zannettiğini söyler. Bu şekilde düşünmeden önce bu konuda bilinmesi gereken hususlar olduğunu belirtir. Osmanlı'da isimleri yeni yeni duyulan bu hareketleri Avrupa'da en ünlü öğretmenlerin, doktorların yıllarca tartıştığını ifade eder. Bu tartışmalar sonucunda ise “insan hayatıyla meşgul olacak kimselerin hayat ilmine vakıf olmaları lazımdır.” anlayışının kabul edildiğini ekler.⁴⁹⁷

Selim Sırrı Bey, jimnastiği anlamak için Danimarka'da Başvekil ile Harbiye ve Maarif Nazırının girişimiyle düzenlenen Terbiye-i Bedeniye Konferansına katılan milletlerin delegelerini tanımanın yeterli olduğunu söyler. Ancak bu şekilde jimnastiğin ne parende atmak ne gülle kaldırmak ne de kolunu, bacağı sallamak olmadığını anlaşılabileceğini ifade eder. İsveç usulü olarak isimlendirilen ve İsveçlilere, bilhassa Profesör Ling'e ait olan jimnastiklerin temelini anatomi ve fizyolojiye dayandırıldığından bahseder. Bu nedenle jimnastiğin Avrupa ve Amerika'da terbiye-i bedeniye dersi adı altında kız ve erkek okullarının programlarına dâhil edildiğini söyler. Uygulanmasının doktorlar tarafından kabul edilip onaylanması nedeniyle birçok ülke tarafından takdir edildiğini ekler. İsveç usulüne göre hareketlerin belli bir sırada uygulandığını ve belli bir süre uygulanarak hareketlerin etkisinin takip edildiğinin altını çizer.⁴⁹⁸ Selim Sırrı Bey, bazı hareketleri bazen sağlıklı insanların dahi yapmakta zorlandığını söyler. Bu hareketlerin içinde karın ve sırt hareketlerinin mevcut olmasının yanında usuller dâhilinde atlama yarışları, ipe çıkmada ve terbiyevi ve sıhhi oyunlarda da sporun büyük önem taşıdığını ifade eder. İsveç jimnastiklerini beden hareketlerinden ibaret zannetmenin büyük bir yanlılığı olduğuna da değinir. Kullanılan alet ve edevatların hız ve hüner göstermek için değil beden eksiklerini gidermekte, organların kabiliyetini arttırmakta ve manevi kuvveti ölçülü hale getirmekte kullanıldığını ifade eder. Selim Sırrı Bey, “*İsveç jimnastiklerini Avrupa'daki hali ile seyrederken insan şiiirden, musikiden aldığı zevki hisseder. Vücutların kazandığı olgunluğu görünce o estetiğe bakmaktan kendini alamaz*” ifadelerine yer verir.⁴⁹⁹

5.2.3. Eski ve Yeni Jimnastikhaneler

Selim Sırrı Bey'e göre “Osmanlı Devleti 20. yüzyılda dahi birçok hususta olduğu gibi beden terbiyesi ve jimnastik alanında da diğer milletlerin gerisinde kalmıştır. Hatta Osmanlı'dan koparak kurulan Bulgaristan ve Yunanistan gibi devletler bile daha ileri bir

⁴⁹⁷ Selim Sırrı, “Jimnastik Hakkında”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kânunuevvel 1327, s. 157.

⁴⁹⁸ Tarcan, *Şimalin Üç Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka*, s. 116, 117.

⁴⁹⁹ Selim Sırrı, “Jimnastik Hakkında”, s. 158.

seviyeye ulaşmıştır. Ona göre devleti çöküşe sürükleyen iki büyük düşman vardır. Bunlardan birisi cehalet, diğeri fesatlıktır. Selim Sırrı ne Anadolu'nun ne de Rumeli'nin eski Türk evlatları gibi yiğitler yetiştiremediğini ve her tarafta sefaletin etkin olduğunu söylemekte. Köylerde beden sağlığına önem verilmediğinden, şehirlerdeki gençlerin ise kahvehanelerden çıkmadığından yakınmaktadır. Selim Sırrı'nın ifadesiyle “*İstanbul'daki halkın yüzüne dikkatlice bakılırsa kimsenin yüzünde kan yok, herkesin bir derdi var.*” Ona göre Osmanlı'da girişken adam çıkmamakta, enerjik gençler yetişmemekte. Selim Sırrı Bey bu nesli değil belki ama gelecek nesli kurtaracak olan jimnastikhanelerdir vurgusuyla bütün bu sıkıntıların çözümü için jimnastik salonlarının oldukça önemli olduğunu ifade eder.⁵⁰⁰ Selim Sırrı Terbiye ve Oyun'daki yazısında bu noktaya değinirken çocukların aileler tarafından jimnastikhanelere yönlendirilmesinin gerektiğini ifade eder. Osmanlı Devletinde II. Meşrutiyet'in ilanına kadar yalnızca Mekteb-i Sultani'de bir jimnastikhanenin olduğunu belirtir. Burada bulunan jimnastikhanenin ise ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılamadığını ve içinde bulunan jimnastik aletlerinin beş on gence hizmet ettiğinden yakınmakta. Osmanlı'da jimnastiğe yeterli önemin verilmediğini kışlalarda ve askeri okullarda dört direkli çardakların kurularak jimnastikhane olarak kullanılmasından yakınmaktadır. Bu şekilde eski Alman usulünden bozma ve masraftan kaçınılarak birer direk ile yetinilmesini eleştirmekte. Vermiş olduğu bu bilgilere ek olarak Meşrutiyetin ilanı sayesinde Avrupa'yı gördüğüne ve okulları ziyaret ettiğine değinir. Bu ziyaretler neticesinde ise her milletin neredeyse bir asırdır okullarında, kışlalarda yüzlerce, binlerce kulüpte bir jimnastik dönemi yaşamış olduğunu anlatmakta. Şimdiki dönemde ise her bilim dalı gibi jimnastiğin de olgunlaşarak akrobatik, atletik, pedagojik olarak birbirinden ayrıldığını ifade eder. Okullarda uygulanan jimnastiklere özel yeni usul beden eğitimi salonları oluşturulduğundan bahseder. Buldukları dönemin dört, beş yılında ise bu eğitim usulünün çeşitli milletlerde bilime ve sağlığa en uygun şekilde uygulanması amacıyla terbiye-i bedeniye konferanslarının düzenlenmiş olduğundan ve bu konferanslarda jimnastiğe yönelik kararlar alındığını ifade eder.⁵⁰¹ Doktor İhsan Bey ise batıdan her ne alınırsa alınsın bunun gelişigüzel uygulanmaması gerektiğini vurgulamakta. Beden terbiyesi ve jimnastik alanındaki cemiyetlerin, kulüplerin ve okulların farklı

---

⁵⁰⁰ BOA.MF.MKT,818/44 Yatılı okullarda verilecek jimnastik dersleri için Maarif Nezareti tarafından bir genelge yayınlanmıştır. Bu genelgeye göre jimnastik dersleri sabahları 15-20 dakika sürecek, 13 yaşından küçük olan ve zayıf bünyeli olanlar ile 13 yaşından büyükler ayrılmıştır. Jimnastik dersinin bu alana hâkim olan müdür, müdür muavini ya da muallimler tarafından verilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Ders esnasında öğrencilerin gözetilerek sakatlanmasının önüne geçilmesine dair ifadeler yer alır.

⁵⁰¹ Selim Sırrı, “Eski ve Yeni Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327, s. 182.

amaçlara hizmet ettiğine değinir. Bir okulun jimnastikhanesi ile bir kulübün jimnastikhanesinin birbirinden farklı olduğunu, bunları Osmanlı topraklarında uygularken aralarındaki farkın bilinmesi gerektiğini ifade eder.⁵⁰²

Selim Sırrı Bey'e göre eski jimnastikhaneler bir çatı, dört duvar ve kumla döşeli bir zeminden ibarettir. İçinde sabit barfiks demirleri, iki ya da üç adet paralele ek olarak halkalar, trapezler, ağaç ve ip merdivenler, irili ufaklı güller, lobutlar, atlama sehpaları, tahta atlar, düz ve dökümlü düşey ipler bulunur.⁵⁰³ Yeni Jimnastikhaneler 20 metre uzunluğunda, 10 metre genişliğinde ve 8 metre yüksekliğinde olup, zemini tahta döşeme ya da parke ile kaplıdır. Bir iki yıldır ise linolyum döşeme yapılmaktadır. Jimnastikhanenin beden eğitimi salonu ismini almış olduğunu ifade eder. Bu salonun bir kenarına heyet üyeleri ya da öğrenci ebeveynlerinin öğrencileri seyredebilmesi için 6 metre uzunluğunda, 2 metre genişliğinde ve 3 metre yüksekliğinde bir tribün inşa edildiğinden bahseder. Beden eğitimi salonlarını sürekli olarak kullanan öğrencilerin kıyafetlerini değiştirebilmeleri için geniş bir oda bulunduğunu ve bu odanın etrafını çevreleyen 40 santimetre yüksekliğinde 100 adet dolap bulunduğunu söyler. Öğrencilerin ayakkabı ve kıyafetlerini bu dolaplarda muhafaza etmesine ek olarak 10 adet duş bulunduğunu söyler. Makaleye göre öğrenciler jimnastik dersine ayrılan 1 saatin 45 dakikasını beden eğitimine, kalan 15 dakikasını ise duş alıp giyinmeye ayırır. Jimnastik dersinden önce salonun pencereleri açılıp havası yenilendiği gibi haftada üç defa yerler silinir. Kışın jimnastikhanelerin sıcaklığını 15 derecede tutmak amacıyla kaloriferlerle ısıtılır. Doğrusu jimnastikle uğraşan bir öğrencinin en soğuk havada ısınıp terleyeceği mümkündür ve terli bir öğrencinin elbise değiştirirken soğuk alabileceğini de düşünmek gerekir. Camkânlı 3 büyük kapının genişliği ikişer metredir. Orta kapıdan girince tavana halka ile tutturulan 13 düşey ip, solda ise 13 düşey sırtık bulunur. Ortada öğrencinin atlamasına özel küçük tekerlekler üzerinde bacağın istenilen düzeye yükseltilmesini sağlayan 2 tahta bargir, 2 adet plinit olarak isimlendirilen jimnastik kasası, 2 adet de uçlarında kum torbası bulunan atlama sehpası vardır. 3 kapının aralarındaki bölmelere birer adet jimnastik çerçevesi tutturulur.⁵⁰⁴ Salonun bir kısmına eski barfikslerin yerine aynı hizmeti yalnızca sağlık şartları dâhilinde gerçekleştirmek üzere 6 adet hareket eden ufki ağaç inşa edilmiştir. Bu ufki ağaçların gerekliliğinde döşeme

---

⁵⁰² Doktor İhsan Bey, "Beşiktaş Jimnastik Kulübünün Konseri Münasebetiyle", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327, s. 220.

⁵⁰³ Selim Sırrı, "Eski ve Yeni Jimnastikhaneler", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327, s. 183.

⁵⁰⁴ Selim Sırrı, "Eski ve Yeni Jimnastikhaneler", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327, s. 183.

tahtasının altına girmesi için özel bir düzenek yapılmıştır. Fakat bu oldukça masraflı olduğundan beden eğitimi salonlarının ortasına yapılması zorunlu olan tenis alanından kısılarak sabit ufki ağaçlar yapılır. Atlamalarda yaylı trampelen kullanılmaz ama atlamanın ardından düşüşün şiddetini azaltmak amacıyla paspas kullanılır. Selim Sırrı bu sayılan tüm alet ve edevatın İsveç usulü terbiye-i bedeniyesine ait olduğunu ifade eder.⁵⁰⁵ Buradan anlaşılıyor ki İsveç usulü elini kolunu sallamaktan ibaret bir takım hareketten oluşmuyor, vücudun yetenekli olduğu olgunluğu bir takım alet ve edevatla sağlıyor.⁵⁰⁶ Harun Bey ise programın ilerleyişini anlatmakta. Buna göre kahvaltı, saat 9'da İsveç usulü jimnastik, 10'da banyo, 12'de 4-5 kilometre yürüyüş, 13.00 yemek, yarım saat dinlenme, 14.30 tekrar jimnastik, 15.00 tekrar yürüyüş, 16.00 banyo, 18.00 akşam yemeği, 20.00 üç kilometrelik bir gezinti, 21.30'da uyku.⁵⁰⁷

Selim Sırrı İsveç usulünde en önemli hareketlerden birinin düz ipe kolaylıkla tırmanabilmek olduğunu belirtir. Makalede anlatılanlara göre öğrencilerin beden eğitimi salonunda gruplara ayrılmış bir vaziyette birlikte çalışabilmeleri için ipler ve sııklar birlikte kullanılır. Bu ip ve sıık sayısının fazla olmasından kaynaklı bir durumdur. Hâlbuki 2-3 ip olsa öğrenciler vakit kaybedip sıra beklemek zorunda kalırlar. Makalede aktarılan bilgilere göre İsveç usulünde ipe ve sıığa tırmanırken el ve ayaklar birlikte kullanılır. Eski Alman usulünde en uygun çıkış, kişi ayaklarını gövdesiyle bir dik açı oluşturacak şekilde ileri uzatılıp ellerini yukarı uzatır ve yavaş yavaş kendini yukarı çeker. Düzgün bir uygulama ile kol kasları oldukça kuvvetli bir hale gelir. Bu hareketi kısa bacaklı ve hafif gövdeli kişilerin daha kolay uyguladığı belirtilir. Fakat uzun olanların vücudu istenilen vaziyette tutabilmek için kasların vazifelerini yerine getirmesinin zorlaşmasının bedene zarar verdiği ifade edilir. Anlatıldığı üzere ipe çıkarken ayakların da kullanılmasının hareketi kolaylaştırdığı belirtilir ve amacın ipe hızlı ve düzgün çıkabilmek olduğu söylenir. İpe çıkarken en çok vücudun vaziyetine dikkat edilmelidir ve sırtın katıyen kamburlaştırılmaması gerektiği söylenir. Makalede anlatılanlara göre hareket uygulanırken

---

⁵⁰⁵ 1910 tarihli belgeye göre Mekteb-i Sultani'de ve İstanbul'daki idadi mekteplerinde beden terbiyesi ismiyle verilen derslerin yerini jimnastik dersinin almasından ve bu dersi verecek muallimlere Darülmualim'de Terbiye-i Bedeniye Müfettişi Selim Sırrı Bey tarafından takip edilecek usulün nasıl olacağı anlatılacaktır. BOA,MF.MKT,1163/61, Selim Sırrı, "Eski ve Yeni Jimnastikhaneler", s. 183.

⁵⁰⁶ Selim Sırrı, "Eski ve Yeni Jimnastikhaneler", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327, s. 187.

⁵⁰⁷ Harun Bey, "Terbiyevi Jimnastikhaneler", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328, s. 237.

yalnız kollar değil sırt kasları da işlemelidir. Sırığa çıkmak daha kolay olduğundan önce onlarla antrenman yapılmalıdır. İpten ve sırıktan elleri kaptırarak inmek uygun değildir.⁵⁰⁸

Selim Sırrı İsveç usulünde bir de denge ipleri olduğunu ifade etmekte ve denge ipine çıkmanın nispeten daha zor olduğunu söylemekte. Makalede verdiği bilgilere göre her türlü çıkış ve inişte vücudun esas vaziyeti korunmalıdır. İpe çıkıp inmede öğrenci belli bir beceri seviyesine ulaştınca okulun üst katından aşağıya bir ip sarkıtıp öğrencinin ne kadarlık bir zaman zarfında birbirinin ardı sıra aşağı inebileceği hesaplanmalıdır. Selim Sırrı İsveç usulünde atlamaların da büyük önemi olduğunu ifade eder. Kullanılan aletlerin ise atlama sehпасı, plinit, tahta at ve ufki ağaç olduğunu belirtir.⁵⁰⁹ Selim Sırrı kaleme aldığı yazısında jimnastik aletlerinin nasıl olması gerektiğinden, bu aletlerin nasıl kullanılacağı, dikkat edilmesi gereken durumlardan ve bunların özelliklerinden detaylı bir şekilde bahsetmektedir. Atlama sehпасı 40 santimetre uzunluğunda, 8 santimetre genişliğindedir. 2 ağacın genişliğinden meydana gelen 6 santimetre kalınlığında ve 2 metre yüksekliğinde iki adet sütundan ibarettir. Bu sehпaların zeminden 30 santimetre yüksekliğinde başlayarak her 5 santimetrede bir, birer deliğı vardır ki oraya birer düz çomak sokulur. Sehпalar 2 metre ara ile karşılıklı konulur. Aralarına kalınca bir ip çekilir ve iki ucuna birer kum torbası asılır. Öğrencinin bu ip üzerinden atlamadaki becerisi arttırılır. İp çomaklar üzerinde eğreti durduğı için ayak biraz alışıncaya dibe düşer. Öğrenci 3 adım hız alıp atlar. Daha sonra ayakları bitişik olarak hız almadan atlar. Bu üç çeşit atlamanın şartı atladıktan sonra yere ayak parmakları üzerine düşüp esnetmektir.⁵¹⁰

Selim Sırrı'nın ifadesine göre vücudun vaziyetini bozan ya da yere düşünce dengesini kaybedenlerin atlayışı uygun değildir. İpten atlamalarda beceri kazanılınca plinit üzerinde atlanır. Verilen bilgilere göre tabanı geniş, üstü dar, birbirine geçen bir kasa şeklindedir. Üzeri 3 parmak kalınlığında ot minder üzerine meşin kaplıdır. Tahta at şekil olarak bir hayvanı anımsatır. Üstü ot üzerine kanaviçe kalın meşin kaplıdır. Ayakların yanlarında bulunan düzenek istenilen yüksekliğe göre ayarlanabilir. Avrupa'dan imal edilir. 25 adet engelden oluşan çerçeve, duvara yarım metre uzaklıkta, salonun tavanına kurulur. Salon ebadına göre zeminden yarım metre yüksekte bulunması gerekir. Ağaçların santimi 0.05 olmalıdır. Jimnastik çerçevesinde yilankavi hareketlerle uzunlamasına ve genişlemesine çıkış ve inişler uygulanır. Bir engelden diğerine geçerken vücut bazen sağa,

⁵⁰⁸ Selim Sırrı, "Yeni Jimnastikhaneler", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327, s. 201.

⁵⁰⁹ Selim Sırrı, "Yeni Jimnastikhaneler", s. 201.

⁵¹⁰ Selim Sırrı, "Yeni Jimnastikhaneler", s. 202.

bazen sola döner. Bu yılankavi dönüşler vücudu hem terbiye eder hem de kan dolaşımını sağlar. Selim Sırrı özellikle şişmanlarda jimnastik çerçevesinin bir masaj etkisine sahip olduğunu belirtir. Makalede aletler tanıtılırken ufki parmaklığın diğer parmaklıklara göre dört beş santim dar yapıda olduğu bilgisi verilir. Bunun nedeni olarak öğrencinin asıldığı zaman ellerinin omuzlarının daha gerisinde bulunmasını sağlayarak göğsün daha fazla dışarı çıkmasını sağlamak olduğu belirtilir. Parmaklıklar arasında 10 santimetre aranın bulunması gerektiği ifade edilir. Her parmaklığın el ile kavranması için üç buçuk santimetre genişliğe sahip olmasının gerektiği bilgisi verilmektedir. Verilen bilgilere göre ufki parmaklığın duvardan yirmi santimetre uzak bulunması yeterlidir. Parmaklıklar ise kuru gürgen ağacından imal edilmelidir.⁵¹¹ Makalede jimnastik sırasının en az sekiz tane olması gerektiği ve 25 santimetre genişliğe sahip olması gerektiği bilgisi verilir. Parmaklıklara üç santimlik kalınlık verilmesinin ve mutlaka çıralı camdan olmasının gerektiği ifade edilmekte. Aksi takdirde olursa öğrencinin ağırlığına dayanamayacağı ifade edilmekte. Verilen bilgilerde sıranın bir tarafına iki küçük demir kancanın vidalı olduğu söylenir ve bu vidaların gerektiğinde ufki ağaca veya ufki parmaklığa bağlanıp bir eğik düzlem oluşturabilmesi amacıyla bulunduğu ifade edilmekte. Makalede ayrıca jimnastik sırasının altında baştanbaşa sabitlenmiş bir destekleyicinin bulunduğundan, sıranın ters çevrilip üzerinde denge hareketlerinin yapıldığından bahsedilmekte. Yapılan denge hareketlerinde beceri kazanıldıktan sonra ufki ağaç üzerinde ve daha yüksekte aynı hareketlerin tekrar edildiği bilgisi verilmekte.⁵¹² Selim Sırrı bom olarak da isimlendirilen ufki ağaçların uzunluğunun 3 metre, genişliğinin 20 santimetre, kalınlığının üç santimetre olduğunu söyler. Ayrıca bir tarafının el ile kolay tutulabilmesi için yuvarlak olduğunu belirtir. Verilen bilgilere göre ufki ağaç gereken yüksekliğe göre ayarlanabilir. Yanlarında bulunan içi oluklu şakuli ağaçların üzerinde her beş santimetrelik karşılıklı delikler bulunur. Oraya bir çivi geçirilerek ufki ağaç üzerine destek verilebilir. Bu yardımcı aletlerin kullanımının vücudu daha görünür bir hale soktuğu ifade edilir. Selim Sırrı bu aletlerin eksikliği halinde öğrencilerin yürüyüş, koşma, atlama ve ipe çıkmadaki yeteneğini arttırmanın mesleğini seven bir öğretmen için oldukça kolay olduğunu belirtir. Ayrıca İsveç usulünde gülle tarzında aletlerin bulunmadığı bilgisini verir ve yalnızca tatbikat kısmında eskrim ve süngü mücadelelerinin uygulandığını ifade eder. Jimnastikhanelere girerken ise buraya uygun terliklerle girilmesi gerektiğini ifade eder.⁵¹³

---

⁵¹¹ Selim Sırrı, “Yeni Jimnastikhaneler”, s. 202.

⁵¹² Selim Sırrı, “Yeni Jimnastikhaneler”, s. 203.

⁵¹³ Selim Sırrı, “Yeni Jimnastikhaneler”, s. 204.

5.3. İsveç ve Alman Jimnastiğinin Karşılaştırılması

Selim Sırrı beden eğitiminde takip edilen temel gayenin organizmanın olgunlaşması olarak ifade eder. Jimnastik ve spor yeniliğinden olan her türlü faaliyetin bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılamaşının şart olduğunu belirtir. Selim Sırrı'ya göre bedene ait faaliyetler, izinler ve kanunlar hayata ve çevreye uyum sağlamalıdır. Jimnastik veya sporun bu iki ihtiyacı tatmin etmesi durumunda amacına yaklaşmış olacağını belirtir. Selim Sırrı Bey, sıhhatin, yorgunluğa direnmenin, uyumun, beceri ve cesaret gibi kavramların birbirinden oldukça farklı vasıflar olduğunu belirtir. Mükemmel bir beden eğitiminin birbirinden farklı, fakat birbirinden ayrılmayan sıfatların paralel olarak geliştirmekle sağlanabileceği yargısına varır. Selim Sırrı'ya göre insan her sabah odasında yapacağı beden egzersizleri sayesinde sıhhatini sürdürür, kaslarını işlek bir hale getirir ve göğüs kaslarını genişletir.⁵¹⁴ Makalede verilen bilgilere göre vücudun çeşitli faaliyetleri organların durumuna bağlıdır. Maharet ve çevikliği arttırmak için ortak sınırları eğitmek, kaslara azami kudreti vererek onları nitelikli bir şekilde işletmek ve çeşitli sporlarda yeti kazanmaya bedenin ihtiyacı vardır.⁵¹⁵ Selim Sırrı Bey'e göre jimnastiği gücü kuvveti yeten delikanlıların eline bırakmak müthiş bir eğitim hatasıdır. Akıl ve araştırmaya dayanan terbiyevi bir jimnastik bütün bu milletin fertlerine sıhhat ve güç bahşetmelidir ve bu iki vasfı bir kere elde ettikten sonra, sporların herhangi birisine heves etmek gençlere, fikri girişimde başarılı olmak için bir ayrıcalık verir.⁵¹⁶

Selim Sırrı jimnastiği veya sporu kendisine gaye edinerek yalnız spor için yaşayanların, fikri sahada hiçbir şeyi başaramayacağını söyler. İsveç jimnastiğinin akla ve çözümlenmeye dayandığını, Alman jimnastiğinin ise hislerle ilgili birkaç şeyin birleşimi olduğunu ifade ederek birinin jimnastik, diğerrinin spor mahiyetinde olduğunu belirtir. İnsan fizyolojisinde iki önemli organın bulunduğunu ve bunlardan birincisinin omurga, ikincisinin ise kaslar olduğunu ifade eder.⁵¹⁷ Kasların güç, esneklik ve yetenek olarak üç önemli noktaya sahip olması gerektiğini söyler. Kasların güç kaybetmesi durumunda vücudun cazibesinin de kaybolduğunu ifade eder. İsveç usulünün vücudun cazibesini

---

⁵¹⁴ Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 10, Nisan 1923, s. 149.

⁵¹⁵ BOA.MF.MKT,819,34 burada ifade edilen nedenlerle gençliğin yetiştirilmesi maksadıyla okullarda jimnastik uygulamaları yapılmaya başlanmış ve yatılı okullarda jimnastik dersleri verilerek müfredattaki yerini almıştır.

⁵¹⁶ Ferhan Oğuzkan, *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s. 76.

⁵¹⁷ Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri", *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 10, Nisan 1923, s. 149.

korumak amacıyla bir disiplin oluşturduğu bilgisini verir. Selim Sırrı Alman jimnastiğinde yalnızca kaslar kullanılırken İsveç jimnastiğinde vücudun cazibesini korumanın da benimsendiğini ifade eder. Makalede verilen bilgilere göre Alman jimnastiğinde cazibeyi korumaya dair hiçbir prensip bulunmaz. Çeşitli hareketler kurallara dayalı olarak yapılır ve kişiye göre değişir. İsveç jimnastiği ise güç ve disiplin sağlamaya çalışan bir fen sistemi olarak ifade edilir. Alman jimnastiği kas gücüne dayanan, kas kütlelerini arttırmayı hedefleyen, gururu ve prestiji arttıran, herhangi bir disipline dayanmadan yapılan bir uygulama olarak tanımlanır. Almanların benimsemiş oldukları jimnastik usulünde omuzları ve kürek kemiğini göz ardı etmesine rağmen İsveç usulünde omuzlar için hareketlerin ayrılmış olduğu bilgisi verilmekte.⁵¹⁸ Makalede Sırtın üst kısmı ve arka kısımlarının ince kıvrımlara sahip güçlü ve sert kaslara sahip olduğu ifade edilmekte. İnsanda bulunan kürek kemiklerinin ise oldukça kuvvetli olduğuna değinilmektedir. Trapez ve ufki demir kullanımında kolların kısalığı ve uzunluğunun, vücut ağırlığına ve kas gelişimine etki ettiği ifade edilmekte. Bu nedenle İsveç jimnastiğinde ayakta, oturarak, diz çökerek, yere yatarak ve asılarak oluşan 5 hareketin meydana getirilmiş olduğu söylenmektedir. Alman jimnastiğinde ise yalnızca asılma hareketinin bulunduğu ifade edilmekte. Selim Sırrı Alman usulünün insan biyolojisinden yoksun bir jimnastiği benimsediğini ifade eder. Benimsenen temel hareketin barfiks olduğu ifade edilir. Ufki duruşlarda kolların etrafında yapılan hareketlerin kalbe, ciğerlere ve kaslara yaptığı baskının ise göz ardı edildiği söylenmekte. Makalede 18-35 yaş arasında bulunup bu usulde jimnastiği benimseyen kişilerin göğüs ve kol kaslarının gelişmesine rağmen bacaklarının ince kaldığı ifade edilmekte. İsveç usulü akla ve bilime dayanarak uygulanır. En önemli organ olarak ciğerlerin çalışmasına dikkat edilir. Jimnastik uygulanırken belli bir sıra benimsenir. Pedagojik bir mahiyete sahiptir. İsveç jimnastiğinde uygulanan egzersizler vücudun gelişimini ve sağlığını korumayı amaçlar. İsveç jimnastiğinde fertlerde ve genelde ahenk ve zarafet esas alınırken, Alman jimnastiğinde kişi kendini gösterir ve alkışlatır. İsveç jimnastiği bir şema dâhilinde uygulanırken Alman jimnastiği geleneksel usullere dayanılarak uygulanır. Alman jimnastiğinde olmayan oyunlar İsveç jimnastik programlarında bulunur ve eğitime dayalı bir amaca hizmet eder.⁵¹⁹

Verilen bilgilere göre Alman usulünde sert ve iri kaslar esas alınırken İsveç usulünde sağlık, biçim ve beceri esas alınır. Alman usulü kişiye, İsveç usulü topluma

⁵¹⁸ Mehmet Acet, İbrahim Yıldırım, "İsveç Jimnastiğinin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2, 1999, s. 299.

⁵¹⁹ Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek*, s. 131.

hizmet eder. Alman jimnastiği Türkiye’de benimsenmemiştir.⁵²⁰ Yalnızca 1, 2 okul programında yer almış ve 5-10 genç tarafından benimsenmiştir. Bu alana ilginin olmaması nedeniyle atletizm gibi spor dalları benimsenmeye başlamıştır.⁵²¹ İsveç jimnastiğinin faydasını görebilmek için öncelikle beden eğitimi öğretmenleri yetiştiren okullara ihtiyaç olduğu ifade edilmekte. Buradan yetişen uzman öğretmenlerin memleket için çalışacağı söylenir. Beden eğitimine fikir eğitimi kadar önem verilmesinin gerekliliği üzerinde durulmakta. Okul programlarında jimnastiğe en az 45 dakikalık zaman ayrılmasının gerektiği ifade edilmekte. Dünyanın en mükemmel usulü yoluyla uygulanmazsa jimnastiğin hiçbir fayda veremeyeceği ifade edilir ve bunu usulün fenalığında değil, uygulama tarzında aramanın gerekli olduğu ifade edilmekte.⁵²² Selim Sırrı İsveç jimnastiklerinden Belçikalıların, Danimarkalıların, Norveçlilerin, Finlandiyalıların, Hollandalıların, İngilizlerin, Amerikalıların hatta Yunanlıların bile istifade ettiğini belirtilir. Çünkü jimnastiği bir terbiye vasıtası olarak tanıdılar ve ona göre gereken fedakârlıkları yaptıkları ifade edilir. Selim Sırrı eskiyi yıkmanın yeterli olmadığını, yeniyi inşa ederken neye ihtiyaç varsa onu oluşturmanın faydası olacağını ifade eder.⁵²³

5.4. Jørgen Peter Müller’in Beden Eğitimi Düşüncesi

Selim Sırrı tarafından Terbiye ve Oyun Mecmuasında, yazarlığını Jørgen Peter Müller’in yaptığı “Benim Usulüm” isimli eserin çevirisi yapılmış ve Müller hakkında bilgilere yer verilmiştir. Selim Sırrı Bey’e göre hayatta imkân haricinde zannedilen şeyler için ehli olanlar için oldukça basittir. Selim Sırrı’ya göre beceri en büyük, en esaslı sermayedir ancak ünlü olmak için bazen yer değiştirmek gerekir. Makalede ayrıca bugün medeni dünyada beden eğitimi alanında dahi bilinen çoğu ismin vatanları dışında şöhrete kavuştuğunu ifade eder. Bu isimlere örnek olarak Sandow’un Alman olmasına rağmen İngiltere’de, Müller’in ise Danimarkalı olmasına rağmen İsviçre’de şöhret kazanmış olduğundan bahsedilir. Selim Sırrı’nın makalede verdiği bilgilere göre Müller Danimarkalıdır. Çocukluğundan beri hem bedenini hem zihnini eğiten bir isimdir. 1904 yılında “Benim Usulüm” isimli kitabını yayınlamıştır. Bu kitapla birlikte ismi duyulmaya başlamıştır. Her dilde yapılan çevirileri sayesinde zengin olmuştur. 1904 yılının ağustos

---

⁵²⁰ BOA,MF.MKT,245/36 Arşiv belgesine göre Alman jimnastiği ya da aletli jimnastik olarak ifade edilen uygulamada okul programlarında yüksek yerlerde baş aşağı uygulamaların olması ve ağır şeyler kaldırmak öğrencilerin sağlığını tehdit etmektedir. Hatta öğrencilerden birisinin hayatını kaybetmesi nedeniyle Maarif Nezaretinden, Mektebi Sultani Müdürlüğüne bir yazı yazılmıştır.

⁵²¹ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri”, s.150, 151.

⁵²² Kahraman, Osmanlı Devleti’nde Spor, s.664.

⁵²³ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri”, s. 152.

ayında 2000 nüsha basılan kitap 3-4 gün içinde tükenmiştir. Danimarka dilinde toplamda 6 baskı yapılmış ve 30.300 nüsha yayınlanmıştır. İsviçre’de 3. Baskısı 20.000 adet, Almanya’da 6. Baskısı 200.000 adet, Fransa’da 3. Baskısı 30.000 adet yayınlanmıştır.⁵²⁴ 1911 yılında 43 yaşında bulunan Müller, idadi eğitimini 1884 yılında tamamlamış ve askeri okula başlamıştır. Bu okuldan ise teğmen olarak çıkmıştır. Bir müddet Danimarka ordusuna hizmet etmesinin ardından ihtiyat sınıfına dâhil edilmiştir. 10 yıla yakın mühendislik, 5 yıl sanatoryum müfettişliği yapmıştır. Sonraki süreçte görevlerinden istifa ederek kendi usulünü meydana getirmek amacıyla İsviçre’ye gitmiştir. Gayet orantılı ve sağlam bir vücuda sahiptir. Danimarkalı meşhur ressam Carl Bloch, Müller’e “*Sen benim dünyada gördüğüm insanların en güzelisin*”⁵²⁵ ifadelerine yer verdiği anlatılmaktadır.

Selim Sırrı Müller’in birçok spor müsabakasına katılarak ve 132 defa birincilik elde etmiş bir isim olduğunu söylemekte. Bu ödülleri tek bir spor dalında değil, farklı beden kabiliyetlerini ve organlarının gücünü göstererek kazanmış olduğu bilgisini ekler. Mesela her çeşit hız ve uzama yarışında yükseklik, derinlik, uzun atlamalarda, yüzme yarışında, balyoz sallamada, disk ve cirit atmada, pentatlon müsabakasında, boksta ve maç taliminde daima birincilik elde ettiği ifade edilir. Ayrıca Danimarka’ya birçok spor dalını ithal etmiş bir isim olduğu da anlatılmakta. Selim Sırrı onun spor kulüplerine devam eden gençleri 20 yıl boyunca sürekli teşvik ettiğini ve herkesin sevgisini kazandığını söyler. Makalede Müller’in eserini kendi deneyimlerine ve düşüncelerine dayanarak kaleme aldığı ve herkesin anlayabileceği sade bir dil kullandığından bahsedilmekte. Tavsiye ettiği usulün oldukça basit, alet ve edevat kullanımı gerektirmediği bilgisi verilmekte. Selim Sırrı Avrupa’da kılıç, maç talimi ve futbol gibi sporların ardından duş almanın adet olduğunu ifade eder. Müller’in ise yıkanmayı beden hareketlerinin ortasına koymuş olmasını dikkate değer bir farklılık olarak değerlendirmekte. Selim Sırrı banyodan önce yapılacak hareketlerin genel usullerde olduğu gibi yalnız gelişime ait olmadığını ve bunlardan iç organların da yararlandığını ifade eder. Selim Sırrı, Müller’in “*Kuvve-i uzviyeyi kollarin sertliği ile ölçmek doğru değildir. Sahih ve selim aza-i dahiliyenin sert ve kavi kaslarından daha çok ehemmiyeti vardır.*”⁵²⁶ İfadelerine yer verir. Müller’e göre yıkanırken su çok

---

⁵²⁴ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 3, 1 Eylül 1327, s. 45.

⁵²⁵ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-1”, s. 46.

⁵²⁶ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-1”, s. 46.

soğuk olmamalıdır. Banyonun ardından cildin temizliğini sağlamak için kuru sürtünmenin uygulanmasını önerir.⁵²⁷

Müller çoğu kişinin sıhhatlerinin bozulmasından yine kendilerinin sorumlu olduğunu söyler. Uzun süre bilerek ya da bilmeyerek bedenlerine karşı cinayet derecesinde kabahatler işlediklerini ifade eder. İnsanların güneşten ve sudan istifade etmesini bilmediğini, dişlerine ve bedenlerine bakmadıklarını, kasları için gerekli ihtiyacı sağlamadıklarını ve kapalı odalardaki havayı teneffüs ederek kendilerine en büyük zararı verdiklerini söyler. Beden sağlığı için vücudun gözenekleri üzerinde ortaya çıkan kirin her gün temizlenmesi gerektiğini söyleyerek vücudun dayanıklılığını arttırmanın gerekli olduğunu ifade eder. Sağlık kurallarına uymayan devlet memurlarının hasta olup da bir süre yatmalarının ve üstlendikleri vazifelerde gevşeklik göstermelerinin affolunamaz bir kabahat olduğunu belirtir.⁵²⁸

Selim Sırrı'nın çevirisini yaptığı Müller'in "Benim Usulüm" isimli kitabında Danimarka gazetelerinden birinde garip bir vakanın onun dikkatini çektiğini ifade eder. Bu olayı aktarırken verem nedeniyle oğlunu kaybeden bir babanın bulunduğu şehirde bir verem tedavi merkezi olmaması nedeniyle sağlık bakanını katil olarak değerlendirdiğini söylemekte. Bu konuya olan bakış açısını babanın bir dereceye kadar haklı olduğunu ancak hükümetin memleketteki her türlü suistimalleri önlemeye muktedir olmadığını belirtir. Aksi durumda içki ve ahlaksızlık yüzünden cezalandırılanların mesuliyetinin hükümete değil kişilere ait olduğunu ifade eder. Medeniyet kisvesi altında sağlığa karşı her gün binlerce cinayetin işlendiğini söyler ve vücutlara zaaf ve hastalığın bulaşmasında sorumluluğun insanın kendisi veya ebeveyni olduğunu belirtir. Ve mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde hastalıkların boyunduruğundan kurtulmanın gerekli olduğunu söyler. Bunun için taze havayı ve berrak suyu sevmenin gerekli olduğunu belirtir. Tavsiyelerini güneşten faydalanmak, vücudun bütün organlarını her gün biraz işletmek olarak sıralar. Kasların doğal olmayan bir durumda olduğunu ve insanı vaktinden önce vücuttan düşürüp ve ihtiyarlabildiğini ifade eder. Hayatın hareketle sabit olduğunu ve olağan işlerin sonuna kadar insanı zinde ve afiyetle yaşatan şeyin hareket olduğunu ifade eder. Genellikle ortaya çıkan rahatsızlıkların sorumlusu insan ise beden sağlığının temin edilmesini de yine insanın sağlayacağını belirtir. İnsanın kendi vücudunu tedavi edememesine rağmen hasta

---

⁵²⁷ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-1", s. 47.

⁵²⁸ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-2", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327, s. 77.

olmamak için sağlık kurallarına uymayı başarabileceğini belirtir.⁵²⁹ Kendisinin kaleme almış olduğu kendi usulünde vakit kaybı ve gereksiz alet ve edevat tedarikinin olmadığını belirterek biraz iyi niyet ve sabrın yeterli olduğunu söyler.⁵³⁰

Müller kendi hayatından bahsederken sağlığının kendisine ailesinden miras kalmadığını ifade eder. Bunu örneklendirirken babasının cüsseli bir adam olmadığından ve ufak tefek hastalıklara sahip olduğundan bahsetmekte. Kendisinin de itina ile büyütülmediğini ve küçükken tüm çocuk hastalıklarını geçirdiğini ifade eder. 1874 senesinde daha 8-10 yaşında iken fizyoloji ve sağlığa dair çocuklara mahsus kitapları okumaya başladığını ve bu sayede beden eğitimine olan ilgisinin arttığını söyler. 16 yaşından itibaren beden eğitimi alanında önde olan isimlerin kitaplarını okuyarak bu alana yönelik usullerle vücudunu geliştirmeye çalıştığını ifade eder. Kaslarını kuvvetlendirmeye yönelik önce gülle talimleri yaptığını, ağırlık çalışarak lastik talimleri yaptığından bahsetmekte. Bu gibi uğraşların kendisinin oldukça zamanını aldığını, kullandığı aletlerin ise yıpranıp kopmasından memnun olmamasına ek olarak her gün aynı hareketlerden sıkıldığını da ifade etmekte. Tüm bunlara rağmen vücudunda istediği etkiyi elde edemediğinin de cabası olduğunu ifade eder.⁵³¹

1903 yılında Sandov isimli bir muallimin Londra şehrinde “Fiziksel Gelişim” ismiyle bir kitap yayınladığını ifade ediyor. Bu kitapta yazarın tarif ettiği hareketleri yapanların sert pazılara ve iri kaslara sahip olacağının belirtildiğini ve kendi vücudunun fotoğraflarını kitapta örnek olarak yayınladığını anlatmakta. Müller bu yazar ile aynı görüşte olmadığını ifade etmekte. Müller’e göre beden kuvveti pazılardan ibaret değildir. Ona göre fiziksel görünüşün yanında kalbin, ciğerlerin, hazmın mükemmel ve cildin renkli olması gerekmektedir. Müller, Sandov’un eserinde göze çarpan yuvarlak sırtlar ve yay gibi bükülmüş bacaklara sahip olmayı anlattığını ifade eder. Bu eseri sayesinde Londra şehrinde büyük bir ün ve servete kavuşmasına rağmen onun vücudunu beğenmediğini, boyuna göre kaslarının fazla olmasını ve bu nedenle işlekliliğini kaybettiğini ifade eder. Sandov’un Londra’da yayınlanan bir jimnastik risalesinde Müller aleyhinde bir tenkit yürüttüğünü ve beden kaslarının fazla gelişmesini bir kusur olarak göstermiş olduğundan bahseder. Kendisini bu duruma karşılık vermeye mecbur hissettiğini ve bedeninin şeklini

---

⁵²⁹ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 78.

⁵³⁰ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 78.

⁵³¹ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 79.

Yunan kadimin heykellerine benzetmek için özenle şekillendirdiğini ifade etmekte.⁵³² Müller'in tanımına göre biçimsel içeriği düşünülmeden yapılan her türlü harekete atletizm, bir mükafat karşılığında ya da eğlence amacıyla yapılan spor, beden ve ruhun birlikte gelişmesini esas alarak sıhhat ve çeviklik kazanmaya yönelik yapılan uygulamaya jimnastik denmektedir. Kendi bakış açısına göre her hareketin uygulanma tarzına göre bazen spor, bazen jimnastik kabul edildiğini belirtmekte. Bu durumu örneklendirirken bir jimnastik mualliminin talebelerinden bir kısmını herhangi bir şubede idmanlarını artırmak için düzenli olarak çalıştırıp o hareketi mükemmel bir hale getirmesine spor ve bu sporda eksiksiz bir beden faaliyetiyle uğraşmasına jimnastik denildiğini belirtmekte.⁵³³

Müller terbiyevi jimnastikleri çocukların beden ihtiyaçlarını göz önüne alarak zayıf olan beden bölgelerini destekleyecek şekilde uygulanan hareketler olarak değerlendirir. Bu ihtiyacı belirleyecek olan muallimlerin ise alanlarında uzman kişilerden oluşması gerektiğini ifade eder. Bunun önemini omurgasında eğilme görünen bir çocuğa “vücudu geriye bük” hareketini yeterli düzeyde yaptırılması durumunda uygun bir hareket olmasına rağmen haddinden fazla yapılmasının çocuğun sakatlanmasına sebep olacağını ifade eder. Okullarda jimnastik dersinin uygulanmasının mümkün olmadığını ve her öğrenci ile teker teker ilgilenilmemesi nedeniyle jimnastiğin genel hareketlerden ibaret kaldığını ifade eder. Otuz yıllık tecrübesi ve araştırmaları neticesinde insanların gelişigüzel yaptıkları jimnastik usulleriyle beden eğitiminden uzaklaştıklarını ifade eder. Kendisinin “Benim Usulüm” isimli kitabını yayınlamasının temel nedeninin bu eksikliğin giderilmesi olduğunu ifade etmekte. Bu amacı doğrultusunda ise kitabını tüm dünyaya yaymayı hedeflediğini belirtmektedir.⁵³⁴ Müller her gün 15 dakikalık bir sürenin beden terbiyesi için yeterli olduğunu ifade etmekte. Bu kadarlık bir sürenin makul ve amacına uygun olarak kullanılmasının birçok hastalığın önüne geçeceğini belirtmekte. Kendi usulü dışında benimsenen tüm usullerde cilt terbiyesinin ihmal edildiğini belirtir. Kendisinin benimsediği usulde ise en önemli noktayı cilt terbiyesi olarak yıkanmanın aldığını ifade etmekte.⁵³⁵ Kendi usulünü meydana getirmeden önce her türlü usulü denediğini ve neticede yıkanmanın idman süresinin ortasında uygulanmasını uygun gördüğünü belirtir. Bu şekilde odanın pencereleri açık olduğu halde yaz, kış tehlikesizce yıkanmanın mümkün olabildiğini ifade eder. Bunu benimsemesinin nedenlerini uyandığında yatağın hararetiyle

---

⁵³² Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 79.

⁵³³ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 80.

⁵³⁴ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-2”, s. 80.

⁵³⁵ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-3”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327, s. 94.

yıkanıp egzersiz yapılmasının ardından tekrar yıkanmanın gerekmesi olarak belirtmesinin yanında egzersiz yapıp yıkanınca vücudun bazen bunu kaldıramaması olduğunu ifade eder.

Müller her gün yıkanmayı elzem gördüğünü ifade etmekte. Bu fikrine karşı aristokrat geçinen kimselerin arasında bazen garip itirazlarda bulunanların olduğunu ifade ediyor. Bu itirazlara örnek olarak fabrikalarda, madenlerde çalışanlar için bu uygulama olabilir ancak her gün temiz çamaşır kullananlar için neden gereksin sorusuna karşılık kendisi fabrika ve maden ocaklarından yayılan, cildin üzerine yapışan tuzlar ne kadar siyah olursa olsun hiçbir vakit kirli cilt kadar zehirli ve tehlikeli olmadığı cevabını vermekte. Bu zehrin temizlenmemesi durumunda ise tekrar kana karışarak bu toksinlerin kanı zehirleyeceğini söyler.⁵³⁶ Cildin ter suretinde dışarı attığı maddelerin temizlenmemesi durumunda ağır bir kokunun ortaya çıkacağını ifade eder. Müller bunların bilinmesi gerektiğini ifade ederek yıkanmayı adet edinmeyen kimselerin en belirgin özelliğinin ağız ve ayak kokusu olduğunu belirtir. Yıkanmayı vücudun jimnastiği olarak değerlendirir. Cildin özen veya ihmalinin bedende hızlı etki gösterdiğini ifade eder. İnsanın derisinin su geçirmez bir kılıf olmadığını söyleyerek vücut üzerinde meydana gelen atıkları temizlemek şartıyla her gün biraz terlemenin faydalı olduğunu söyler.⁵³⁷

Müller, askerlik gibi ağır idmanların içinde bulunanların bu idmanları gölge mekanlarda yapmalarının ardından bedenlerini de temizlememelerinin onları zatürre gibi hastalıklara yakalanma riskini doğurduğunu belirtmekte. Bunun önüne geçmenin şartı olarak hareketlerin hemen ardından 3 adet beş dakikalık zaman zarfında vücutlarının üst kısmını bir el havlusu ile ovuşturup terlerini temizlemeleri durumunda birçok hastalık riskinin ortadan kalkacağını ifade eder. Müller'e göre terli iken çamaşır değişiminin bir fayda sağlaması için önce vücut terinin temizlenmesi gerekir. Terli ve yorgun şekilde bir çayıra uzanmanın veya açık bir pencere önünde oturmanın yanında o hararetle bir buzlu limonata içmenin veya dondurma yemenin bir intihar olduğunu ifade eder.⁵³⁸

Müller, cildin görevlerinin bedensel sağlık ve hayat idaresi için oldukça önemli olduğunu belirtir. Ona göre mide, karaciğer ve biraz daha ileriye giderek zihin bile vücudu çevreleyen deri kadar önem taşımaz. Bir hafta hatta daha uzun süre aç oturmanın mümkün olmasına rağmen cilt gözeneklerinin tıkanması durumunda iki saat bile yaşamının mümkün olmayacağını ifade eder. Bu iddiasını Papa X. Lui'nin cülusu nedeniyle

⁵³⁶ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-3", s. 95.

⁵³⁷ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-3", s. 96.

⁵³⁸ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-3", s. 96.

düzenlenen törende bir çocuğun tepeden tırnağa kadar altın varakla çevrelendiğini, bir iki saat sonra ise çocuğun çırpınarak hayatını kaybettiği örneğiyle desteklemekte. Müller, kaleme aldığı “Benim Usulüm” isimli kitabının üç önemli amacı olduğunu ifade eder. Bunların, cildin vazifelerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi, hareket ve sağlamlık olarak belirtir. Düzenlediği programa zorlukları yavaş yavaş arttıran sekiz hareket koyduğunu, bu hareketlerin vücudu hafifçe terlettiğini ifade eder. Bu hareketlerin ardından banyoya sıra geldiğini söyler ve banyonun nasıl yapılacağını anlatır. Anlattığına göre önce vücut havlu ile kurulanır, sonra tellakların yaptığı şekilde avuç içi kullanılarak masajlar yapılır. Bu masajların vücudun tahammül kapasitesi arttığı sürece yapılmaya devam eder. Masajlar sonucunda cildin şeffaf ve parlatılmış, kadife gibi yumuşak ve renkli olduğu ve ciltte sivilcelerden eser kalmayacağını ifade eder. Müller, Avrupa’da son zamanlarda Yunan-ı kadim takliden çıplak idman etme usulünün moda olduğunu belirtir. Buna dayanmanın oldukça sağlam bir bünyeye sahip olmayı gerektirdiğini ekler. Halbuki soğuktan çok çabuk etkilenenlerin bile “Benim Usulüm” kitabını esas alarak pek güzel idman edebileceğini söyler ve kendisinin de tecrübe ettiğini belirtir. Bu tecrübesini, en rüzgârlı havada araba ile gezmeye gittiği zaman çok defa titrediği halde pençeleri açık olarak kendi usulünde soyunup idman edince derhal ısınıp rahatladığını aktarır. İlk başlayanların hafif bir rüzgârda denedikleri zaman bile beden hararetinin yükseldiğini ve birkaç dakika devam ettiğini göreceklarını söyler. Böylece vücudun üşümeye yatkın olan aksamının soğuğa daha uzun süre dayandığını ve bu suretle cildin harareti koruyabilmesini sağlamanın esas usuller olduğunu belirtir.⁵³⁹

Müller, kendi usulünün esas yollarından ikincisini gelişimi kendisine ait olan, kasların dinlenmesini ve kalbin hareket düzeninin sağlanmasını etkileyen nefes egzersizlerinin oluşturduğunu ifade eder. 13 nefes egzersizi bulunduğunu ve bu egzersizlerin ardı sıra birer saniyelik aralıklarla düzenli bir şekilde uygulandığını söyler. Uygulanacak olan usule göre beden hareketleri aracılığıyla vücuda kan akışının sağlanması için kasların çeşitli şekillerde işletilmesinin ardından nefes egzersizleri yapılır ve vücudun yıkanmasıyla son bulduğu ifade edilir. Banyo yapmak için çok terli olmanın daha uygun olduğu söylene de nefes egzersizleriyle kalp atışının yavaşlamış olmasına dikkat etmenin gerektiği belirtilir. Müller, egzersizler yapılırken nefes egzersizlerinin kesintiye uğratılmasının uygun olmadığını ifade eder. En zor vaziyetlerde dahi nefese dikkat etmenin zorunlu olduğunu söyler. Ayrıca bütün beden egzersizlerinde temiz havaya gerek

---

⁵³⁹ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-4”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327, s. 112.

duyulduğunu belirtir. Kapalı veya havasız kalmış alanlarda beden hareketleri yapmanın uygun olmadığını söyler. Temiz hava için sabahları uyanınca yatak odasının pencerelerinin açılarak temiz havanın içeriye dolmasının gerektiğini ifade eder. Bu konuda uyurken dahi pencerelerin kapatılmaması gerektiğini aksi halde sabaha kadar zararlı havanın teneffüs edileceğini söyler. Kendi çocuklarının akranlara oranla oldukça sıhhatli olduğunu belirtir ve çocukluklarından itibaren yaz ve kış aylarında pencereleri açık olarak uyutulduklarını ifade eder. Sağlık açısından hiçbir hastalığa yakalanmadıkları bilgisini ekler ve soğuk almaktan korkulursa yorganın adedini arttırmanın hatta yünlü gecelik giyilmesini önerir. Tarif edeceği hareketlere yönelik bilgi verirken bunların karaciğerin vazifesini kolaylaştıracağını söyler. Bazı egzersiz uygulamalarının ise bütün iç organlara adeta bir sünger sıkar gibi baskı yapmasının masaj etkisi gösterdiğini ifade eder.⁵⁴⁰

Müller, “Benim Usulüm” ün üçüncü şartının ise gıdanın iyi niyetle hazmedilebilmesi olduğunu ifade eder. Uygulanan hareketlerin böbreklere ve karaciğere faydası olan hareketlerden oluştuğunu belirtir. Bu hareketlerin oturmaya dayalı bir hayata sahip olanların iç organları üzerinde bir masaj etkisi yaparak hastalıkları uzaklaştıracağını söyler. “Benim Usulüm” isimli kitabının içeriğini oluşturan 18 hareketin 11’inin doğrudan karına yönelik olduğunu belirtir. Bu hareketlerin birkaç hafta uygulanmasıyla karnın üzerine yığılan yağların yavaş yavaş kaybolduğu ve yerini kuvvetli kasların alacağı söylenir. Alıştırmalara devam ettikçe bütün belin etrafında adeta kaslı bir korse oluşacağı benzetmesi yapılarak bunun zarafete ve endama etkisinin yanında kadınların gebeliğini dahi kolaylaştıracağı bilgisi verilmekte. Müller bu kitapta en çok göğüs, sırt ve karın hareketine önem verdiğini belirtir. Kolların her harekete eşlik edeceğini, bacakların ise sürekli yürünmesinden dolayı diğer organlara göre daha idmanlı olduğu ifade edilmekte. Bacakların gençlikteki çevikliğini korumasına yönelik eklemler için birkaç harekete yer verdiğini belirtir.⁵⁴¹

Müller kendisine ait olan usulün acemiler tarafından dahi kolayca uygulanabilmesinin ve herhangi bir alet gerektirmemesinin onu diğer usullerden ayıran noktalar olduğunu belirtir. Gerekli olan tek şeyin çinko bir leğen ve süzgeçli bahçe kovası olduğunu ifade eder. Kendi usulünde yıkanmayı hareketlerin bir kısmını yapmalı, vücut iyice kızışınca derhal su yutup leğen içine girmeli ve soğuk veya orta halli bir su ile vücudun sulanmasından sonra da ovunmak olarak anlatır. Kova yoksa leğene yeterli

⁵⁴⁰ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-5”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kanunuevvel 1327, s. 160.

⁵⁴¹ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-6”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327, s. 205.

miktarda su koyup epeyce oturmalı ve ellerinizi ıslatıp vücudunuzu ovuşturmalı yahut da bir havluyu ıslatıp vücudunuza ovdurmalısınız öğüdünü verir. Yıkanmadan önce yapılacak jimnastik hareketlerinin 15 dakikada biteceğini ifade eder ve 5 dakikayı yıkanıp ovunma ve kurulanmaya, 10 dakikayı da giyinmeye ayırır. İlk günlerde kaslarda biraz ağrılar oluşabileceğini ve birkaç gün devam edince geçeceğini belirtir. Bu usulün isteğe göre sabah veya akşam yemeklerden 2 saat sonra yapılabileceğini ifade eder.⁵⁴² Akşam yapınca uykunun kaçması durumunda sabahları yapmanın daha uygun olduğunu veya bütün egzersizin ardından 25 ile 50 defa çömelip kalkmanın kan akışını hızlandıracağı için rahat bir uyku sağlayacağını önerir. Yıkanmanın ardından kurulanmanın asla ihmal edilmemesi gereken bir durum olduğuna dikkat çekilir. Müller, haftada bir defa 30 santigrat sıcak su ile bütün vücudun sabunla yıkanmasının yeterli olduğunu ve sıcak su ile yıkandıktan sonra soğuk su ile duş yapmanın katıyen unutmaması gerektiğini ifade eder. Hiçbir hareket yapmadan soğuk su dökünmenin ise uygun olmadığını belirterek böyle bir durumda ılık suyu önerir. Terli iken su dökünmenin ise katıyen bir zararı olmadığını ifade eder. Böyle bir durumda yalnızca kalbin zorlanmamasına dikkat etmek gerektiği ifade edilir.⁵⁴³

Müller “Benim Usulüm” isimli kitabının uygulamalarını eksiksiz yerine getiren kişilerin vücutlarının güçlenerek aktif ve çevik bir hal alacağını söyler. Ruh ve beden sağlığının korunması için vücudun tüm organlarının sağlıklı olması gerektiğini savunur. İnsanların ve hayvanların kendi orantılı bakış açılarına yönelik bir yaşam tarzı benimsediğini ifade eder. Bunun örneği olarak toplum genelinde elleri, bilekleri kuvvetli veya pazıları iri olan bir adamın hemen kuvvetli olduğuna hükmedildiğini belirtir.⁵⁴⁴ Bu bakış açısının yanlışlığını ifade etmek için kolun kuvvetli olmasının kalp kaslarının kuvvetli olmasını gerektirmediği gibi bu kuvvetin mide, bağırsak ve dış görünüşe zerre kadar yardım etmediğini hiç düşünmemelerinden yakınıır. Sağlığı yalnız birkaç halkası oldukça güçlü olan bir zincire benzetir ki zoru görünce çürük halkaların birer birer kopacağını ifade eder ve vücudun böyle kısmen güçlü olmasının bedenin genel sağlığına zararı olduğunu söyler. Müller insanın kolunun kuvvetine aldanarak çoğunlukla aşırıya gitmesi nedeniyle kalp, ciğerler veya vücudun zayıf olan aksamalarının sakatlanmasına

---

⁵⁴² Selim Sırrı, “Benim Usulüm-6”, s. 205.

⁵⁴³ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-6”, s. 206.

⁵⁴⁴ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-7”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328, s. 255.

neden olduğunu ifade eder. Sonuç olarak insanların kuvvetinin pазısıyla ölçülmediğini, şekle sokulmuş kasların hayat için yeterli olmayacağını anlatır.⁵⁴⁵

Müller insanların kuvvete bakış açısındaki yanlışlığa dikkat çekerken güzelliğin de aynı şekilde niteliğini kaybettiğini ifade eder. Bakımsız kalan vücudun niteliğini hızlı bir şekilde kaybedeceğini söyler ve ancak beden terbiyesi ile zindelik kazanacağını ifade eder. Ancak bu suretle kazanılan güzelliğin yaşadıkça kalıcı olabileceğini anlatır. Güzellik anlayışının değiştiğini atletler üzerinden anlatır. Müller'in aktardığına göre bugünün atletleri ile Yunan-ı kadimin atletleri arasında dağlar kadar fark vardır. Bugünün düşüncesi pozular, omuz, sırt ve baldır kaslarının şekilli olmasında aranırken Yunan-ı kadimin atletlerinde göze çarpan kasların sırt ile karın bölgesinde olduğunu ifade eder. Yunan-ı kadimde yassı ve sert olan büyük göğüslerin altında güçlü, sağlam kalp ve ciğerlerin bulunduğunu ve sağlıklı çalışan mide ve bağırsakların bulunduğu bilgisini ekler. Kendi usulünü oluştururken önce beden sağlığına önem verdiğinden sonra Yunan-ı kadimi takliden kasların göğüs ve karnın gelişimine hizmet eden hareketlere önem verdiğini belirtir. Kol ve bacak kaslarının ise şekil yapısının kendilerinden beklenen hizmete yeterli olduğunu söyler. Müller insanın kendi vücuduyla meşgul olduğu zaman önce ciğerler, kalp, mide ve bağırsaklar gibi iç organlarını düşünmenin gerekli olduğunu belirtir. Bunların ihmal edilmesi durumunda kaslarını sertleştirmeye çalışanların yalnız başkalarını değil kendilerini aldatmış olacağını söyler.⁵⁴⁶

Yukarıda verilen bilgilerin üzerine Müller kendi usulü olan hareketlerin nasıl yapılacağını anlatır. Öncelikle duruşu tarif eder burada vücut ve organların tamamının gerilmesi gerektiğini ifade eder. Egzersizleri yaparken insanın üzerinde vücudu sıkacak kıyafetler olmamasına dikkat edilmesi gerektiğini söyler. Daha asıl egzersize başlamadan önce kolların havaya kaldırılarak parmakların birleştirilip yukarı yönde uzanmasını ve bileklerin birer dik açı oluşturacak şekilde ellerin gerilmesini önerir. Bu hareketin dirsekle omuzların eklemlerini esnetmek için uygulandığını ifade eder. Sonrasında anlatılanlara göre arka duvara dönülür, ökçeler duvardan otuz kırk santimetre uzakta bulundurulur. Kollar yana açılır ve avuçların altından üste çevrilerek kollar süratle geri götürülür. Avuçlar duvara değinceye kadar arkaya doğru eğilir. Vücudun bu eğimi esnasında vücut bütün kuvvetiyle bükülmeye dikkat edilmelidir. Yalnız çene ilerlememelidir. Başın bükülmesi başı parmaklar üzerine dikilmekle daha açık bir şekil alır. Müller sağlam

---

⁵⁴⁵ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-7", s. 256.

⁵⁴⁶ Selim Sırrı, "Benim Usulüm-7", s. 256.

vücutlu kimselerin bu hareket yerine “Köprü” denilen bir hareketi uygulayabileceğini ifade eder.⁵⁴⁷

Müller esneme hareketleri bittikten sonra asıl hareketin yapılışını anlatmaya başlar. Anlatıldığı üzere dengeyi koruyabilmek için ayaklar birbirinden yaklaşık elli santimetre açık olarak tahta üzerine kuvvetlice konur. Ayak uçları hafif dışarıya bakar vaziyette konumlanarak kollar yukarıya doğru gerilmiş, parmaklar birbirine birleşik ve bilekler iyi bükülmüş bulunur. Daha sonra vücudun üst kısmı arkaya eğilerek sağa doğru hareket edilir. Sonra öne doğru bir kavis uygulanır öne eğirildiği zaman sırtı kamburlaştırmaya ve vaziyeti değiştirmemeye dikkat edilmelidir. Bundan sonra sola geçilerek vücut harekete başlanıldığı zamanki vaziyeti alıncaya kadar gövde bir koni şekli alır. Durmadan aynı daireden 5 defa geçmek üzere vücudu işletmeye devam edilir. Esneme hareketinde kollar kulakların hizasında bulundurulmalı. Beşinci tekrardan sonra durularak aksi yönde yani vücut arkaya yönelmiş bulunduğundan sola, sonra öne, daha sonra sağa olmak üzere 5 yeni daire yapılır. Baş dönmesi durumunda vücut arkaya doğru uzatıldığı zaman baş arkaya eğilmemeli baş dönmesi yoksa vücudun hareketine başın da eşlik etmesi gerektiği ifade ediliyor. Yeni başlayanlar ve zayıfların kollarını yukarıya kaldırmak yerine ellerini kalçalarına veya enselerine götürmeleri tavsiye ediliyor. Vücut geri uzatılırken nefes burundan çekilmeli, sağa veya sola uzatılırken ise yanlardan nefese devam etmeli ve öne bükürken nefes ağızdan verilmelidir.⁵⁴⁸

5.5. Spor Teşkilatı ve Sporcular Arasında

5.5.1. Spor Teşkilatı

Makalede sporun Avrupa ve Amerika’da adeta devletlerin idari teşkilat yapıları gibi kendine özel meclis ve üyelerinin, hükümetinin, kanun ve talimatının olduğu ifade edilir. Görev ve sorumluluklarının ise düzen ve kanunun belirlediği cezalandırılma korkusuna değil, sporcuların itibarına bağlı olduğu söylenir. Makaleye göre sporcu her şeyden önce bir centilmen olarak tanımlanır. Para ve paraya ait olan her türlü menfaat hissine ve şahsi menfaatlere sporculuk alemindeki ilginin az olduğu anlatılır. İşte böyle ahlaki değerleri yüksek olan sporcuların bir araya gelerek zümreler oluşturduğu ve bunlara “groupement” denildiği ifade edilir. Yalnız kalan heveskarların spor aleminde toplumsal bir değeri olmadığı söylenir. Makalede zümrelerin gerek bireysel gerek toplu sporların idmanı için

⁵⁴⁷ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-8”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328, s. 331.

⁵⁴⁸ Selim Sırrı, “Benim Usulüm-8”, s. 332.

salonlara ve özel olarak hazırlanmış oyun meydanlarına ihtiyacı olduğu anlatılır. Oyun meydanlarında idman yapan gençlerin sıhhi, görülmemiş bir amacı benimsedikleri ve birbirinden daha mükemmel olmak için rekabet hissini oluşturduğu anlatılır. Ortaya çıkan bu rekabetten de müsabakaların doğduğu belirtilmektedir. Makalede verilen bilgilere göre müsabakaların usullere göre uygulanması zorunlu olduğundan her spor için bir takım kayıt ve şartları içine alan nizamnameler ve talimatlar oluşturulmuştur. Milli teşkilata ait olan bu nizamnamelerin uluslararası teşkilata da uygun olması şarttır. Spor zümreleri ya kulüp halinde daima ya kamplarda görüldüğü gibi belli bir süreliğine ya da aralıklı bir şekildedir. Belli bir süreliğine oluşturulan zümrelerin “spor kampları” şeklinde belli bir süre devam ettiği ve daha sonra dağıldığı ifade edilir. Ancak bu kampları idare eden heyet, cemiyet halinde kurulmuşsa ve her sene belli zamanlarda kamp teşkilatını devamlı kılmışsa onlara aralıklı zümreler denildiği ifade ediliyor. Yazar’a göre bu tarz zümreler dünyaca pek yenidir ve Amerika, İsviçre’de ve Danimarka’da pek faydalı bir şekilde uygulanmaktadır.⁵⁴⁹

Makalede İsviçre’nin fevkalade mükemmel olan ordu teşkilatının esasının bu aralıklı zümre teşkilatı olduğu söylenmektedir. Yazar aralıklı zümre teşkilatının demokrasi cereyanlarının çok fazla beslendiği bu zamanda halk arasında seviye farklarını ortadan kaldırmaya hizmet eden bir güce sahip olduğunu söyler. Yazara göre milli hakimiyet oluştuğu sporlarda doğal olarak demokratik bir nitelik kazanacaktır. Fakat bugün dünyada henüz hâkim olan teşkilat daimî zümreler yani kulüplerdir. Makalede Avrupa ve Amerika’da kulüplerin iki şekilde idare edildiği söylenmektedir. Bunlardan bir kısmının hür ve müstakil, bir kısmının ise sendikaya bağlı olduğu anlatılmaktadır. Kulüplerin bağımsızlıklarının bir kısmını menfaatleri karşılığında kendilerinin üstünde bir teşkilatın menafine bağlı kılarak aralarında bir uzlaşma sağlayarak bir sendika niteliği taşıdığı bilgisi eklenir. Makalede Avrupa’da işçinin sendika korporatiflerinin ve her devletin federasyonunun ne olursa olsun milli olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bu milli teşkilata başka topluluklara mensup olan gençlerin de girebileceği ifade edilmektedir. Girmek istemedikleri takdirde uluslararası olimpiyatlardaki dünya müsabakalarına kabul edilmedikleri bilgisi eklenir. Makalede verilen bilgilere göre aynı türden spor zümreleri bir milli federasyon halinde toplanabilirler. Yani futbol federasyonunu futbol zümreleri,

---

⁵⁴⁹ Terbiye ve Oyun, “Spor Teşkilatı-1”, Sene 2, Numara 1, Temmuz 1922, s. 8.

atletizm federasyonunu atletik spor zümreleri, boks federasyonunu boks zümreleri oluşturabilir.⁵⁵⁰

Zümrelerin sayısı az olan memleketlerde ise bazen çeşitli zümrelerin aynı federasyona bağlandığı ifade edilir. Verilen bilgilere göre uluslararası federasyon cemiyetleri yalnız milli federasyonu tanır. Spor zümrelerinin hükümetlere karşı durumu da iki şekilde olur. Ya tamamıyla bağımsız ya da bir yere bağılı olurlar. Eğer hükümet sporun memlekette yayılmasını sağlamak amacıyla kurulu, hedefleri açık kulüplerin bazı zorunlu masraflarına destek vererek nakit yardımında bulunursa bu kulüpler hükümete bağılı kontrol altında tutulabilen yerler olur. Böyle bir yardım da çok meşrudur. Ancak bazı siyasi işler amacıyla bir kısım kulüplere ödenek verilmesinin en tehlikeli hatta iğrenç bir hareket olduğu belirtilir. Makalede federasyonu henüz oluşturulmamış kulüplerin olimpiyat heyetince amatörlüklerini tasdik ettirmeye mecbur oldukları aksi halde uluslararası olimpiyatlara kabul edilmeyecekleri ifade edilmekte.⁵⁵¹

Yazar spor teşkilatlarının medeni memleketlerde iki şeyi düzgün oluştuğunu ifade eder. Bunlardan birinin olimpik stadyumlar olduğunu diğerrinin ise Amerika sistemine göre şekillenen atletik kulüpler olduğunu belirtir. Makalede yeni stadyumlardaki pistlerin dönüm yerlerinin hızın arttırılmasına çok müsait bir şekilde düzenlendiği de ifade edilir. 1896'dan beri çeşitli şekillerde inşa edilen stadyumların bu pistleri içerdiği bilgisi eklenmekte. Yazar Londra'dakinin içerisinde yüzme yarışlarına özel bir pist bulunduğunu ifade eder. Ayrıca Almanların 1916 olimpiyatları için inşa ettikleri stadyumun da mükemmel bir piste sahip olduğunu söyler. Stockholm'de bulunan olimpiyat sahasının futbol müsabakalarına, jimnastiklere ve gerektiğinde at yarışlarına müsait bir tarzda inşa edildiği verilen bir başka bilgiyi oluşturur. Yazar bu anlattıklarından yola çıkarak stadyumların mümkün olduğu kadar çeşitli sporların uygulanabilmesini sağlayacak bir şekilde inşa edilmeye başladığına dikkat çeker. En son yapılan Berlin stadyumunda sandal yarışlarından tutun birçok farklı alanda olimpiyat müsabakası yapılabildiğini belirtir. Amerika sisteminde şekillenen atletik kulüplere gelince bunların bazı yönden üstün olmakla beraber mahsurlarının da bulunduğunu ifade eder. Bunların muazzam birer sarayı andırdığını ve jimnastik, eskirim, boks, tenis salonlarının, yüzme alanlarının üstü kapalı olduğunu belirtir. Burada sürat yarış yerlerinin ve idman alanlarının da bulunduğunu ifade

---

⁵⁵⁰ Terbiye ve Oyun, "Spor Teşkilatı-1", s. 9.

⁵⁵¹ Terbiye ve Oyun, "Spor Teşkilatı-1", s. 9.

eder. Böylece gençlerin dört mevsim boyunca bu alanda jimnastiğe, yüzmeye ve spora vakit ayırabildiklerini ifade eder.⁵⁵²

5.5.2. İsveç'te Spor Teşkilatı

İsveç'in spor teşkilatı anlatılırken dönemine göre oldukça donanımlı olduğu ifade edilmekte. "İsveç Jimnastik ve Spor Cemiyetleri Milli İttihadının" 1903 yılında kurulduğu bilgisi verilmekte. Bu sayede bütün spor cemiyetlerinin aynı esaslara bağlı olarak sporların yayılmasına hizmet ettiği ifade edilir. İsveç'te sporların uygulanması konusunda en çok yetkiye sahip olan kuruluşun "İttihat-ı Milli Meclisi" olduğu söylenmekte. Bu meclisin üyelerinin Stockholm'un çeşitli spor şubelerinden gelen ikişer üye ile taşra spor ittihat cemiyetlerinde her 500 sporcuya karşılık gelen birer azadan oluştuğu ifade edilmekte. Taşra cemiyetlerinin asgari 1, azami 12 üye gönderebilecekleri söylenir.⁵⁵³ Makalede verilen bilgilere göre "Milli İttihat Meclisi" ne 30 kişiden oluşan bir idare heyeti seçilir. Bu idare heyetinin spor sahasında büyük bir nüfuzu ve yetkisi olduğu söylenir. Bu yetkilere ek olarak sporlarda kuralların belirlenmesi için, oyunların talimatları ile nizamnamelerinin düzenlenmesi için ve handikap şartlarının tespiti için de ayrıca bir kanun cemiyeti olduğu ifade edilmekte. Bu cemiyet "Heyet Milli İdare İttihat Meclisi" ne takdimi lazım gelen raporları hazırlamakla görevli olduğu ve talimatnamelerin son şekillerini tespit ettiği bilgisi verilmekte. Ayrıca Meclis-i Milliye' ye ait olmayan kararlar alarak ve uyguladığı bilgisi verilmekte.⁵⁵⁴

Makalede ticari işlemleri her gün yürütmek üzere idare heyetinin arasında bir idare komisyonu oluşturulduğu ve mali konulara bu komisyonun baktığı ifade edilmekte. Bütün cemiyetlerin "Milli Jimnastik ve Spor Cemiyet Teşkilatına" bağlı olduğu söylenir. Kulüplerin bağlı oldukları cemiyete senelik bir aidat vermekle yükümlü olduğu verilen bir diğer bilgidir. Makalede verilen bilgilere göre cemiyete dahil olmak için her kulüp temsil ettiği sporu gerçekten yapmakta olduğunu ve üyesi aracılığıyla amatörlük şerefini bozan bir kişi bulunmadığını yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür. Milli İttihat Spor Cemiyeti'nin reisinin ise oluşturulmasından itibaren İsveç veliahdı olduğu söylenir. Jimnastik, eskirim, atletik sporlar, patinaj, yüzmeye, kürek çekme, yelken kullanma, futbol, tenis, golf kulüpleri ayrı ayrı zümre halinde hususi cemiyetlere dahil oldukları ifade edilir.

⁵⁵² Terbiye ve Oyun, "Spor Teşkilatı-2", Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922, s. 25.

⁵⁵³ Terbiye ve Oyun, "İsveç'te Spor Teşkilatı", Sene 2, Numara 3, Eylül 1922, s. 43.

⁵⁵⁴ Terbiye ve Oyun, "İsveç'te Spor Teşkilatı", s. 44.

Buna göre bu hususi ittihat cemiyetleri idari hususta tamamen bağımsız olmakla beraber genel heyetinin “Milli İttihat Cemiyetine” bağlı olmasının kararlaştırıldığı belirtilir. Hususi ittihatların her sene çeşitli zamanlarda birer kongre düzenlediği anlatılır. Ayrıca şampiyonluk müsabakaları düzenleme ve amatörlük meseleleri için komisyonlara ayrıldıkları ifade edilmekte. Verilen bilgilere göre Milli Spor Cemiyet’inin başlıca görevi İsveç’te ilmi bir tarzda sporun genele yayılmasını sağlamaya çalışmak ve halkı spora teşvik için propagandalar yapmaktır. Bunun yanında Avrupa’da ileri milletlerle boy ölçüşecek her çeşit spor alanında seçkinler yetiştirmektedir. Milli İttihat’ın tunçtan, gümüşten, altından 3 çeşit nişan ortaya çıkardığı ifade edilir. Gerekli şartlara sahip olan her İsveçliye o nişanı veliahtın kendi eliyle teslim ettiği söylenir. Şeref nişanı için sağlanması gereken şartların aşağıda sayılan hüner gruplarının her birini her gencin bir sene zarfında başarıyla yapması olarak belirtilir. Bunun yanında verilen bilgilere göre 4 sene aralıksız veya aralıkla bu tecrübelerde tekrar layığıyla ulaşanlara gümüş madalya verilir. 8 sene aralıksız veya aralıkla bu grupların içinde bulunduğu hünerlerin her birinde başarı sağlayanlara altın madalya verilir. 32 yaşını bitirdikten sonra bir sporcu çeşitli hüner gruplarının içinde bulunduğu tecrübelerin birer tanesinde başarı sağlarsa önceden tunç ve gümüş madalya almamış dahi olsa doğrudan doğruya altın madalya alır. Bu hünerler her sene hususi ittihat meclisi tarafından alınan bir karar heyeti huzurunda uygulanır ve tecrübe grupları aşağıdaki gibidir:⁵⁵⁵

Birinci grup: 200 metreye yüzülecek veya jimnastik yapılacaktır.

İkinci grup: Yüksekliğine hız alarak 1,30 metreden atlanacak veya hız alarak 4,75 metreye atlanacaktır.

Üçüncü grup: 13 saniyede 100 metre koşulacak veya 65 saniyede 400 metre kat’ edilecek.

Dördüncü grup: Kılıçla teke tek birbirinin ardından iki kişi mağlup edilecek, disk 40 metreye veya cirit 50 metreye veyahut gülle 16 metreye atılacaktır.

Beşinci grup: 50 dakika da 10.000 metre yürünecek veya yüzerek 28 dakika da 1000 metre veya yüz üstünde patenle 25 dakikada 10.000 metreye veya kızıağı ile 2 saat 25 dakika da 20.000 metre veya bisiklet ile 50 dakika da 20.000 metre kat edilecek veyahut hususi ittihada dahil futbol kulüpleri arasında bir sene şampiyonluk kazanılacaktır.⁵⁵⁶

⁵⁵⁵ Terbiye ve Oyun, “İsveç’te Spor Teşkilatı”, s. 44.

⁵⁵⁶ Terbiye ve Oyun, “İsveç’te Spor Teşkilatı”, s. 45.

Makalede verilen bilgilere göre Milli İttihat Teşkilatı'ndan başka aynı derece öneme sahip “Merkez Cemiyeti” adında bir teşkilat daha vardır. Ona da çeşitli spor gurupları dahildir. Bu komite 1897’de kurulmuştur. Bu iki büyük cemiyet arasında hiçbir rekabet yoktur. Temele ait olan düzen hep birdir. Yalnız teferruatta birbirlerinden ayrıldıkları ve görevleri aralarında paylaştıkları ifade edilir. Verilen bilgilere göre ilmi işler tamamıyla Milli İttihat Teşkilatı’na, idari meseleler ise Merkez Cemiyeti’ne aittir. Sporların gerçekleşmesini düzenleyen ve sıralayan, gelir sağlayan Merkez Cemiyeti’dir. İsveç hükümeti sporlarla son derece alakadardır. Piyango hasılatından çıkarılan senelik 30.000 frangi Merkez Komitesi’nin aldığı ve her sene komiteye aidat verdiği ifade edilir. Belediye’nin oyun meydanlarının düzenlenmesine yardım ettiğinden bahsedilmekte. Ayrıca Merkez Cemiyeti’nin 300.000 frank sarf ederek muazzam bir spor meydanı vücuda getirmiş olduğu anlatılır. 1901 yılından itibaren “Kuzey Oyunları” adı altında her 4 sene bir nisan ayı zarfında uluslararası kış sporları müsabakalarını düzenleyen ve idare edenin bu cemiyet olduğu belirtilir. Yazar bu iki büyük cemiyetin yardımıyla İsveç’in jimnastikte olduğu gibi sporda dahi mükemmel bir millet olduğunu dünyanın tasdik ettiğini ifade eder. Son olarak bu iki önemli teşkilat sayesinde sporun İsveç’in en ücra köylerine varıncaya kadar yapıldığından bahseder.⁵⁵⁷

5.5.3. Fransa’da Spor Teşkilatı

Fransa Spor Teşkilatının ortaya çıkışını ele alan makaleye giriş yapılırken Fransa lise ve kolejlerinde gençlerin beden ihtiyaçlarının göz ardı edildiği bilgisi verilmekte. Haftada iki defa bir muallimin nezareti altında yapılan jimnastiğin genellikle alet ve edevatla tekdüze yapılmasının öğrencilerde can sıkıntısına yol açtığı belirtilir. Pazarları koşmak, atlamak, yarışmak bazen top oynamak için bir araya gelen mektepli gençlerin aralarında bir cemiyet yapmaya karar verdikleri ifade edilir. Bu karar sonrasında reislerini, kâtiplerini, veznedarlarını hayli gürültü ve patırtılarla tayin ettikleri ve her hafta izin günlerinde toplantılar düzenlemeye başladıkları anlatılmakta. En fazla zevk aldıkları spor dalının futbol olduğu ifade edilir. Bu oyunu oynamaya okul bahçesinin uygun olmaması nedeniyle bu spora elverişli bir yer aradıkları ve nihayet Paris’te Sen-Lazar garını seçerek ilk oyunlarını burada oynadıkları ifade edilir. Fransız kolejlerine devam eden bir kısım gençlerin de sonraki süreçte bu oyunlara dahil oldukları anlatılmakta. Makalede teşkilatlanmada İngilizleri taklit ederek 28 Eylül 1882’de Resing Kulüp’ü kurdukları anlatılır. Ayak yarışı anlamına gelen Resing kulübünün futbol oyunlarında şöhret kazanmaya

⁵⁵⁷ Terbiye ve Oyun, “İsveç’te Spor Teşkilatı”, s. 45.

başladığı söylenir. İngilizleri taklit ederek kurulması nedeniyle isminin anane olarak kaldığı ifade edilir. 1922 yılında ise Fransa'nın en zengin ve en kıymetli kulübü haline geldiği ve binlerce üyeye sahip olduğu ifade edilmekte. 1883 yılında ise Sen Lui lisesinin Stad Fransa Kulübü'nü açtığından bahsedilir. Aradan 3 senenin geçmesi ile bu iki kulübün oyunlarının ve müsabakalarının Paris halkının dikkatini çekmeye başladığı ifade edilmekte. Halkın dikkatini çekilmesine rağmen ne belediye ne de bayındırlık kurumlarının bu kulüplerle ilgilenmemesi nedeniyle birleşmeye karar verdikleri anlatılmakta. Birleşmeleri üzerine İngiltere'yi taklit ederek Spor Atletik Federasyonu'nu kurdukları anlatılır. O tarihte Resing Kulüb'ün 60 üyesinin olduğu ve federasyon başkanlığına Mosivsen Kalu'nun (?) seçildiği ifade edilir. Federasyona Yaya Yarışları Fransız Cemiyet-i İttihadiyesi adının verildiği anlatılır. Vilayetlerde ise ilk oluşturulan stadtın Burdule Kulübü olduğu söylenmekte. Ondan sonra ise Toluzon stadının kurulduğu ifade edilir. Bunlarda dahi lise öğrencilerinin liderlik yaptığı ifade edilir. 1887 senesi sonlarında taşralarla birleşen federasyonun Fransız Spor Atletik Cemiyetleri İttihadı'nı (U.S.F.S.A) kurduğu belirtilmekte. 1922 yılında dünya çapında bir şöhrete kavuştuğu belirtilen bu birleşimin 1889'dan itibaren aşağıdaki şekilde gelişmiş ve yayılmış olduğu bilgisi verilmekte.⁵⁵⁸

Tablo 4. Fransız Spor Atletik Cemiyetleri İttihadı 1889-1907 Verileri

Yıl	Kulüp	Mekteb
1889	3	4
1890	4	9
1891	16	26
1893	35	39
1897	137	70
1902	249	88
1907	558	106

Verilen bilgilere göre 1907'de bu ittihadada Ordu ve Bahriye Kulüpleri de dahil olmuş bu suretle 1910'da 901 kulüp 101 Mekteb, 89 Berri ve Bahri Kulüpler toplamda 1191 kulüp ittihadada girmiştir. 1912'de Paris'te Sorbon Darülfünunu'nda toplanan terbiye-i bedeniye kongresine verilen istatistiklere göre Fransa'da sporcuların sayısı aşağıdaki gibidir.

⁵⁵⁸ Terbiye ve Oyun, "Fransa'da Spor Teşkilatı", Sene 2, Numara 5, Teşrinisani 1922, s. 73, 74.

Tablo 5. 1912 Yılında Fransa'daki Kulüp ve Sporcu Sayısını Gösteren Tablo

Kulüp	Sayı	Aza
Atletik Spor Kulübü	1.100	300.000
Jimnastik Cemiyeti	1.100	210.000
Endaht Cemiyeti	1.275	210.000
Boy Eskevt (?) Cemiyeti	320	70.000
Eskirim Cemiyeti	190	15.000
Toplam	-	705.000

Yazar 1922 yılında bu kulüp üyelerinin daha fazla arttığını ifade eder ve Fransa'nın Harb-i Umumi'deki kayıplarının da bu kulüpler üzerine etkisi olduğunu belirtir. Bir İngiliz spor gazetesinin yazarının yayınladığı makaledeki şu sözlere yer vermekte: “15 senelik bir fasıla ile Fransa'ya gelip birkaç hafta kaldım sizlerin hayat tarzınızda gözüme çarpan değişikliklerden ilki gençlerin arasında sporun işgal ettiği önemli mevki oldu. Dikkat ettim özellikle basılmış şeylerde sporlara ayrılan sayfalar bütün halk tarafından ne büyük bir merakla okunuyor. Yalnız henüz meydanlarda fiilen spor müsabakalarına iştirak edenlere oranla tribünlerde izleyenler İngiltere'ye göre büyük bir üstünlük oluşturuyor. İngiltere'de bir futbol maçını seyreden topluluğun en az yarısı diğer sporları yapar, pek azı tenis ve seyredenlerde böyledir. Fakat ne olursa olsun Fransa'da spor lehine büyük cereyan vardır. Bu cereyan dünyaya adım adım ilerliyor.”⁵⁵⁹

Tablo 6. Fransa'da 1916 Yılı Kulüp, Cemiyet ve Aza Sayısı

Kulüp	Cemiyet	Aza
Aéro-Club de France	40	6.500
Asviyasılan France De Viyahitin (?)	58	77
Otomobil Kulüb de France	60	3.000 (?)
Alpen France	50	10.000
Seviste Ekster (?)	8	300
Fransız Okcuları	153	3.500
Kürek Çekme	96	1.500
Boks Federasyonları	180	1.500
Güreş Federasyonu	6	65
Gülle Kaldırma Federasyonu	93	4.500
Milli Eskirim Federasyonu	20	800
Milli Endaht Federasyonu	4	600
Frans Epik (?)	50	1.500
Polu	50	300
Kolej Datlet (?)	10	100
Sen Hobret Club de France	161	6.247
Golf İttihadı	21	6.000
Asker Biniciler İttihadı	61	8.007

⁵⁵⁹ Terbiye ve Oyun, “Fransa'da Spor Teşkilatı”, 74.

Spor Atletik Federasyonları	1.704 (?)	200.000
Jimnastik Cemiyetleri İttihadı	1.545	300.000
Askerliğe Hazırlanma Cemiyetleri	1.719	400.000
Endaht Cemiyetleri İttihadı	3.162	400.000
Vlospit Cemiyetleri İttihadı	10.000 (Cemiyet İttihadına Dahil)	1.600.00 0 (Sporcu)

5.6. Terbiye ve Oyun Mecmuasında Kadın Düşüncesi

5.6.1. Kadınların Eğitimi

Terbiye ve Oyun Mecmuasında beden eğitimi alanına ağırlık verilerek bu konuda kadınların da göz ardı edilmemesine özen gösterilmiştir. Kadınların çocuk sağlığı ve kişisel bakımlarına yönelik çeşitli makalelere yer verilmiştir. Bu başlık altında kadının beden ve eğitimi açısından makalelerin değerlendirmesi yapılmıştır. Daver, Türk nesillerinin sağlıklı, gülbüz ve kuvvetli olabilmelerinin yolunun Türk analarından geçtiğini ifade eder. Bu nedenle annelerin eğitimi ciddi öneme sahiptir.⁵⁶⁰ Terbiye ve Oyun Mecmuasında “Hanımlar İçin” başlığı altında Doktor İhsan, kadınlara kendilerine ve çocuklarına yardım edebilmeleri için dikkat etmeleri gereken noktaları anlatmıştır. Yazar konuya giriş yaparken şu sözlere yer vermekte: “*Saygıdeğer anneler, kıymetli hanımlar... Biz sizlerden çok şey bekleriz, her millette anlaşılmuştur ki kadınlar yükselmezse o millet yüксеlemez, büyüyemez... Sizler bu vatanın gelecek nesillerini yetiştireceksiniz. En şefkatli, en sıcak gönül anne kucağıdır. Orası şefkat ve muhabbet evidir. Şimdi bu kucaklarda büyüyen, kanatan ve soyan vücutlar, kız ve erkek çocukları bu memleketin gelecek kahramanlarıdır. Vatanın temel direkleri o yavrulardır. Onlara sağlıklı nimetler veriniz. Âtıl ve sakin bir köşede oturmak değil, aktif ve çalışkan olmalarını sağlamaya çalışınız. Daima koşturun, hareket ettiriniz. Çünkü karıncalar dahi durmayıp çalışırlar.*”⁵⁶¹ Doktor İhsan’a göre ise çocuklarına çok düşkün olan anneler onları korumak maksadıyla yaz aylarında dahi üşütmelerini engellemek amacıyla pamuklular, hırkalar giydiriyor. Ona göre bu tutum çocukların bağıışıklık sistemini düşürüp, onları hastalıklara açık bir hale getiriyor. Hastalanan çocukların doktorlara sürekli maruz kalması onların hırçınlaşmasına, bu hırçınlığı durdurmak isteyen annelerin ise çocukların olur olmaz isteklerini yerine getirmesine neden oluyor. Ortaya çıkan bu durum hem anneyi hem de çocuğu olumsuz etkiliyor. O bu

⁵⁶⁰ Abidin Daver, “Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan”, *Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuası*, S. 40, s. 19.

⁵⁶¹ Doktor İhsan, “Hanımlar İçin”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327, s. 4.

olumsuzluklardan korunmak için annelerin görevi çocukların açık havada serbestçe koşup oynamalarını önermekte. Çocukların koşmasından rahatsızlık duymak yerine onlara nasıl yapılacağını göstermek annelerin görevidir. Bu noktada Doktor İhsan temiz havaya ve harekete çocuklar kadar annelerin de ihtiyacı olduğunu hareketsiz kalan ailelerde depresyon riskinin daha fazla olduğunu ifade etmiştir. O temiz hava ve hareketin mutlu aileler ve dolayısıyla mutlu çocuklar meydana getirdiği düşüncesi etrafında gezmeyi, bahçe işleriyle meşgul olmayı, aile eğlenceleri düzenlemeyi önererek yaşamaktan beklenenin hayattan zevk almak olduğunu belirtir.⁵⁶²

Doktora İhsan'a göre genç bir kadın için bilgili, sağlıklı, ahenkli bir vücutta şekil bulmuş ince bir zekâdan daha prestijli bir şey düşünülemez. İncelik, narinlik, zarafet kendi başına yeterli değildir. Bunu çevreleyen fenne, sanata hatta felsefe bilgisine ihtiyaç duyulur. İstenilen zarafete, tüm darümuallimlerde⁵⁶³ gösterilen jimnastik eğitimiyle ulaşmak mümkündür.⁵⁶⁴ Şişmanlık, zayıflık gibi bir hastalıktır. İki hastalığın da tedavisi terbiye-i bedeniye ile sağlanır. Kadınların önem verdiği kabarık kıyafetler ve korseler güzellik için bir fayda sağlamaz. Bunun için sağlıklı bir bedene ihtiyaç duyulur. Sağlıklı bir beden için kararsızlıktan kurtulmak ve manevi bir zafere ulaşmak için harekete geçmek gerekir.⁵⁶⁵ Doktor İhsan vücudun hızlı hareket etmeye ihtiyaç duyduğunu ifade eder. Hızlı hareket için ise düzenli egzersizlerin yapılması gerektiğini ifade eder. Zamanla yapılan egzersizlerin etkisini göstermeye başlayacağını ve sağlıklı bir bedende hastalık ve zayıflığın barınamayacağını söyler.⁵⁶⁶ Doktor İhsan bugünün kızlarının yarımın anneleri olduğunu ifade eder. Bu nedenle yarın oluşacak ailenin sıhhatli olması için bugünün kızlarının sıhhatinin büyük önem taşıdığını belirtir. Ona göre ileride yetişecek nesillerin zihinlerini terbiye eden annelerdir. Dolayısıyla sağlıklı nesiller yetişebilmesi için kız çocuklarının iyi yetiştirilmesi gerekir. Doktor İhsan, Osmanlı Devleti'nde ne yazık ki kız çocuklarının zihinsel eğitiminin yanında bedensel eğitiminin de ihmal edildiğini belirtir. Bu nedenle hanımlara jimnastiğin genel sağlık kaidelerini anlatmak amacıyla bu makale serisini kaleme aldığını ifade eder. Yazara göre evlilik açısından bakıldığında beden sağlığı

---

⁵⁶² Doktor İhsan, "Hanımlar İçin", s. 5, 6.

⁵⁶³ Selim Sırrı Bey, jimnastiğin kadın eğitimindeki önemini göz önünde bulundurmuş ve jimnastiği kız okullarına sokmak amacıyla harekete geçmiş ve dönemin maarif nazırı Emrullah Efendi ile iletişime geçmiştir. O da durumu şeyhülislama danışır ve caiz olmadığı cevabını almıştır. Bu cevap üzerine ilk olarak medreselere jimnastiği sokmak amacıyla harekete geçmiştir. Birçok çaba üzerine birçok okula yayılmasına vesile olmuştur. Selim Sırrı Tarcan, *Canlı Tarihler XVI.*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, s. 48, 49.

⁵⁶⁴ Doktor İhsan, "Terbiye-i Bedeniye'nin Lüzum ve Ehemmiyeti", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 3, 1 Eylül, 1327, s. 36.

⁵⁶⁵ Doktor İhsan, "Terbiye-i Bedeniye'nin Lüzum ve Ehemmiyeti", s. 37.

⁵⁶⁶ Doktor İhsan, "Terbiye-i Bedeniye'nin Lüzum ve Ehemmiyeti", s. 38.

gelecek nesillerin sağlıklı olmasında en önemli noktalardandır. Güzellik ve zarafet geçici olsa da sıhhatin kalıcılığını önemle vurgulamaktadır.⁵⁶⁷

Bununla birlikte, Doktor İhsan “Kızlık Hayatında” makalesinde çocuklar için hareketin nasıl her daim önemli olduğunu oldukça açık bir şekilde ifade etmektedir. Bir çocuk hareketsiz veya yavaş hareket ederse belli bir süre sonra bunu alışkanlık haline getireceğini belirtir. Evlerde saatlerce hareketsiz bir şekilde oturan çocukların ebeveynleri tarafından evlerine gelen misafirlere akıllı, uslu olarak memnun bir vaziyette takdim edilmesinin okula gittikleri zaman uyum problemi yaşayabileceğine dikkat çeker. Bu noktada çocuğun sofrada, yatakta, okulda dinlenme ve gezme zamanında huysuz, hırçın, asabi ve rahatsız olacağını belirtir. Bu problemlerin yanında sürekli hareketsiz kalan çocuğun omurgasında eğilme meydana geleceğini söyler. Özellikle okullarda sürekli eğilme söz konusu olduğundan çocuklarda omurga eğriliği riskinin ortaya çıktığını belirtir. Kadınların sürekli olarak kullandığı kadın kıyafetleri ve korselerin rahat nefes alıp vermeyi engellediğini söyler. Rahat hareket etmeyi engellemesi nedeniyle kasların hareketsiz kalarak küçüldüğünü ve vücut zayıflığını ortaya çıkardığını belirtir. Vücudun suni vasıtalar olmadan şeklini koruyamamaya başlayacağına dikkat çeker.⁵⁶⁸ Ayrıca kadının kapalı alanlarda nefes alıp vermesinin zorlaşacağını ve uzun konuşmalar yapamamaya başlayacağını anlatır. Doktor İhsan zihin kadar beden de iyi bakıma muhtaç olduğunu, hareket kadar dinlemenin de gerekliliğine değinir. Küçük kızların on saat kadar uyku uyuyabilmesinin yanında sabah uyandıktan sonra vücudun biraz işletilmesini ve dış alınmasını önerir. Ancak bu surette uykunun verdiği hareketsizliğin giderileceğini söyler.⁵⁶⁹

Doktor İhsan’a göre tamda bu nokta Jimnastik “Kızlık Hayatında” önemli bir yer tutmaktaydı. İhsan jimnastiğin uzun süredir tüm yaş grupları için şişmanlık ve zayıflığın giderilmesinde, omurga bozukluğu ve kemik eğriliklerinin tedavisinde kullanıldığını ifade eder. Makalede verdiği bilgilere göre temiz havada yapılan jimnastik nefes alışverişini kuvvetlendirir. Hareketsiz bir vaziyette ciğerlerden dakikada altı litre hava geçerken jimnastik yapınca bu oranın dört katına ulaştığını ifade eder. Doğru nefesle yapılan hareketlerin ise insanı sağlığa kavuşturacağını belirtir.⁵⁷⁰ Ona göre zarafet yalnızca kıyafetle olmaz, beden sağlığı her şeyin üstünde yer alır. Fransızların kıyafetleri için

⁵⁶⁷ Doktor İhsan, “Kızlık Hayatında”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327, s. 54.

⁵⁶⁸ Doktor İhsan, “Kızlık Hayatında”, s. 55.

⁵⁶⁹ Doktor İhsan, “Kızlık Hayatında”, s. 56.

⁵⁷⁰ Doktor İhsan, “Zarafet, Tenasüb, Kuvvet”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327, s. 101.

sağlıklarını tehlikeye atmadığını ve sıhhatin çarşıdan kumaş almakla aynı şey olmadığını ifade eder. Ona göre güzellik uğruna sıhhat feda edilemez ve çarşıdan alınamaz. Bunun için çalışmak ve emek vermek gerekir.⁵⁷¹

Terbiye ve Oyun Mecmuasında Doktor Rıza Nur'un sözleri de dikkat çekicidir. Viyana seyahatinde kadınlar hakkında bilgilere yer veren Doktor Rıza Nur, Osmanlı kadınları ile Viyana kadınlarının karşılaştırmasını yapar. Kaleme aldığı hususların ilki okullardır. Viyana'da kadınların ve erkeklerin birlikte eğitim gördüğünü ifade eder. İstenildiği takdirde sadece kız okullarının olduğuna da değinir. İfade ettiklerine göre Osmanlı'da karma eğitim söz konusu olamaz iken yalnızca kız okullarının sayısı dahi azdır. Viyana'da kadın okullarının yaygınlaşmasında hükümet, belediye ve kadınların birleşerek kurmuş olduğu cemiyetlerin etkili olduğu ifade edilir. Kadınların kendi aralarında topladıkları sermaye ile kız okulları ve özel kurumlar açtıkları ifade edilir. Makalede 3 çeşit kız okulundan bahsedilir. Bunlar ilkokul, ortaokul ve lise dengi eğitim veren kurumlardır. Verilen bilgilere göre bir kısım okullar orta halli kızlara sanayi dersleri vermek için oluşturulmuştur. Meslek okullarında kızlar, aşçılık, terziilik, çeşitli el işlerine yönelik eğitim alabilmektedir.⁵⁷² Belediye tarafından inşa edilen ilkokulu ziyaret eden Doktor Rıza Nur, gözlemlerini aktarırken beş katlı bina zemininin bir kısmının mozaik tarzda dökülmüş çimento, bir kısmının linolyum döşemeyle kaplı olduğunu ifade eder. Dershanelerin ve sıraların son sistemde yapılmış olmasının yanında pencerelerde havanın soğuk olması nedeniyle çift cam kullanıldığını belirtir. Dershanelere yazı tahtalarının yanında kaloriferler döşetilmiş olduğunu ve yetmiş litrelik su ısıtıcısına ek muslukların okulun her yerinde bulunduğunu ifade eder. Öğrencilerin kıyafetlerini koymaları için demir gardıropların yapılmış olduğunu, çocukların ve öğretmenlerin yazın hava almaları için okulun çatı katında saksılar içinde bir bahçenin oluşturulduğuna dikkat çeker. Makalede anlatılanlara göre çocuklar rahat koşup oynayabilsinler diye okulun avlusu asfalttan yapılmıştır. Jimnastiğe önem verilen okulda üstü ve yanları kapalı olan bir jimnastik salonu inşa edilmiştir. Ayrıca okulda marangozluk, fotoğrafçılık, dişçilik alanına yönelik bölümlere de yer verildiği ifade edilir.⁵⁷³ Doktor Rıza Nur, önceden saray olan ve sonra yüksek kız okuluna çevrilen, yüz yıllık bir okuldan daha bahseder. Burada piyano derslerine kadar çeşitli müzik eğitimleri verildiğini ve 250 öğrencisi bulunduğunu söyler.

---

⁵⁷¹ Doktor İhsan, "Zarafet, Tenasüb, Kuvvet", s. 103.

⁵⁷² Doktor Rıza Nur, "Bizde ve Viyana'da Kadınlar", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 8, 15 Teşrinisani 1327, s. 120.

⁵⁷³ Doktor Rıza Nur, "Bizde ve Viyana'da Kadınlar", s. 121.

Makalede verilen bilgilere göre burada eğitimler Fransa ve İngiltere'den getirilen öğretmenler tarafından verilmektedir. Ayrıca birçok yabancı dil eğitimine sahip bir okuldur. Makalede anlatılan bir diğer okul ise sanayi ve meslek eğitimleri vermektedir. Burada 910 kız öğrenciye eğitim verilmektedir ve ilkokulu bitiren öğrenciler eğitim almaktadır. 10, 12 ve 20 yaşlarında öğrencilerin eğitim aldığı söylenmektedir. Projeksiyon aletinden, fizik ve kimya laboratuvarına kadar her şeyin bulunmasının yanında hayvan, bitki ve maden müzelerinin olduğu da anlatılmaktadır. Bir jimnastikhanesinin ve duşlarının bulunduğu aktarılan bir diğer bilgidir. Okulun büyük bir salona sahip olduğu ve İsveç jimnastiğinin yapıldığı, jimnastik hocasının ve tüm aletlerin ise İsveç'ten getirilmiş olduğu ifade edilir. Ayrıca jimnastik yapan kız öğrenciler için özel kıyafetlerin bulunduğu anlatılır.⁵⁷⁴ Doktor Rıza Nur okulun bir yatakhane ve yemekhanesi bulunduğunu söyler. Okulu inşa edenlerin ise sosyete kadınları olduğunu belirtir. Viyana'da bu şekilde 11 okul tesis ettiklerini anlatır. Makalede hükümet tarafından açılan kız meslek okullarının da bulunduğu ifade edilmekte. Bu okulların ise 10.000 öğrencisinin bulunduğu söylenmekte. Bu okullarda kızlar tarafından el işlerine yönelik eğitimler sonucu ortaya çıkarılan ürünlerin pazarda satıldığı anlatılır. En çok satışı yapılan alanların ise resim ve terzilik olduğu belirtilir. Aktarılanlara göre bu okulda ürünlere yıllık 2 milyon kron harcansa da çeşitli ülkelerde satış yapan şubeleri bulunur. Bu şehirlerden bazıları Londra, Paris, New York, Frankfurt, Berlin'dir. Bu şehirlerde 4 milyon kronluk satış yapılmakta olduğu anlatılır. Burada farklı meslek dallarına yönelik kız eğitimiyle ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlamanın mümkün olduğu görülmektedir. Makalede Osmanlı kadınlarına yönelik bu tarz okulların açılmasının gerekliliğine dair ifadeler yer alsa da Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında bu tarz meslek okullarının açılmasına rağmen yeterli düzeye ulaşamamış olduğu belirtilir. Kadının çalışma hayatı değerlendirildiğinde ise Viyana'da bulunan kadınların her türlü mesleği yaptığına dair ifadeler yer verilir. Mağaza açabilir, sekreterlik ve garsonluk yapabilirken Osmanlı'da kadının çalışmasının uygun görülmemesi eleştirilir. Ayrıca kadınların çalışma hayatında etkin olmaları ve kendi ekonomik özgürlüklerini kendi ellerine almalarının gerekliliği ifade edilir.⁵⁷⁵

“Hanımlar İçin” başlığı altında birçok konuda makaleler ele alınmış olsa da Selim Sırrı Bey ise kendisine bir hanımın gelip kadınların en temel sorununun yaşlanmak olduğunu, yalnızca jimnastik alanında değil yüz egzersizlerine ve yüzdeki kırışıklıklara

---

⁵⁷⁴ Doktor Rıza Nur, “Bizde ve Viyana’da Kadınlar”, s. 122.

⁵⁷⁵ Doktor Rıza Nur, “Bizde ve Viyana’da Kadınlar”, s. 123-125.

neyin iyi geldiğini belirten makalelere yer verilmesini istemiştir.⁵⁷⁶ Selim Sırrı Bey bu konuda New York ünlülerinden Lina Cavalieri'nin "Güzel Olmak Sanatı" isimli eserini tercüme etmiştir.⁵⁷⁷ Tercümesini yayınlamadan önce kadınlar için bazı konulara değinmiştir. O güzelliğin doğuştan gelen ve Allah vergisi olduğunu ifade ederek cümlelerine başlamakta. Kadınlar için bakımın önemi üzerinde durur. Kendine bakım gösteren insanın daha sağlıklı ve daha geç yıprandığını ifade eder.⁵⁷⁸ Selim Sırrı Bey yaşlanmanın önlenmesi için şu noktaları da maddeleştirmekte.⁵⁷⁹

1. *Dişlerinize itina ediniz.*
2. *Her sabah "Terbiyevi İsveç Jimnastikleri" kitabındaki hareket-i teneffüsiyeyi yapınız.*
3. *Her gün kolonyalı su ile vücudunuzu siliniz.*
4. *Muntazam saatlerde ağzınızın değil, midenizin sevdiği yemekleri yeyiniz.*
5. *Yalnız geceleri 9 saat uyuyunuz.*
6. *Her gün sabah basit bir takım bedeniye ile bütün vücudunuzu işletiniz.*
7. *Günde bir saat kadar evin bahçesinde dolaşınız ve ara sıra koşunuz.*
8. *Katiyen tütün içmeyiniz.*
9. *Hayali ve cinai romanları okumayınız.*
10. *Valide olmadan evvel bu mühim vazifeyi hakkıyla ifa edebilmek için büyük istihzaratta bulununuz.*

Doktor İhsan ise kadınların ruhunu, soyunu ve gücünü arttıranın güzellik olduğunu belirtmekte. O güzelliğin kadının maddi, manevi, ahlaki asaletini terbiye ettiğini söylemekte. Ayrıca kadınların en korktuğu şeyin yaşlanmak olduğuna değinir ve yaşlanılmasına rağmen jimnastik hareketlerinin sıhhati koruyabileceğini ifade eder. Sıhhatin olması durumunda neşenin de daim olacağını belirtir.⁵⁸⁰ İnsanın ilk kabiliyetlerini

---

⁵⁷⁶ Halit Ziya Uşaklıgil, Selim Sırrı Tarcan'ı "Beden terbiyesi dinini yaratan adam" ifadelerini kullanarak tanımlar. Bu din için bütün ömrünü harcamış bir rahip ifadelerini kullanır. Beden eğitimi anlayışında benimsediği şeyin "güzellik aşkı" olduğunu ifade eder. Halit Ziya Uşaklıgil, "Selim Sırrı", *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1950, s. 14.

⁵⁷⁷ Selim Sırrı, "Hanımlar İçin", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 9, 1 Kanunuevvel 1327, s. 135.

⁵⁷⁸ Selim Sırrı, "Güzel Olmak Sanatı", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kanunuevvel 1327, s. 154.

⁵⁷⁹ Selim Sırrı, "Güzel Olmak Sanatı", s. 155.

⁵⁸⁰ Doktor İhsan, "Nevr-i Sıhhat", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328, s. 245.

ve terbiyesini aldığı yer anne kucağıdır. Olağanüstü durumlarda kadının sakinliğini koruması ve düşünerek hareket etmesi çocuğun cesaretini ve gücünü şekillendirir. Düşünen, hissedenen, şefkatli annelerin yetiştirdiği çocuk gelecek için büyük önem taşır. Bu nedenle kadının eğitilmesi, kadına yatırım yapılmasının gerekliliği üzerinde durulur. Yükselme ancak kadınların yükseltilmesiyle olduğu ifade edilir.⁵⁸¹

Diğer yandan Osman Fahri “Hanımlarda Can Sıkıntısı” başlığı altında Osmanlı kadınlarının meşguliyetten yoksun olmaları nedeniyle sıkıldıklarını aktarmakta. Fahri can sıkıntısının giderilmesi için kadınlara zihinlerini ve bedenlerini eğitmelerini önermekte. Düşünmekle uğraşanların canının hiçbir zaman sıkılmadığı ifade edilir. Merak duygusunun etkin olması insanı can sıkıntısından koruyan bir unsur olduğu ifade edilir. İnsanın kendi fikirlerini başkalarınıninkiyile karşılaştırması ve zihnini bunlarla meşgul etmesi önerilmektedir. Dünyaca ün yapmış tüm eserlerin bu şekilde ortaya çıktığı ifade edilmiştir.⁵⁸² Makalede can sıkıntısının faaliyetten uzak hayatlara musallat olduğundan bahsedilir. Hayatın bir amacının olması gerektiği vurgulanır ve amaçsız bir hayatın kedere yol açacağı belirtilir. Yazara göre sağlıklı bir beden sağlıklı düşünceleri doğurur. Beden ve zihin terbiyesinden uzak bir hayattan zevk almanın mümkün olmadığı ifade edilir. Makalede canı sıkılan bir kadının çevresine zarar vereceği, eşini bıktıracağı ve onun ümitlerini hissedemez bir vaziyet alacağı belirtilir. Canı sıkılanların zekâlarının sönük, vücutlarının yorgun, hikayelerinin ise cansız olacağı belirtilir. Yazar can sıkıntısının nefrete yol açacağını, evi barkı yıkacağını, en önemli vazifeleri yapmaktan dahi insanı alıkoyacağını ifade eder. Ona göre küçük sorunlardan hırçınlık çıkarmaya neden olur, insanın huyunu değiştirir. İştahı keser hatta ölüme neden olur. Bu nedenle hayatta bir amaç benimsemek gerekir.⁵⁸³ Bekir Fahri “Kadınlarda Muaşeret” başlığı altında erkeklerin kadınlara olan davranışlarını eleştiren ifadelere de yer vermiştir. Burada ele alınan konulardan birisi kadınlara karşı erkeklerin tutumlarıdır. Kadınların üzerindeki kıyafete göre bu tutumların değiştiği ifade edilir. İpek kıyafet giyen bir kadınla sıradan bir kıyafete sahip olan kadına veya güzel olanla çirkin olan kadına dahi aynı saygının gösterilmediği söylenir. Hatta saygının kaybolduğunu belirtmek için seksen doksan yaşlarında bir kadına tramvayda denk gelindiğinde kimsenin yer vermek istemediği ifade edilir. Bu durumdan yola çıkılarak kadınların tanışmadan evlendirilmesi durumunda istenilmeyen muamelelere

---

⁵⁸¹ Ekrem Şemhi, “Kadınlık, Hak ve Kuvvet”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 17, 29 Mart 1328, s. 266, 267.

⁵⁸² Osman Fahri, “Hanımlarda Can Sıkıntısı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 18, 12 Nisan 1328, s. 281.

⁵⁸³ Osman Fahri, “Hanımlarda Can Sıkıntısı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328, s. 353, 354.

maruz kaldıkları belirtilir. Avrupa’da kadınlar arasında madam ve matmazel dışında bir ayırım yapılmadığı, kadınların istedikleri ve tanıştıkları kişilerle evlendirildiği ifade edilir. Aynı durumun Osmanlı kadınlarında da adabı muaşeret usulünde uygulanmasının kadınlar için daha iyi olacağı anlatılır.⁵⁸⁴

Doktor İhsan kadınların gücünü kaybetmemeleri ve daima saygı duyulan bir kadın olmayı güzelliğini muhafaza etmekle sağlayacağını ifade eder. Beden sağlığına dikkat eden bir kimsenin hastalıklardan korunmasının çok mümkün bir durum olduğunu belirtir. Kadın kendine bakım yaparak ne kadar çirkin olursa olsun zarafetini korur. Bunun için tek şart güzel olmayı istemektir. Beden sağlığına ve kendisine özen gösteren bir kadının yaşlanmasının gecikeceğini söyler. Kaybedilen bir şeyin ise geri gelmeyeceğini ifade eder.⁵⁸⁵ Kadınların erkeklerin davranışlarını düzeltebileceği Bekir Fahri’nin Terbiye ve Oyun’daki yazısında şu şekilde ifade edilmekte: *“İşte görülüyor ki halet-i ruhiye de bulunan erkekleri daire hak ve edebe irca edebilecek olmazda yegâne bir vasıta oda bizzat kadınların kendileridir. Nasıl mı? Dediğiniz? Pek kolay. Evvela az çok mütefekkir olan her kadın münasip ve sohbetinde bulunduğu bir erkeği vaki olan tekasül ve hürmetsizliklerinden dolayı mütemadiyen tenkit tecziye tahkir ve asla bir kadın nezahet tabına yakışmayacak kelamet galize istimal etmeksizin onlarla istihza ve tezyif ile bütün bu saydığımız silahları lüzumuna ve derecesine göre kullanmak hakkını her cemiyet medeniyenin kavanin adabı kendilerine bahşediyor. Filhakika düşünürlerse bu pek vasi bir hak ve hatta yek cihet bir haktır. Zira yine aynı cemiyetlerin kavanin adabı onlardan velev birini olsun erkeklere vermiyor Avrupa’da bir kadını tahkir etmek onunla istihza etmek kimin haddidir. Şimdi bu nokta-i nazardan yürüdüğümüz taktirde görülüyor ki kadınlar kendilerini erkeklere karşı bi aman bir münekkid yerine koymakla aynı zamanda onlara hakiki ve ciddi bir mürebbelik: bir terbiyecilik etmiş oluyor.”*⁵⁸⁶ Bekir Fahri kadınlar için erkeklerin dikkat etmesi gereken noktaları da ele almıştır. O, bu konuda erkeklerin kıyafetlerinin ütülü ve özenli olmasının gerekliliğini ifade ederek yalnızca kıyafetin değil, beden temizliğinin de kadın için büyük önem taşıdığına değinmekte. Bunun önemini evde kullandıkları çarşaftaki en ufak lekenin dahi onları rahatsız etmesi örneğiyle pekiştirmekte. Beden temizliğinde tırnakların büyük önem taşıdığını ve pis tırnakların hiçbir kadın nezdinde hoş karşılanmayacağını belirtir. Kadınların pis olan bir erkeği kendilerine hakaret kabul edeceğini ve ondan uzaklaşacağını ifade eder.⁵⁸⁷

Osman Fahri kadınların can sıkıntılarının nasıl çözümlenebileceğini dergideki yazısında şu şekilde açıklamakta. Kadınların kendi kişiliklerine verecekleri değer kıymetli

⁵⁸⁴ Bekir Fahri, “Kadınlarla Muaşeret”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328, s. 301, 302.

⁵⁸⁵ Doktor İhsan, “Güzellik İhtirai”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328, s. 303, 304.

⁵⁸⁶ Bekir Fahri, “Hanımlara Hitap”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328, s. 327.

⁵⁸⁷ Bekir Fahri, “Kadınlarla Muaşeret-İlk Adımlar”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328, s. 355, 356.

bir hazineyi toprağa gömmeye benzetir. Bu cümlesiyle kişiliğin feda edilmesinden sakınılması gerektiği üzerinde durur. Kişiliği oluşturan şey insanlara ve kendine fayda sağlamak ve bu amaçla çalışmak olduğu ifade edilir. Fayda için küçük şeylerden başlanması gerektiğine dikkat çekilir. Hayatın insana yüklediği vazifelerin kabul edilmesinin gerekliliği ifade edilir. Hayatın amacı belirlendikten sonra ise karşılaşılan zorluklardan yılmamanın gerekliliğine dikkat çekilir. Beden sağlığının ve ruh sağlığının korunmasına yönelik önlemlerin alınması gerektiği ifade edilir. Ailede ve okulda şekillenen kişiliklerin olduğu ve burada heves kıran olaylardan kaçınılmasının gerekliliği anlatılıyor. Düşünen, cesur, bedene ve zihnine önem veren bireyler olunmasının önemi anlatılıyor. Gönüllerin çöl olmasına izin verilmemesi ve hüznün kahkahanın önüne geçmemesi gerektiği ifade edilerek bunlar yapıldığı takdirde can sıkıntısından eser kalmayacağı anlatılır.⁵⁸⁸

5.6.2. Kadınların Beden Terbiyesi

Bu başlık altında ele alınan makalede kadınlarda beden terbiyesinde dikkat etmeleri gereken noktalardan da ayrıca bahsedilmiştir. Makaleye göre usulüne uygun olarak yapılan İsveç jimnastiği terbiyevi ve sıhhi bir gaye arayan kadınların vücuduna istedikleri şekli vermesinde oldukça faydalıdır. Fakat sıhhat sağlamakta kullanılan başka, zevk ve neşe sağlayan, cüret, cesaret, beceriklilik, ahenk ve ilerleme meydana getiren sporlar da vardır ki bazı kaidelere uyulduğu takdirde kadınlar onlardan da istifade edebilir. İsveç jimnastikleri zayıf, kuvvetli herkesi için faydalıdır ve herkesin yapabileceği egzersizleri içerir. Beden eksikliklerini giderir. Vücudu biçimli, işlek bir hale sokar. Yalnız ona göre bu jimnastiklerden hakkıyla istifade edebilmek için bir program dahilinde kuralına uygun olarak her gün en az yarım saat zaman ayrılmalıdır. İsveç jimnastiklerinden yararlanamayanlar usulüne uygun olarak çalışmadıklarından başarı sağlayamaz. Selim Sırrı bu jimnastiklerin bedeni uyarıcı egzersizler barındırdığı gibi kasların ahenk ve intizamını da sağladıklarına değinerek spor kavramına eleştiri getirmekte. Bu noktada o herhangi bir sporla meşgul olan kimselerde hareket tahlili bir şekilde olmadığından genellikle vücudun belli bir kasının fazla geliştiğini aktarmakta. Onun içindir ki oyunlarla sporlar jimnastiğin tamamlayıcı unsurlarından sayılır.⁵⁸⁹

Terbiye ve Oyun Mecmuasında verilen bilgilere göre İsveç jimnastiklerinin kol ve bacak hareketlerinden ibaret olmadığı belirtilir. Aletlerle yapılan jimnastiklerde mevcuttur

⁵⁸⁸ Osman Fahri, “Deva-i Melal”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 22-23-24, 26 Nisan 1328, s. 392, 393.

⁵⁸⁹ Terbiye ve Oyun, “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922, s. 19.

ancak bu usulde aletler marifet göstermek için değil bazı beden vasıflarını kazanmak için kullanılır. Makalede verilen bilgilere göre terbiyevi jimnastiklerin içerdiği kol, bacak gövde hareketlerini, dengeleri, asılma, tırmanma ve atlama hünelerlerini kızlar da erkekler gibi yapabilirler. Yalnız atlamalarda bazı tadilata lüzum vardır. Bu nokta ele alınırken kızların erkekler kadar yüksekten atlamalardan vazgeçmeleri ve özellikle özel günlerinde yorulmaktan sakınmalarının gerektiği belirtilir. Makalede ergenliğe kadar erkek ve kız çocuklarının jimnastiklerinde hiçbir fark olmadığı belirtilir ve ergenlikten sonra iddialı yarışlar, müsabakalar, atlamalar, uzun müddet asılmaların kızlar için uygun olmadığı ifade edilir. Jimnastikten başka çeşitli terbiyevi oyunların, denge ve dansların hanımların tavır ve hareketlerine zarafet kazandıran ve onları çevik bir hale sokan en faydalı şeyler olduğu belirtilir. “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi” makalesinde kız okullarında jimnastiğin henüz çok yeni olmasına rağmen Maarif Nezaretinin bütün Mekteb-i iptidaiye muallimleri için teorik ve uygulamalı jimnastik derslerinin açılmasını uygun gördüğü belirtilmektedir. Bu derslere 100 kadar hanımın başlamasına rağmen sınavlarda başarılı olanların oldukça sınırlı olduğu ifade edilir. Satı Bey’in 8 sene önce İstanbul’da Türk Ocağı yanında yeni mektebi oluşturduğu zaman kızların jimnastiğini düşünmesine rağmen maddi yetersizler nedeniyle istenilen sonuca ulaşamadığı belirtilir. Bu noktada yazar: “*Satı Bey bizi bıraktı, gitti, konak yandı mektep dağıldı, terbiye-i bedeniye öldü.*”⁵⁹⁰ İfadelerini kullanmıştır. İbrahim Alaattin Bey’in de Makriköy İttihadi Osmani İnas Mektebi’ne müdür olduktan sonra Terbiye-i bedeniye dersine önem vermiş olmasına rağmen mektebinde bir terbiye-i bedeniye salonu olmaması büyük bir eksiklik olarak ifade edilmiştir. Tüm bu eksikliklere rağmen kızların beden terbiyesine gösterdikleri eğilimin oldukça önemli derece sürmüş olduğu belirtilir. “*Yeni nesli keder, hayalperest ve özellikle karamsar olmaktan kurtaracak yegâne araç beden terbiyesidir. Çok temenni olunur ki mekteplerimizde birer jimnastik salonu vücuda getirilsin ve bu mühim derse teorik derslerden daha fazla önem verilsin. İptidailerden darülfünuna kadar her mektepte en az haftada 4-5 saat zaman ayırılsın ve bu suretle sıhhati yerinde vücudu zinde hanımlar yetişsin. Çünkü kadın meselesi ırk meselesidir.*”⁵⁹¹ Böylelikle hayatın hareketle sabit olduğu ifade edilir ve sultani derecesindeki okullarda bulunan hanımların koşup oynamaktan zevk almalarının gerekli olduğu ifade edilir. Medeni milletlerin genç kızlarının daimî bir faaliyet içinde yaşadıkları, koştukları, atladıkları, kürek çekip ve yüzdükleri ve bu sayede kendilerini kuvvetli birer anne olmaya hazırladıkları belirtilir. Osmanlı Devleti’nde ise yakın zamana kadar hanımların değil koşmasının hızlı yürümesinin bile ayıp sayıldığı eleştirilmekte. Hareket

⁵⁹⁰ “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, s. 20.

⁵⁹¹ “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, s. 20.

için tenisin çok faydalı olmasına rağmen biraz masraflı olduğu belirtilir. Fakat fileli topun (voleybol) masrafsız olduğu söylenir. Dikkatle oynanması durumunda insanı afiyetli, çevik ve becerikli bir hale sokacağı ifade edilir. Ayrıca makalede voleybol alanının nasıl olması gerektiğine ve oyunun kurallarına dair bilgilere de yer verilmiştir.⁵⁹²

5.6.3. Amerika’da Kadınlar ve Sporla Alakaları

Terbiye ve Oyun Mecmuasında Amerika kadınlarına yönelik yapılan değerlendirmelerde çehrelerinin küçük ve güzel, tenlerinin beyaz, vücutlarının mütenasip olduğu ve bu mesut, zarif ve iyi giyimli insanların sıhhat ve letafet heykellerine model kabul edildiği ifade edilir. Yazar, Amerika’daki kadınların bu mertebeye nasıl eriştiklerinden bahsederken öncelikli olarak Amerika’da çocuk nasıl doğar, büyür ve terbiye edilir onu incelemenin gerekliliği üzerinde durmaktadır.⁵⁹³ Makalede cendere gibi kundaklar içinde havasız odalarda sımsıkı kapanan ve her ağladıkça ağzına bir şey tıkanan çocuklar sinirli olurlar ve çok ağlarlar ve zavallıları susturmak için verilen haşhaşların çocukları harap ettiği de anlatılmakta.

Makalede anne olacak kadınların öncelikle bir uzman tarafından eğitildiği ifade edilir. Anneye ve yeni doğan bebeğe doktor kontrolünde, alanında uzman hasta bakıcılar tarafından banyo ve tedavi uygulandığı belirtilir. Çocuk için belirli saatler arasında gerçekleşen uyku, beslenme ve temiz havanın sağlandığı ifade edilir. Beş yaşına kadar çocuklara ek besin olarak pirinç unu ve haşlanmış havuç verildiği ve beş yaşına gelen çocukların ana okuluna gitmeye başladığı bilgisi verilir. Bu okullarda çocuklara yönelik resimli masal kitaplarıyla vakitlerinin güzel geçmesinin sağlanmaya çalışıldığı, çocukların merak duygusunun ortaya çıkarıldığı, serbest konuşma yetisine sahip olmaya başladıkları ve dans ve taklit kabiliyetlerinin arttığından bahsedilir. Ayrıca anne ve babaya karşı saygı geliştirilmeye çalışılarak teşekkür ve rica kavramlarının bu yaşlarda oluşturulamaya çalışıldığından bahsedilir. Temizliğin öğretildiği ve yatmadan önce ellerin ve ayakların yıkanması ve dişlerin fırçalanmasına yönelik eğitimlerle temizlik alışkanlıklarının kazandırılmasına dikkat çekilir. Çocukların büyütülürken temel gıdalarını sterilize edilmiş, kapalı cam şişelerle gelen sütlerden aldığı söylenir. Bu gıdaya ek olarak abur cuburdan uzak tutularak 12 yaşına kadar portakal suyu ve elma ile beslenmelerine özen gösterilir.

---

⁵⁹² Terbiye ve Oyun, “Hanımlar Arasında – Top Oyunu – Voleybol”, Sene 2, Numara 4, Teşrinievvel 1922, s. 58, 59.

⁵⁹³ Terbiye ve Oyun, “Kadınlar Arasında (Amerika’da Kadınlar ve Spora Alakaları)”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 12, Haziran 1923, s. 177.

Çocukların eğitiminde ödül yöntemi kullanılarak uslu oldukları takdirde sinema ve müzik dinlemelerine izin verildiği ifade edilir.⁵⁹⁴ Makaleye göre böyle büyüyen çocukların maddi ve manevi gelişimleri mükemmel oluyor. Beden ve zekâları yaşlarıyla beraber büyüyor ve kadınlık çağına gelince hem kendine hem de mensup olduğu cemiyete faydalı bir insan oluyor. Amerika’da kadınlardan mühendis, artist, doktor, dişçi, avukat, muallim, darülfünunlar ayrı tutulmak şartıyla diğer mekteplerde muallimler çoğunlukla kadındır. Satıcı, tüccar, kâtip, kasadarları başka memleketlerden daha çok ve daha aktiftirler. Umumi hayatın her kısmında bir rol almışlardır. Erkekler kadar aktif, zeki, tedbirli ve beceriklidirler. 15 yaşından sonra bir işle meşgul olup masraflarını çıkarırlar. Evde oturup hazır yemezler. Daha zengin sınıf kızları vakitlerini seyahat etmekle ve umumi sporlarla geçirirler. Kış yaz spor vardır. Her mevsimin eğlencesi başkadır. Yazın deniz banyoları pek kalabalık olur hemen bütün aile sabahleyin giderler güneş banyosu, su banyosu alırlar, top oynarlar, kürek çekerler, dans etmek her mevsimin eğlencesi, sporudur. Tenis, kriket, basketbol ve golf meşhur oyunlardır.⁵⁹⁵

Yazar aşk ve izdivaç meselesinin de her memlekette olduğu gibi Amerika’da da oldukça önemli olduğunu belirterek sürecin nasıl işlediğini aktarmaktadır. Amerika’da evlenmeden önce sevdikleri gençlerle bir iki sene görüşür, tanışır, mizaç ve tabiiyetlerini derinden anlamaya çalışırlar. Bu durumun ise bir ailenin oluşturulmasında oldukça temel rol oynadığı belirtilir. Evlenmek hususunda ebeveynin önerisi önemli bir rol oynarsa da Amerikalı kız kendi beğendiği bir gençle evlenmekte daima serbesttir. Aksi durumlarda sevdiğiyle kaçıp başka bir şehirde evlenmenin Amerika’da pek meşhur olduğu ifade edilir. Yeni evlenmiş gençlerin ise daima kendi hazırladıkları evlerinde oturdukları belirtilerek ebeveyn nezdinde kaynana yanında yaşamak hiç adet olmadığı vurgulanır.⁵⁹⁶

Amerika’da hayatın nasıl aktığı makalede şu şekilde anlatılır. Evlerin oldukça temiz, düzenli ve şık olduğundan ve içindeki kadınların öz bakımlarına oldukça dikkat ettiği ifade edilir. Evlerde hava gazının bulunduğu ve bundan dolayı yemeklerin yarım saat gibi kısa sürede hazırlandığı anlatılır. Evlerde yiyecek ve sebzelerin muhafaza edilmesine yönelik buz sandıklarının bulunduğu söylenir. Genel olarak tüm evlerde kalorifer, hamam, elektrik, telefon ve sıcak suyun bulunduğu ifade edilir. Ev idaresinin kadında olduğu ve bakkal, kasap gibi yerlere kadınların gittiği anlatılır. Bekar kadınların ise spor, eğlence ve

---

⁵⁹⁴ “Kadınlar Arasında (Amerika’da Kadınlar ve Spora Alakaları)”, s. 178.

⁵⁹⁵ “Kadınlar Arasında (Amerika’da Kadınlar ve Spora Alakaları)”, s. 178.

⁵⁹⁶ “Kadınlar Arasında (Amerika’da Kadınlar ve Spora Alakaları)”, s. 179.

kulüplere giderek orada vakit geçirdiklerine değinilir. Ayrıca kadınlar için birçok kulübün bulunduğu ifade edilerek bunlara kadınlar muavenet kulübü, kadınlar spor kulübü, kadınlar siyasi kulübü, kadınlar men' muhabere cemiyeti örnek verilir. Amerika'daki kulüp ve cemiyetlere dair bilgiler verilirken teşkilatlarının oldukça sistemli olduğu ve toplumunun düzen içerisinde, tartışmalarının ise oldukça seviyeli bir şekilde yapıldığı ifade edilir. Yazar tüm bunlara değinir ancak son olarak Amerika'nın "uyuşuk ve tembel tabiatlı" insanlar için adeta azap olduğunu belirtir günlük 8-9 saatlik bir çalışmadan sonra devam eden hayatın ancak jimnastik ve idmanlarla kazanımı mümkün olduğu ifade edilir.⁵⁹⁷

5.7. Terbiye ve Oyun Mecmuasında Çocuk Düşüncesi

Terbiye ve Oyun Mecmuasında çeşitli konular ele alınmış olsa da bu konuların temeli çocuk sağlığına dayandırılmıştır. Bunun temel nedeni çocukların geleceği inşa eden bireyler olmasıdır. Geleceğin düzgün eğitim almış bireyler tarafından yönetilebilmesi için çocukluk dönemi mecmuada çeşitli makalelerle ele alınmıştır. Tezin bu başlığı altında ise mecmuada verilen çocuk sağlığı ve eğitiminin gerekliliklerini içeren makaleler değerlendirilmiştir. "Mürebiler Arasında-Çocukluk" başlığı altında işlenen makalede çocukluk devrinin, doğumdan yaklaşık 7 yaşına kadar olan süreci oluşturduğu ifade edilmekte. Ancak bu döneme genellikle 13-14 yaşına kadar olan dönemin de dahil edildiği ifade edilir. Makalede çocukluk dönemi iki döneme ayrılmıştır. Birinci çocukluk devri olarak değerlendirilen dönemde 3-4 yaşına gelen çocuklara "çocuk ruhiyatı" ilminin uygulandığı ifade edilmekte.⁵⁹⁸ Burada çocukların cismi, fikri ve ahlaki tepkilerinin ölçüldüğü ifade edilir. İkinci çocukluk devrinde ise fizyoloji ve psikolojinin göz ardı edilerek çocukların uygulama ve terbiyesinin ölçüldüğü belirtilmekte. Bu aşamada çocuğun bir insan taslağı olarak değerlendirildiği ifade edilmekte. Makalede çocuğun doğumundan 12 yaşına kadar ailesinin ilgisine ve bakımına muhtaç olduğu belirtilmekte. En küçük darbenin vücuduna zarar verdiği, en hafif hastalığın ise hayatını riske soktuğu ifade edilmekte. Çocuğun bedensel açıdan olduğu gibi fikri ve ahlaki açıdan da işlenmeye ihtiyaç duyduğu anlatılmakta. Ayrıca çocukların bu dönemde karar ve muhakeme becerisinden yoksun olduğu belirtilir.⁵⁹⁹ Gülerken ağlayabilmeleri gibi ani duygu değişimlerine açık oldukları ve olayları hızlıca untabilme kabiliyetine sahip oldukları ifade edilir. Yazar'a göre öğretmenleri çocukları yetiştirirken onun mizacına ve ahlakına uygun bir eğitim benimsemelidir. Çocuğun verilen dersi anlayabilme ve kavrayabilme

⁵⁹⁷ "Kadınlar Arasında (Amerika'da Kadınlar ve Spora Alakaları)", s. 179.

⁵⁹⁸ Terbiye ve Oyun, "Mürebiler Arasında- Çocukluk", Sene 2, Numara 4, Teşrinievvel 1922, s. 50.

⁵⁹⁹ Terbiye ve Oyun, "Mürebiler Arasında- Çocukluk", s. 51, 52.

yetisine sahip olup olmadığına dikkat edilmelidir. Çocukların hevesini kırmadan eğitim verilmeli, oyuna gösterdikleri ilgiyi derse de göstermeleri sağlanmalıdır. Çocukları disipline alıştırmalı ve iradelerini kuvvetlendirmeleri gerekir. Bunun için çocuğun davranışlarını şekillendiren kaideler oluşturulmalıdır. Bu kaidelerin onların ahlaklı birer birey olarak yetiştirilmelerini sağladığı ifade edilir. Bu noktada toplumdan onay alan insanların daha mutlu bireyler olarak yaşadıkları belirtilmekte. Bunu sağlamanın yolu olarak doğru sözlü, vatanını ve milletini seven iyi huylu bireyler yetiştirmekten geçtiği ifade edilmekte.⁶⁰⁰ Makalede çocukların alıştikları tabaklardan başkasında yemek istemedikleri gibi, kendi yataklarından başkasında yatmak istemedikleri belirtilir ve çocuklara küçük yaşlardan itibaren verilen disiplinin önemine dikkat çekilir.⁶⁰¹

Selim Sırrı Bey, çocuk terbiyesini irdelemeden önce “En hakiki yetimin eğitim hakkına sahip olmasına rağmen tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılan çocuklar” olduğunu söyler. Birbirine evlilik yoluyla bağlanan kadın ve erkeğin birbirlerine karşı olan sorumluluklarına ek olarak bu evlilikten doğan çocuklarına karşı da sorumlu oldukları ifade edilir. Dünyaya gelen çocuğun sorumluluklarını yerine getirmenin bir vicdan muhasebesi olduğu belirtilir. Selim Sırrı’ya göre çocukları büyütme ve terbiye etme, iyi ahlak sahibi olarak yetiştirip vatanına ve milletine faydalı bireyler haline getirmekten anne ve babalar yükümlüdür. Bunun gerçekleşebilmesi için anne ve babanın birlikte hareket etmesinin gerektiğini ifade eder. Anne çocuğunu erdemli bir birey olarak yetiştirmekten, baba ise bilgi birikimi doğrultusunda görgü kurallarını çocuğa öğretmekten sorumludur. Selim Sırrı evlilikte çocukların beden ve ahlak terbiyesinin ailenin temelini oluşturduğunu ifade eder. Bu temelin sağlam olabilmesi için annenin sağlam, afiyetli ve sıhhatli olmasının gerektiğini belirtir. Selim Sırrı kaynağı verimli olan kadınların, çocuklarını yalnızca dünyaya getirmekle kalmadığını onların terbiyelerini de mükemmelleştirdiğini ifade eder. Ona göre bu kadınlar çocuklarının zekâ ve vicdanlarını muhabbetle doldurup, zihinlerinin gelişmesinde etkin rol oynar. Böylece kişinin yükselmesi ve milletine fayda sağlayan bir birey olmasının özenle yetiştirilmesine bağlı olduğu anlatılır. Ayrıca çocukların aileden aldığı terbiyenin yerini hiçbir eğitimin tutmadığı ifade edilir.⁶⁰²

---

⁶⁰⁰ Seval Yınılmez Akagündüz, *Ahlaklı Yurttaş*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 86, 87.

⁶⁰¹ Terbiye ve Oyun, “Mürebberler Arasında- Çocukluk”, s.53.

⁶⁰² Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327, s. 2.

Makalede çocuklarına iyi eğitim vermek isteyen annelerin öncelikle kendi eğitimlerine önem vermelerinin gerektiği üzerinde durulur. Selim Sırrı Bey, çocuğu dünyaya getirdikten sonra eğitim vermeden yetiştirmenin “çocuğu doğduktan sonra cami avlusuna bırakmakla aynı şey” olduğunu ifade eder. Ona göre anne ve babaların en önemli görevi kendi eğitimlerine önem verdikten sonra çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda eğitilmesidir.⁶⁰³ Selim Sırrı çocuk doğunca muhakeme yeteneğinden mahrum olduğunu ve onun zihnini ailenin şekillendirdiğini belirtir. Ona göre çocuk küçük yaşlarından itibaren aile ne verirse onu yer ve ne öğretirse onu taklit eder. Burada annenin etkin bir rol üstlendiğine değinir. Bu noktada annenin çocuğunun sağlıklı büyümesini ve zihninin gelişmesini sağlamaya çalıştığı ifade edilir. Karnında taşıdığı çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmek için üzerine titrer. Makalede annelik, heykeltıraşlığa benzetilir. İkisini icra etmek için de inceliklerini bilmenin gerekliliği ifade edilir. Selim Sırrı Bey’e göre çalışan anneler gündüzleri çocuklarından uzaklaşıyor. Bu durumda çocuğun bulunduğu ortam, okul, mahalle çocuk terbiyesi üzerinde ciddi etkiler bırakıyor. Böylece çocuğun zihninde sık sık gördüğü şeyler iz bırakmış oluyor.⁶⁰⁴ Kimi annelerin çocukları üzerine çok fazla titremesinin onları kibirli, bencil bireyler haline getirdiği eleştiriliyor. Kimi annelerin ise çocuklarını her kuvvet karşısında secde eder mahluklar haline dönüştürdüğü ifade ediliyor. Makalede annelerin yapması gereken asıl vazifenin ise çocuklarının buldukları millet içinde varlığını koruyabilen birer insan haline getirmek olduğu ifade ediliyor. Aksi halde çocukların topluma ve kendilerine karşı faydasız insanlara dönüşebileceği ifade ediliyor.⁶⁰⁵

Selim Sırrı Bey, “*Valide, evladının ileride dahil olacağı topluluğun ihtiyacını sağlayabilecek kadar zamanın insanı olabilmelidir.*”⁶⁰⁶ ifadesini kullanır. Her türlü hayati meselenin güçle halledildiği dönemlerde eğitimin göz ardı edilmiş, hatta çoğu insanın kendi imzasını atacak bilgiden yoksun olduğu söylenir. Kadınların ise tamamen ihmal edilmiş, arka planda unutulmuş olduğu belirtilir. Selim Sırrı’ya göre güçten başka her şeyin göz ardı edildiği toplumda kadın ve erkeklerin öğretecekleri bilgiden yoksun olduğu ifade edilir.⁶⁰⁷ Selim Sırrı 20. yüzyıl topluluklarının bu ifadelerden uzak olduğunu belirtir. Her ne kadar toplumda problem yaratan insanlar olsa da doğruyu yanlıştan ayıran, güçlünün karşısında güçsüzün ezilmesini önleyen vicdana ve muhakeme yeteneğine sahip insanların çoğunlukta olduğunu ifade eder. Ona göre artık fikirlerin incelendiği, düşüncenin değiştiği

⁶⁰³ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi-1”, s. 3.

⁶⁰⁴ Selim Sırrı, *Garpta Hayat*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929, s. 52, 53.

⁶⁰⁵ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi-1”, s. 4.

⁶⁰⁶ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi-2”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 2, 15 Ağustos 1327, s. 17.

⁶⁰⁷ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi-2”, s. 17.

bir döneme gelinmiştir. Zihnini eğiten ve zorbalığı sorgulayan zihinler yetişmeye başlamıştır. Bu dönemde sağlam bedenli ve sağlam fikirli insanlara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Birçok silah gelişmiş olsa da en önemli silahın zekâ ve bilgi olduğu ifade edilir. Burada annelere düşen vazife bilgi ve zekanın ön planda tutulduğu bu devirde çocuklara dahil olacakları milletin ihtiyaçları doğrultusunda bir eğitim vermektir.⁶⁰⁸

Selim Sırrı Bey, çocukların terbiyesinde küçük yaşlardan itibaren dikkat edilmesi gereken noktalar olduğunu da ifade eder. Bunların çocukların ileriki yaşlarında karakterine etki ettiği söylenir. Öncelikle annelerin çocuğu keyfi emzirmeden sakınmasının gerekliliği üzerinde durulur. Selim Sırrı'ya göre her ağlamasında emzirilen çocuklar açgözlü ve huysuz olmalarının yanında mide problemi yaşar. Düzenli aralıklarla emzirilen çocukların hayatında düzen ortaya çıkar ve hem annenin hem de çocuğun rahat etmesi sağlanır. Makalede ikinci dikkat edilmesi gereken noktanın temizlik olduğu ifade edilir. Verilen bilgilere göre altını pisleten çocukların yaş tülbent ve sünger kullanılarak temizlenmesi ve kurulanması gerekir.⁶⁰⁹ Çocukların ılık su ile her gün yıkanmasının gerekliliği üzerinde durularak çocuğun bu şekilde pişik ve isilikten korunacağı ifade edilir. Banyonun tuzlu veya kükürtlü yapılması ise annenin kararına bırakılmıştır. Makalede üçüncü dikkat edilmesi gereken noktanın hareket olduğu ifade edilir. Selim Sırrı çocukların beşikten ve salıncaktan uzak tutularak şilte üzerinde yatmaya alıştırmalarını önerir. Tarife göre anne her banyodan önce çocuğun kollarını ve bacaklarını dikkatlice tutup bir aşağı bir yukarı hafifçe çekerek uzatmalıdır. Ayrıca çocuk kucakta hoplatılmaktan ve sarsılmaldan korunmalıdır aksi durumda midesi ve beyni zarar görür. Selim Sırrı annelerin yaptığı hatalardan birisinin ise çocukları çok sessiz ortamlarda uyutmaları olduğunu ifade eder. Bu durumun çocuğun sese karşı duyarlı olmasına ve her seste uykusunun bölünmesine neden olacağını belirtir. Bunun olamaması için çocuk kalabalık ortamlarda uyumaya alıştırmalıdır.⁶¹⁰ Gelişmeye başlayan çocuğun anne, baba ve etrafındakileri taklit etmeye başlayacağını ifade eder. Selim Sırrı'ya göre taklit eden çocuğun ruhi gelişiminin sağlıklı olabilmesi için annenin ve etrafındakilerin çocuğa gülümsemeleri ve olumlu duygu aktarımı sağlayabilmeleri gerekir. Olumsuz duygulara ve beden hareketlerine maruz kalan çocuklarda sinir, hiddet, inat gibi olumsuz duyguların gelişmeye başladığını ve hırçınlığın ortaya çıkacağını ifade eder. Annenin en önemli görevini çocuğuna sevmek, öpmek ve sarılmak gibi duyguları öğretmesi olarak tanımlar. Ona göre çocuklar sevgiyi öğrenmeli ve

⁶⁰⁸ Selim Sırrı, "Çocuk Terbiyesi-2", s. 18.

⁶⁰⁹ Selim Sırrı, "Çocuk Terbiyesi-3", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327, s. 58.

⁶¹⁰ Selim Sırrı, "Çocuk Terbiyesi-3", s. 59.

hayvanlara bu duyguyu uygulamalıdır. Ayrıca 3-4 yaşına gelen çocuklara onların fikri terbiyesine hizmet eden oyuncaklar alınmalıdır. Çevresindeki hayvanları ve eşyaları tanımaya yönelik oyuncakların çocukların zihinlerini geliştireceğini ifade eder.⁶¹¹

Selim Sırrı'ya göre çocukların beden terbiyesinde de dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bunlardan ilki çocukların dayanıklılığını göz önünde bulundurmadır. Eğitici çocuğu terbiye ederken hareketlerin gerekliliğine ve miktarına karar verir. Bunlara karar verirken çocuğun nefes alışverişi ve beden kuvveti göz önünde tutulmalıdır.⁶¹² Aksi durumda çocuğa fayda sağlanmaya çalışılırken zararlı sonuçlanabilir. Makalede belirtilen ikinci dikkat edilmesi gereken nokta hareketlerin organizmaya uygun olmasıdır. Makalede hareketlerin çocuğun kas yapısına uygun bir şekilde yapılmasının gerektiği ifade edilir. Aksi durumda başlarının öne eğilmiş, omuzlarının düşük, sırtlarının kamburca, kürek kemiklerinin çıkık, göğüslerinin içeri batık bir vaziyet alacağı söylenir. Bazılarının ise dizlerini kırar bir vaziyette ayaklarını içeri bastıkları söylenir ve bütün bu eksiklikleri düzeltmek için usulüne uygun yaptırılacak hareketlerde dahi sağlığa olan etkinin göz ardı edilmemesinin gerektiği belirtilir.⁶¹³

Makalede eğitimcilerin her daim hareketleri kolaydan zora doğru yaptırımları önerilmekte. Çocukların böyle bir çizgi takip edilerek eğitilmeleri sonucunda vücutlarına çeviklik ve hünerin kazandırılacağı, yorgunluğun azalacağı ve verimin artacağı ifade edilir. Ayrıca makalede jimnastik ve oyunların çocuğun kudret, irade ve becerilerini geliştirmesinin, onları azim ve gayrete alıştırmasının ve nefislerini terbiye etmeyi öğretmesinin gerekliliği üzerinde durulur. Medreselerden bahsedilirken çocukların ruha ve fikre bağlı olarak dikkatli, çalışkan, vazifesine bağlı, gayretli ve iyi huylu olmaları için terbiye-i bedeniye adeta bir kaynak etkisi yarattığı ifade edilir. Bunların göz ardı edilmesi durumunda ise çocukta rekabet, üstün gelme isteği ve bencillik hislerinin ortaya çıkacağından ve bu hislerin çocuğun ahlakını ve sıhhatini bozacağından bahsedilir. Makalede verilen bilgilere göre çocuklar 3 yaşından 6 yaşına kadar ana sınıflarında bulunur. Bu yaşta bulunanlara duyularını ve becerilerini eğitmeye yönelik oyunlar öğretilir. Bu oyunlara köşe kapmaca, körebe örnek gösterilir. Gözleri kapalı olarak el yordamı ile buğday, arpa, soğan, elma, üzüm, fındık, kumaş, tahta, demir gibi çeşitli eşyaların nitelikleri keşfettirilir. Bir anda çeşitli renkler gösterilerek dikkat ve hafızaları

⁶¹¹ Selim Sırrı, "Çocuk Terbiyesi-3", s. 60.

⁶¹² Selim Sırrı Tarcan, *Çocuklara Sağlık Öğütleri*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1944. s. 14.

⁶¹³ Terbiye ve Oyun, "Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi", Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922, s. 21.

kuvvetlendirilmeye çalışılır, şarkılı oyunlar oynanır ve yürüyüşler yaptırılır.⁶¹⁴ Dört ayak yürütülür, temiz yerde yuvarlatılır, arka üstü yatırılıp ve ayak hareketleri yaptırılır, top oynatılır, daha büyüklerine çember çevrilir. Muntazam kumandalar ile büyük adımları taklitle jimnastik yapımları uygun olmadığı gibi herhangi bir vesile ile büyük gezintiler yapımları, saatlerce ayakta kalmaları, avaz avaz şarkı söylemelerinin oldukça zararlı olduğu belirtilir. Ayrıca makalede altı yaşından itibaren başlayan ilkokul hayatında birinci ve ikinci sene yine oyunlara büyük bir pay ayrılması ve yavaş yavaş yürüyüşlerinin ve oyunlarının düzene sokulması önerilir. Üçüncü seneden itibaren basit ve tahlili hareketlere başlanabilir ve bir şemaya göre müfredat programı düzenlenebilir. Makaledeki önerilere göre ilkokullarda jimnastik dersleri her gün veya haftanın dört gününde sabahları veya akşamları yarım saat gösterilmeli, sabahları kahvaltıdan bir saat sonra derslerden önce, akşamları teorik derslerin sonunda ve katiyen yorgunluğa sebep olmayacak neşe ve zevk verecek şekilde uygulanmalıdır. Öyle olmaması durumunda fikir yorgunluğuna bir de beden yorgunluğunun ekleneceği ve bu yorgunluğun çocuğun sıhhatini tehlikeye sokacağı ifade edilir. Çocukların koşup oynamasının, biraz yorulmasının ve terlemesinin normal olduğu ifade edilir. Bunun izin günlerinde, hafta ortasında veya öğleden sonra ders olmadığı günlerde yapılması önerilir. Futbolun ilkokullarda yer bulmasının çocukları fazla yorması nedeniyle gelecek nesiller için bir felaket olduğu ifade edilir. Gençler için çok faydalı olan bu sporun buluşa ermemiş olanlar için tehlike oluşturduğu söylenir. Çocuk sağlığı için yarım saatlik bir terbiye-i bedeniye dersinin şeması ise 2 dakika nefes egzersizleri, 4 dakika kol ve bacak hareketleri, 3 dakika gövde hareketleri, 10 dakika şarkılı oyun ve çocuk raksları, 4 dakika yürüyüş, 3 dakika irade ve dikkat egzersizleri, 3 dakika sağlık öğütleri olarak ifade edilir.⁶¹⁵

Fazıl Ahmet çocuk eğitimini ele alırken çocukların doğduğu günden itibaren maruz kaldığı alanlardan ilkinin ailesinin bir diğerini okulların oluşturduğunu ifade eder. Bu nedenden dolayı çocuk eğitiminde okulların büyük önem taşıdığını ifade eder. Fazıl Ahmet'e göre okullar çocukların beden, fikir ve ahlaki gelişimine etki eden birer eğitim kurumudur. Bu nedenle okul binasına dikkat edilmesinin yanında okuldaki öğretmenlerin, hizmetlilerin giyim ve konuşmalarına dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder. Çocuklar üzerinde olumsuz etki yaratacak her şeyden sakınılması gerektiğini belirtir. Çocukların ahlaki ve fikri terbiyesine etki eden en önemli aracın okullardaki eğitim olduğunu ifade

---

⁶¹⁴ Terbiye ve Oyun, "Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi", s. 22.

⁶¹⁵ Terbiye ve Oyun, "Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi", s. 22.

eder.⁶¹⁶ Bu eğitimi terbiyevi ve mesleki olarak ikiye ayırır. Mesleki eğitimin doktor, mühendis, avukat gibi branşlarda eğitim almış öğretmenlerce verildiği ifade edilir. Bu alanda verilen eğitimlerde öğrencinin önceden ahlaki terbiyeyi almış olduğu düşünülerek eğitim verildiğine dikkat çeker. Bu nedenle öğrenciye yalnızca mesleğin inceliklerini öğretmenin amaçlandığı ifade edilir. Mesleki eğitim veren okullar dışında tutulan diğer okullardaki eğitimin nasıl ilerlediğine bakalım.⁶¹⁷ Fazıl Ahmet Bey, ilkokul, ortaokul ve liselerdeki eğitimin terbiyevi eğitim vermekten uzak olduğunu ifade eder. Bunun nedeni olarak öğretmenlerin ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmeden genç zihinleri kendi görüşleri doğrultusunda şekillendirmeye çalışmalarından kaynaklandığını söyler. Bu durumun çocuklarda hakkıyla bilinmeyen ve öğrenilme ihtimalini ortadan kaldıran hazır alınmış, hazmedilmemiş bilgi kırıntılarına sahip, doymuş ve kendini beğenmiş bireylerin ortaya çıkmasına yol açtığını ifade eder. Bunun ortadan kalkması için okullarda eğitim veren öğretmenlerin, çocuğun psikolojisini göz önünde tutarak çeşitli konularda önemli görülen noktaları öğrenciye vermesini önerir. Ona göre çocukların merak, düşünceleri araştırma isteği ve serbestçe düşünebilme kabiliyetinin bu şekilde geliştirilmesi gerekir.⁶¹⁸ Fazıl Ahmet'e göre okulların çocukları medeni bir terbiye ile donatması, sağlam iradeli ve sağlam fikirli birer vücut haline getirmesi okulların esas vazifesidir. Gerçek bir eğitim ancak sağlam bir terbiye ile sağlanır. Avrupa ve Amerika'daki okullarda eğitim ve terbiyenin çocukların çok küçük yaşlarından itibaren verildiğini ifade ediyor. Buralarda düzenlenen konferanslarda ve mesleki eğitimlerde dahi terbiye eğitiminin göz ardı edilmemesine vurgu yapıldığı ifade ediliyor.⁶¹⁹

M. Rüştü Ethem, çocukların terbiyesinde onların iradeleri dışında gelişen durumlara etki etmeyi öğretmenlerin temel vazifesi olarak değerlendirir. Ona göre çocukları tanıyarak hayat kalitelerini yükseltmeye yönelik eğitim verilmelidir. Öğretmenler onları görünür bir duruma getirerek hayatlarına düzen vermelerinde yardımcı olmalıdır. Bir ülkenin yükseltilmesinde ileri görüşlü kişilere ihtiyaç olduğunu ifade eder. Bir memlekette bu adamlardan çok varsa o memleketin ilelebet yaşayacağını söyler. Ona göre böyle kişileri yetiştiren İngilizler, yüksek bir mevkiye sahiptir. İngilizlerin kişileri yetiştirirken onlara kendini kontrol edebilmeyi öğrettiğini ifade eder. İngiliz terbiyesinin kaynağını ise

---

⁶¹⁶ Fazıl Ahmet, "Terbiye ve Tedrisat", *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327, s. 81.

⁶¹⁷ Fazıl Ahmet, "Terbiye ve Tedrisat", s. 82.

⁶¹⁸ Fazıl Ahmet, "Terbiye ve Tedrisat", s. 83.

⁶¹⁹ Fazıl Ahmet, "Terbiye ve Tedrisat", s. 84.

bu anlayışın oluşturduğunu belirtir.⁶²⁰ “Mekteplerde Terbiye ve Hayat Lazım” başlıklı makalede Osmanlı’da Müslüman nüfusa oranla eğitim alan kişilerin yetersizliğine dair bilgilere yer verilir. Bu başlık altında yüz binlerce çocuğun terbiyesinin ihmal edildiği ve hayatının imha edildiği söylenir. Eğitimlerin ışıktan ve havadan mahrum yer odalarında toprak üzerinde tahta veya hasır üzerinde daima diz üstüne oturularak hareketsiz bir vaziyette azami beş altı saat verildiği ifade edilir.⁶²¹ Böyle bir ortamda yetişen ırkın bozulduğu ve gençlerin zayıf ve cılız kalmasına yol açtığı anlatılır. Bundan dolayı toplumsal hayatın korunamayacağı ifade edilmektedir. Makalede eğitim terbiye, beden, zihin ve ahlak olarak üç kısma ayrılır. Terbiyenin sağlam olması için okullarda beden terbiyesine daha çok önem verilmesinin gerektiği ifade edilir. Osmanlı Devleti’nde bulunan muallimlerin yetersizliğine dikkat çekilir ve öğretmen yetiştiren kurum sayısının artırılması gerektiği ifade edilir. Ayrıca mevcut öğretmenlerin fenni terbiyesinin de ıslah edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁶²²

Küçük yaşta çocuklara verilen el işlerinin ne kadar önemli olduğu da dergide işlenen konulardan olmuştur. Osmanlı devletinde öğretmen okullarında uygulamaya konulan el işleri derslerinin İsveç’ten ithal edildiği ifade edilmektedir. İsveç okullarında çocukların el becerilerinin ve hayal güçlerinin geliştirmelerine yönelik olarak 5 yaşından 9 yaşına kadar el işleriyle uğraştıklarından bahsedilir. Burada çocukların el işleriyle uğraşırken ayakta olduklarına ve böylece çocukların hareketsizlikten korunduğu ifade edilir.⁶²³ Makalede verilen bilgilere göre marangozluk ve el işlerinde öğretmenlerin dikkat etmesi gereken noktalar bulunur. Bunlardan ilkinin çocukların duracağı vaziyet olduğu ifade edilir. Ayakta yapılan marangozlukta çocukların tahtayı rendelerken sol ayaklarını ileriye çıkarıp vücutlarını bir tarafa çarpıtır bir vaziyet aldığı söylenir. Bu vaziyetin çocuklarda belli bir süre sonra bel kemiğinde çarpıklık meydana getirebileceğine dikkat çekilir. Makalede doğramacılıkla uğraşan kişilerin gözlemlendiğinde sırt ve kollarının kuvvetli olmasına rağmen vücutlarının biçimsiz olduğu ifade edilir. Bu durumun önlenmesi için çocukların duruşlarına öğretmenlerin dikkat etmesi gerektiği ve her iki ellerini kullandırmalarının gerekli olduğu belirtilir.⁶²⁴ Selim Sırrı Bey, okullarda oynanan oyunları anlatan “Mektep Oyunları” başlığı altında makale serisine yer vermiştir. Burada

---

⁶²⁰ M. Rüştü Ethem, “Terbiyede Esasat-ı Ruhiye”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328, s. 225-228.

⁶²¹ M. H., “Mekteplerde Terbiye ve Hayat Lazım”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327, s. 52,

⁶²² M. H., “Mekteplerde Terbiye ve Hayat Lazım”, s. 53.

⁶²³ Eva Roda, “Mektep El İşleri-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327, s. 75-77.

⁶²⁴ Eva Roda, “Mektep El İşleri-2”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327, s. 108, 109.

Harp oyunu, hedefli top oyunu, basketbol ve futbol oyunlarının nasıl oynandığına dair bilgiler yer alır.⁶²⁵

Doktor Şerafettin Mağmumi, toplumun sağlık alanında bilinçsizliğinin giderilmesine yönelik olarak okullarda açık ifadelerle sahip “Hıfzı Sıhhat” kitaplarının okutulmasının gerektiğini ifade eder. Bu kitaplar köy okullarından erkek ve kız okullarına kadar tüm okullarda okutulmalıdır. Böylece toplumun sağlık alanındaki bilinçsizliğinin çözümü için çok önemli bir adım atılmış olur. Bu bilgiler doğrultusunda toplum tarafından yemek yeme, uyuma ve giyim alışkanlarının doğru bir tutum çerçevesinde uygulanması amaçlanır. Havasız ortamlarda bulunulan ve aynı yerde yemek yiyip, uyuyup, yatakların havalandırılmadan dolaplara toplanmasının yanlışlığından bahsedilir. Sürekli olarak ayırım gözetmeksizin yemek yeme alışkanlığının mide, uyku ve hazımsızlıklara neden olduğu ifade edilir. Yine çocuklara anneleri tarafından çok kalın kıyafetler giydirilmesi ve içeride ve dışarıda aynı kıyafet kullanımının çocuk sağlığını riske attığı ifade edilir. Tüm yanlışların düzeltilebilmesi amacıyla ise risalelerin kaleme alınmasının ve okullarda öğretmenler tarafından öğretilmesinin gerekliliği üzerinde durulur.⁶²⁶

Mecmuada vücut terbiyesi ele alınırken beden terbiyesinden elde edilmek istenen en temel gayenin fikir ve beden birliktedir. Doğumdan itibaren insanın en temel ihtiyacının gıda olduğu belirtilir. Yenilen her şeyin insanın mizacına ve ahlakına etki ettiği ifade edilir. Alınan gıdaya dikkat edilmemesi durumunda bedenin dengesinin bozulacağı söylenir. İkinci dikkat edilmesi gereken noktanın temiz hava olduğu belirtilir. Havasız alanda kalan çocukların nefes alıp vermeleri durumunda içlerine çektikleri karbonun kanlarını zehirleyeceği belirtilir. Bu nedenle okullarda kapalı ve havasız alanlarda eğitim verilmesinden kaçınılmasının gerektiği üzerinde durulur.⁶²⁷ Bir diğer ihtiyacın su olduğu ifade edilir. Makalede verilen bilgilere göre su cildi temizler, böbrekleri çalıştırır. Vücuttan atılan zehir mahiyetindeki terin deri üzerinden suyla temizlenmesi önerilir. Aksi durumda tekrar kana karışacağı belirtilir. Makalede yazın soğuk, kışın ılık su ile duş alınması önerilir. Bunun yapılmaması durumunda her gün baş, yüz, kol, boyun ve ayakların günlük olarak yıkanması önerilir. Suyun insan vücudunun panzehri olduğu ve insan vücudunun hem içini em de dışını

⁶²⁵ Selim Sırrı, “Mektep Oyunları”, Sene 1, Numara 7, 8, 9, 16, 17, 18, 19, s. 110- 111, 125-126, 140-141, 249-251, 269-270, 284-286, 307-310.

⁶²⁶ Doktor Şerafettin Mağmumi, “Hıfzı Sıhhat Dersi”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 11, 1 Kanunusani 1327, s. 170-175.

⁶²⁷ Terbiye ve Oyun, “Mürebbitler Arasında-Vücut Terbiyesi”, Sene 2, Numara 5, Teşrinisani 1922, s. 65.

temizlediği ifade edilir.⁶²⁸ Makalede ayrıca insanın hareketten mahrum kalamayacağı ifade edilerek hareket edenlerde nefesin derin ve hızlı olduğuna dikkat çekilir. Çocuklarda görölen koşma, sıçrama gibi eylemlerin vücut organlarına fayda sağladığı ve görevlerini yapmalarına yardımcı olduğu ifade edilir. Bu nedenle okullarda bahçenin büyük önem taşıdığı ifade edilir. Nefes alışverişinin çocukların ciğerlerini çalıştırmasının büyük öneme sahip olduğu belirtilerek iyi bir nefesin iyi hareketlerle sağlanacağı ifade edilir. Çocukların hissi duygularını geliştirmek amacıyla uygulamalara yer verildiği ve oyunlar oynandığı ifade edilir. Bunların dikkat ve göz odağını arttıran uygulamalar olduğu ve uzakta hızla geçirilen resimleri tanımak, rakamları ve renkleri bilmeye çalışmak amacıyla yapıldığı ifade edilir. Gözler kapalı olarak yapılan tahminlerin ise hissiyatı geliştirmeye yönelik uygulandığı ifade edilir. Hissiyata yönelik oyunlarda top oyunları ve nişancılık oyunlarının oynanması tavsiye edilir. İrade terbiye edilirken ise jimnastik ve spor önerilir. Çeşitli engel atlamaları, hızla yamaç tırmanışları, denge yürüyüşleri ve yukarıdan aşağıya iniş talimleri öneriler arasında yer alan diğer uygulamalardır.⁶²⁹

---

⁶²⁸ Terbiye ve Oyun, “Mürebberler Arasında-Vücut Terbiyesi”, s. 66.

⁶²⁹ Terbiye ve Oyun, “Mürebberler Arasında-Vücut Terbiyesi”, s. 67.

SONUÇ

İlk dergicilik faaliyetleri İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde başlamış olsa da daha sonra çeşitli Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde dergiler yayın hayatına Vakay-ı Tıbbiye ile 1849-1851 yılları arasında başlamıştır. Ancak maddi yetersizlik ile okuyucu kitlesinin yokluğu süreli yayınların faaliyetlerini kesintiye uğratmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanının ardından basın yayın faaliyetlerinde canlanma başlamıştır. Dönem süreli yayınlarında siyasetten topluma uzanan geniş bir çerçevede yayın faaliyetleri gerçekleştirilirken beden eğitimi de unutulmamıştır. Özellikle eğitim-öğretim faaliyetlerinde beden eğitiminin önemsenemeye başlaması bu alana yönelik resmi ve özel ilgiyi canlı tutmuştur.

Tebaadan vatandaşlığa geçiş dönemi olarak adlandırılan II. Meşrutiyet Dönemi'nde sağlıklı bireylerin gerekliliğinin öne plana çıktığı görülmektedir. Bireyden beklenen, devletine ve bedenine karşı yükümlülüklerini yerine getirebilen, aklını kullanabilen vatandaşlar haline gelmektir. Özellikle bitmek bilmeyen savaşlar militarist kavramları güçlendirerek askeri okullarda spora ve jimnastiğe verilen önemi yönlendirmiştir. 1911-1912-1913 Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nın ardından 1914-1918 I. Dünya Savaşı'nın başlaması beden eğitimi ve hijyen kavramlarına verilen önemi oldukça arttırmıştır.

1911-1912 yılları ile 1922-1923 yılları arasında iki dönem halinde yayınlanan Terbiye ve Oyun Mecmuası biçimsel açıdan ele alınacak olursa iki dönemi birbirinden ayıran en temel farkın birinci yayın döneminde yazarlar belirtilirken ikinci yayın döneminde yazarların isim bilgisi bulunmamaktadır. İki yayın dönemini birbirinden ayıran bir diğer fark mecmuanın fiyatıdır. Birinci yayın döneminde yabancılar, öğrenciler ve halk için farklı fiyatlandırma yapılmış olsa da ikinci yayın döneminde böyle bir ayırım bulunmadan tek fiyat olarak sunulmuştur. Mecmuanın dili ele alınacak olursa birinci yayın dönemine göre ikinci yayın döneminde dilin daha sade kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca birinci yayın döneminde konu ağırlığını beden eğitimine yönelik makaleler oluşturmaktayken ikinci yayın döneminde spor teşkilatları ve cemiyetleri üzerinde durulmuştur. Dergide en çok makalesi bulunan isim ise mecmuanın baş yazarlığını yapan Selim Sırrı Bey'dir.

II. Meşrutiyet döneminin önde gelen isimlerinden olan Selim Sırrı Bey, spora ve jimnastik alanına olan yoğun ilgisi çerçevesinde şekillenen entelektüel bilgi birikimini 1911 yılında çıkarmaya başladığı Terbiye ve Oyun Mecmuası ile kamuya paylaşmaya

başlamıştır. Burada kaleme aldığı makaleler hem dönemin ruhunu yansıtması hem de beden eğitimi düşüncesinin sonraki dönemdeki gelişmelere ışık tutması bakımından özel öneme sahiptir. Osmanlı Devleti'nin beden eğitimi noktasındaki eksikliklerini kabul eden Terbiye ve Oyun kadın, erkek, çocuk, yaşlı demeden beden eğitimi bilincini arttırmayı kendisine görev saymıştır. Yazarlar konuları eksikliklerin giderilmesine yönelik çeşitli karşılaştırmalara yer vererek ele almıştır. Yazar kadrosunda doktorların bulunması dönemin hastalıklarına karşı nasıl tedbirler alınması gerektiği hususunda bilgilere de yer verilir. İlerlemenin eğitim yoluyla sağlanabileceğine yönelik bilgilere yer verilmiş ve zihnin iyi çalışabilmesi için beden sağlığının da yerinde olması gerektiği ifade edilmiştir.

Beden sağlığının yerinde olabilmesi için jimnastik eğitimleri detaylı olarak ele alınmış, beden problemlerinin çözümü için de kullanıldığı ifade edilmiştir. Alman jimnastiği adı altında yapılan aletli jimnastik uygulamalarının beden sağlığı açısından ciddi problemlere yol açtığı konusunda çeşitli makalelere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra İsveç jimnastiğinin insan sağlığı için daha uygun olduğu ve gerektiğinde kemik ve kas problemlerinin çözümünde kullanıldığına dair bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca jimnastikte kullanılan çeşitli aletlere dair bilgilerin yanında hareketlerin nasıl yapılacağı resimlerle anlatılmıştır. Jimnastikhaneler hakkında bilgilere yer verilmiş ve futbol, basketbol, tenis ve çeşitli spor dallarının nasıl oynandığı anlatılmıştır. Avrupa'dan vatandaşın gelişimini sağlayacak her türlü ilmin ve tekniğin alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Terbiye ve Oyun Mecmuasında kadın ve çocuk eğitime verilen öneme dair çeşitli makaleler kaleme alınmıştır. Çocukların beden sağlığı ve zihinsel açıdan gelişebilmesinin anne eğitimi ile sağlanabileceği ifade edilmiştir. Yalnızca eğitimli bir anneden eğitimli bir geleceğin yetişeceği çeşitli makalelerle ele alınmıştır. Çocuk eğitiminin ve gelişiminin önce ailede başladığı, sonra okullarda devam ettiğine dair bilgiler verilmiştir. Eğitim hayatının sağlıklı ilerleyebilmesi için okullarda çocukların hareket kabiliyetinin önüne geçilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Çocuk sağlığına yönelik bilgiler verilirken çocukların eğitim aldığı alanın sık sık havalandırılması ve uzun süre hareketsizlikten sakınılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Toplumsal konular kapsamında ele alınan makalelerde insan ilerlemesinin en büyük düşmanı olarak tembellik gösterilmiştir. Tembellik kavramı toplumun sosyal hastalığı olarak ifade edilmiştir. Tembelliğin insana yalnızca bedensel açıdan değil, ruhsal açıdan da verdiği zararlara yönelik çeşitli makaleler kaleme alınmıştır. Mecmuada insanın ruhsal çöküntüden korunabilmesi için temiz havaya ve harekete ihtiyacı olduğu ifade edilir. Memlekete faydalı bireyler olmak için öncelikle

kendine faydalı olunması konusunda yönlendirmelerde bulunulur. Mecmuada verilen bu bilgilere ek olarak çeşitli ülkelerde ortaya çıkan spor teşkilatları konusunda çeşitli bilgilere ve resimlere yer verilmiştir. Ayrıca Osmanlı okullarının içinde bulunduğu eğitim ve teknik eksikliği, öğretmenlerin bilgi yetersizlikleri gibi konularda eksik yönler üzerinde durularak sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Devletin ileri gidebilmesi için toplumun eğitim, ahlak, bilinç ve zihniyet açısından gelişmesinin gerektiği sık sık ifade edilmiştir. İlerlemenin ancak bu tekniklerin eklenmesiyle başarıya ulaşacağı ifade edilmiştir. Modern çağda sürekli ilerleyen milletlerden birisi olarak İsveç'in Osmanlı tarafından örnek alınması gerektiği çeşitli makalelerde ele alınmıştır. Çalışkan bir millet olarak gösterilen İsveç'in yaşam şekline, çevrelerine ve kendilerine verdikleri öneme dair bilgiler verilerek çeşitli alanlarda göstermiş oldukları ilerlemelerden bahsedilmiştir.

Sonuç olarak Terbiye ve Oyun Mecmuası zengin bir içeriğe sahip olmasının yanında Selim Sırrı Tarcan gibi önemli bir kişi tarafından çıkarılmıştır. Selim Sırrı Bey hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde etkin rol oynayan ve beden eğitimi düşüncesini yönlendiren bir isimdir. Ayrıca dönemin beden eğitimi düşüncesine yön veren çeşitli yazarlar tarafından kaleme alınmış olan makaleler derginin önemini arttıran diğer etkenleri oluşturur. Bunların yanı sıra günümüzde dahi Türkçe çevirisi yapılmamış olan Müller'in "Benim Usulüm" isimli kitabının çevirilerine yer vermiş olması mecmuanın öne çıkan bir başka özelliğidir. Mecmuada İsveç jimnastiği olarak da ifade edilen "Tıbbi Jimnastikler" başlığı altında jimnastiklerin nasıl uygulanması gerektiği ve hangi bölgelere etki ettiğine dair detaylı bilgiler verilerek resimlerle desteklenmiştir. Ayrıca mecmuada farklı ülkelere ait spor teşkilatlarına yönelik bilgilere ek olarak ülkeler hakkında detaylı fotoğraflara yer verilmiştir. Tüm bunların yanında mecmuada bizzat Selim Sırrı Bey'in çekmiş olduğu fotoğraflar bulunur. Kısacası böyle zengin bir içeriğe sahip olan Terbiye ve Oyun Mecmuası'nı alan yazına kazandırılması gereken bir çalışma olarak görmemiz nedeniyle bu çalışmayı yapmış bulunuyoruz.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA. MF.MKT. 1175/95

BOA, İ. DH, 518/35255.

BOA, MF.MKT,1163/61

BOA, MF.MKT,245/36.

BOA.MF.MKT,818/44

BOA.MF.MKT,819,34

Gazeteler

Akis, 10 Ağustos 1963.

Akis, 29 Haziran 1963.

Akşam Gazetesi, 13 Mart 1932.

Akşam Gazetesi, 13 Mart 1932.

Akşam Gazetesi, 31 Temmuz 1951.

Cumhuriyet Gazetesi, 3 Aralık 1942.

Milliyet Gazetesi, 26 Şubat 1970.

Milliyet Gazetesi, 4 Kasım 1983.

Milliyet Magazin, 15 Ocak 1978.

Milliyet Magazin, 30 Nisan 1972.

Serbesti Gazetesi, 19 Teşrinisani 1324.

Son Posta Gazetesi, 1 Ekim 1942.

Ulus Gazetesi, 23 Kasım 1941.

Vakit Gazetesi, 4 Aralık 1942.

Kitaplar ve Makaleler

Acet, Mehmet; Yıldırım, İbrahim; “İsveç Jimnastiğinin Dünya’da ve Türkiye’deki Gelişimi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, 1999.

Acun, Fatma; *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2015.

Ahmad, Feroz; *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

Ahmad, Feroz; *İttihatçılıktan Kemalizm’e*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

Akagündüz, Ümüt; “II. Meşrutiyet Döneminde Toplumsal Bir Sorun Olarak Sıtma ve Sıtmadan Korunma Çareleri”, *Kebikeç Dergisi*, S. 41, 2016, ss. 95-123.

Akagündüz, Ümüt; “II. Meşrutiyet Yıllarında Köylü Eğitimi Üzerine Düşünceler”, *CTAD*, Yıl 2016, S. 31, 2020, ss. 49-78.

Akagündüz, Ümüt; *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, Yeni İnsan Yayınevi, 2015.

Akagündüz, Ümüt; Nizamoğlu, Ahmet; “Osmanlı Devleti’nde Ormancılık Eğitiminin Değişen Boyutları ve Orman Ameliyat Mektepleri”, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 69, 2021, ss. 1-24.

Akçura, Yusuf; *Üç Tarz-ı Siyaset*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1976.

Akgül, L. Hilal; “Cumhuriyet Dönemi Spor Adamlarından: Burhan Felek”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 17, S. 49, 2001, ss. 203-236.

Akın, Rıdvan; “İkinci Meşrutiyetin Sadrazamları ve Temel Rejim Sorunları”, *Tarık Zafer Tunaya Anısına Yadigâr-ı Meşrutiyet*, Ed. Mehmet Ö. Alkan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 55-81.

Akpınar, Deniz; *Kütü’l Amare Zaferi*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2018.

Akşin, Sina; “Siyasal Tarih (1908-1923)”, Ed. Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2011, ss. 27-123.

Akşin, Sina; *31 Mart Olayı*, Dilek Matbaası, Ankara, 1972.

Akşin, Sina; *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980)*, Yenigün Haber Ajansı, 1997.

Akşin, Sina; *Jön Türkler ve İttihat Terakki*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017.

Akyol, Esra Demirci; “Sultan II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Politika Uygulamaları”, *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Y. 13, S. 31, 2013, ss. 33-47.

Albayrak, Neslihan (Haz.); *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, Galatasaray Spor Kulübü Yayınları, İstanbul, 2011.

Alkan, Mehmet Ö.; “II. Meşrutiyet Aydını Olarak Ethem Nejad”, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 6., İletişim Yayınları, İstanbul.

Altunya, Niyazi; *Türkiye’de Beden Eğitiminin Öncü Kızları*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2021.

Andı, Kübra; “Servet-i Fünun Mecmuası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 4, S. 7, 2006, ss. 533-544.

Armaoğlu, Fahir; *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, Ankara, 1984.

Atabeyoğlu, Cem; “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 1474-1479.

Aydemir, Şevket Süreyya; *Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922*, C. II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.

Aydeniz, Hediyeullah; “Türkiye’de Yerel Basın”, *Tarihsel ve Literal Açından Yerel Gazetecilik*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 1-28.

Aydın, Hakan; “İdman (1913-1914): İlk Kapsamlı Spor Dergisi Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 27, 2009, ss. 153-170.

Aydın, Mehmet Emin; Çevik, Abidin; “Yıkıma Doğru Bir İmparatorluğun Salgınlarla İmtihanı: II. Meşrutiyet Dönemi Örneği”, *İnsan ve İnsan Dergisi*, C. 8, S. 28, 2021, ss. 33-52.

Baltacı, Ali; “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, 2018, ss. 231-274.

Başboğa, Sevcan; *Erken Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Bedeni, Ahlaki ve Terbiyevi Özellikleriyle İnşa Edilen Çocuk*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2018.

Baykara, Tuncer; *Millî Mücadele (1918-1923)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985.

Bayur, Yusuf Hikmet; *İkinci Balkan Savaşı*, Yenigün Haber Ajansı Basın Yayın, 1999.

Bayur, Yusuf Hikmet; *Türk İnkılap Tarihi Cilt /III, Kısım/IV*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Bekir Fahri; “Hanımlara Hitap”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328.

Bekir Fahri; “Kadınlarla Muâşeret”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328.

Bekir Fahri; “Kadınlarla Muâşeret-İlk Adımlar”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328.

Bereket, Cevdet; “75 Yaşındaki Genç Selim Sırrı”, *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, 1950.

Berg, Bruce L; Lune, Howard; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Eğitim Yayınevi, Konya.

Berkes, Niyazi; *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

Birinci, Ali; “Hürriyet ve İtilaf Fırkası”, *DİA*, C. 18, İstanbul, 1998, ss. 507-511.

Bozkurt, Gülnihal; *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.

Burhaneddin, “Darülfünunda İlk Eser Faaliyet”, *Terbiye ve Oyun*, Sene: 1, Numara: 1 Ağustos 1327.

Cebesoy, Ali Fuat; *Millî Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat, İstanbul, 1953.

Cihan, Ahmet; *Osmanlı’da Eğitim*, 3 F Yayınevi, İstanbul, 2006.

Coşkun, Alev; *Kuvayı Milliye’nin Kuruluşu*, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998.

Çakır, Hamza; “Tercümân-ı Ahvâl”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul, 2011, ss. 495-497.

Çakır, Hamza; *Osmanlı’da Basın İktidar İlişkisi*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2002.

Çakır, Ömer; “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Sırat-ı Müstakîm ve Sebîlürreşad Dergilerine Türk Dünyasından Gönderilen Bazı Mektuplar”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 1. ss. 237-246.

Çavdar, Tefvik; *İttihat ve Terakki*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Çizgen, Engin; “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Fotoğraf”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, İletişim Yayınları, 1983, 796-800.

Daver Abidin; “Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan”, *Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuası*, S. 40.

Demir, Kenan; “Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849- 1923)”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, 2016, ss. 71-112.

Demir, Fevzi; *Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri 1908-1914*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.

Demirhan, Gıyaseddin; “Örgün Öğretime Katkısı Yönüyle Selim Sırrı Tarcan”, A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1997.

Deringil, Selim; *Simgeden Millete II. Abdülhamid'den Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Dever, Ayhan; İslam, Ahmet; Sarı, Şevval; “İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni ‘Şeyhül İdman’ Ali Faik Üstünidman”, *Tarih Okulu Dergisi*, Y. 13, S. XLV, 2020, ss. 952-969.

Doktor İhsan Bey; “Beşiktaş Jimnastik Kulübünün Konseri Münasebetiyle”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327.

Doktor İhsan; “Güzellik İhtirai”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328.

Doktor İhsan; “Hanımlar İçin”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327.

Doktor İhsan; “Kızlık Hayatında”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327.

Doktor İhsan; “Nevr-i Sıhhat”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328.

Doktor İhsan; “Terbiye-i Bedeniye'nin Lüzum ve Ehemmiyeti”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 3, 1 Eylül, 1327.

Doktor İhsan; “Zarafet, Tenasüb, Kuvvet”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327.

Doktor Rıza Nur; “Bizde ve Viyana'da Kadınlar”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 8, 15 Teşrinisani 1327.

Doktor Şerafettin Mağmumi, “Hıfzı Sıhhat Dersi”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 11, 1 Kanunusani 1327.

Dündar, Fuat; *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Ekrem Şemhi; “Kadınlık, Hak ve Kuvvet”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 17, 29 Mart 1328.

Eldem, Vedat; *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomisi*, TTK, Ankara, 1994.

Erdemir, Lokman; “I. Dünya Harbi’nin İstanbul’da Sosyal Hayata Etkisi”, *Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti*, Ed. Ali Arslan, Mustafa Selçuk, Kitabevi, İstanbul, 2015, ss. 305-327.

Erdoğan, Murat; Mutlu, T. Osman; Konukman, Ferman; “Mektebi Harbiye’de Beden Eğitimi Dersleri ve Kurumsal Yapılanmalar”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 4, S. 10, 2017, ss. 54-59.

Ergün, Mustafa; *II.Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*, Ankara, 1996.

Erkek, Mehmet Salih; *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İzmir, 2009.

Eroğlu, Hamza; *Türk İnkılap Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara, 1990.

Erol, Salih; “Türk Basın Tarihinde İbrahim Şinasi Efendi ve Tasvir-i Efkar Gazetesi”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 5, S. 2, 2019, ss. 273-295.

Eva Roda, “Mektep El İşleri-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327.

Eva Roda, “Mektep El İşleri-2”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327.

Evren, Burçak; “Cumhuriyetten Önce Türkiye’de Fotoğraf”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C. 3, İstanbul, 1983, ss. 788-791.

Faroqhi, Suraiya; *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2012.

Fazıl Ahmet; “Terbiye ve Tedrisat”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327.

Felek, Burhan *Yaşadığımız Günler*, Milliyet Yayıncılık, İstanbul, 1974.

Felek, Burhan; *Biraz da Yarenlik*, Felek Yayıncılık, İstanbul, 1984.

Felek, Burhan; *Geçmiş Zaman Olur ki*, Felek Yayınları, İstanbul, 1985.

Felek, Burhan; *Seçme Yazılar*, Türkiye Spor Yazarları Derneği Yayınları, İstanbul, 1983.

Fikret, Halil; *Terbiye ve Tedris Tarihi*, C. 1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

Gevgillili, Ali; "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim yayınları, C.1, 1983, ss. 202-228.

Goloğlu, Mahmut; *Millî Mücadele Tarihi-I- Erzurum Kongresi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Goloğlu, Mahmut; *Millî Mücadele Tarihi-II- Sivas Kongresi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Goloğlu, Mahmut; *Millî Mücadele Tarihi-III-Üçüncü Meşrutiyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Gökmen, Ertan; "Batı Anadolu'da Çekirge Felaketi (1850-1915)", *Bellekten*, C. 74, S. 269, 2010, ss. 127-180.

Gönenç, A. Yapar; "Dergicilik ve Gazetecilik Arasındaki Ayrım", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 22, 2012, ss. 25-28.

Güler, Ali; *Osmanlı'dan Cumhuriyete Azınlıklar*, TÜRKAR, Ankara, 2003.

Güneş, İhsan; *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, No: 26.

Gürsel, Seyfettin; "Osmanlı Dış Borçları", İletişim Yayınları, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 3, 1985, ss. 672-687.

Güven, Özbay; "Selim Sırrı Tarcan'ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış", A. F. Oğuzkan (Ed.), *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1997.

Halaçoğlu, Yusuf; *Sürgünden Soykırırma Ermeni İddiaları*, Babıalı Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Hanioğlu, M. Şükrü; “İttihat ve Terakki Cemiyeti”, *DİA*, C. 23, İstanbul, 2001, ss. 476-484

Hanioğlu, Şükrü; *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetine Jön Türklük (1889-1902)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Harman, Chris; *Halkların Dünya Tarihi Taş Devri'nden Yeni Binyıla*, Yordam Kitap, İstanbul, 2009.

Harun Bey, “Terbiyevi Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328.

Hayta, Necdet; Ünal, Uğur; *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri, (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012.

Hiçyılmaz, Ergun; “Spor Dergiciliği”, *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984.

İnalcık, Halil; *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu üzerine Araştırmalar-IV, Âyânlar, Tanzimat, Meşrutiyet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

İnalcık, Halil; *Osmanlı ve Modern Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

İnalcık, Halil; Quaert, Donald; *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1600-1914)*, C. 2, Eren Yayınları, İstanbul, 2004.

İnuğur, M. Nuri; *Basın ve Yayın Tarihi*, DR Yayınları, İstanbul, 2005.

İrtem, Süleyman Kani; *Yıldız ve Jön Türkler*, Temel Yayınları, İstanbul, 1999, s. XXII.

Kahraman, Atıf; *Osmanlı Devleti'nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1985.

Kakıncı, S. Halit “Mustafa Suphi ve Yoldaşlarını İttihadçılar mı Öldürdü?”, *Toplumsal Tarih*, S. 61, Ocak 1999, ss. 30-35.

Kansu, Aykut; *İttihatçuların İktidar ve Rejim Mücadelesi (1908-1913)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi (1908-1918 İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı)*, C.9, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Karasar, Niyazi; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015.

Karpat, Kemal H.; *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006.

Keyder, Çağlar; Tabak, Faruk; *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 1998.

Kılıç, Neslihan; “Spor Basınının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi; Terbiye ve Oyun”, *TRT Akademi Spor Yayıncılığı*, S. 8, C. 4, 2019, ss. 264-284.

Kılıçbay, Mehmet Ali; *Uyruktan Vatandaşa Geçimden İktisada*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996.

Kocabaş, Süleyman; *Osmanlı İsyanlarında Yabancı Parmağı*, Vatan Yayınları, Kayseri, 1992.

Koç, Bekir; *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Koloğlu, Orhan; “Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam: Faik Üstünidman”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. 37, S. 222, 2002, 57-60.

Koloğlu, Orhan; “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 68-125.

Koloğlu, Orhan; *1908 Basın Patlaması*, Bas-Haş, İstanbul, 2005.

Koloğlu, Orhan; *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.

Kortan, Enis; *Tuna'dan Sakarya'ya*, Ceres Yayınları, İstanbul, 2011.

Köksal, Ahmet; “II. Abdülhamid Döneminde Gazetecilik Mesleğine Dair Muhtelif Görüşler”, *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016, ss. 815-850.

Kuran, Ahmet Bedevi; *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

Kuran, Ercüment; “Birinci Dünya Savaşı”, *DİA*, C. 6, İstanbul, 1992, ss. 196-200.

Küçük, Cevdet; “Millî Mücadele”, *DİA*, C. 30, İstanbul, 2005.

Lewis, Bernard; *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Basımevi, Ankara, 1993.

M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Basım, İstanbul, 2013.

M. H, “Mekteplerde Terbiye ve Hayat Lazım”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327.

M. H; “Bulgarlar Nasıl Çalışıyorlar?”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327.

M. Rüştü Ethem; “Terbiyede Esasat-ı Ruhiye”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 15, 1 Mart 1328.

Mardin, Şerif; “Yeni Osmanlı Düşüncesi”, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Mardin, Şerif; *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

McMeekin, Sean; *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.

Mesut Fani; “Uyuşukluk Mevtin Başlangıcıdır”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 2, 15 Ağustos 1327.

Nizamoğlu, Ahmet; *Kırşehir Belediyesi Tarihi*, Zekaevi Medya ve Yayıncılık, Kırşehir, 2020.

Oğuzkan, Ferhan; *Selim Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1997.

Okyar, Osman; *Millî Mücadele Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Mustafa Kemal (1920-1921)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998.

Olgun, Kenan; “Asker-Siyaset İlişkilerinde Bir Dönüm Noktası: Halaskâr Zabitan Grubu ve Faaliyetleri”, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 7, 2014, ss. 157-175.

Oral, F. Süreyya; *Türk Basın Tarihi 1728-1922*, Yeni Adım Matbaası, Ankara, 1968.

Ortaylı, İlber; *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.

Ortaylı, İlber; *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yayınları, İstanbul, 1987.

Osman Fahri; “Deva-i Melal”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 22-23-24, 26 Nisan 1328.

Osman Fahri; “Hanımlarda Can Sıkıntısı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 18, 12 Nisan 1328.

Osman Fahri; “Hanımlarda Can Sıkıntısı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328.

Öğretici, Hüdaver; Karcılılar, Ahmet; “Beden Eğitimi”, *Morpa Spor Ansiklopedisi*, C. 1, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

Öğretici, Hüdaver; Karcılılar, Ahmet; “Jimnastik”, *Morpa Spor Ansiklopedisi*, C. 2, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

Önder, Mustafa; *Türk Eğitim Tarihi*, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2011.

Öngüç, Bahar; “1912 Seçimleri: Demokratik Seçim İlkeleri Işığında Kısa Bir İnceleme”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, 2021, ss. 307-323.

Özcan, Abdülkadir; “Lâle Devri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 27, İstanbul, 2002, ss. 81-84.

Özgül, Fatih; *Beden Eğitimi ve Spor Geçmişten Günümüze*, Sonçağ Akademi Yayınları, Ankara, 2019.

Özkaya, Yücel; “Tanzimat Öncesi Sosyal ve Kültürel Durum ve 1840-1850 Arasında Taşra ’da Tanzimat’ın Uygulanışı”, *Tanzimat’ın 150.Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara, 1991, ss. 121-140.

Pamuk, Şevket; *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, İstanbul, 2005.

Parlatır, İsmail; “Servet-i Fünûn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, İstanbul, 2009, ss. 573-575.

Ponting, Clive; *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2011.

Punch, Keith F.; *Sosyal Araştırmalara Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

Savaşır, Vildan Aşır; “Selim Sırrı Tarcan”, *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*, Ülkü Basımevi, 1950.

Sayım, Ferhat; *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Selçuk, Mustafa; “Çanakkale’ye Denizden İlk Bombardımanlar ve Başkent İstanbul”, Ed. Erdemir, Lokman; Solak, Kürşat; *Çanakkale Muharebelerinin İdaresi Komutanlar ve Stratejiler*, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale, 2015, ss. 69-81.

Selim Sırrı, “Eski ve Yeni Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327.

Selim Sırrı, “Eski ve Yeni Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327.

Selim Sırrı, “İfade-i Mahsusa”, *Terbiye ve Oyun*, Sene. 1, Numara 11, 1 Kanunusani 1327.

Selim Sırrı, “Meslek ve Maksadımız”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327.

Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 10, Nisan 1923.

Selim Sırrı, “Yeni Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 18, 15 Mart 1328.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 19, 26 Nisan 1328.

Selim Sırrı; “Alman Jimnastiği”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kanunuevvel 1327.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 13, 1 Şubat 1327.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 16, 15 Mart 1328.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 3, 1 Eylül 1327.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327.

Selim Sırrı; “Benim Usulüm”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327.

Selim Sırrı; “Çocuk Terbiyesi-1”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 1, 1 Ağustos 1327.

Selim Sırrı; “Çocuk Terbiyesi-2”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 2, 15 Ağustos 1327.

Selim Sırrı; “Çocuk Terbiyesi-3”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327.

Selim Sırrı; “Eski ve Yeni Jimnastikhaneler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 12, 15 Kânunusani 1327.

Selim Sırrı; “Güzel Olmak Sanatı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kanunuevvel 1327.

Selim Sırrı; “Hanımlar İçin”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 9, 1 Kanunuevvel 1327.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-10”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 10, Nisan 1923.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-11”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 11, Mayıs 1923.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-12”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 12, Haziran 1923.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-2”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-3”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 3, Eylül 1922.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-4”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 4, Teşrinievvel 1922.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-5”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 5, Teşrinisani 1922.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-7”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 7, Kanunusani 1923.

Selim Sırrı; “İdman Aleminde Kırk Sene-8”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 8, Şubat 1923.

Selim Sırrı; “Jimnastik Hakkında”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 10, 15 Kânunuevvel 1327.

Selim Sırrı; “Memleketimizde Rumlar Nasıl Çalışıyor”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327.

Selim Sırrı; “Nasıl Jimnastik Yapmalı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 4, 15 Eylül 1327.

Selim Sırrı; “Nasıl Jimnastik Yapmalı”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327.

Selim Sırrı; “Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara 10, Nisan 1923.

Selim Sırrı; “Tıbbi Jimnastikler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 14, 15 Şubat 1327.

Selim Sırrı; “Tıbbi Jimnastikler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 17, 29 Mart 1328.

Selim Sırrı; “Tıbbi Jimnastikler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 20, 1 Mayıs 1328.

Selim Sırrı; “Tıbbi Jimnastikler”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 21, 24 Mayıs 1328.

Selim Sırrı; “Zeybek Raksı (Küçük Bir Hasbihal)”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2, Numara: 5, Teşrinisani 1922.

Selim Sırrı; *Beden Terbiyesi*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

Selim Sırrı; *Garpta Hayat*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929.

Selim Sırrı; *Radyo Konferanslarım*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

Seyitdanlıoğlu, Mehmet V.; “Divan-ı Hümayun'dan Meclis-i Meb'usan'a Osmanlı İmparatorluğu'nda Yasama” Ed. Halil İnalçık, Mehmet V. Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006, ss. 273-285.

Sıdika, Ayşe; *Talim ve Terbiye Derslerinde Usul*, (Yay.Haz. Ümüt Akagündüz), Yeni İnsan Yayınları, İstanbul, 2021.

Sivaz, Bayram Ali; *İttihat ve Terakki Partisinin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2016.

Soko, Ziya Şakir; *Yakın Tarihin Üç Büyük Adamı Talat-Enver-Cemal Paşalar*, İstanbul, Akıl Fikir Yayınları, 2011.

Somel, Selçuk Akşin; *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Şahin, H. Murat; *Beden Eğitimi ve Spor 'da Temel Kavramlar Sözlüğü*, Nobel Yayınları, Ankara, 2004.

Şamsutdinov, A. M; Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi (1918-1923), Çev. Ataoğ Behramoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999.

Şimşek, Sezer; *Şeyhü'l Muharririn Burhan Felek*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Şinoforoğlu, Osman Tolga; *Selim Sırrı Tarcan ve İşveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İşveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015.

Tansel, Selahattin; *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Yayınları: 6/1, C. 1, 1973.

Tansel, Selahattin; *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Basımevi, C. 1, Ankara, 1977.

Tansel, Selahattin; *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Basımevi, C. 2, Ankara, 1978.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 1 Haziran 1954, Tefrika No:10.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 13 Haziran 1954, Tefrika No: 20, 21.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 16 Haziran 1954, Tefrika No: 23.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 16 Haziran 1954, Tefrika No: 23.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 17 Haziran 1954, Tefrika No: 24.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 18 Haziran 1954.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 19 Haziran 1954, Tefrika No: 26.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 2 Haziran 1954, Tefrika No: 11.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 23 Mayıs 1954, Tefrika No: 1.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 24 Mayıs 1954, Tefrika No: 2.

Tarcan, Selim Sırrı; "Ömrümün Kitabı", *Yeni İstanbul*, 25 Haziran 1954, Tefrika No: 32.

5. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 27 Mayıs, 1954, Tefrika No:

6. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 28 Mayıs 1954, Tefrika No:

7. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 29 Mayıs, 1954, Tefrika No:

9. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 31 Mayıs 1954, Tefrika No:

14. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 7 Haziran 1954, Tefrika No:

15. Tarcan, Selim Sırrı; “Ömrümün Kitabı”, *Yeni İstanbul*, 8 Haziran 1954, Tefrika No:

Tarcan, Selim Sırrı; *Canlı Tarihler XVI.*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946.

Tarcan, Selim Sırrı; *Çocuklara Sağlık Öğütleri*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1944.

Tarcan, Selim Sırrı; *Şimalin Üç İrfan Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1940.

Terbiye ve Oyun, “Belçika İbtida-i Mekteplerinde Terbiye-i Bedeniye (Taab Müfrit Dimağı ve Jimnastik)”, Sene 2, Numara 1, Temmuz 1922.

Terbiye ve Oyun, “Çocuklar Arasında (Madalyanın Lisanı)”, Sene 2, Numara 6, Kanunuevvel 1922.

Terbiye ve Oyun, “Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi”, Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922.

Terbiye ve Oyun, “Fransa’da Spor Teşkilatı”, Sene 2, Numara 5, Teşrinisani 1922.

Terbiye ve Oyun, “Hafıza-i Aduliye”, Sene 2, Numara 6, Kanunuevvel 1922.

Terbiye ve Oyun, “Hanımlar Arasında – Top Oyunu – Voleybol”, Sene 2, Numara 4, Teşrinievvvel 1922.

Terbiye ve Oyun, “İsveç’te Spor Teşkilatı”, Sene 2, Numara 3, Eylül 1922.

Terbiye ve Oyun, “Kadınlar Arasında (Amerika’da Kadınlar ve Spora Alakaları)”, Sene 2, Numara 12, Haziran 1923.

Terbiye ve Oyun, “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922.

Terbiye ve Oyun, “Kış Sporları”, Sene 2, Numara 7, Kanunusani 1923.

Terbiye ve Oyun, “Mürebblers Arasında (Folklor)”, Sene 2, Numara 6, Kanunuevvel 1922.

Terbiye ve Oyun, “Mürebblers Arasında- Çocukluk”, Sene 2, Numara 4, Teşrinievvel 1922.

Terbiye ve Oyun, “Mürebblers Arasında-Vücut Terbiyesi”, Sene 2, Numara 5, Teşrinisani 1922.

Terbiye ve Oyun, “Spor Teşkilatı-1”, Sene 2, Numara 1, Temmuz 1922.

Terbiye ve Oyun, “Spor Teşkilatı-2”, Sene 2, Numara 2, Ağustos 1922.

Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 22-23-24, 1 Ağustos 1328.

Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara 6, 15 Teşrinievvel 1327.

Terbiye ve Oyun, Sene 1, Numara. 1, 1 Ağustos 1327.

Terbiye ve Oyun, Sene 2, Numara 4, 1 Ağustos 1327.

Tevfik, EbuZZiya; *Yeni Osmanlılar Tarihi*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973.

Timur, Taner; *Türkler ve Ermeniler 1915 ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

Topdemir, Hüseyin Gazi; *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Toprak, Zafer; “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı,” *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1983)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, ss. 13-54.

Toprak, Zafer; “II. Meşrutiyet’ten Mütareke Yıllarına: Türkiye’de İziciliğin İlk Evresi”, *Tombak*, S. 24, Şubat 1999.

Toprak, Zafer; *İttihat Terakki ve Toplum*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Toprak, Zafer; *Milli İktisat-Milli Burjuvazi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Toprak, Zafer; *Türkiye’de Milli İktisat (1908-1918)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

Topuz, Hıfzı; *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

Tunaya, Tarık Zafer; *Türkiye’de Siyasi Partiler*, Hürriyet Vakfı Yayınları, C. 1, İstanbul, 1988.

Tunçay, Mete; “1920’lerde Sol Hareket”, 1920-21’ler Türkiye’si ve Mustafa Suphi’lerin Dönüşü, (Sempozyum Bildirileri), Tüstav Yayınları, İstanbul, 2005.

Tunçay, Mete; “Meb’us Namzedimiz Ethem Nejat Bey Eskişehir’de Ne Yaptı?”, *Tarih ve Toplum*, S. 61, Ocak 1989.

Turfan, M. Naim; *Jön Türklerin Yükselişi: Siyaset, Askerler ve Osmanlı’nın Çöküşü*, Çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, “Ethem Nejat”, Anadolu Yayıncılık, 37. Fasikül, 1984, ss. 2043-2044.

Türkmen, Zekeriya; “Çanakkale Muharebelerinde 9. Piyade Tümen Komutanı Miralay (Albay) Halil Sami Bey”, Ed. Lokman Erdemir, Kürşat Solak, *Çanakkale Muharebelerinin İdaresi Komutanlar ve Stratejiler*, Çanakkale Valiliği Yayınları, Çanakkale, 2015, ss. 83-103.

Tütengil, Cahit Orhan; *Yeni Osmanlılar’dan Bu Yana İngiltere’de Türk Gazeteciliği*, Belge Yayınları, İstanbul, 1969.

Uşaklıgil, Halit Ziya; “Selim Sırrı”, *Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı* *Tarcan*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1950.

Ülken, Hilmi Ziya; *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1999.

Ülken, Mustafa; *Beden Terbiyesinin Esas Prensipleri*, Muharrem Basımevi, Sinop, 1938.

Ülken, Mustafa; *Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü*, İkbal Kitabevi, İstanbul, 1939.

Üstel, Füsün; *Makbul Vatandaş’ın Peşinde, II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Varlık, Bülent; “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 112-125.

Varlık, Bülent; “Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 99-101.

Yamak Ateş, Sanem; *Asker Evlatlar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi’nde Beden Terbiyesi, Askeri Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Yazıcı, Abdurrahman; “Osmanlı Hukuku Aile Kararnamesi ve Sadrettin Efendinin Eleştirileri”, *EKEV Akademi Dergisi*, Y. 19, S. 62, 2015, ss. 567- 584.

Yıldırım, Ali; Şimşek, Hasan; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

Yıldız, Onur; “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Spor Dergileri”, *Kitaplar ile Geçen Bir Ömür Mustafa Vedat Sönmez’e Armağan: Kitap ve Kütüphane*, Ed. Alparslan Demir, Tuba Tombuloğlu, Sezai Balcı, Efe Akademi Yayınları, 2021, ss. 398-415.

Yinilmez Akagündüz, Seval; “II. Meşrutiyet Dönemi Ahlak Eğitimi Örneği Bir Ders Kitabı: İbtidailere Malumat-ı Ahlakiyye ve Medeniyye”, *Kesit Akademi Dergisi*, S. 7, 2017. ss. 240-257.

Yinilmez Akagündüz, Seval; *Ahlaklı Yurttaş*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2017.

Yurtseven, Yılmaz; “1917 Tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1-2, 2003, ss. 198-250.

Zürcher, Erick Jan; *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

İnternet Kaynakları

Felek, Burhan; Taha Toros Arşivi, Marmara Üniversitesi açık erişim sistemi: <http://hdl.handle.net/11424/149504>. Erişim Tarihi: 06.05.2022

Toros, Taha; Ölümünün 90. Yılında Şemseddin Sami ve Oğlu Ali Sami Yen, Taha Toros Arşivi, Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: <http://hdl.handle.net/11424/142642>, <http://hdl.handle.net/11424/134059>. Erişim Tarihi: 06.05.2022

Doğan Hasol resmî web sitesi: <http://www.doganhasol.net/102-yil-onceki-altin-madalya.html> Erişim Tarihi: 06.05.2022

EKLER

1 Ağustos 1327, Pazartesi

Terbiye ve Oyun

1 Sene - 1 Numara

Abone Şartları:
İstanbul ve vilayat için (Posta ücretiyle beraber) senelik 30 altı aylık 15 guruş.
Eyâlet-i mümtâze ve memalik-i ecnebiyeye (Posta ücretiyle beraber) seneliği 8 franktır. Talebeye idareden alınmak şartıyla seneliği 20 guruştur.

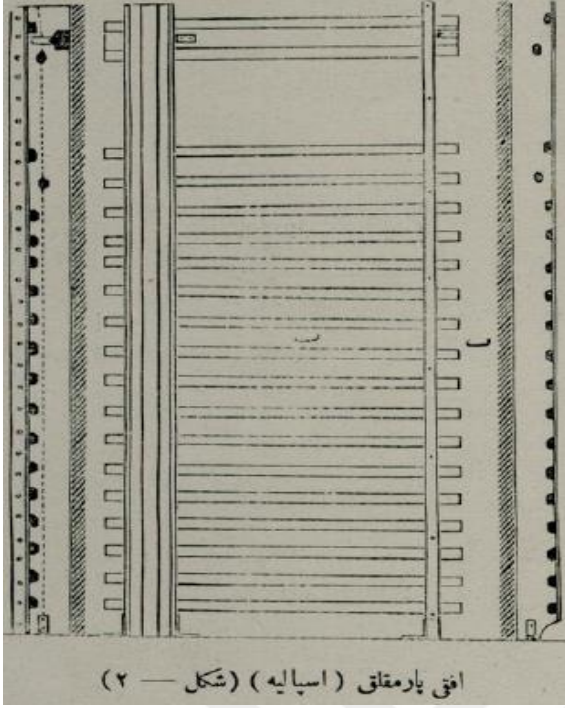
Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü
Selim Sırrı

İdarehane: İstanbul'da Bâb-ı Âli Caddesinde Orhan Bey Hanında Numara 10

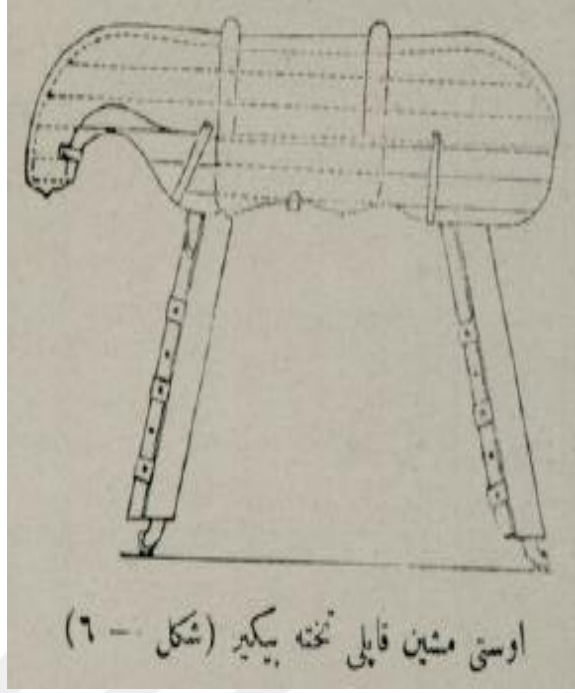
Her husus için idare memuru unvanı namına müracaat olunmalıdır. Abone bedeli nakden gönderilmelidir; Pul kabul edilmez.

Gençlerin terbiye-i fikriye ve bedeniyesine hâdim 15 günde bir neşr olunur mecmuadır.

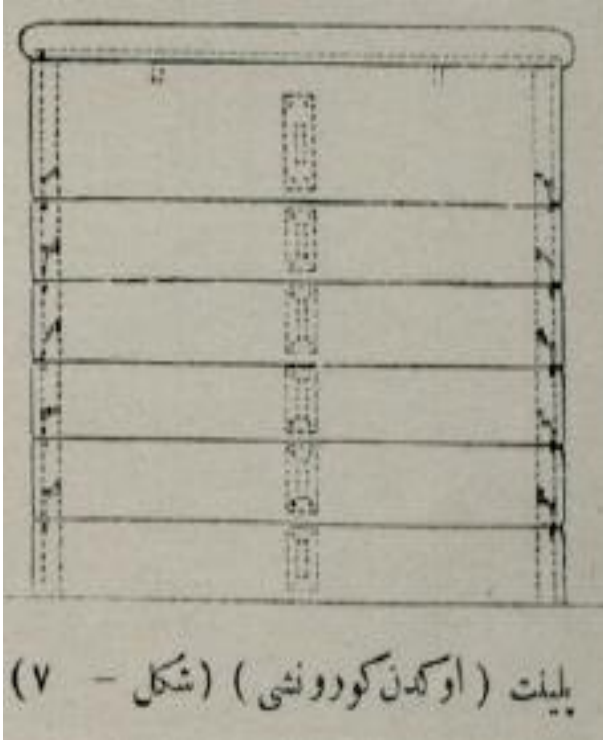
Ek-1, *Terbiye ve Oyun*, Sene: 1, Numara: 1, 1 Ağustos 1327 (Pazartesi); *Terbiye ve Oyun* Mecmuası 1. Sayı.

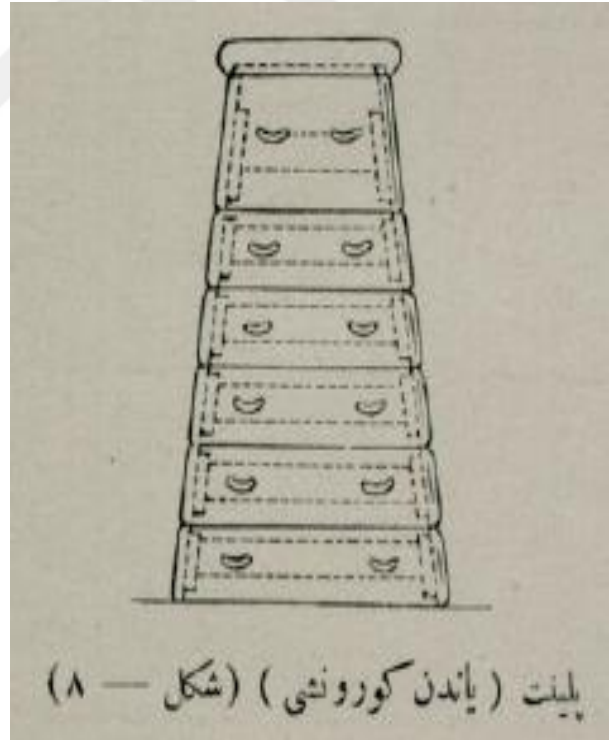
Şekil 2 – Ufki Parmaklık (Espalye)

Şekil 6 – Üstü Meşin Kaplı Tahta Beygir

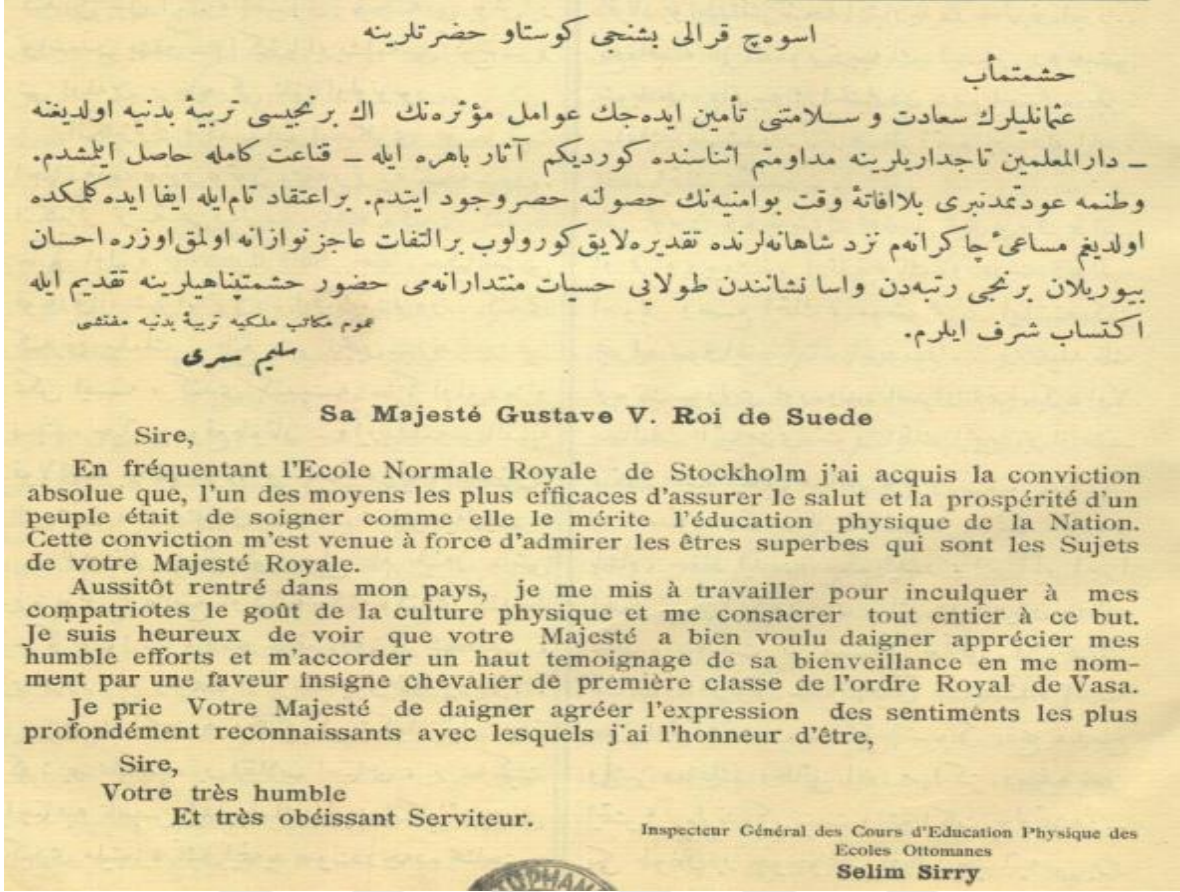

Şekil 7 – Pilint (Önden Görünüş)

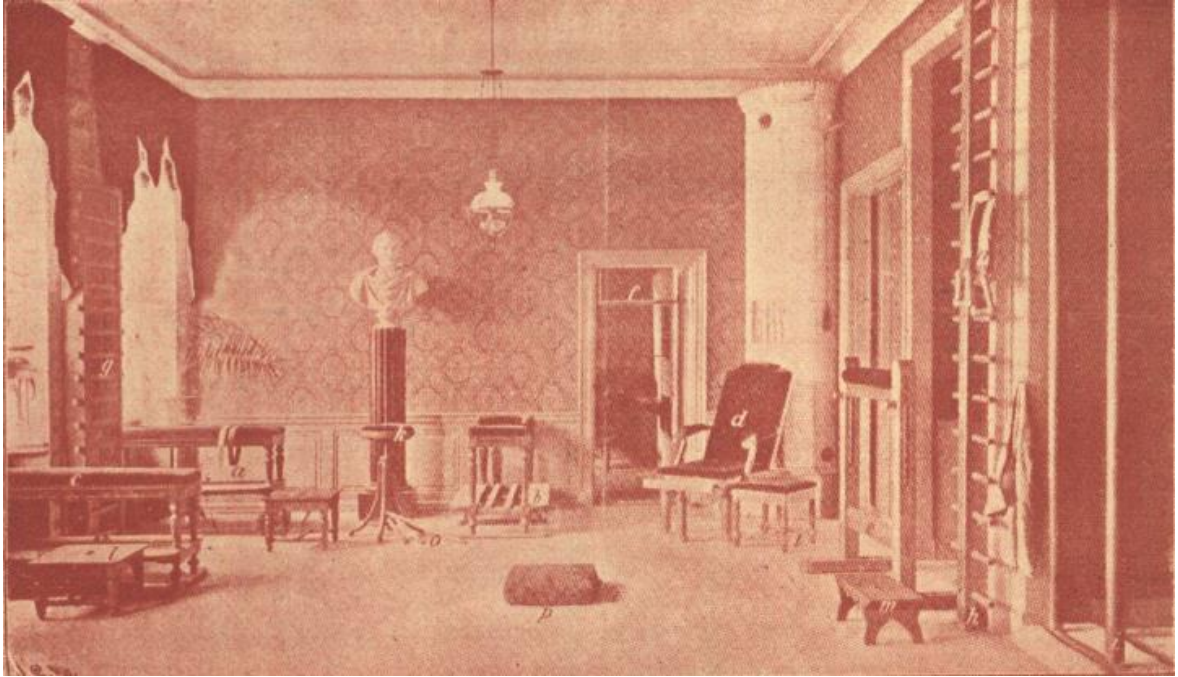

Şekil 8 – Pilint (Yandan Görünüş)

Ek-2, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 12, 15 Kanunusani 1327 (Pazar); Çeşitli jimnastik aletleri.

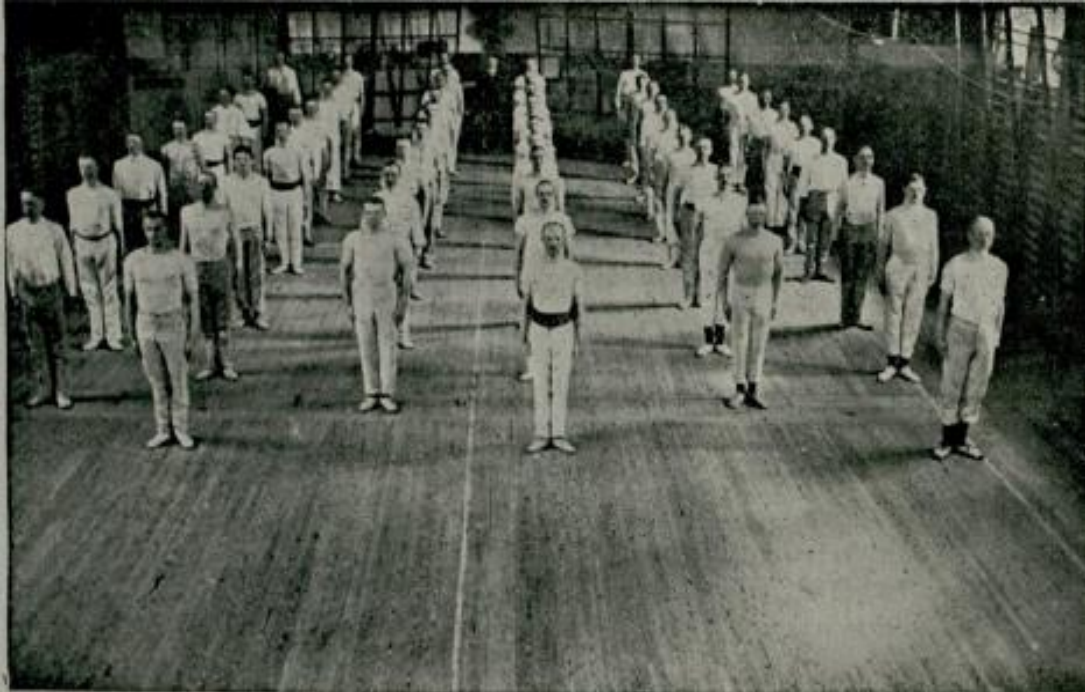
Ek-3, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 15, 1 Mart 1328 (Perşembe); Selim Sırrı Bey tarafından İsveç Kralı V. Gustav'a gönderilen bir mektup.

Ek-4, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 15, 1 Mart 1328 (Perşembe); Tıbbi Jimnastikhaneler.

Ek-5, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 19, 26 Nisan 1328 (Perşembe); İsveç usulünün memleketimizde neşr ve tamimine hasr-ı vücut eden Selim Sırrı Bey ve rüfekası.

Ek-6, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 19, 26 Nisan 1328 (Perşembe); İsveç'te beden terbiyesi.

Ek-7, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 20, 10 Mayıs 1328, (Perşembe); İsveç Terbiye-i Bedeniye Dârümuallimîn'de her gün bir saat devam etmek üzere iki sene talim gören genç muallim namzetleri.

Ek-8, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 20, 10 Mayıs 1328, (Perşembe); 1907 senesi yüksekten atlamalarda 1,70 santimetre irtifanda (yani uzunca boylu bir adamın üzerinden) atlayarak (Rikor Domund?) unvanını alan İsveçli Çılander.

Ek-9, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 21, 24 Mayıs 1328, (Perşembe);
Budapeşte’de (Buda) Dârümuallimîn’in İsveç jimnastikleri.

Ek-10, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1-Numara: 21, 24 Mayıs 1328, (Perşembe);
Tophane’de vaki Mühendis Mektebi talebesinin bir kısmının İsveç usulünde temrinat-ı
bedeniyesi.

Ek-11, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 4, Teşrinievvel 1922; *Terbiye ve Oyun* Mecmuası'nın ikinci döneminde "Milletin Kurtarıcı Gazi Mustafa Kemal Paşa" dergi kapağında yer almıştır.

Ek-12, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 1, Temmuz 1922; Jandarma karakol kumandanlarının Şehzade Ömer Faruk Efendi'nin huzurunda jimnastikleri

Ek-13, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 2, Ağustos 1922; Makriköy (Bakırköy) İttihad-i Osmani İnas Mektebi talebatının İsveç usulünde jimnastik talimleri.

Ek-14, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 3, Eylül 1922; Türk jandarmalarının İsveç usulünde jimnastikleri.

Ek-15, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 4, Teşrinievvel 1922; Dârümuallimîn'de İsveç usulü jimnastik.

Ek-16, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 4, Teşrinievvel 1922; Tatbikat mektebinin İsveç usulü jimnastikleri.

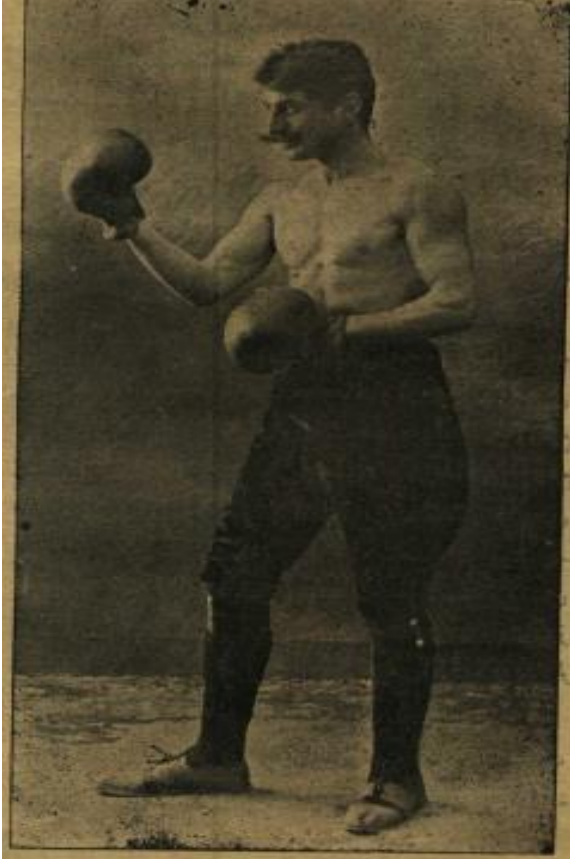
Ek-17, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 9, Mart 1923; Yeni mektebin Türk talebatı jimnastik dersinde.

Ek-18, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 10, Nisan 1923; Kılıçla süngü mübarezesi
Eskrim Muallimi Selim Sırrı Bey ve muavini Binbaşı Ahmet Bey nefer kıyafetinde.

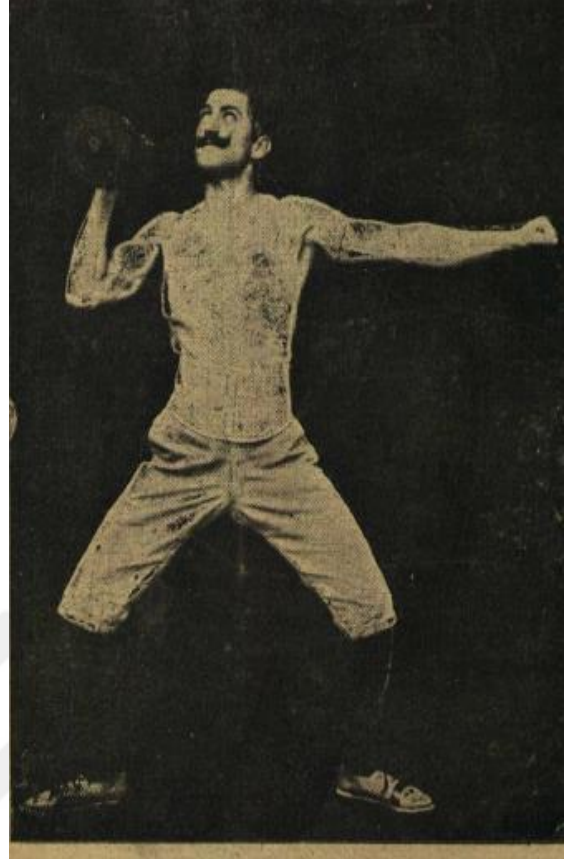

Ek-19, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 10, Nisan 1923; Brüksel Dârülmualimîni
terbiye-i bedeniye salonu.

سليم سري بك (ژوئارى) دن بوکس درسى آليركن

Selim Sırrı Bey (Juari)'den boks dersi alırken.

سليم سري بك كوله قالدیردینی دور

Selim Sırrı Bey'in gülle kaldırdığı devir.

مهندسخانهده معلم ایکن سليم سري بك ثابت دميرده
برقول ایله کندینی چکرکن

Mühendishanede muallim iken Selim Sırrı Bey'in sabit demirde bir kol ile kendini çekerken.

Ek-20, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 12, Haziran 1923; Selim Sırrı Bey'in spor çalışmaları.

اسوچ اصوله مخصوص آلنردن بر قاچنده یاسیلان بعض حرکتلر

چفته افقی آغاچدن استنادلی یوقاریدن آتلامه

Çifte ufki ağaçtan istinadlı yukarıdan

چفته افقی آغاچدن استنادلی یاندن آتلامه

Çifte ufki ağaçtan istinadlı yandan

افقی آغاچدن استنادلی آتلامه

Ufki ağaçtan istinadlı

بیگردن چابراز آتلامه

Beygirden çapraz atlama

زیناسدیک قاصه-سندن چفت استنادلی آتلامه

Jimnastik kasesından çift istinadlı

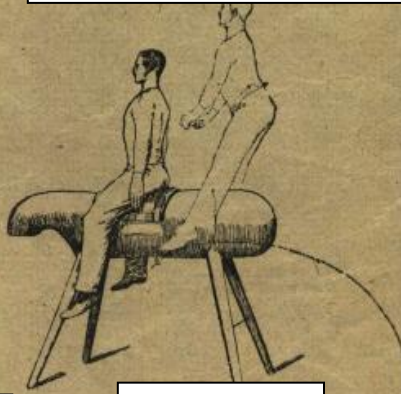
تخته بیگردن استنادلی آتلامه

Tahta beygirde istinadlı

Beygirden istinadlı mahirane

بیگردن استنادلی ماهرانه آتلامه

Beygire inip binme

بیکره اینوب بینمه

Beygirden atlama

بیگردن آتلامه

Ek-21, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 12, Haziran 1923; İsveç usulüne mahsus aletlerden birkaçında yapılan bazı hareketler.

اسوچ اصوله مخصوص آلتردن بر قاجنده باپیلان بعض تربیوی حرکتلر

جبهه و شمتنده آسیلوب باجاقلری
آرقه به بوکک

Cephe vaziyetinde asılıp
bacakları arkava bükmek.

افقی بارمقلده آسیلوب باجاقلری
افقیاً یانه آجق

Ufki parmaklıkta asılıp
bacakları ufkiyan yana

افقی بارمقلده آسیلوب وضعبنده
دیزلری بوکک

Ufki parmaklıkta asılma
vaziyetinde dizleri bükme

افقی آغاچه موازنه

Ufki ağaçta

چرییوده باشی آشاغی چاپراز اینیش

Çerçeede başı aşağı çapraz

چرییوده چاپراز حرکت

Çerçeede çapraz

Jimnastik sırası üstünde cephe
vaziyetinde hareket zahriye

ژیمناستیک صرهسی اوستنده
جبهه وضعبنده حرکات ظهریه

Ufki ağaçta asılma vaziyetinde
kendini çekip yan hareket

افقی آغاچه آسیلوب وضعبنده
کندیجی چکوب یان حرکت

Çifte ufki ağaçta istinadlı gövdeyi geri
uzatma

چفته افقی آغاچه استنادلی
کوکده بی کری اوزانه

Ek-22, *Terbiye ve Oyun*, Sene 2-Numara: 12, Haziran 1923; İsveç usulüne mahsus aletlerden birkaçında yapılan bazı terbiyevi hareketler.

Ek-23, Terbiye ve Oyun Mecmuasından Sadeleştirilmiş Seçme Metinler

Folklor: Terbiye ve Oyun, “Mürebbliler Arasında (Folklor)”, Sene 2, Numara 6, Kanunuevvel 1922, s. 81, 82.

İngilizce kökenli “Folklor” kelimesi halk ilmi manasına gelir. Makalede bu kelimeye halk edebiyatı demek yerine halk ilmi demenin daha doğru olduğu ifade edilir. Folklor milletlerin geçmişini yaşatan bir ilimdir. Tarih de bize geçmiş dönem olayları hakkında bilgi veriyor. Ancak insanlar genellikle göze çarpan büyük olayları kaydetmiştir. Bu olayların kaydedilmesi sonucunda tarih hükümdarların ve yüksek makamda bulunan kişilerin hikayelerini ve savaşlarını kaydetmekten ibaret kalmıştır. Halkın varlığına dair bilgilere önem verilmemiştir. Demokrasi cereyanıyla birlikte eğitimli kişiler dikkatlerini halka çevirmiştir. Bundan sonraki süreçte her millet kendi mazisini araştırmaya başlamış, alışkanlıkların, ahlakın ve huyların kaynağı araştırılmış, hurafeler, ananeler, masallar, destanlar, türküler, milli danslar özenle toplanarak folklor meydana getirilmiştir. İngiltere, Almanya ve Fransa’da folklor için eserler meydana getirilmiştir. Avrupa’nın birçok bölgesinde folklorun geliştirilebilmesi amacıyla cemiyetler kurulmuştur. Cemiyetlerin kurulmasında ve folklor araştırmalarının yapılmasında en ileri giden ülke İsveç olmuştur. Stockholm şehrinde bulunan bir kütüphanede folklorlara dair zengin eserler yer alır. Ülkenin kuzey bölgelerinde M.Ö 2000 yılına uzanan araştırmalar yapılmıştır. İlkel dönemde yaşamış atalarının adet ve yaşamlarına, geçim kaynaklarına dair bilgilere ulaşmışlardır. İsveç tanrılarının Cermen tanrılarında çok daha eski olduğu ifade ediliyor.

İsveç’te geleneklerin ortaya çıkması için, Fransa’da kuzeyin dâhisi olarak anılan ünlü yazar Selma Lagerof büyük çaba harcamıştır. Halk masallarını bir araya getirerek ortaya çıkardığı edebi eseri Nobel ödülü almıştır. Doğayla iççice olan Varmland eyaletinin bir köyünde dünyaya gelmiştir. 1907 yılında edebiyat doktoru diploması almıştır. Gösta Berlings Saga isimli kitabı ilk eseridir. Bu eseri öğretmenlik yaptığı yıllarda kaleme almış ve kendisine ün kazandıran bir eser olmuştur. Okuldaki derslerini bitirdikten sonra kasabanın yaşlı kadınlarını etrafına toplayıp onların anlattığı cin, peri hikayelerini ve hurafeleri kaleme almış. Stockholm’de bir edebiyat müsabakası yapılmış ve arkadaşlarının tavsiyesiyle buraya yazılarını göndererek birincilik kazanmıştır. İkinci eseri de Nils Holgerssons ismiyle bir masal kitabı olarak çıkarılmıştır. İsveç’in okul çocuklarının okuması amacıyla iki cilt olarak yayımlanmıştır. Bir milletin çocuklarına terbiye vermek için masallardan daha güzel bir vasıta düşünülemez. Bu eserde erkek dehasının fevkinde bir kadın dehası var. Çünkü her kadın dahası bir anne dehasıdır. Bu eser çocuklar için bir kutsal kitap gibidir. Onların ruhunu yükseltiyor, onları maziye, ananelere bağlıyor,

kendilerinden önce yaşamışlara hürmet etmeyi öğretiyor, memleket aşkını onların kalplerinde işliyor. Yazar ise bu noktada bir yakarıшта bulunarak “*Ey vaktiyle 3 büyük kıta- ilme hükümran olan yüce Türk! Ey Rumeli’de, Asya’da, Anadolu’da hamaseti dallara destan olan fedakâr kahraman! Ey Akdeniz’in, Kızıldeniz’in köpüklü dalgaları arasında tahta tekne içinde din uğruna, memleket uğruna can veren Barbaros evladı! Senin dağların, ovaların, suların, ormanların, toprakların, denizlerin nice kahraman hikayesi saklıyor. Hikayelerin, masalların, türkülerin, raksların, mertlik ve fedakarlıkla doludur. Dünya’nun en meraklı folkloru Türk ilinde bulunur, onu yazacak ellere binlerce öpücükle saygı gösterilir.*”

Kas Hafızası: Terbiye ve Oyun, “Hafıza-i Aduliye”, Sene 2-Numara: 6, Kanunuevvel 1922, s. 90, 91.

Kasların kendisine özel bir hafızası olabileceğini düşünmek bir az garip görünüyor. Profesörler bize akli melekelerden bahsederken zihnin yaşayabilmesinin mümkün olabilmesi için maaziyi hatırlamak, olayları unutmamak ve kaydetmek, gerektiğinde meydana çıkarmak için zihin hafızasına gerek duyulduğundan bahsetmiştir. Bundan dolayı akıl yoluyla ispatlanabilir şeyleri kaydetmeye ve hatırlamaya “Memoire Intellectuelle” ve “Memoire sensitive” diyorlar. Eğer adalete tekrarlar sayesinde kazandığı melekeleri daha sonra kaybetseydi, o zaman hafızanın niteliği üzerinde durulan bir konu dahi olmazdı. Halbuki idmanla kazanılan sıhhat ve kuvvetten diama vücutta bir eser kalıyor. Kurtulmak ve kendimize karşı korunmaya ait olan hep kuralları anlamamız gerçekten ve konuda kazandığımız anahtarlar öz benliğimize güven ve emniyet verdiği gibi bizi becerikli bir hale kor. Fakat bedene ait olan hünelerın kazanılmasından ziyade hafıza gücüdür. Çok kimseler tanırız ki gençlikteki hünelerını övgüyle anarlar ve bundan 15 sene önce yorulmak nedir bilmezdik, saatlerce güreşir, sabahtan akşama kadar kürek çeker, saatlerce yüzerdik der dururlar. Halbuki bu gibilerin özel hayatlarını araştırırsak görürüz ki yüzmeleri, güreşmeleri veya kürek çekmeleri bir branş olarak yapılmamıştır. Bütün bu faaliyet onlarda zaman zaman esen bir hevesin veya rekabet hissinin ürünüdür ki buna spor denilmez. Bununla beraber olsa bile hiçbir disipline tabi olmayarak vücutlarını işleterek ara sıra idman etmiş olmaları onlarda bir eser bırakır ve aradan 5-10 sene geçtiği halde tekrar tecrübe ettikleri hünelerına büsbütün yabancı kalmazlar. İşte bu hal kas hafızasının vücuduna isabet eder. Diğer misal alalım. 15-16 yaşında bir genç bisiklete bir iki sene fevkalade bir merakla binerek bilahare hevesini alıp binmekten vazgeçse 10 sene sonra bir tesadüf eseri tekrar bisiklete binse, hiç şüphe yok ki bu iki tekerlek üstünde dengeyi tesis

edip onu yürütmek için bir acemi kadar güçlük çekmez. Olsa olsa idmansız olduğu için soluğu kesilir ve kasları yorulur. Bundan dolayı hangi sporda veya sanatta olursa olsun, ilk başladığı zaman güçlük çekilir.

Organların idmansızlığı yüzünden kaslar yorulur. Piyanoya ilk başlayan çocukların parmakları birer odun parçası gibi serttir. Ellerin klavyeler üzerinde yürümeyişi kuvvetsizliğinden değil tecrübesizliğindedir. Öyle olsa parmaklar ne kadar kuvvetli olursa olsun kasların bile gerektiğinde birbirinin vazifesine müdahale etmesi, bölümlere ayrılan bölgelerin düzgün çalışmaması kolları çok çabuk yorar. Gereksiz ve yerine harcanmış uğraş ve gayret vakitsiz tabi sonuçlanır. Kaslarımız iyi niyet sahibi hizmetkara benzer. Zihnin emrettiği her emre güçlerinin yettiği kadar yerine getirirler. Onların en büyük eksiği vazifelerinde düzen ve ahengin olmayışıdır. Bir deniz savaşına katılan gemi düşünün içindeki askerlerin hiçbiri vazifelerinin ne olduğunu bilesinler. İlk ateşin patlamasıyla meydana gelecek karışıklığı gözünüzün önüne getiriniz. Bağışmalar, koşuşmalar, hatalar ve sonuçta perişanlık ve mağlubiyet. İnsan vücudu da tıpkı böyledir. Kaslar zihnin vereceği emirlere göre bazen hareketi bazen hareketsizliği bazen yayılmayı tercih edebilmek için kendi vazifelerini ezberlemeye mecburdur. En zor olan da budur. Sporculuğun çıraklık devrinde kazanımı zorunlu olan meleke, bütün beden hünerleri ile kaslara ayrılan görevleri öğretmektir. Bu keyfiyeti idmanla desteklemekten sakınmalıdır. İdman bir çeşit alışkanlıktır ki amacı kasları kuvvetli ve işlek bir hale getirerek yorgunluğa karşı dayanıklılığı arttırmaktır. Fakat kaslar kendi vazifelerinin ne olduğunu bilmezlerse idmandan verim sağlanamaz.

Çeşitli terbiye araçları nasıl sinir hareket merkezlerini terbiye ederek aralarında bir uyum ve düzen sağlarsa, kaslar da görecekları işe göre çıraklık devrinin vazifesini bilirler ve bu suretle yeni yeni alışkanlıklar edinirler. Farz edelim ki eskirim idmanı sporcuyu bisiklete binmeyi hazırlamadığı gibi, güreş idmanı da sürat yarışlarına hazırlamaz. Acaba bir genç pek küçük yaşında sürat yarışına başlasa, ileride dünyanın en iyi bir koşucusu olamaz mı? Katiyen olamaz çünkü sürat yarışı koşmaktan ibaret değildir. Vücudun genelinde bazı niteliklere ve şartlara ihtiyaç vardır ki onu ancak ve ancak terbiyevi jimnastik sağlar. Her spor için gereken terbiye esaslarını bize usulüne uygun olarak yapılan jimnastik verebilir. En güçlü kas yalnız başına hiçbir iş göremez, ona vazifesini öğretmek ve hafızasına gerektiğinde göreceği işi yerleştirmek lazımdır. Kasa yalnız bir şey öğretilemez oda yeni alışkanlıklardır. Kas ezberlediği şeyi tekrar eder durur. Kendiliğinden hiçbir şey bulup çıkaramaz. Onun terbiyesi sırf bir hafıza işinden ibarettir. Bundan dolayı kas hafızası mevcuttur ve olgunlaşmaya kapalıdır. Acaba o da zihin hafızası gibi

hatırlamayı uzun süre koruyabilir mi? Şüphesiz uzun süre korur. Yalnız kas hafızasının akli hafıza gibi düzgün bir terbiye görmesine ihtiyaç vardır. Mesela zihin hafızasında çabuk öğrenilen şeyler az hatırlanır. Düzenli işlerde öğrenilen şeyler zihne düzenli bir şekilde yerleştirilirse çağrışım düşünceleriyle daha sonra kolaylıkla ortaya çıkar. Çocukların hafızasına gereksiz bilgiyi rastgele doldurunca nasıl zekâları gürleşiyor, hafızaları bozulursa kasların da hafızası uygunsuz, ölçsüz ve düzensiz özellikle vakitsiz ve mevsimsiz yapılan sporlarla gürleşir, harap olur. İşte bu sebeptendir ki bizim memleketimizde belki spor cereyanlarının daha ilk yayılmaya başladığı senelerde çocukların 17 yaşından önce sporlardan şekli yine aynı tavsiyeyi tekrar ediyoruz. Kas hafızasını harap olmaktan korumak, organlara esaslı bir terbiye vermek isteyen gençler önce jimnastikle vücutlarını terbiye etsinler, ondan sonra istedikleri heves ettikleri sporlarda güçlerinin yettiği derecede olgunlaşmaya çalışsınlar.

Uyuşukluk Mevtin Başlangıcıdır: Mesut Fani, “Uyuşukluk Mevtin Başlangıcıdır”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 2, 15 Ağustos 1327, s. 30, 31.

“İskender binicilikte tekti, harikulade bir maharetle yüzdü.” Bu cümlenin içerdiği İskender namını yücelten büyüklük arasında sonsuz bir bağ görüyorum. Tarihin bir benzerini henüz kaydedemediği o mücadele sahnesinin kahramanı bence ne İskender ne askeri ne de ortaya çıkan savaştır. Ben bu övünülen vaziyeti Yunan kadimin bütün beden terbiyesine verdikleri öneme atfetsem yanılmış olmam zannederim. Yunanlar çocuklarını bir binici ve silahşor olarak hünerli birer insan olarak yetiştirmeselerdi kahraman vücutlar ortaya çıkamazdı. Karikatüristler dahi Yunan vücutlarına benzeyen çizimler yapmaya cesaret edemezdi. Şimdiki Yunanlar gibi mevcudiyetlerini başkalarına borçlu olurlardı. Beden eğitiminin millet üzerindeki etkisini göstermek için 2000 yıla karşılaştırma yapılıncaya aynı evladın birbirinden oldukça farklı olduğu görülüyor. Birinin ilimle olgunlaşarak çıktığı mevkiyi diğeri ancak hayal edebiliyor. Bu ne acı bir hakikat. Sonra bu alanda bizim de acınacak durumda olduğumuz noktalar bulunur. Bugün Türkler çok üzücü bir tembellikle uyuşmuş, hayat belirtisi dahi gösteremiyor. Beden eğitimine yeterli özen gösterilmeyip eski yiğitler gibi sağlam vücutlu, güçlü bedenli yiğitler yetiştirilemez olmuştur. Gariptir ki bu uyuşuklukları ağırbaşlılık adı altında değerlendiriyoruz. Çevrenin, eğitimde insan üzerindeki etkisi inkâr edilmezse bu tarz bir anlayış ile Osmanlı milletinin her gün biraz daha tehlide uğradığı kendiliğinden ortaya çıkmaz mı? İnsanlar yaşamak için başta mükemmel bir vücuda sahip olmalıdır. Hastalar ne memleketlerini ne de akıllarını

idare edebilirler. Ecdadımız beden eğitimine özen gösterdiği için daima üstünlük elde etmişti. Yeniçerilerin doğuya ve batıya meydan okuması ocaklarının bir beden eğitimi mektebi şeklini koruduğu müddetçe sürmüştür. Mesut Fani askeriyeye ait bir mekânı ziyaret ettiğinde gözüne eski Türklerin sıklıkla kullandığı gürzün takıldığını ve mekânı gezdiren kişinin gürzü kaldırıp kaldıramayacağını sorması üzerine fiili olarak kaldırmaya yeltendiğini, ancak eklemelerinin yeterli güce sahip olmaması nedeniyle başaramadığını ifade eder. Bu olaydan hareketle Türk neslinin acınacak bir hal aldığını ifade eder. 3-4 vilayet gezmiş olduğunu, buralarda kurumuş vicdanlara, feri sönmüş gözlere ve sararmış yüzlere rastladığını söyler. Her taraf uyuşukluğun karanlığıyla şekillenmişti. Bu uyuşukluğun devam etmesi halinde hayatın da biteceğini ifade eder. “Türklüğü biz değil, ancak gelecek nesiller ihya edecek.” diyenler inkılap devrini yaşayan bir hükümeti idare edecek yeteneğe sahip değillerdir. Vatan evlatları ancak beden eğitimine önem vererek yükselebilir.

Memleketimizde Rumlar Nasıl Çalışıyor?: Selim Sırrı, “Memleketimizde Rumlar Nasıl Çalışıyor”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 5, 1 Teşrinievvel 1327, s. 71.

İtiraf edilmelidir ki Rumların İstanbul ve taşrada bulunan okulları ve özellikle kız okulları Osmanlı okullarından oldukça ileridedir. Osmanlı eğitimcilerinin önce buradaki gerçeği kendine itiraf etmesi gerekir, sonra bu soruna eğilmelidir. Bu makalede Rum mekteplerinin içeriğini incelemek yerine Osmanlı’da bir şekilde bir türlü sokulamayan jimnastik üzerinde durulacaktır. Yakın zamana kadar İstanbul Rumları tarafından kendi okullarında yıllar öncesinde kurulmuş jimnastik haneler, Beyoğlu’nda, Galata’da, Arnavutköy’de ve birçok yerde jimnastik kulüpleri oluşturulmuştur. Birkaç yıl önce bu kulüpleri ziyaretim sırasında öğretmenlerin bilgisizliğine ve uygulanan usulün yanlışlığına rağmen beden eğitimi dersine bir eğilim ve ilginin olduğunu görmüştüm. Hatta 2-3 Rum mektebi arasında jimnastik imtihanları düzenlendi. Bu imtihanlar da olduğu gibi Alman jimnastiğinin fanatik bir şekilde benimsemiş gençler tarafından Rum mekteplerinde hala uygulandığını gördüm. Oysa bu usulün yanlışlığından ve insan bedenine verdiği zararlardan bahsetmiştim. İki ay önce Patrikhane millet meclis üyesi Doktor Limaraki’ye rastladığımı, sohbet ettikleri sırada jimnastikte ıslahata giderek uygulanan usulü değiştirmeyi planladıklarını Selim Sırrı Bey’e söylemiş. İsveç usulünün jimnastik hanelerde öğretilmesi amacıyla 3 aylığına Yunanistan’dan İsveç jimnastiği alanında eğitim almış olan bir jimnastik öğretmeni getirttiklerini ifade etmiş. Bu eğitimi almaları için 60

erkek, 40 kız öğrenci seçtiklerini söylemiştir. Bunlara ek olarak okulda eski usulde eğitim veren öğretmenlerin de her gün birer saat İsveç usulünde ders görecekları ifade edilmiştir. Selim Sırrı Bey duydukları karşısında oldukça şaşırđını ifade eder. Genellikle fanatiklerin çıktıkları yol hatalı olsa dahi bu yoldan dönmeyeceğini söyler. İki aylık bir zaman diliminden sonra okulda ders alan Rum jimnastik öğretmenleri ile görüştüğünü ve eğitime ciddi bir önem verdiklerini işitince onları takdir ettiğini ifade eder.

Bulgarlar Nasıl Çalışıyorlar? M. H, “Bulgarlar Nasıl Çalışıyorlar?”, *Terbiye ve Oyun*, Sene 1, Numara 7, 1 Teşrinisani 1327, s. 106, 107.

Toplumsal hastalıkların tedavisi eğitimidir. Çözülememiş olan bu manevi hastalıkları teşhis ve tedavi edecek olan terbiye ilmi uzmanları, bu millete çok büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır. Milletın manevi durumunu, düşünebilme ve sosyal gücünü, ileri gidebilme durumunu araştırarak olgunlaşmasını sağlamaya yönelik bir tutum benimsemelidir. Kısa bir zaman zarfında birilerini taklit etmeyi benimseyenler problemin içinden çok dışına odaklanır. Bu durum ise toplumu uçuruma sürükler. Gelişim için üç yıl az bir zaman olsa da vaziyete ve belli bir mesleği yapabilme yeteneğine sahip olmak için yeterli olabilir. Osmanlı topraklarında yaşayan kızlar, meşrutiyetin sağladığı imkân dahilinde eğitim alanında sayıca artmaya başlamıştır. Bulgar kızlarının sayısı istatistikler dahilinde fazladır. Çatalca Sancağı dahilinde bulunan Çanakça Bulgar köyündeki okullara yatılı öğrenci kabulü de başlamıştır. Burada 120 yatısız öğrenci, 20 yatılı öğrenci ilkokul ve ortaokul eğitimi alırken meşrutiyetin ilanından bir yıl sonra 207 yatısız, 42 yatılı öğrenci eğitim almaya başlamıştır. 6 sınıfa sahip olarak yatılı bir eğitim verilen okulda bir müdür, üç öğretmen, bir kadın öğretmen, bir hizmetli ve bir aşçı ve sofracı bulunuyor.

Müdür ve öğretmenler Üsküp Pedagoji Mektebi ve Edirne Bulgar İdadisi mezunlarındandır. Müdür 6 lira maaş, öğretmenler 3'er lira maaş alırlar. Okulun yıllık masrafının 200 lirası hazineden, 50 lirası ve yakacakları köy halkından alınıyordu. Öğrenci ücreti olarak 210 lira alınıyordu. İstanbul'a 9 saatlik mesafede bulunan her bir öğrencinin beşer lira ile idare ve onların talim ve terbiyelerini sağlamak ve beden kuvvetlerini arttırmak büyük bir başarıdır. Uzun süre yatılı idadi okullarında bulunduğum için talebenin 5'er lira ile idare edemeyeceğini düşünerek öğrencilerin sağlık durumlarını ve yemeklerin türlerini ve miktarlarını araştırmaya mecbur kaldım.

12-18 yaş arası yatılı öğrencilerin sağlık ve bedenlerinin yanında neşelerinin de oldukça yerinde olduğunu gördüm. Yemeklerine gelince yerli buğday unundan köy

fırınında pişmiş bol ekmek, sabahları kışın çay, yazın süt içildiği, akşam sabah birer tabak yemek ve haftada bir defa et verildiğini anladım. Yatak ve yemekhanelere de dikkat edilmektedir. Köyün kenarında geniş bir samanlık döşeme tavan badana yapılmak suretiyle büyük bir yatakhane haline getirilmiştir. Bir kısmı da yemekhaneye dönüştürülmüştür. Öğrenciler yemek yedikten sonra aşçı masayı sabunlu sıcak su ile temizliyor. Öğrenciler, akşam, gece ve sabah müzakerelerini bu masanın etrafında ve birinin gözetiminde gerçekleştiriyor. Dersler Türkçe ve Fransızca dillerinde veriliyor, ziraat ve el işleri dersleri üzerinde duruluyor. İsteğe bağlı olarak nota ve musiki derslerine de yer veriliyor. Öğretmen ve öğrenciler tarafından ara sıra tiyatro gösterilerinin yapıldığı da ifade ediliyor. Yazarın ifadesiyle “Bulgar köylü vatandaşlarımızın meşrutiyetin verimliliğinden istifade ederek çocuklarının senelik beşer lira ile kendilerine faydalı şekilde talim ve terbiyelerini sağlamaya çalıştıkları ve hatta tiyatro bile izlediklerini kendimiz ile mukayese edelim. Değil köylü hatta kasaba ahalisinden hali vakti orta derecede bulunanlar evlatlarını okutmak için senelik 20-30 lira vermek gibi büyük fedakarlıkla merkez vilayete veya Payitaht-ı Saltanata gönderiyor. Evlatlarını yatılı bir mektebe sokmaya çalışıyorlar. Fakat üzüntü içinde yatılı mekteplerde yer olmadığını ve mekteplerin kapalı olan demir kapılarını açtırmanın mümkün olmadığını görüp ümitsizce kasabalarına dönüyorlar.” İşte gerçek bir mukayese, biz Avrupa’yı taklitten önce komşularımızın ve Bulgar vatandaşlarımızın eğitim konusundaki mesleklerini, çalışma şekillerini araştıralım. Almanya’ya giden Osmanlı gezginlerinden bir zat 20.000 liralık mekteb-i ibtida-i binalarını görüp şaşırmış ve bizde de böyle birkaç mektep yapılmasını arzu etmişti. Mekteb müdürlerinden etkin bir zat da öğrenciler için Paris’ten gözle görülür bir mektep numunesi getireceğini iftiharla beyan ediyordu. Halbuki biz eğer eğitimi memlekete faydalı ve millete hayırlı olacak bir şekilde genele yaymak istiyorsak samanlıkları mektep haline sokup en ücra köylerimize eğitimi yayalım. Yokluk içinde varlık gösterelim. Köylülerimizin efkarını tenvir edelim ve onları kutsal vatanımıza faydalı bireyler olarak yetiştirelim. Seneliği beşer bin lira olan yatılı idadilerin tahsilatı on beşer bin liraya çıkarılarak liselere dönüştürülmesinden acaba ne gibi bir fayda sağlandı. Gazetelerde eğitimde son veya eğitimin iflası gibi manşet haberler yapılarak halka duyurulan acı gerçekler bilinçli Osmanlı vatandaşlarının uykusunu kaçırmaktadır.

Ek-24, Terbiye ve Oyun Mecmuası I. Dönem İçindekiler

TERBİYE VE OYUN / I. DÖNEM 1912-1913		
Sene: 1, Numara: 1, 1 Ağustos 1327 (Pazartesi)		
Makale Adı	Yazar	Sayfa
Aramızda – Meslek ve Maksudımız	Selim Sırrı	1
Çocuk Terbiyesi	Selim Sırrı	2-4
Hanımlar İçin	Doktor İhsan	4-6
Minhanikit Hareket (1)	Doktor İhsan	7-9
Mekteb Oyunları	-	9-13
Darülfunûnda İlk Eser Fa'âliyyet	Hukuk Muavinlerinden Burhaneddin(Burhan Felek)	13-15
Darülfunun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi (1)	-	16
Sene: 1, Numara: 2, 15 Ağustos 1327 (Pazartesi)		
Çocuk Terbiyesi	Selim Sırrı	17-18
Minhanikit Hareket (2)	Doktor İhsan	19-24
		25
Spor Aleminde – Tenis	Selim Sırrı	26-29
Uyuşukluk Mevtin Başlangıcıdır	Mesut Fani	30-31
Darülfunun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesinden (2)	-	30-32
Sene 1-Numara: 3, 1 Eylül 1327 (Perşembe)		
İctimai-Hicab	Doktor Rıza Nur	33-35
Hanımlar İçin -Terbiye-i Bedeniyenin Lüzum ve Ehemmiyeti	Doktor İhsan	36-38
Mevlid Nebi	Ali Ülvi (Elöve)	39
Tetebbu Hakkında Mütalaa	Ethem Nejat	40-42
Spor Aleminde - Her Azanın İdmanı Ayrıdır	Selim Sırrı	42-43
Mektub	F. C.	44
Benim Usulüm (1)	Profesör Möller-Çev. Selim Sırrı	45-47
Darülfunun Gençleri Terbiye-i Kulübü Nizamnamesi (3)	-	48
Manastır Darülmualimin Müdür-i Muhteremi Nejat Beyefendi'ye	Selim Sırrı	48
Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mekteb Oyunları		48
Sene 1-Numara: 4, 15 Eylül 1327 (Perşembe)		
İctimai- Hele Kuzum Bir Daha Söyle Aylıklar Kaç Guruşmuş?	Selim Sırrı	49-52
Aramızda- Mekteplerde Terbiye ve Hayat Lazım	M. H.	52-53
Hanımlar İçin - Kızlık Hayatında	Doktor İhsan	54-56
Otomobil Geçerken	A. F.	57
Çocuk Terbiyesi	Selim Sırrı	58-60
Minhakik Hareket (3)	Doktor İhsan	60-61
Nasıl Jimnastik Yapmalı?	Selim Sırrı	61-63
Spor Aleminde- İstanbul 1911-1912 Ligleri	Ahmed Robenson	63-64
Terbiyevi İsveç Jimnastikleri- Mekteb Oyunları- Birinci Kısım	Selim Sırrı	64
Sene 1-Numara: 5, 1 Teşrinievvel 1327 (Cumartesi)		
Yavru (1) - Aile, Filozofu Şarl Vagz'ın Meşhur Eserlerinden-Birinci Bab-Ev	Osman Fahri	65-69
Harbe Karşı	A. F.	70
İctimai - Memleketimizde Rumlar Nasıl Çalışıyor?	Selim Sırrı	71
Minhanikit Hareket (4)	Doktor İhsan	72-74
Mekteb El İşleri	-	75-77
Benim Usulüm (2)	Profesör Möller	77-80
Muharebeden Alınan Dersler (1)	Selim Sırrı	80

Sene 1-Numara: 6, 15 Teşrinievvel 1327 (Cumartesi)		
Terbiye ve Tedrisat	Fazıl Ahmet	81-84
İnce Fikirler	-	84
İntizar	İbrahim Alâeddin	85
Nasıl Jimnastik Yapmalı? (2)	Selim Sırrı	86-90
Muharebeden Alınan Dersler (2)	Lodik Halavi	90-92
Minhanik Hareket (5)	Doktor İhsan	92-94
Benim Usulüm (3)	Profesör Möller	94-96
Sene 1-Numara: 7, 1 Teşrinisani 1327 (Salı)		
Yavru (2)	Osman Fahri	97-100
Hanımlar İçin - Zerafet, Tenasib, Kuvvet	Doktor İhsan	101-104
İnce Fikirler	-	104
Balon	Ali Ülvi	105
Bulgarlar Nasıl Çalışıyorlar	M. H.	106-107
Mekteb El İşleri (2)	Eva Roda	108-109
Mekteb Oyunları - Harb Oyunu	Selim Sırrı	110-111
Benim Usulüm (4)	Profesör Möller	112
Sene 1-Numara: 8, 15 Teşrinisani 1327 (Salı)		
Yavru (3) - Fikir-i Aile	A. F.	113-117
Yaşamak İçin	Osman Fahri	118-119
Hanımlar İçin- Viyana Hatıratından-Bizde ve Viyana'da Kadınlar	Doktor Rıza Nur	120-125
Mekteb Oyunları - Hedefli Top	Selim Sırrı	125-126
Muharebeden Alınan Dersler (3)	Loddik Halavi	126-128
İnce Fikirler	-	128
Sene 1-Numara: 9, 1 Kanunuevvel 1327 (Salı)		
Yavru (4) - Beşikten Evvel o Ninni Devri	Osman Fahri	129-133
Körebe Oynarken	O. Kazım	134
Hanımlar İçin	Selim Sırrı	135
Terbiye-i Dimagiyye Dair (1)	M. Şemseddin	135-140
Mekteb Oyunları- Basketbol	Selim Sırrı	140-141
Mekteb El İşleri (3)	Eva Roda	142-143
İnce Fikirler	Mahmut Sadık	143-144
Sene 1-Numara: 10, 15 Kanunuevvel 1327 (Perşembe)		
Şehzade Kemaletperver Devletlü Necabetlü Selim Efendi Hazretleri'ne	Terbiye	145
Yuva	Osman Fahri	146-148
Davet Hazan	Osman Fahri	149
Hayata Doğru – (Hayatın Müddeti-Şahsın Bekası-Nev'in Bekası-İstihale ve Tekamül)	Ethem Nejat	150-153
Hanımlar İçin - Güzel Olmak Sanatı	Selim Sırrı	154-155
Çocukların Felsefesi-Finalite Politik	Osman Fahri	156
Jimnastik Hakkında	Selim Sırrı	157-158
Masa Üzerinde Futbol	-	159
Benim Usulüm (5)	Profesör Möller	160
Sene 1-Numara: 11, 1 Kanunusani 1327 (Pazar)		
İfade-i Mahsusa (Marifet iltifata tâbidir, müşterisiz meta zâyidir)	Selim Sırrı	161
Selim Sırrı'ya Mektub	-	162
Vazgeçtim	Ali Ülvi	163-164
Annemin Derdi	Selim Sırrı	165-166
İçtimai - İçtimai Yaralarımızdan-Bursa'da 1 Hafta (1)	Selim Sırrı	167-169
Hıfzıssıhhat Dersi	Doktor Şerafettin Mağmumi	170-175
İnce Fikirler	-	176
Sene 1-Numara: 12, 15 Kanunusani 1327 (Pazar)		
Yuva	Osman Fani	177-180

Onlar ve Biz	Osman Fahri	181
Eski ve Yeni Jimnastikhaneler	Selim Sırrı	182-187
İçtimai Yaralarımızdan- İçtimai Yaralarımızdan-Bursa'da 1 Hafta (2)	Selim Sırrı	187-189
Terakki ve Tekâmül İçin	Ekrem Şahi-Şemhi?	190-191
Levha-i Ahd-ü Peyman	Daniş	192
Sene 1-Numara: 13, 1 Şubat 1327 (Çarşamba)		
Terbiye-i Dimağiyeye Dair (2)	M. Şemseddin	193-199
Kuran-ı Kerim	Mehmet Emin (Yurdakul)	200
Yeni Jimnastikhaneler	Selim Sırrı	201-204
Benim Usulüm (6)	Profesör Möller	205-206
Alman Jimnastikleri (1)	Selim Sırrı	206-207
Terbiyenin Dağarcığı	Daniş	208
Sene 1-Numara: 14, 15 Şubat 1327 (Çarşamba)		
Eski ve Yeni Olimpiyatlar	Selim Sırrı	210-215
Nilüferin Duası	Ali Ülvi	215
Sanihat Tahassürü	Osman Fahri	216
Çocuğun Seri	Ali Ülvi	217
Revzen Şebden Sabah Necat	Doktor İhsan	218-221
Tıbbi Jimnastikler (1)	Selim Sırrı	221-223
Alman Jimnastikleri (2)	Selim Sırrı	223-224
Sene 1-Numara: 15, 1 Mart 1328 (Perşembe)		
İsveç Kralı V. Gustav Hazretleri'ne	Selim Sırrı	225
Terbiyede Esasat-ı Ruhiye	M. Rüştü Ethem	225-228
Sanihat Tahassürü (2)	Osman Fahri	229
Çocuk Terbiyesi - Yuva	A.F.	230-235
Amerika'da Fart İştigal, Gayr-ı Muntazam Tagaddi ve Tarz-ı Tedavi	-	235
Terbiyevi Jimnastikhaneler	Harun	236-237
Tıbbi Jimnastikler (2)	Selim Sırrı	237-239
Alman Jimnastikleri (3)	Selim Sırrı	240
Sene 1-Numara: 16, 15 Mart 1328 (Perşembe)		
Saadet ve İnsanlar (1)	Osman Fahri	241-243
İnce Fikirler	-	243
Hanımlar İçin - Nevr-i Sihat	Doktor İhsan	244-246
İnce Fikirler	-	247
Kale	Osman Fahri	248
Mekteb Oyunları - Futbol	Selim Sırrı	249-251
Alman Jimnastikleri (4)	Selim Sırrı	252-254
Tıbbi Jimnastikler (3)	Selim Sırrı	254-255
Benim Usulüm (7)	Profesör Möller	255-256
Sene 1-Numara: 17, 29 Mart 1328 (Perşembe)		
Terbiye-i Dimağiyeye Dair (3)	M. Şemseddin	257-263
Feryat İkaz	Osman Fahri	264
Hanımlar İçin - Kadınlık, Hak ve Kuvvet	Ekrem Şemhi	265-267
Yavru (5) Übüvvet, Umud	Osman Fahri	267-269
Mekteb Oyunları-Futbol Nedir? (2)	Selim Sırrı	269-270
Tıbbi Jimnastikler (4)	Selim Sırrı	271-272
Sene 1-Numara: 18, 12 Nisan 1328 (Perşembe)		
Terbiye-i Dimağiyeye Dair (4)	M. Rüştü Ethem	273-275
Sanihat Tahassürü (3)	Osman Fahri	275
Hanımlar İçin- Hanımlarda Can Sıkıntısı	A. F.	276-280
İnce Fikirler	-	281
Saadet ve İnsanlar (2) - (Şehzade İbrahim Tevfik Efendi Hazretleri'ne ithaf edilmiştir.)	Osman Fahri	282-283
Mekteb Oyunları-Futbol Nedir? (3) Beynelmillel Kabul	Selim Sırrı	284-286

Edilen Futbol Asosyeşin Nizamnamesi		
Alman Jimnastikleri (5)	Selim Sırrı	287-288
Kısm-ı Edebi		
Saha-i Sanatta Hayat Tahrir	Bekir Fahri (İdiz)	289-292
Servilerin Hatıratı	Osman Fahri	293-294
Yaşanılan Günler	Bekir Fahri	295-296
Sene 1-Numara: 19, 26 Nisan 1328 (Perşembe)		
Olimpiyat Oyunları - Beynelmilel Olimpiyat Oyunları Cemiyetinin Eseri	-	297-300
İnce Fikirler	-	300
Hanımlar İçin - Kadınlarla Muaşeret	Bekir Fahri	301-302
Güzellik İhtirai	Doktor İhsan	302-304
Samimiyet	Selim Sırrı	304
Ukde	İshak Refet	305
Saadet ve İnsanlar (3)	Osman Fahri	305-306
Mekteb Oyunları-Futbol Nedir? (4) Beynelmilel Kabul Edilen Futbol Asosyeşin Nizamnamesi	Selim Sırrı	307-310
Alman Jimnastikleri (6)	Selim Sırrı	310-312
Kısm-ı Edebi		
Muhasebe-i Edebiye	Celal Nuri	313-315
Taleb	Osman Fahri	316
Yaşanılan Günler	Bekir Fahri	317-320
Sene 1-Numara: 20, 10 Mayıs 1328, (Perşembe)		
Terbiye-i Dimağiyeye Dair (5)	Ali Kami (Gami?)	321-324
Yavru (6)	Osman Fahri	325-326
Hanımlar İçin – Kadınlarla Muaşeret (2)	Bekir Fahri	327-328
İnce Fikirler	-	328
Tıbbi Jimnastikler (5)	Selim Sırrı	329-330
Benim Usulüm (8)	Profesör Möller	331-332
Fikret Ziya Bey Marifetiyle Fakülteden Bir Grubun Selim Sırrı Beyden İstizahına Cevabımız Azizim Efendim	B. F.	333
Alman Jimnastikleri (7)	Selim Sırrı	334-336
Kısm-ı Edebi		
Musikimiz	Süzel (?)	337-338
Temenni Mahal	Osman Fahri	339
Abdülhak Hamid	Celal Nuri	340
Yaşanılan Günler (2)	Bekir Fahri	341-344
Sene 1-Numara: 21, 24 Mayıs 1328, (Perşembe)		
Olimpiyat Oyunları-Stockholm'de Olimpiyat Oyunları	Selim Sırrı	345-350
Yavru (7)	Osman Fahri	350-352
İnce Fikirler	-	352
Hanımlar İçin – Hanımlarda Can Sıkıntısı (3)	A. F.	353-354
Kadınlarla Muaşeret	Bekir Fahri	355-356
Be Fe Bey'e Cevab Efendim	Fikret Ziya	357-358
Tıbbi Jimnastikler (6)	Selim Sırrı	359-361
Kısm-ı Edebi		
Hareket-i Edebiye	Bekir Fahri	362-364
Servilerin Hatıratı (2)	Osman Fahri	364-365
Musikimiz (2)	Süzel (?)	366-367
Şebabetin Süleyman Bey'e	B. F.	367
Sene 1-Numara: 22-23-24, 26 Nisan 1328, (Perşembe)		
Olimpiyat Oyunları-Stockholm'de Olimpiyat Oyunları	Selim Sırrı	369-375
Terbiye-i Dimağiyeye Dair (6)	M. Şemseddin	375-379
Yuvada Yavru (8)	Osman Fahri	381-384
Temenni	Osman Fahri	385
Rusya Mektupları-Odessa Vapurunda	Selim Sırrı	387-389
Saadetin Telakki-i Maddiyesi (Şehzade-i Muhterem İbrahim	Osman Fahri	390-392

Tevfik Efendi'ye)		
Hanımlar İçin - Deva-i Melal	Osman Fahri	392-393
Eski ve Yeni Devre Arkadaşlık	Osman Fahri	393-396

Ek-25, Terbiye ve Oyun Mecmuası II. Dönem İçindekiler

TERBİYE VE OYUN / II. DÖNEM 1922-1923		
Makale Adı		Sayfa
Sene 2-Numara: 1, Temmuz 1922		
Kâri'nlereimize		1
Zaaf Bir Cinayettir		2
Belçika İbtida-i Mekteplerinde Terbiye-i Bedeniye (Taab Müfrit Dimağı ve Jimnastik)		3-5
Jandarma Zabıt Mektebinde Terbiye-i Bedeniye		6-7
Spor Teşkilatı		8-9
Olimpiyat Oyunları ve Sporların Temerküzü		9-12
1924 Beynelmîlel Olimpiyat Cihan Müsabakalarına Hazırlanacak Türk Gençlerine (100 Metre Yarışlar)		12-15
İdman Aleminde Kırk Sene – 1		16
Sene 2-Numara: 2, Ağustos 1922		
Mekteb Tatilleri		17-18
Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi		19-20
Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi		21-22
Mekteb-i Askeriyemizde Terbiye-i Bedeniye İnkılabı		23-25
Spor Teşkilatı – 2		25-26
1924 Beynelmîlel Olimpiyat Cihan Müsabakalarına Hazırlanacak Türk Gençlerine (Mukavemet Yarışları – Demifond Yarışları)		26-27
Belçika İbtida-i Mekteplerinde Terbiye-i Bedeniye (Taab Müfrit Dimağı ve Jimnastik) – 2		28-29
İdman Aleminde Kırk Sene – 2		29-30
Spor Aleminde – Jandarma Zabıt Mektebinin Birinci Terbiye-i Bedeniye Merasimi		31-32
Taksim Kışlası Spor Müsabakaları		32
Sene 2-Numara: 3, Eylül 1922		
Hanedan-ı Âli Osman ve Olimpiyat Oyunları		33-34
Necabetlü Şehzade Ömer Faruk Efendi Hazretleri'nin Fotoğrafı		35
Veremle Mücadele		36-39
İran'da Jimnastik Müfettiş Umumisi Mirmehdi'nin Mektubu		40
Dans ve Ahlak		41-42
İsveç'te Spor Teşkilatı		43-45
Habib Efendi		46
İdman Aleminde Kırk Sene – 3		46-47
Garb Spor Aleminde		47-48
Sene 2-Numara: 4, Teşrinievvel 1922		
Münc-i Millet Gazi Mustafa Kemal Paşa Fotoğrafı ve Terbiye ve Oyunun İthaf Yazısı.		49
Mürebberler Arasında (Çocukluk)		50-53
Faydalı Eğlence – Bir Hesap Marifeti		53
Darülmualimin ve Terbiye Bedeniye		54-57
Hanımlar Arasında – Top Oyunu – Voleybol		58-59
Sporcular Arasında – Olimpiyat Hazırlık – 110 Metre Mânialı Yarış		59-60
Çocuklar Arasında – İsveç Masalları		61-62
Bilmece		62
İdman Aleminde Kırk Sene – 4		63-64
Sene 2-Numara: 5, Teşrinisani 1922		
Mürebberler Arasında (Vücut Terbiyesi)		65-67
Zeybek Raksı (Küçük Bir Hasbihal)		67-71
Tiyatro ve Mekteb		72
Sporcular Arasında (Fransa'da Spor Teşkilatı)		73-74
Beynelmîlel Olimpiyatlarda Hazırlık Müsabakaları		74
Çocuklar Arasında – 2		75-78
Küçüklere Şu Nasihatleri Veriniz!		78
İdman Aleminde Kırk Sene – 5		79-80

Sene 2-Numara: 6, Kanunuevvel 1922	
Mürebbliler Arasında (Folklor)	81-82
Tatbikat Dersiye	83-84
Zeybek Raksı - 2	85-87
Bir Yaşından Üç Yaşına Kadar Çocukların Oyun ve Eğlenceleri	88-89
Sporcular Arasında (Hafıza-i Aduliye)	90-91
İdman Aleminde Kırk Sene – 6	91-93
Çocuklar Arasında (Madalyanın Lisanı)	94-95
Çocukların Efâl Hasenesi	95-96
Bilmeceler	96
Sene 2-Numara: 7, Kanunusani 1923	
Mürebbliler Arasında (Kadınların Vazife, Hukuk ve Mesleği)	97-98
Yavrumuza Nasıl Bakalım	99-100
Ananevi Efsaneler	100
Tatbikat-ı Dersiye – 2	101
Şimal Ediblerinden – Björnson	102
Aile Eğlencelerinden	102
Sporcular Arasında – Kış Sporları	103-105
Sporlar ve Müfekkire	106
İdman Aleminde Kırk Sene – 7	107-108
Kıymetli Sözler	108
Çocuklar Arasında (Vatan Nedir?)	109-111
Tuhaf Hurafeler, Tuhaf Fıkralar	111
Mündericatsız Hikaye	112
Sene 2-Numara: 8, Şubat 1923	
Mürebbliler Arasında (İzcilik)	113-116
Sıhhi Sahifeler	116
Tatbikat-ı Dersiye – 3	117
Kopenhag'da Mekteb Bahçeleri	118
Oyuncak ve Terbiye	119-120
Üstad Selim Sırrı Bey Hazretlerine (Sadık Şakirdeniz'den)	120
İdman Aleminde Kırk Sene – 8	121-123
Hanımlar Arasında (Tali ve Saadet)	124
Çocuklar Arasında (Masal)	125-126
Bir Adam Müddet-i Hayatında Ne Yer?, İnsan Bir Senede Ne Kadar Söz Söyler?, Ananevi Efsaneler, Açık Muhabere, Spor İlmi, Maarif Şunu, İzcilik, Terbiye-i Bedeniye Salonu, İzcilik Hakkında Konferans, Oyun ve Terbiye Hakkında Konferans, Bilmecelerimizin Cevabı, Oyun Hakkında Hükemanın Bazı Mütalaatı	127-128
Sene 2-Numara: 9, Mart 1923	
İzcinin Kitabı	129-134
Mürebbliler Arasında (Tatbikat-ı Dersiye)	135-136
Yeni Usul Tedavi	136
Ananevi Efsaneler	136
Hanımlar Arasında (Yeni Mekteb)	137-138
İdman Aleminde Kırk Sene – 9	139-142
Çocuklar Arasında (Masal)	143-144
Bilmecelerimiz	144
Sene 2-Numara: 10, Nisan 1923	
İzcilik Kitabı – 2	145-148
Bu Ayın Terbiye-i Bedeniye Havadisleri	148
Mürebbliler Arasında (Terbiye-i Bedeniye / İsveç-Alman Jimnastikleri)	149-152
Tatbikat-ı Dersiye	152-154
Amerika Mektubu (Kıymetli Vatandaşımız Suad Hanım Efendi'den Türk Muallimi Selim Sırr Bey Efendi'ye)	154
Danimarka'da İzcilik	155
Resim Müsabakası	156
İdman Aleminde Kırk Sene – 10	158-159

Çocuklara Hikaye (Nilüfer Sultan)	160
Sene 2-Numara: 11, Mayıs 1923	
Mürebbliler Arasında (Çocuk Bahçeleri ve Madam Montessori)	161-163
Müteahhir Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi	163-166
İzcinin Kitabı – 3	166-170
Resim Müsabakası	170
İdman Aleminde Kırk Sene - 11	171
Öğüt Gazetesi'ne Cevabım (Bir Namus Düşmanı)	172-176
Terbiye Havadisleri	176
Sene 2-Numara: 12, Haziran 1923	
Kadınlar Arasında (Amerika'da Kadınlar ve Spora Alakaları)	177-179
Ananevi Efsaneler	179
Genç Kızlar ve Hamle Hareketleri	180-183
İzcinin Kitabı – 4	184-186
İdman Aleminde Kırk Sene – 12	187-191

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Aysel ÇAKAN

Eğitim Durumu

Lisans : Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı